Sfântul Dionisie Areopagitul - Opere complete

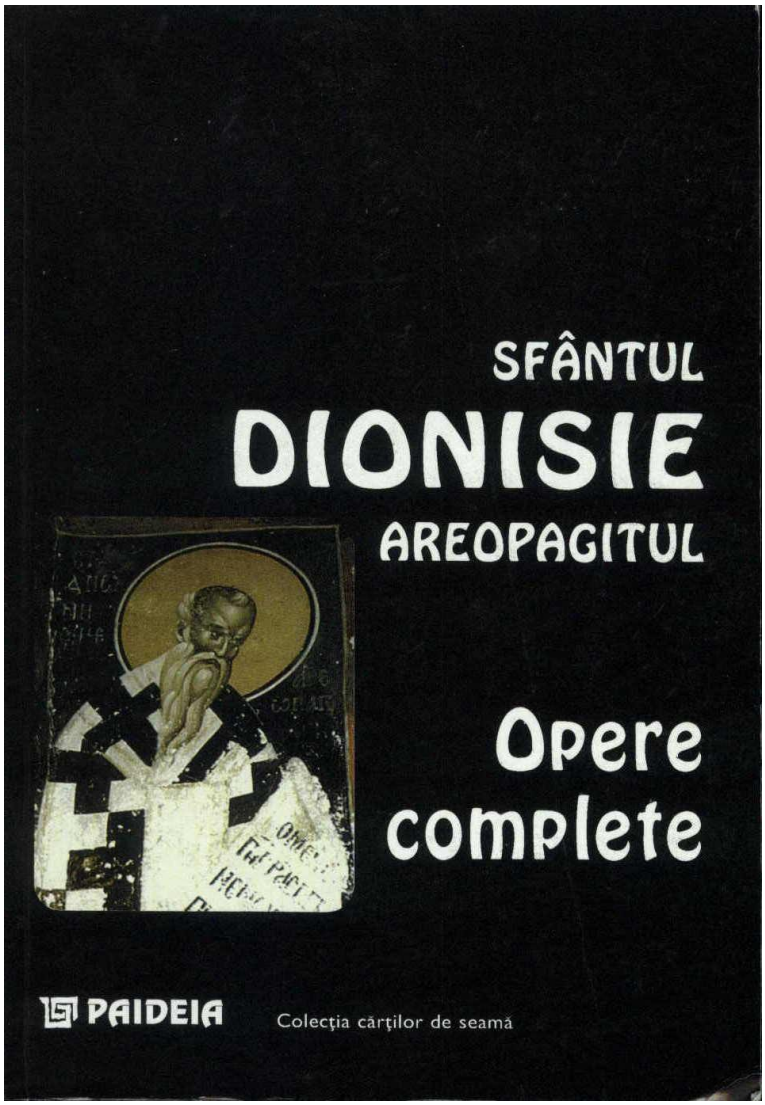

Index

Sfântul Dionisie Aeropagitul - Despre ierarhia cerească.....5
Capitolul I - Toată lumina dumnezeiască îndreptându-se, cu bunătate în chip felurit, spre cele providenţiate rămâne simplă şi nu numai atât, ci le şi uneşte pe cele luminate 5
Capitolul II - În mod cuvenit, cetele dumnezeieşti şi cereşti se arată prin simboale neasemenea lor 6
Capitolul III - Ce este ierarhia şi care este folosul ei.....11
Capitolul IV - Ce înseamnă numele îngerilor? 13
Capitolul V - Pentru ce toate fiinţele cereşti se numesc în comun îngeri 16

Capitolul VI - Care e primul ordin al fiinţelor cereşti, care al doilea şi care al treilea.....16
Capitolul VII - Despre Serafimi, Heruvimi şi Tronuri şi despre prima ierarhie ..17
Capitolul VIII - Despre Domnii, Puteri şi Stăpânii şi despre treapta ierarhică de mijloc 21
Capitolul IX - Despre Începătorii. Arhangheli şi Îngeri sau despre cea din urmă treaptă a ierarhiilor cereşti 24
Capitolul X - Repetarea şi rezumarea bunei ordini îngereşti 27
Capitolul XI - Pentru ce toate fiinţele îngereşti se numesc in comun Puteri cereşti 28
Capitolul XII - Pentru ce ierarhii dintre oameni se numesc îngeri.....29
Capitolul XIII - Pentru ce se spune că proorocul Isaia a fost curăţit de Serafimi 30
Capitolul XIV - Ce înseamnă numărul îngerilor ce ni s-a predate 34
Capitolul XV - Ce sunt chipurile plăsmuite ale Puterilor îngereşti; ce este chipul focului, ce este duhul omenesc, ce sunt ochii, nările, urechile; ce sunt gurile, ce este pipăitul, ce sunt genele, ce sprâncenele; ce este vigoarea, ce sunt dinţii, ce umerii, ce sunt coatele şi mâinile, ce este inima, ce pieptul, ce spatele; ce sunt picioarele, aripile, ce e înfăţişarea goală, ce îmbrăcămintea, ce veşmântul strălucitor, ce e veşmântul preoţesc, ce sunt cingătoarele, ce toiegele, ce lăncile, ce securile, ce frânghiile, formele geometrice; ce sunt vânturile, ce norii, ce e arama, ce este electronul, ce sunt corurile, ce aplauzele, ce culorile feluritelor pietre; ce e chipul de leu, chipul de bou, chipul de vultur, ce sunt caii, ce sunt feluritele culori ale cailor; ce sunt râurile, ce sunt carele, roţile, ce e zisa bucurie a îngerilor 34
Sfântul Dionisie Aeropagitul - Despre ierarhia bisericească.....42
Capitolul I - Care este tradiţia ierarhiei bisericeşti şi care e scopul ei 42
Capitolul II 45
I. Despre cei ce se desăvârşesc prin iluminare (prin Botez).....45
II.Taina iluminării (a Botezului).....46
III.Tâlcuire duhovnicească 49
Capitolul III.....52
1.Despre cele săvârşire in Sinaxă (în Liturghie) 52
II.Taina Sinaxei (Liturghiei) sau a comuniunii (cuminecăturii).....53
III. Tâlcuire duhovnicească 54
Capitolul IV 64
1.Despre cele săvârşite în Mir şi despre cei desăvârşiţi în el 64
III.Tâlcuire duhovnicească 64
Capitolul V - Despre sfinţirile preoţeşti (despre treptele, puterile şi lucrările lor) 71
II.Taina sfinţirilor preoţeşti.....75

III - Tâlcuire duhovnicească 76
Capitolul VI 79
I. Despre treptele celor ce se desăvârşesc 79
II.Taina desăvârşirii monahale 80
III - Tâlcuire duhovnicească 81
Capitolul VII 84
I. Despre cele ce se săvârşesc pentru cei adormiţi 84
II. Taina săvârşiră pentru cei adormiţi 85
III. Tâlcuire duhovnicească 86
Sfântul Dionisie Aeropagitul - Despre numirile dumnezeieşti 93
Capitolul I - Despre scopul scrierii şi care e tradiţia numirilor dumnezeieşti 93
Capitolul II - Despre teologia unită şi distinctă şi care e unirea şi distincţia dumnezeiască 99
Capitolul III - Despre puterea rugăciunii şi despre fericitul Ierotei, despre evlavie şi despre scrierea teologică (despre Scriptură) 106
Capitolul IV - Despre bine, lumină, frumuseţe, iubire, extaz, râvnă şi că răul nu e nici din ceea ce este şi în cele ce sunt 109
Capitolul V - Despre Cel ce este, în care sunt şi modelele 128
Capitolul VI - Despre viaţă 133
Capitolul VII - Despre înţelepciune, minte, raţiune, adevăr, credinţă 135
Capitolul VIII - Despre putere, dreptate, mântuire, răscumpărare şi despre inegalitate 139
Capitolul IX - Despre mare, mic, acelaşi, altul, asemenea, neasemenea şi despre stare, mişcare, egalitate 143
Capitolul X - Despre Atotştiitorul Cel vechi de zile şi despre veac şi timp 146
Capitolul XI - Despre pace şi ce înseamnă a fi însuşi prin sine, ce e viaţa de sine şi puterea de sine şi cele astfel spuse 148
Capitolul XII - Despre Sfântul sfinţilor, Împăratul împăraţilor, Domnul domnilor, Dumnezeul dumnezeilor 151
Capitolul XIII - Despre Cel desăvârşit şi Unul 153
Sfântul Dionisie Aeropagitul – Despre teologia mistică 156
Capitolul I - Către Timotei 156
Capitolul II - Cum trebuie a ne uni cu Cauzatorul tuturor şi mai presus de toate şi a-i închina laude 157
Capitolul III - Care sunt învăţăturile catafatice (afirmative) şi care sunt cele apofatice (negative) despre Dumnezeu 158
Capitolul IV - Cauzatorul, care e mai presus de tot ce e sensibil, nu e nimic din cele sensibile 159
Capitolul V - Cauzatorul care depăşeşte tot ce este inteligibil, nu e nimic din cele inteligibile 159

Sfântul Dionisie Aeropagitul – Epistole 160
Epistola I - Către Gaius terapeutul (monahul) 160
Epistola II - Către acelaşi Gaius terapeutul (monahul) 160
Epistola III - Către acelaşi Gaius terapeutul (monahul) - Ce înţeles are îndată şi ce înţeles are aplicat întrupării 160
Epistola IV - Către acelaşi Gains terapeutul (monahul) 161
Epistola V - Către Dorotei liturgul (diaconul) 161
Epistola VI - Către Sosipatru liturgul (diaconul) 162
Epistola VII - Către ierarhul Policarp 162
Epistola VIII - Către Demofil terapeutul (monahul) 164
Epistola IX - Către Tit, ierarhul - Care a întrebat printr-o epistolă ce e casa înţelepciunii şi ce e paharul şi ce sunt mâncările şi băuturile lui 169
Epistola X - Către Ioan Teologul, Apostolul şi Evanghelistul, care şi-a încheiat vieţuirea în insula Patmos 174

Sfântul Dionisie Aeropagitul - Despre ierarhia cerească

Presbiterul Dionisie Areopagitul către
împreună-presbiterul Timotei

Capitolul I - Toată lumina dumnezeiască îndreptându-se, cu bunătate în chip felurit, spre cele providenţiate rămâne simplă şi nu numai atât, ci le şi uneşte pe cele luminate

§1

Toată darea cea bună şi tot darul desăvârşit este de sus, pogorându-se de la Părintele luminilor (Iac. 1.17). Dar şi toată strălucirea luminoasă ce porneşte de la Tatăl şi vine la noi o bună dăruire şi ne umple iarăşi de o putere unificatoare, ne îndreaptă în sus şi ne întoarce spre unitatea (cf. Ioan 17.21; I Cor. 1,10) şi simplitatea îndumnezeitoare a Tatălui ce ne adună in Sine. Căci din El şi spre El sunt toate, cum a spus sfântul Cuvânt (Rom. I 1.36).

§2

Aşadar, chemând pe Iisus, lumina Tatălui, existenţa adevărată, care luminează pe tot omul ce vine în lume (Ioan 1 .9), prin care am dobândit intrarea la Tatăl. începutul luminii (cf I Tim. 2.5) să căutăm, pe cât se poate, spre tălmăcirile preasfintelor cuvinte predate nouă de Părinţi. Şi să privim în chip simbolic prin înălţarea gândului la ierarhiile minţilor cereşti, pe care ni le descoperă acele cuvinte, pe cât ne este cu putinţă. Şi, primind dăruirea luminii începătoare şi mai presus de început a Tatălui, începătorul dumnezeirii (care ne descoperă prea fericitele ierarhii ale îngerilor în simboale pline de înţeles), cu ochii nemateriali şi neclintiţi, să ne întindem din ea iarăşi spre obârşia ei simplă. Căci aceasta nu pierde niciodată ceva din unitatea ei cea mai dinlăuntru, atunci când se înmulţeşte şi porneşte din sine cu bunătate pentru înălţarea şi unirea celor providenţiale, spre îmbinarea lor cu ea ci rămâne neclintită înlăuntru ei, fixată statornic în identitatea ei nemişcată, deşi pe cele ce tind spre ea le atrage potrivit cu ele şi le uneşte prin unitatea ei simplificatoare. Căci nu e cu putinţă să ne lumineze nouă altfel lumina dumnezeiască începătoare, dacă nu e învăluită în chip înălţător în felurimea sfintelor acoperăminte şi nu se acomodează prin providenţa părintească în chip potrivit cu firea celor ce ne sunt proprii.

§3

De aceea începătorul desăvârşirii ne-a rânduit preacucernica ierarhie bisericească, învrednicind-o de imitarea mai presus de lume a ierarhiei cereşti, ca pe una ce înfăţişează ierarhiile nemateriale amintite în chipuri materiale şi forme compuse, pentru ca, potrivit cu noi înşine, să fim ridicaţi de la chipurile preasfinte spre înălţimile şi asemănările simple şi lipsite de chipuri. Fiindcă nu poate mintea noastră să ajungă până la imitarea şi vederea (contemplarea) nematerială a ierarhiilor cereşti, dacă nu se foloseşte de călăuzirea materială (cf. Rom. 1,20) potrivită ei, privind frumuseţile arătate precum chipuri ale măreţiei nevăzute şi bunele miresme simţite ca semne sensibile ale revărsării spirituale şi luminile materiale ca înfăţişări văzute ale dăruirii luminii nemateriale.

Iar sfinţitele învăţături desfăşurate trebuie socotite ca mijloace de împlinire a dorinţei de vedere a minţii; şi treptele bine orânduite ale celor de aici ca un mijloc al deprinderii purtării armonioase faţă de cele dumnezeieşti. În sfârşit, împărtăşirea de prea dumnezeiasca Euharistie trebuie socotită ca împărtăşire de Iisus. Şi toate celelalte câte s-au dat fiinţelor cereşti mai presus de lume nouă ni s-au dat în chip simbolic.

Deci, pentru această îndumnezeire pe măsura noastră începătorul desăvârşirii şi de oameni iubitorul ne-a arătat nouă ierarhiile cereşti şi a făcut împreună liturghisitoare cu ele ierarhia noastră, pentru asemănarea noastră după putinţă, prin slujirea preoţească de chip dumnezeiesc a ei. Şi a înfăţişat minţile mai presus de ceruri în chipuri simţite prin cuvintele compuse ale Scripturii, ca să ne ridice prin cele simţite la cele inteligibile şi de la simboalele alcătuite cu sfinţenie la culmile simple ale ierarhiilor cereşti.

Capitolul II - În mod cuvenit, cetele dumnezeieşti şi cereşti se arată prin simboale neasemenea lor

§1

Deci trebuie, precum socotesc, să arătăm întâi care gândim că este scopul întregii ierarhii şi de ce folos este fiecare parte a ei celor părtaşi de ea. Apoi să proslăvim ierarhiile cereşti potrivit înfăţişării lor prin cuvintele Scripturii. După aceea, să spunem prin ce chipuri sfinte înfăţişează cetele cereşti cuvintele Scripturii şi spre ce simplitate trebuie să se facă urcuşul prin aceste chipuri. Aceasta ca nu cumva să cugetăm şi noi în mod necuvenit, împreună cu cei mulţi, că minţile cereşti şi de chip dumnezeiesc ar fi nişte fiinţe cu multe picioare şi cu multe feţe, coborându-le la chipul dobitocesc al vitelor sau la cel sălbatic al leilor, sau să ni le închipuim având cioc încovoiat ca vulturii (cf. Iez. 1.6-10; Dan. 7.4; A poc. 4,7) sau chip de

păsări înaripate, acoperite cu pene (cf. Iez. 1,11; Is. 6.2), sau fiind ca nişte roţi de foc deasupra cerului (cf. Iez. 1,15; Dan. 7,9), tronuri materiale (cf. Iez. 1,26; Dan. 7,9; Apoc. 4.4), potrivite şederii lui Dumnezeu cel stăpânilor, sau ca nişte cai felurii coloraţi (cf. Zah. 1,8; 6.2) şi ca nişte căpetenii de oşti, ca purtători de lănci (cf. Iosua, 5,14) şi câte alte predate nouă de cuvintele Scripturii printr-o sfântă închipuire în felurimea simboalelor revelaţiei. Căci teologia (Scriptura) s-a folosit foarte simplu de sfintele închipuiri poetice pentru minţile fără chipuri, ţinând seama, cum s-a spus de mintea noastră şi gândindu-se la ridicarea potrivită ei şi plăsmuind sfinte descrieri în stare să o înalţe.

§2

Deci, de gândeşte cineva să primească sfintele forme compuse ca proprii celor care prin ele însele ne sunt necunoscute şi de nevăzut, el trebuie să socotească sfinţitele descrieri ale sfintelor minţi din Scripturi nepotrivite lor ca şi toată această înfăţişare îngroşată a numirilor îngereşti. Şi atunci spune că scriitorii Scripturii, când s-au gândit la prezentarea trupească a celor netrupeşti, au trebuit să plăsmuiască pentru acesta, pe cât le-a fost cu putinţă, forme proprii şi înrudite lor (scriitorilor) de la fiinţele ce ne sunt nouă mai vrednice de cinste întrucâtva mai nemateriale şi mai presus de altele şi să nu învăluie simplităţile cereşti şi de chip dumnezeiesc în mulţi felurimea formelor celor mai de pe urmă de pe pământ. Căci prima faptă ne este mai proprie nouă şi mai în stare să ne înalţe şi nu coboară cele mai presus de lume la neasemănări nepotrivite: iar a doua face mintea noastră să îndrepte în chip necuvenit injurii împotriva puterilor dumnezeieşti şi să rătăcească sprijinindu-se pe compoziţii lipsite de sfinţenie.

Pe lângă aceasta, unul ca acesta ar putea socoti ţinunirile cereşti umplute de formele unor lei şi cai şi de imne de mugete şi de grupuri de păsări şi de alte animale şi de lucruri materiale lipsite de cinste în câte sunt zugrăvite (cetele îngereşti) în Sfintele Scripturi şi care ne pot duce la o cugetare aiurită (absurdă), mincinoasă şi pătimaşă când nu sunt luate ca simple chipuri neasemenea acelora.

Dar căutarea adevărului ne arată, precum socotesc, sfânta înţelepciune a cuvintelor Scripturii în înfăţişarea chipurilor tuturor minţilor cereşti, având grijă ca prin fiecare din ele să nu ajungem nici să jignim puterile dumnezeieşti, nici să ne alipim pe noi în chip pătimaş la starea coborâtă a chipurilor.

În mod cuvenit ni s-au propus deci chipuri ale celor fără chipuri şi forme ale celor fără formă. Un motiv pentru aceasta ar putea fi nu numai cunoaşterea noastră prin analogie care nu poate să se înalţe nemijlocit la vederile (contemplaţiile) spirituale

şi are nevoie de ajutoare potrivite cu firea noastră, care ne duc la vederile minţilor fără formă şi mai presus de lume. Prin forme ce ne sunt apropiate, ci şi faptul că potrivit cu cuvintele tainice ale Scripturii, acelea se ascund prin negrăite şi sfinte ghicituri şi trebuie făcut de neapropiat celor mulţi adevărul sfânt şi ascuns al minţilor mai presus de lume. Căci nu fiecare e sfinţit şi nu e a tuturor, cum spun Scripturile, cunoştinţa lor (I Cor. 8.7; cf. Mat. 13,11; Luc. 8,10). Dacă însă ar învinovăţi cineva descrierile figurate nepotrivite, spunând că e ruşine să se alipească asemenea chipuri urâte cetelor de chip dumnezeiesc şi preasfinte, ajunge să i se spună că modul sfintei descoperiri este îndoit.

§3

Unul din cele două moduri se foloseşte, precum se cuvine, de chipurile sfinte asemănătoare. Iar altul plăsmuieşte alcătuiri de forme neasemănătoare, pentru ceea ce e cu totul neasemănător şi de neînţeles.

Predaniile tainice ale Scripturilor revelatoare proslăvesc uneori chiar fericirea vrednică de închinare a dumnezeirii mai presus de fiinţă ca: Cuvânt (cf. Ier. 1,4; Ioan 1,1), şi Minte (cf. Rom. 11,34; I Cor. 2,16), şi Fiinţă (cf. leş. 3,14; Apoc. 1,4,8), arătând raţionalitatea şi înţelepciunea dumnezeiască a ei, care este existenţa cu adevărat existentă şi cauza adevărată a celor existente. Şi o închipuiesc ca lumină (cf. I Ioan 1.5; Ioan 1,8) şi o numesc viaţă (cf. Ioan 1,4; 5,26; 11,25; 14,6). Căci aceste sfinte închipuiri sunt mai înalte şi mai cuvenite şi întrec formele materiale.

Dar sunt şi ele departe de adevărata asemănare cu dumnezeirea. Căci aceasta este mai presus de toată fiinţa şi viaţa şi nici o lumină nu o poate caracteriza, precum orice cuvânt şi minte rămân fără nici o asemănare cu ea.

Alteori, e proslăvită de aceleaşi Scripturi prin înfăţişări neasemănătoare, numind-o nevăzută, nesfârşită şi necuprinsă (cf. Col. 1.15; Ioan 1,18: I Tim. 6,16); şi spunând că e din cele ce nu sunt, nu spun că este ceva ce nu este. Căci aceasta îi este precum socotesc, mai propriu. Pentru că, precum a explicat predania ascunsă şi sfântă, spunem adevărul când zicem că ea nu e ceva din cele ce sunt, fiindcă nu cunoaştem nemărginirea (indefinitul) ei, cea mai presus de fiinţă, neînţeleasă şi tainică.

Dacă, deci, negaţiile privitoare la cele dumnezeieşti sunt adevărate, iar afirmaţiile sunt nepotrivite, descrierile prin închipuiri neasemănătoare sunt mai potrivite ascunzimii celor tainice. Căci descrierile Scripturii cinstesc şi nu acoperă în chip urât

cetele cereşti, înfăţişându-le prin chipuri neasemănătoare; ci le arată prin aceasta ca pe unele ce sunt în chip mai presus de lume deasupra tuturor celor materiale. Iar că descrierile neasemănătoare înalţă mai mult şi mintea noastră decât cele asemănătoare, nu socotesc că va nega cineva din cei drept cugetători. Fiindcă este uşor ca cele mai de cinste să amăgească pe mulţi, făcându-i să socotească unele fiinţe cereşti asemenea aurului şi ca pe nişte bărbaţi fulgerători de lumină, măreţi, îmbrăcaţi în veşmânt sclipitor (cf. Dan. 7,9: II Mac. 3,25; Mal. 28,3; Marc. 16,5; Fapt. 1,10; Apoc. 4,4) şi scânteind ca un foc nevătămător şi în atâtea alte chipuri asemănătoare, în câte a închipuit Scriptura minţile cereşti.

Ca să nu pătimească aceasta cei ce n-au înţeles nimic mai înalt decât cele văzute, înţelepciunea cuvioşilor scriitori ai Scripturii coboară cu sfinţenie şi la neasemănările nepotrivite, neîngăduind alipirea iubirii noastre la cele materiale, ca să se odihnească în chipurile necuvenite: ci trezind pornirea spre înălţare a sufletului, îi propun neplăcutele forme urâte ale acelor alcătuiri. Astfel ajută chiar celor foarte alipiţi de materie să vadă că nu e îngăduit, nici adevărat ca vedenie celor cereşti şi dumnezeieşti să fie cu adevărat asemănătoare unor atât de urâte chipuri. De altfel trebuie să înţelegem şi aceasta, că nici una din existenţe în general nu e lipsită de o împărtăşire la bine, dacă, precum spune adevărul Scripturilor, toate sunt bune foarte (Fac. 1,31).

§4

Deci e cu putinţă înălţarea din toate la vederi (contemplaţii) bune: şi se pot cunoaşte din cele materiale asemănările neasemănătoare ale celor inteligibile şi înţelegătoare. Căci cele înţelegătoare au în alt mod cele ce s-au dăruit celor sensibile.

De fapt mânia se iveşte în cele necuvântătoare din pornirea pătimaşă şi mişcarea lor mânioasă e plină de toată iraţionalitatea. Dar în cele înţelegătoare trebuie să se înţeleagă în alt mod mânia. Ea se arată, precum socotesc, în acestea - raţionalitatea lor bărbătească şi deprinderea neclintită în dispoziţiile de chip dumnezeiesc şi neschimbate. La fel spunem că pofta în animale este pornirea pătimaşă necugetată şi alipită de materie ce se iveşte dintr-un impuls, născută în chip nestăpânit spre cele schimbăcioase sau dominarea neraţională a unei dorinţe, care împinge tot animalul spre lucrul poftit. Iar când le închipuim pe seama celor înţelegătoare atribuindu-le asemănarea neasemănătoare, socotind că au şi poftă, trebuie să înţelegem prin aceasta iubirea dumnezeiască (cf. Deut.6,5; Pild. 4.6) faţă de ceea ce este nematerial şi mai presus de raţionalitate şi mânie şi dorinţa neclintită şi neobosită pentru vederea curată şi nepătimaşă mai presus de lume şi de

transparenţa culminantă, limpede şi prea sfântă a acelora şi de comuniunea cu adevărat spirituală, raţională şi veşnică, cu măreţia înfrumuseţătoare şi neînşelătoare. Şi trebuie să înţelegem prin poftă simţirea nestăpânită, încordată şi de neîntors şi de nimic oprită pentru Dumnezeu, a iubirii neschimbate şi neamestecate faţă de frumuseţea dumnezeiască şi pornirea totală spre ceea ce e cu adevărat vrednic de dorit.

Dacă neraţionalitatea animalelor necuvântătoare sau simţirea lucrurilor materiale o numim lipsă de raţiune şi simţire a celor proprii lor, fiinţele nemateriale şi înţelegătoare le recunoaştem ca întrecând în chip sfânt şi mai presus de lume raţiunea noastră legată de trup şi trecătoare de la una la alta şi simţirea noastră materială şi străină minţilor netrupeşti. Dar e cu putinţă să închipuim forme ce nu sunt contrare cetelor cereşti chiar pornind de la părţile cele mai de jos ale materiei, dat fiind că şi ea îşi are existenţa de la Cel cu adevărat bun şi în toate ale ei înfăţişează nişte trăsături frumoase ale Fiinţelor înţelegătoare. Şi e cu putinţă să urcăm prin ele spre modelele nemateriale, înţelegând, cum s-a spus, cele asemănătoare prin cele neasemănătoare şi văzând aceleaşi trăsături nu ca fiind la fel, dar într-o armonie şi fiind proprii atât celor înţelegătoare, cât şi celor sensibile.

§5

Îi vom afla pe scriitorii tainelor închipuind nu numai în înfăţişarea cetelor cereşti, ci şi în descoperirile dumnezeieşti. De fapt ei proslăvesc dumnezeirea pornind de la cele ce se văd cinstite, ca soarele dreptăţii (cf. Mat. 3,20), răsărind în chip sfânt minţii ca o stea a dimineţii (cf. II Petr. 1.19; Apoc. 22.16) şi luminând ca o lumină în chip descoperit şi spiritual; alteori luminând fără vătămare, ca un foc (cf. leş. 3.2; Deut. 4,24; Evr. 12,29) prin cele de la mijloc, ca apa (cf. Ps. 35,9; Ier. 2,13; Pild. 16,22; Apoc. 7.17; Iez. 47,1; Îs. 44,3) ce aduce împlinirea vieţii şi vorbind simbolic, pătrunzând în pântece şi făcându-se izvor (cf. Ioan 7.38: Apoc. 22,1) de râuri curgătoare de nereţinut (cf. Ieş. 3,2); alteori ivindu-se din cele de pe urmă, ca un mir bine mirositor (cf. Cânt. 1.2). alteori ca piatra cea din capul unghiului (cf. Îs. 28,16; £f 2,20). Dar au învăluit-o şi în chipul animalelor sălbatice şi au îmbrăcat-o în forma leului şi a panterei; şi spun că ea va fi ca un pardos sau ca o ursoaică jefuită de pui (cf. Os. 5.14; 13.7; Dan. 7.4-6; Apoc. 13,2). Voi mai adăuga că e văzută şi ca ceea ce e mai de necinste decât toate şi pare şi mai nepotrivit cu ea, când cei înaintaţi în cele dumnezeieşti au închipuit-o şi ca pe un vierme (cf. Ps. 21.6) .

În felul acesta, toţi cei înţelepţi în ale dumnezeirii şi tălmăcitori ai celor ascunse despart în chip nepătat Sfintele Sfintelor (cf. Îs. 6.3) de cele nedesăvârşite şi lipsite

de sfinţenie şi vestesc ca o sfinţită plăsmuire ceea ce e neasemenea, astfel încât nici cele dumnezeieşti să nu fie la îndemâna celor întinaţi şi nici cei iubitori de înţelegere a sfinţitelor asemănări să nu rămână la ele ca la unele adevărate; şi că cele dumnezeieşti să fie cinstite prin negaţii adevărate şi totodată să fie proslăvite prin însuşirile celor de pe urmă existente ca reflexe ale lor. Deci nu e nepotrivit faptul că îşi închipuiesc şi fiinţele cereşti din asemănările celor neasemănătoare ce nu li se potrivesc, pentru pricinile amintite.

Şi poate nici pe noi dacă pornind să le cercetăm ridicându-ne de la vederea exactă a celor văzute, nu ne-ar tulbura chipul urât al descrierii închipuite a îngerilor. Căci prin acestea nelăsând mintea noastră să rămână în formele nepotrivite, îi dăm putinţa ca nemulţumiţi de acelea să se lepede de împătimirea de cele materiale şi să se obişnuiască să tindă cu sfinţenie prin cele văzute spre înălţimile mai presus de lume.

Acestea fie spuse de noi despre chipurile materiale şi nepotrivite ale îngerilor din Sfintele Scripturi. În cele următoare trebuie să definim ce socotim că este ierarhia. Şi ce folos au din ierarhie cei făcuţi părtaşi de ea. Fie ca în acest cuvânt să mă călăuzească Hristos al meu, dacă e îngăduit să spun, inspirându-mi întreaga explicare a ierarhiei. Iar tu, copile, potrivit rânduielii cuvioase a predaniei noastre ierarhice - căci cele sfinte se dau sfinţilor - ascultă cu sfinţenie cele spuse cu sfinţenie, îndumnezeindu-te prin pătrunderea în tainele dumnezeieşti şi deosebind, în ascunsul minţii, cele sfinte de mulţimea celor nesfinţite, păzeşte-le pe cele sfinte în unitatea lor, iar cele întinate desparte-le. Căci nu e îngăduit, cum spun sfintele Evanghelii (cf. Mat. 7.6), să se arunce porcilor frumuseţea neamestecată, luminoasă şi de frumuseţe făcătoare a mărgăritarelor spirituale.

Capitolul III - Ce este ierarhia şi care este folosul ei

§1

Ierarhia este, după mine, o sfinţită rânduială şi ştiinţă şi lucrare asemănătoare, pe cât e cu putinţă, modelului dumnezeiesc şi înălţată spre imitarea lui Dumnezeu prin luminările date ei de la Dumnezeu pe măsura ei. Iar frumuseţea dumnezeiască, simplă, bună este originea desăvârşirii, cu totul neamestecată cu orice neasemănare cu ea şi împărtăşind fiecăruia după vrednicie din lumina ei. Ierarhia desăvârşeşte prin slujirea cea mai dumnezeiască, potrivit ei în mod armonios, chipul celor ce participă la cele săvârşite.

§2

Deci scopul ierarhiei este asemănarea (cf. Mat. 5.48) şi unirea cu Dumnezeu, pe cât e cu putinţă, avându-l pe El drept călăuzitor în sfânta ştiinţă şi lucrare. Căci privind neclintit spre frumuseţea Lui atotdumnezeiască, ea se face întipărită de El în părtaşii ei ca în unii ce sunt dumnezeieşti, ca în nişte oglinzi atotstrăvezii şi nepătate (cf. Înţel. 7,26; II Cor. 3.18) primitoare ale strălucirii luminii începătoare şi dumnezeieşti; chipuri umplute de strălucirea dăruită, pe care o împărtăşesc iarăşi celor următori, potrivit rânduielilor dumnezeieşti. Căci nu e îngăduit celor care desăvârşesc sau chiar celor ce au fost desăvârşiţi să facă ceva contrar sfintelor rânduieli ale desăvârşirii; nici să fie altfel, dacă doresc strălucirea în-dumnezeitoare şi tind în mod sfânt spre ea şi se întipăresc după măsura fiecăreia din sfinţitele minţi.

Deci cel ce spune ierarhie, numeşte în general o anumită rânduială sfântă, un chip al frumuseţii dumnezeieşti, săvârşind în sfintele trepte ierarhice taina iluminării proprii ei şi asemenea făcându-se căpeteniei ei pe cât îi este îngăduit. Căci desăvârşirea fiecăruia din cei chemaţi în ierarhie constă în a fi fost înălţat la imitarea lui Dumnezeu, pe măsura lui. Iar ceea ce e mai dumnezeiesc ca toate, cum spune Scriptura, este a fi împreună lucrător al lui Dumnezeu (I Cor. 3,9; III Ioan 8) şi a primi lucrarea dumnezeiască, arătând-o, după putinţă în sine. Astfel, fiindcă rânduiala ierarhiei constă în a se curăţi unii şi a curăţi pe alţii şi a se lumina unii şi a lumina pe alţii, în a se desăvârşi unii şi a desăvârşi pe alţii, fiecăruia i se cuvine să imite pe Dumnezeu în modul lui propriu. Fericirea dumnezeiască, ca să vorbim potrivit oamenilor, nefiind amestecată cu nici o neasemănare, ci fiind plină de lumină eternă, desăvârşită, n-are nevoie de nici o desăvârşire; ea e curăţitoare, luminătoare şi desăvârşitoare. Mai bine zis este însăşi curăţirea sfântă, luminarea şi desăvârşirea, mai presus de curăţie, mai presus de lumină, fiind izvorul autodesăvârşirii dinainte de lucrarea desăvârşirii altora şi cauza întregii ierarhii şi dincolo de toată sfinţenia, prin depăşirea ei.

§3

Deci cei ce se curăţesc trebuie să se facă cu totul neamestecaţi cu cele nepotrivite şi să se elibereze de împreunarea cu ceea ce e neasemenea cu ei (cf. Luc. 14,33; Ef. 4.22; Col. 3,9). Iar cei ce se luminează trebuie să se umple de lumina dumnezeiască înălţându-se la deprinderea şi puterea contemplaţiei cu ochii preacuraţi ai minţii. Iar cei ce se desăvârşesc să se mute de la ceea ce e nedesăvârşit şi să se facă părtaşi de cunoaşterea desăvârşitoare a tainelor sfinte.
Apoi cei ce se curăţesc trebuie să transmită altora, prin abundenţa curăţiei lor din neîntinarea proprie. Iar cei ce se luminează, ca minţi mai pătimitoare, ce şi-au însuşit participarea la lumină şi la comunicarea ei şi s-au învrednicit în mod prea

fericit de strălucirea sfântă, trebuie să reverse spre alţii lumina lor care întrece toiul.

În sfârşit, cei ce se desăvârşesc, ca cei ce cunosc comunicarea desăvârşitoare trebuie să desăvârşească pe cei ce se împărtăşesc de iniţierea atotsfântă în ştiinţa celor sfinte văzute. Deci fiecare treaptă ierarhică e ridicată la dumnezeiasca împreună-lucrare pe măsura ei, săvârşind, prin harul şi puterea dată de Dumnezeu, cele ce se află în dumnezeire în mod natural şi mai presus de fire şi sunt lucrate de ea în chip mai presus de fiinţă, descoperindu-i-se în chip ierarhic, pe cât se poate, spre imitarea minţilor iubitoare de Dumnezeu.

Capitolul IV - Ce înseamnă numele îngerilor?

§1

După ce am definit, pe cât socotesc bine, ce este ierarhia, trebuie să proslăvim în cele următoare treapta îngerească şi sfinţitele chipuri ce i se dau în Scripturi şi să le privim cu ochi mai presus de lume ca să le ridicăm prin înţelegeri tainice la simplitatea lor asemenea celei dumnezeieşti şi să lăudăm obârşia ştiinţei întregii ierarhii cu o cucernicie vrednică de Dumnezeu şi cu mulţumiri pricinuitoare de desăvârşire.

Înainte de toate, se cuvine să spunem că dumnezeirea cea mai presus de fiinţă, dând subzistenţă fiinţelor celor ce sunt, le-a adus la existenţă. Căci aceasta e propriu cauzei tuturor şi a bunătăţii mai presus de toate: să cheme la împărtăşirea de Sine cele ce sunt cum s-a rânduit fiecăreia din cele ce sunt pe măsura ei. Deci toate cele ce sunt se împărtăşesc de Providenţa ce izvorăşte din dumnezeirea mai presus de fiinţă şi a toate cauzatoare. Căci n-ar exista dacă nu s-ar împărtăşi de fiinţa şi obârşia celor ce sunt. Deci toate cele fără viaţă se împărtăşesc prin existenţa de ea; fiindcă existenţa tuturor este dumnezeirea cea mai presus de existenţă. Iar cele vii se împărtăşesc de aceeaşi putere de viaţă făcătoare şi mai presus de toată viaţa. În sfârşit, cele raţionale şi înţelegătoare se împărtăşesc de înţelepciunea ei mai presus de toată raţiunea şi mintea de Sine desăvârşită şi mai înainte de lucrarea de desăvârşire a altora. Dar e vădit că toate acele însuşiri ale fiinţelor câte s-au împărtăşit de ea în multe feluri sunt în jurul aceleia.

§2

Deci sfintele cete ale fiinţelor cereşti s-au făcut din participarea la comunicarea dumnezeiască, mai presus de cele simplu existente şi vii în mod neraţional şi de cele raţionale asemenea nouă. Căci modelându-se pe ele în chip înţelegător spre imitarea lui Dumnezeu şi lucrând în mod mai presus de lume spre asemănarea lor cu Dumnezeu (cf. Mat. 18.10) şi dorind să dea o formă înţelegerii lor au cum se cuvine comunicările cu Dumnezeu lipsite de glas. Aceasta pentru că fiind aproape şi în suiş neîncetat spre El, întinzându-se, pe cât le este îngăduit, spre El, prin tăria dragostei dumnezeieşti şi neclintite, primesc în chip nematerial şi neamestecat iluminările începătoare şi se aseamănă cu ele, având astfel toată viaţa înţelegătoare.

Căci ele simt cele ce au fost făcute prima dată şi sunt în multe feluri părtaşe de dumnezeire şi au fost prima dată şi în multe feluri făcute descoperitoare ale ascunzimii dumnezeieştii obârşii. De aceea s-au şi învrednicit mai mult decât toate de numele de îngeri, pentru că le-a venit prima dată luminarea dumnezeiască şi prin ele ni s-au dăruit şi nouă descoperirile cele mai presus de noi. Căci precum spune Scriptura, legea ni s-a dat prin îngeri (cf. Gal. 3,19). Şi pe Părinţii noştri, vestiţi dinainte de lege şi de după lege, îngerii i-au urcat spre dumnezeire (cf. Fapt. 7.53) sau i-au învăţat cele ce trebuie făcute şi i-au mutat din rătăcire şi viaţă nesfinţită la calea cea dreaptă, arătându-le şi explicându-le rânduieli sfinte sau vederi ascunse ale tainelor mai presus de lume sau unele vestiri de mai înainte.

§3

Iar dacă ar spune cineva că unora din sfinţi le-au venit şi nemijlocit arătări dumnezeieşti (cf. Fac. 12.7; 28,13), să afle limpede şi aceasta din preasfintele Scripturi, că nimeni n-a văzut şi nu va vedea (cf. Ieş. 32,20; Ioan 1.18; I Ioan .4,12; I Tim. 6,16) ceea ce este însuşi ascunsul lui Dumnezeu. Iar arătările dumnezeieşti li s-au dăruit celor cuvioşi potrivit lui Dumnezeu prin descoperirea unor sfinţite vederi şi pe măsura celor ce le-au văzut. Iar preaînţeleapta Scriptură care a înfăţişat în scris asemănarea dumnezeiască numeşte, cu dreptate, acea vedere, ca pe o asemănare în formă a celor fără formă, arătare a dumnezeirii ce le vine celor ce văd din înălţarea lor prin luminarea dumnezeiască ce li se împărtăşeşte după ce au fost introduşi în mod tainic şi în chip sfânt în înseşi cele dumnezeieşti. Dar la aceste vederi dumnezeieşti vestiţii noştri Părinţi au fost introduşi în mod tainic prin mijlocirea Puterilor dumnezeieşti.

Dar oare predania Scripturii nu spune că şi rânduiala legii s-a dăruit lui Moise de la Dumnezeu însuşi, ca să ne-o facă cunoscută şi nouă cu adevărat că e în chip dumnezeiesc şi sfântă? Însă Scriptura ne-a învăţat clar că ea a venit la noi prin îngeri, voia dumnezeiască hotărând să înalţe fiinţele din planul al doilea la

Dumnezeu, prin cele dintâi. Această rânduială s-a hotărât de obârşia mai presus de fiinţă a tuturor, nu numai pentru minţile mai înalte şi mai de jos, ci şi pentru cei de aceeaşi treaptă. Adică a rânduit ca în fiecare ierarhie să fie trepte şi puteri prime şi mijlocii şi ultime, ca cei mai dumnezeieşti să introducă în taine pe cei mai de jos şi să fie călăuzitori în apropierea de Dumnezeu în iluminare şi împărtăşire.

§4

Ba văd că şi în taina dumnezeiască a iubirii de oameni a lui Iisus au fost introduşi întâi îngerii, apoi prin ei a trecut şi la noi harul cunoştinţei.

- ✓ *Astfel, preadumnezeiescul Gavriil a învăţat tainic pe părtaşul la ierarhie Zaharia (cf. Luc. 1,11) că din el se va naşte prin harul dumnezeiesc, contrar nădejdii, pruncul care va fi proorocul lucrării divine omeneşti a lui Iisus care se va arăta în chip bun şi mântuitor (cf. Luc. 1,5-21).*
- ✓ *Iar Mariei i-a făcut cunoscut tot el că în ea se va săvârşi taina dumnezeiască a asumării unei forme pipăite de către Dumnezeu (cf. Luc. 1,26-38).*
- ✓ *Iar altul dintre îngeri i-a descoperit lui Iosif că cele făgăduite în chip dumnezeiesc proorocului David (cf. Mat. 1,20-21) s-au împlinit acum cu adevărat.*
- ✓ *Iar altul a binevestit această taină păstorilor, ca unora care s-au curăţit prin depărtarea de cei mulţi şi prin liniştire. Şi cu el mulţime de oaste cerească le-a împărtăşit celor de pe pământ slavoslovia puternic cântată (cf. Luc. 2.8-14).*

Dar să privim şi la cele mai înalte arătări luminoase din Scripturi. Căci văd că şi Iisus însuşi cauza mai presus de fiinţă a fiinţelor celor mai presus de ceruri, după ce a venit fără schimbare la noi, nu iese din buna rânduială potrivită oamenilor, aşezată şi aleasă de El ci se supune ascultător chipurilor de lucrare stabilite de Tatăl şi Dumnezeu prin îngeri şi prin mijlocirea lor. Astfel porunceşte prin înger lui Iosif (cf. Mat. 2,13) plecarea cu bun rost a Fiului în Egipt şi iarăşi mutarea (cf. Mat. 2,19) din Egipt în Iudeea. Astfel îl vedem supunându-se prin îngeri celor rânduite de Tatăl. Nu-ţi mai spun ca unuia ce le ştii, cele comunicate prin predaniile noastre ierarhice despre îngerul care întăreşte pe Iisus (cf. Luc. 22.43) sau că şi Iisus însuşi venit în planul revelaţiei spre bună lucrare mântuitoare s-a numit înger de mare Sfat (Îs. 9,5). Căci de fapt, cum spune El însuşi, câte le-a auzit de la Tatăl ni le-a vestit nouă (cf. Ioan 15.15; 8.26-28) în mod cuvenit îngerului.

Capitolul V - Pentru ce toate fiinţele cereşti se numesc în comun îngeri

Aceasta e deci, după noi, cauza numelui de înger, după Scripturi. Dar socotesc că trebuie să cercetăm şi cauza pentru care scriitorii Scripturii numesc toate fiinţele cereşti îngeri. Dar venind la explicarea treptelor mai presus de lume, ei numesc în mod deosebit treapta îngerească pe cea cu care se termină prin împlinire cetele dumnezeieşti şi cereşti. Înainte de aceasta aşează ca pe cele aflate deasupra, treptele Arhanghelilor, ale Începătoriilor, Stăpâniilor şi Puterilor şi pe toate câte le ştiu predaniile revelatoare ale Scripturii ca fiinţe aflate deasupra acestora. Dar mai spunem că potrivit întregii sfinte ordini a lor, treptele mai înalte au şi iluminările şi puterile treptelor de mai jos. În vreme ce cele din urmă nu sunt părtaşe de ale celor de deasupra lor.

De aceea scriitorii Scripturii numesc cetele cele preasfinte ale fiinţelor celor mai de sus şi îngeri. Căci de fapt descoperă şi ele lumina dumnezeirii începătoare. Dar pentru treapta din urmă a minţilor cereşti nu este motiv să fie numită începătorii sau Tronuri sau Serafimi. Căci nu este părtaşă la puterile celor mai presus de toate, ci precum aceasta înalţă pe ierarhii îndumnezeiţi ai noştri spre razele cunoscute de ea ale dumnezeirii începătoare, aşa şi puterile atotsfinţite ale fiinţelor de deasupra ei înalţă spre Dumnezeu treapta care încheie ierarhiile îngereşti. Dar poate să spună cineva şi aceasta, că ***toate numele îngereşti sunt comune pentru faptul că toate Puterile cereşti au comun chipul dumnezeiesc şi împărtăşirea mai puţină sau mai multă de darul iluminării de la Dumnezeu. Dar pentru ca cuvânlul nostru să fie mai clar, să privim cu sfinţenie la însuşirile proprii ale fiecărei trepte îngereşti, aşa cum sunt înfăţişate în Scripturi.***

Capitolul VI - Care e primul ordin al fiinţelor cereşti, care al doilea şi care al treilea

§1

Câte şi cum sunt ordinele fiinţelor mai presus de ceruri şi cum se desăvârşesc ierarhiile lor numai obârşia îndumnezeitoare a desăvârşirii o ştie întocmai. Pe lângă aceea, numai ea cunoaşte acele ordine, puterile şi iluminările proprii şi buna şi sfinţita lor orânduire mai presus de lume. Căci nouă ne este cu neputinţă să cunoaştem tainele minţilor mai presus de ceruri şi desăvârşirile lor prea sfinte, dacă nu ne spune cineva câte ne-a descoperit în mod tainic prin ele, ca prin cele ce ştiu bine cele ale lor, dumnezeirea începătoare. Deci noi nu vom grăi din proprie mişcare. Ci vom înfăţişa vederile îngereşti câte au fost contemplate de sfinţii

scriitori ai Scripturii, după ce am fost învăţaţi tainic despre ele potrivit cu felul în care suntem noi.

§2

Scriptura a făcut cunoscute toate fiinţele cereşti prin numiri descoperite (cf. Ef. 1,21; Col. 1,16; Iud. 9) în număr de nouă. Pe acestea dumnezeiescul nostru tâlcuitor al celor sfinte le înfăţişează ca pe trei ordine întreite.

Cel dintâi spune că este cel care este pururea în jurul lui Dumnezeu şi aproape de El şi cunoscut ca unul ce este unit cu El nemijlocit şi înaintea celorlalte. ***Revelaţia Sfintelor Scripturi ne-a predat că Tronurile preasfinte şi cetele cu ochi mulţi şi cu multe aripi, numite în limba evreiască Heruvimi şi Serafimi, sunt aşezate nemijlocit în cea mai înaltă apropiere în jurul lui Dumnezeu.*** Deci slăvitul nostru povăţuitor ne-a spus că acest grup întreit este unul şi de acelaşi grad şi cu adevărat întâia ierarhie, decât care nu este altul mai asemenea lui Dumnezeu şi mai nemijlocit lângă primele iluminări ce pornesc din Dumnezeu, fiind aproape de El, cum a spus învăţătorul nostru. ***Al doilea grup zice că este cel compus din Stăpânii, Domnii şi Puteri. A treia şi cea din urmă dintre treptele ierarhiilor cereşti spune că este cea a îngerilor, a Arhanghelilor şi a începătoriilor.***

Capitolul VII - Despre Serafimi, Heruvimi şi Tronuri şi despre prima ierarhie

§1

Cunoscând această ordine a sfintelor ierarhii, spunem că orice numire dată minţilor cereşti redă însuşirea de chip dumnezeiesc a fiecăruia. ***Despre numele sfânt al Serafimilor, cunoscătorii limbii evreieşti spun că el îi arată fie ca pe cei ce ard, fie ca pe cei ce încălzesc. Iar cel al Heruvimilor exprimă bogăţia cunoştinţei sau revărsarea înţelepciunii.*** Deci în mod potrivit întâia dintre ierarhiile cereşti săvârşeşte slujirea sfântă a fiinţelor celor mai înalte, fiindcă are treapta cea mai de sus şi ei i s-au dăruit, ca celei mai apropiate, arătările dumnezeieşti lucrătoare şi desăvârşirile în mod începător. ***Tronurile sunt arătate şi ca cele ce încălzesc şi ca cele ce revarsă înţelepciunea printr-un nume care le descoperă însuşirea lor de chip dumnezeiesc întărită prin deprindere.***

Numele de Serafimi arată prin descoperire mişcarea neîncetată şi nesfârşită a lor în jurul celor dumnezeieşti şi căldura şi iuţimea şi mai mult decât fierbintea şi pururea lor mişcare apropiată şi neobosită şi neclintită de Dumnezeu. E o mişcare care face prin lucrarea ei înălţătoare şi lucrătoare asemenea lor pe cele mai de jos de ele, ca una care le înfierbântă şi le înflăcărează spre o căldură asemănătoare. Ea are de

asemenea pururea puterea curăţitoare înflăcărată şi atotarzătoare, neacoperită şi nestinsă, ca o însuşire luminoasă şi luminătoare, care alungă orice întuneric neluminat şi acoperitor.

Iar numele Heruvimilor arată puterea lor cunoscătoare şi de Dumnezeu văzătoare şi primitoare a darului cel mai înalt al luminii, capacitatea vederii măreţiei dumnezeieşti în cea dintâi putere lucrătoare a acesteia şi a comunicării ei de înţelepciune făcătoare, dar şi puterea de a împărtăşi cu îmbelşugare celor de al doilea grad, prin revărsarea înţelepciunii dăruite lor.

De aici urmează ca numele Tronurilor (cf. Col. 1,16) celor mai înalte şi mai ridicate, arată că sunt ridicate de la cele de jos sau din starea umilită în chip mai presus de lume şi că tind fără reţinere spre ceea ce e la înălţime şi aşezat deasupra celor ce urmează; că tind cu toate puterile, în mod neclintit şi cu bună încordare spre ceea ce e fixat cu adevărat la cea mai mare înălţime, primind venirea dumnezeirii cu toată nepătimirea şi înstrăinarea de materie. Căci aşteaptă în duh slujitor cele ce le vin de la Dumnezeu, ca unele ce sunt prin excelenţă purtătoare de Dumnezeu.

§2

Acesta este, după noi, înţelesul numelor amintite. Dar trebuie să spunem şi ce socotim că înseamnă ierarhia lor. ***Cred că am arătat destul că scopul oricărei ierarhii este îndreptat în chip neclintit spre imitarea lui Dumnezeu şi spre asemănarea cu El; că toată lucrarea ierarhică se împarte în primirea şi comunicarea sfântă de curăţie, de lumină dumnezeiască şi de cunoştinţă desăvârşitoare.***

Acum însă doresc să spun, într-un chip vrednic de cele mai înalte minţi, cum e descoperită ierarhia lor în Sfintele Scripturi. Pentru cele dintâi fiinţe ce iau primul loc după dumnezeire, căreia îi datoresc existenţa (cf. Luc. 1,19), şi sunt oarecum aşezate în pridvoarele acesteia, fiind mai presus de toate puterile văzute şi nevăzute făcute, trebuie să admitem o treaptă ierarhică proprie şi cu totul de acelaşi chip. Pe acestea trebuie să le socotim curate nu numai pentru că sunt libere de pete întinate şi de necurăţenii şi sunt neajunse de închipuirile materiale, ci şi pentru că sunt neamestecate şi ferite de orice coborâre şi mai presus de orice stare sfântă din josul lor. Căci ***prin curăţia lor, ele ocupă un loc mai înalt decât toate Puterile şi sunt cel mai asemănătoare dumnezeirii şi-şi susţin pururea neclintită mişcarea proprie lor prin sine şi unitară, spre dragostea neschimbată de Dumnezeu.*** Astfel, necunoscând nici o coborâre spre cele fără sens îşi păstrează fără şovăire

sau schimbare statornicia nezdruncinată, potrivit râvnei lor de-a fi asemenea dumnezeirii.

De aceea trebuie să le cugetăm ca minţi văzătoare spiritual, nu ca pe unele ce ar contempla vederile spirituale prin simboluri sensibile şi s-ar înălţa spre cele dumnezeieşti cu ajutorul privirii unei felurimi de forme privite, sprijinindu-se pe chipuri sfinte. Trebuie să le cugetăm ca fiind pline de o lumină mai presus de orice cunoştinţă nematerială şi copleşite, pe cât se poate, de vederea acelei frumuseţi izvorâtoare care creează frumosul şi este obârşia frumuseţii celei mai presus de fiinţă şi străluceşte într-o lumină întreită. Să cugetăm că ele s-au învrednicit în acelaşi mod de împărtăşirea lui Iisus nu prin mijlocirea chipurilor lucrate cu sfinţenie, care în forme asemănătoare arată asemănarea cu lucrarea dumnezeiască, ci prin apropierea adevărată de El şi prin împărtăşirea nemijlocită de cunoştinţa din luminile lui ce îndumnezeiesc. Şi în sfârşit, ***să cugetăm că lor le este dat în gradul cel mai mare, să imite pe Dumnezeu şi pe cât este îngăduit, să se împărtăşească, printr-o primă lucrare şi printr-o lucrare nemijlocită, de virtuţile lui dumnezeieşti şi de oameni iubitoare.***

La fel să le cugetăm desăvârşite, nu pentru că ar fi luminate de o cunoştinţă raţională distinctivă, scoasă din simboale diferite, ci pentru că sunt pline de harul cel mai înalt al îndumnezeirii potrivit cunoştinţei celei mai înalte a celor dumnezeieşti, care este cu putinţă numai îngerilor. Căci sunt aşezate în treapta lor ierarhică în mod nemijlocit lângă Dumnezeu şi nu prin mijlocirea altor fiinţe sfinte. Ele se înalţă în chip nemijlocit spre dumnezeire prin puterea şi treapta lor mai presus de toate. De aceea sunt statornicite într-o sfinţenie desăvârşită şi în cel mai înalt grad de neclintire se înalţă, pe cât este cu putinţă, spre frumuseţea nematerială şi spirituală spre contemplarea ei. Şi deoarece sunt primele în jurul lui Dumnezeu, ele sunt introduse în chip nemijlocit de către izvorul şi obârşia sfinţeniei în planurile lucrărilor dumnezeieşti fiind aşezate ierarhic în modul cel mai minunat.

§3

Deci scriitorii Scripturii arată în chip clar faptul că ordinele cele mai de jos ale fiinţelor cereşti sunt introduse în cunoştinţa lucrărilor dumnezeieşti de cele mai înalte, iar ordinele cele mai înalte dintre toate sunt luminate, pe cât este cu putinţă, cu învăţături tainice, chiar de dumnezeire. Căci pe unii dintre ei (pe îngeri) îi arată cum sunt introduşi tainic şi în mod sfânt de cei mai înalţi, precum arată că Acela, care a fost primit în ceruri sub chip omenesc, este Domnul Puterilor cereşti şi împăratul slavei (cf. Ps. 23.10). Pe alţii, din locul lui îi arată cum îşi descoperă neştiinţa lor faţă de însuşi Iisus şi cum ajung ei la cunoştinţa lucrării lui pentru noi;

sau cum însuşi Iisus i-a învăţat pe ei în mod tainic şi nemijlocit, descoperindu-le în primul rând lucrarea sa dumnezeiască cea mântuitoare şi de oameni iubitoare. Căci Eu, spune, învăţ dreptatea şi judecata cea mântuitoare (Îs. 63,1).

Mă mir însă că primele din fericitele fiinţe cereşti, care le întrec pe celelalte atât de mult, doresc cu o râvnă însoţită de nedumerire luminările ce pornesc din obârşia dumnezeiască, zburând numai la mijloc. Căci oare nu întreabă ele: De ce îţi sunt veşmintele roşii (Îs. 63,2). Ele se îndoiesc mai întâi, arătând prin aceasta că sunt pe calea mântuirii şi că doresc să cunoască lucrarea dumnezeiască, dar nu se grăbesc deloc spre luminarea ce, pe altă parte, s-a dăruit lor prin arătarea dumnezeiască.

Deci prima ierarhie a minţilor cereşti fiind aşezată ierarhic în mod nemijlocit lângă obârşia a toată sfinţenia, pentru o înălţare directă spre El fiind plină de cea mai sfântă curăţie a luminii celei nemăsurate ce se răspândeşte din lucrarea de sfinţire cea mai presus de desăvârşire - este curată, luminată şi desăvârşită. Ea e netulburală de vreo aplecare spre cele de jos. Este plină de lumina cea mai începătoare şi prima şi este desăvârşită prin deprinderea cu împărtăşirea de cunoştinţa şi ştiinţa ce i s-a dat cel dintâi.

Pe scurt, aş putea spune cu dreptate şi aceasta, că atât curăţirea, cât şi luminarea şi desăvârşirea nu sunt altceva decât împărtăşirea de fiinţa dumnezeiască, care curăţeşte de neştiinţă prin dăruirea cunoaşterii sfinţirii desăvârşite. Pe aceasta o împarte după cuviinţă, luminând prin însăşi acea cunoştinţă dumnezeiască, prin care şi curăţeşte treapta de mai înainte a ştiinţei, cu care cineva nu vede încă totul. Această curăţire se face printr-o luminare mai înaltă, în sfârşit, că desăvârşeşte prin acea lumină, adică prin ştiinţa statornică a sfinţirilor luminoase.

§4

Aceasta este, după ştiinţa mea, prima treaptă a fiinţelor cereşti, care stă în cerc (cf. Is.6,2; Apoc. 4,4; 7.11) şi nemijlocit în jurul lui Dumnezeu; şi care se doreşte în mod simplu şi neclintit după cunoaşterea veşnică a lui, potrivit cu frica înaltă şi nobilă ce o au îngerii. Acest ordin are multe şi fericite vederi, însă este luminat de raze simple şi nemijlocite şi se hrăneşte cu hrana dumnezeiască ce este cu adevărat îmbelşugată în prima ei revărsare şi totuşi una prin unitatea ei nediferenţiată şi unificatoare. El se învredniceşte de multă dăruire şi înrâurire de la Dumnezeu şi deci de asemănarea cu El, pe cât e cu putinţă, în însuşirile şi formele lui spirituale şi frumoase. Căci cunoaşte în chip deosebit multe din tainele dumnezeieşti şi se face părtaş, pe cât se poate, de ştiinţa şi cunoştinţa lui Dumnezeu.

De aceea şi Scriptura a predat oamenilor cântări de ale lor, în care se descrie cu sfinţenie înălţimea luminării lor. Căci unii din acel ordin, ca să grăim poetic, strigă asemenea unui glas de ape multe (cf. Iez. 1,24; 3.12; Apoc. 19,6): ***Binecuvântată este slava Domnului în locul său (Iez. 3.12).*** Alţii înalţă acea mult vestită şi preacuvioasă cântare: ***Sfânt, Sfânt, Sfânt e Domnul Savaot plin e cerul şi pământul de mărirea Lui (Îs. 6,3; Apoc. 4,8).***

Noi am explicat, după puterea noastră, aceste prea înalte cântări de laudă ale minţilor celor mai presus de ceruri în scrierea Despre cântările dumnezeieşti unde s-a vorbit, pe cât socotesc, de ajuns despre ele. Pentru acum, ajunge să reamintim numai că primul ordin, după ce a fost luminat, pe cât era cu putinţă, cu ştiinţa despre Dumnezeu de către bunătatea dumnezeiască de la obârşie, a comunicat-o pe aceasta pe rând şi treptelor ce se află sub el într-o ierarhie bine orânduită.

Din acestea se vede, ca să spunem pe scurt, că se cuvine cu dreptate ca dumnezeirea care se cere şi trebuie să fie cinstită, lăudată şi proslăvită, să fie cunoscută şi preamărită, pe cât e cu putinţă, şi de minţile de Dumnezeu purtătoare. Căci ele sunt cum spun Scripturile, locurile dumnezeieşti de odihnă (cf. Is. 66,1) ale dumnezeirii izvorâtoare.

Dar cântările de laudă ale acestei ierarhii ne mai învaţă că dumnezeirea este o monadă şi o unitate în trei ipostasuri, ce-şi revarsă purtarea de grijă de necuprinsă iubire peste întreaga creaţiune de la fiinţele cele mai presus de ceruri, până la existenţele cele mai depărtate ale acestui pământ, pentru că este obârşia şi cauza a toată existenţa şi cuprinde toate într-un mod mai presus de fiinţă, într-o îmbrăţişare necuprinsă.

Capitolul VIII - Despre Domnii, Puteri şi Stăpânii şi despre treapta ierarhică de mijloc

§1

Dar acum trebuie să trecem la ordinul de mijloc al minţilor cereşti, privind cu ochi mai presus de lume, pe cât se poate, la Domniile acelea şi la vederile cu adevărat puternice ale dumnezeieştilor Stăpânii şi Puteri. Căci fiecare numire a fiinţelor mai presus de noi descoperă însuşirile lor asemănătoare cu Dumnezeu, care-l imită pe Dumnezeu.

Astfel socotesc că numirea care ne descoperă pe sfintele Domnii arată înălţimea nerobită şi liberă de toată dorinţa după cele de jos. Arată domnia lor liberă de orice

supunere sub vreuna din neasemănările tiranice, fiind deasupra a toată înrobirea ce micşorează, nesilită la nici o coborâre şi ridicată peste orice neasemănare. Căci ea se doreşte la nesfârşit după domnia adevărată şi după izvorul domniei şi spre asemănarea cu ea, pe cât e cu putinţă, cu domnia cea mai înaltă de deasupra ei, nemodelându-se prin acea bunătate pe ea şi nemodelând pe cele de după ea după nimic din cele ce au o domnie părută, ci după ceea ce este cu adevărat şi în întregime domnie, stăruind, după puterea ei, pururea în împărtăşirea de izvorul domniei şi de asemănarea dumnezeiască cu ea.

Iar numirea sfintelor Puteri exprimă o bărbăţie puternică şi neclătinată în toate lucrările lor de asemănare dumnezeiască, o bărbăţie ce nu slăbeşte deloc în primirea luminărilor dumnezeieşti ce li se împărtăşesc şi în urcuşul puternic în imitarea lui Dumnezeu nepărăsind deloc prin vreo lipsă de bărbăţie mişcarea lor spre asemănarea cu Dumnezeu, ci privind neclintit spre Puterea cea mai presus de fiinţă şi întăritoare. Ele se prefac continuu în chip al aceleia, pe cât e cu putinţă, şi tind spre ea cu tărie, ca spre izvorul Puterii.Dar se îndreaptă şi spre Puterile cele de după ele cărora le comunică putere în chip dumnezeiesc.

În sfârşit, numirea sfintelor Stăpânii ce stau pe aceeaşi treaptă cu Domniile şi Puterile cereşti arată armonia bine rânduită şi neamestecată în bună primire a celor dumnezeieşti. Ele arată buna rânduială a Stăpâniilor mai presus de lume şi spirituale, care nu se folosesc rău, în chip necuvenit şi tiranic de puterile stăpânirii ce li s-au dat, ci înălţate în chip bine orânduit spre cele dumnezeieşti, le înalţă şi pe cele de sub ele cu bunăvoinţă, asemănându-se în aceasta, pe cât le stă în putere, izvorului celui dătător de stăpânire, care le luminează pe ele, pe cât este cu putinţă îngerilor, în chip orânduit, în treapta puterii lor stăpânitoare.

Având aceste însuşiri asemănătoare celor dumnezeieşti, ordinul cel de la mijloc al minţilor cereşti este şi el curăţit, luminat şi desăvârşit în modul în care s-a spus de luminile dumnezeieşti începătoare, dându-i-se al doilea grad după treapta ierarhică cea dintâi şi descoperindu-se ca gradul al doilea, prin mijlocirea celui dintâi.

§2

În faptul că spusa unui înger vine la auzul altuia, vom vedea un simbol al desăvârşirii ce se transmite mai departe, mai întunecoasă. Căci după cum spun cei pricepuţi în cele sfinte, prin trecerea la gradul al doilea, desăvârşirile dumnezeieşti se fac mai întunecoase, fiind un lucru mai puţin desăvârşit decât împărtăşirea nemijlocită de vederile dumnezeieşti. Aceasta socotesc că se poate spune şi de împărtăşirea mijlocită a acelor trepte îngereşti ce se înalţă prin ele spre

împărtăşirea în mod nemijlocit de Dumnezeu: ea este mai luminoasă decât aceea a celor ce se împărtăşesc în chip mijlocit. ***Din această pricină se şi numesc de către tradiţia preoţească primele minţi - Puteri ce desăvârşesc, luminează şi curăţă pe cei mai de jos, pentru că aceştia sunt înălţaţi de către acelea spre izvorul cel mai presus de fiinţă al tuturor celor ce sunt şi se împărtăşesc, pe cât le este îngăduit, de curăţiri, iluminări şi desăvârşiri prin mijlociri.*** Este o rânduială stabilită în general de către izvorul dumnezeiesc a toată ierarhia ca cei ce aparţin celui de al doilea grad să se împărtăşească de iluminările dumnezeieşti prin mijlocirea celor ce aparţin primului grad. Iar acest lucru îl vei afla exprimat de scriitorii Scripturii în multe locuri.

Astfel, după ce iubirea dumnezeiască şi părintească de oameni a pedepsit pe Israil în scopul întoarcerii şi sfintei lui mântuiri şi l-a predat neamurilor răzbunătoare şi crude pentru a-1 îndrepta, l-a scos din nou din robie şi prin conducerea de multe feluri de către cei însufleţiţi de binele lui, l-a adus încă o dată cu blândeţe la starea fericită de mai înainte.

În legătură cu aceasta, unul dintre prooroci, Zaharia, vede un înger (cf. Zah. 1,8) care este, după socotinţa mea dintre primii ce stau în jurul lui Dumnezeu (căci, precum am spus, numele de înger este comun tuturor), care află, cum s-a spus, în mod nemijlocit de la Dumnezeu cuvintele mângâietoare (Zah. 1.13) în legătură cu acest fapt.Apoi vede pe un altul dintre îngerii mai de jos alergând în întâmpinarea celui dintâi, spre primirea luminii şi împărtăşirea de ea. Acesta, introdus fiind de către cel dintâi în treapta lui ierarhică potrivit sfatului dumnezeiesc vede cum i se dă însărcinarea să comunice proorocului în mod tainic vestea că Ierusalimul va fi locuit de o mare mulţime de oameni (Zah. 2,8), bucurându-se de un mare belşug.

Iar un altul dintre prooroci, Iezechiel spune că această hotărâre a fosl luată, în chip sfânt, de către Dumnezeirea însăşi, care tronează mai presus de Heruvimi (cf. Iez. 10.18) şi este mai slăvită decât ei. Iar când iubirea de oameni, cea părintească, a condus pe Israil cum s-a spus prin pedeapsa spre bine, a hotărât să despartă pe cei nevinovaţi de cei vinovaţi. Lucrul acesta l-a aflat mai întâi, după Heruvimi, acela ale cărui coapse sunt încinse cu cingătoare de safir şi care poartă o haină ce ajunge până la călcâie, ca semn al demnităţii sale ierarhice (cf. Iez. 9,3).

Pe ceilalţi îngeri ce aveau securi, a poruncit orânduirea dumnezeiască cea de la obârşie să-i înveţe primul înger despre această deosebire ce vine de la Dumnezeu. Şi acestuia îi porunceşte să treacă prin mijlocul Ierusalimului şi să pună un semn pe frunţile celor nevinovaţi; iar altora le-a spus: Duceţi-vă pe urma lui în cetate şi

nu cruţaţi nimic ce vedeţi cu ochii voştri... dar nu vă atingeţi de nimeni din cei cu semnul (Iez. 9,5-6).

Dar ce ar putea spune cineva despre îngerul care i-a spus lui Daniel: A ieşit cuvânt (Dan. 9,23); sau despre acel prim înger, care a luat focul din mijlocul Heruvimilor (Iez.10,2,6)? Sau ce dovadă mai puternică se poate avea despre buna orânduire a îngerilor, decât aceea că Heruvimii pun focul în mâna aceluia care este îmbrăcat în haina albă (cf. Iez. 10,7)? Sau cuvântul despre îngerul care a chemat pe preadumnezeiescul Gavriil şi i-a spus: Fă pe acela să înţeleagă vederea (Dan. 8.16)? Sau toate câte s-au spus de către sfinţii prooroci despre buna orânduire de chip dumnezeiesc a treptelor ierarhiei cereşti?

Dacă buna orânduire a ierarhiei noastre se aseamănă, pe cât se poate, cu ierarhia cerească, atunci ea are, ca în nişte chipuri, frumuseţea îngerească, fiind modelată de către aceea şi fiind înălţată prin aceea spre obârşia mai presus de fiinţă a toată ierarhia.

Capitolul IX - Despre Începătorii. Arhangheli şi Îngeri sau despre cea din urmă treaptă a ierarhiilor cereşti

§1

Ne-a mai rămas să ne împodobim, în încheiere, sfinţita privire a ierarhiei îngereşti, cu îndreptarea ei spre Începătoriile, Arhanghelii şi Îngerii asemănători cu Dumnezeu. Şi socotesc că e de trebuinţă să dau întâi explicările sfintelor lor numiri, după cât îmi este mie cu putinţă.

Cea a Începătoriilor cereşti exprimă însuşirea lor începătoare şi conducătoare spre cele dumnezeieşti, potrivit treptei lor sfinte, însuşire arătată în mod cuvenit ei. În puterile lor începătoare, îndreptate în întregime spre începutul mai presus de început, dar şi conducând în chip începător pe altele. Ele sunt întipărite, pe cât e cu putinţă, de chipul Acelui început făcător de început, arătându-1 ca începutul mai presus de fiinţă al treptelor, în frumoasa ordine a puterilor începătoare.

§2

Iar ceata sfinţilor Arhangheli stă pe aceeaşi treaptă cu cea a începătoriilor cereşti. Iar treapta lor ierarhică şi ordinea lor şi a îngerilor este, cum am spus, una. Dar fiindcă nu este ierarhie care să nu aibă Puteri prime, mijlocii şi ultime, ***sfânta***

***treaptă a Arhanghelilor, prin locul ei ierarhic mijlociu, ţine în legătură cele de la margini. Căci comunică atât cu preasfintele începătorii, cât şi cu sfinţii îngeri*.**

- ✓ *Cu cele dintâi pentru că e întoarsă spre începutul cel mai presus de fiinţă, având un început şi se întipăreşte, pe cât este cu putinţă, de El şi uneşte cu El şi pe sfinţii îngeri prin puterile ei conducătoare bine orânduite, statornice şi nevăzute.*
- ✓ *Iar cu îngerii, pentru că este şi o treaptă tălmăcitoare, primind iluminările dumnezeieşti începătoare în mod ierarhic prin prima ceată şi vestindu-le îngerilor în chip îngeresc şi prin îngeri descoperindu-ni-le nouă, pe măsura sfinţită a fiecăruia din noi cu cei iluminaţi în chip dumnezeiesc.*

Căci îngerii, precum am spus înainte, încheie toate ordinele minţilor cereşti, având cea din urmă calitate îngerească între fiinţele cereşti. Şi ei sunt numiţi de către noi îngeri în chip cu atât mai propriu decât cei mai dinainte, cu cât treapta lor ierarhică este cea mai vădită şi mai apropiată de lume.

Ordinul cel mai înalt, cum s-a spus, fiind aproape de Cel ascuns ca prima treaptă. socotim că îndeplineşte rolul ierarhic faţă de cel de al doilea în mod ascuns. Iar cel de al doilea, ce constă din sfintele Domnii şi Puteri şi Stăpânii, ce conduce ierarhia Începătoriilor, Arhanghelilor şi Îngerilor, e mai arătat decât întâia treaptă ierarhică, dar mai ascuns decât cel de după ea. Iar ordinul revelator al Începătoriilor, Arhanghelilor şi Îngerilor călăuzeşte ierarhiile omeneşti, lucrând o ceată prin alta ca să se înfăptuiască în rânduială înălţarea şi întoarcerea spre Dumnezeu şi unirea cu El dar şi ieşirea (procesiunea) puterilor lui Dumnezeu cu bunătate la toate treptele ierarhice şi comunicarea lor într-o frumoasă şi preasfântă rânduială. De aceea şi Scriptura a încredinţat ierarhia noastră îngerilor, numind pe Mihail conducător al poporului Iudeu şi pe alţi îngeri, conducători ai altor neamuri (Dan. 10.13, 20- 21). Căci, Cel Preaînalt a pus graniţe între neamuri după numărul îngerilor lui Dumnezeu (Deut. 32,8).

§3

Iar de întreabă cineva şi cum a fost înălţat singur poporul evreu la iluminările începătoare ale lui Dumnezeu? Răspundem că nu trebuie învinuite dreptele călăuziri ale îngerilor pentru rătăcirea celorlalte popoare spre zeii care nu sunt ci acelea înseşi au căzut de la dreapta urcare spre Dumnezeu, prin abaterea lor sau prin iubirea de sine, prin îndrăzneala şi prin închinarea acordată pe măsura lor celor socoţiţi de ei zei. Aceasta mărturiseşte că a suferit-o şi poporul evreu. Căci ai lepădat, zice, cunoştinţa lui Dumnezeu şi ai umblat după inima ta (cf. Os.4,6).

Căci nu avem o viaţă silită, nici nu se întunecă, din pricina libertăţii celor providenţiali, luminile strălucitoare ale Providenţei. Ci neasemănarea vederilor înţelegătoare pricinuiesc neîmpărtăşirea totală de dăruirea luminii mai mult decât pline a bunătăţii părinteşti şi nestrăvezii din pricina împotrivirii sau împărtăşirile de raza cea una şi simplă şi pururea aceeaşi şi mai presus de simplitate. în moduri felurite, mici sau mari, întunecoase sau clare. Fiindcă nici asupra altor neamuri (dintre care şi noi ne-am înălţat la oceanul nemărginit şi îmbelşugat şi la dispoziţia tuturor, al luminii dumnezeieşti începătoare, revărsată prin dăruire) n-au stăpânit zei străini. Ci unul era Stăpânul tuturor (cf. Deut. 6.4: 32,39; 1 Cor. 8,5-6: Ef. 4.6). Şi spre El i-a înălţat pe cei ce I-au urmat prin îngerii care împlinesc slujirea ierarhică pentru fiecare neam. Şi pe Melchisedec trebuie să-l înţelegem ca ierarh preaiubitor de Dumnezeu, nu al celor ce nu sunt ci al lui Dumnezeu Cel Preaînalt, al Celui ce este cu adevărat. Căci înţelepţii în cele dumnezeieşti nu l-au numit pe Melchisedec numai de Dumnezeu iubitor, ci şi preot (cf. Fac. 14,18), ca să arate celor înţelegători că acela nu se îndrepta numai el spre Dumnezeu Cel cu adevărat existent, ci conducea şi înălţarea altora ca ierarh spre adevăratul şi singurul început dumnezeiesc.

§4

Dar vom aminti, pentru înţelegerea ierarhiei de către tine, şi că lui Faraon i s-a vestit de către îngerul ocrotitor al Egiptenilor (cf. Fac. 41,1-8) şi stăpânitorului Babilonienilor (cf. Dan. 2) de către cel al lor, în vedenii (cf. Fac. 41.1 -24; Dan. 2,1; 4.1 -2), grija şi puterea stăpânitoare a Providenţei tuturor. La fel, slujitorii lui Dumnezeu cel adevărat au fost făcuţi conducători ai acelor popoare, pentru a tălmăci vedeniile ce-au luat chip prin îngeri. Tălmăcirea aceasta a fost descoperită de Dumnezeu prin îngeri unor bărbaţi sfinţi, apropiaţi de îngeri, lui Daniel şi lui Iosif (cf. Dan. 2,19; Fac. 41,38). Căci una este conducerea şi purtarea lui de grijă pentru toate.

Şi nu trebuie socotit nicidecum că dumnezeirea a condus prin soartă numai pe Iudei (cf. Rom. 3,29; 10,12), iar îngerii ocrotesc în mod separat sau împreună sau opuşi între ei celelalte neamuri sau o fac aceasta niscai zei. Iar şi cuvântul acesta trebuie luat în acest sfânt înţeles că nu un Dumnezeu împărţit cu alţi zei sau îngeri are conducerea noastră, iar pe Israil l-a ales să-i fie conducător şi călăuzitor naţional, ci El este Dumnezeul unicei Providenţe supreme a tuturor şi conduce în chip mântuitor pe toţi oamenii prin călăuzirile statornice ale îngerilor Săi, dar numai Israil s-a întors spre dărnicia luminii şi spre cunoaşterea Domnului adevărat. De aceea Scriptura descoperind că El l-a ales pe Israil spre slujirea adevăratului Dumnezeu, spune: A fost făcut parte a Domnului (Deut. 32.9). Dar ca să arate că şi

el a fost la fel ca alte neamuri încredinţat unuia din sfinţii îngeri, ca prin el să cunoască stăpânirea cea una a tuturor, a spus că Mihail conduce pe Iudei (cf. Dan. 10,13,21). Prin aceasta ne-a învăţat că una este Providenţa tuturor, ca temelia mai presus de fiinţă a puterilor nevăzute şi văzute, rânduind pe toţi îngerii ocrotitori ai fiecărui neam să-i înalţe pe cei ce-i urmează de bună voie, cu toată puterea spre începutul tuturor.

Capitolul X - Repetarea şi rezumarea bunei ordini îngereşti

§1

Am ajuns deci la încheierea că ceata cea mai înaltă a minţilor ce se află în jurul lui Dumnezeu e făcută treaptă ierarhică de către lumina desăvârşitoare începătoare prin tinderea în chip nemijlocit spre Ea; şi se curăţeşte, se luminează şi se desăvârşeşte printr-o dăruire de lumină mai ascunsă, dar mai arătată din dumnezeirea începătoare. Mai ascunsă, ca mai inteligibilă şi mai simplă şi mai unificatoare; mai arătată, ca dată cea dintâi, prima descoperită şi mai întreagă, ca revărsată spre acea treaptă şi străvezie.

După aceasta e făcută ca treaptă ierarhică pe măsura ei ceata a doua şi, după a doua, a treia, iar după a treia, ierarhia de pe pământ, după aceeaşi bună rânduială a treptelor ierarhice, care urcă în armonie în mod ierarhic spre începutul şi sfârşitul mai presus de început al întregii orânduiri.

§2

Toate cetele sunt descoperitoare şi vestitoare ale cetelor dinaintea lor. Cele mai înalte sunt descoperitoare şi vestitoare ale lui Dumnezeu care le mişcă. Celelalte, pe măsura lor, ale celor mişcate mai înainte de Dumnezeu. Căci armonia mai presus de fiinţă a tuturor a cugetat mai înainte buna şi sfânta ordine şi conducerea încredinţată fiecăreia dintre cetele raţionale şi înţelegătoare aşa de mult, încât fiecare dintre cetele ierarhice susţine alte trepte sfinţite. Şi astfel vedem toată ierarhia împărţită în Puterile cele dintâi, cele de la mijloc şi cele din urmă.

Dar şi în fiecare treaptă Dumnezeu a deosebit, ca să vorbim în special, între o ceată şi alta şi una prin alta şi între toate aceleaşi armonii îndumnezeite. De aceea scriitorii Scripturii spun că şi înşişi preadumnezeieştii Serafimi strigă unul către altul (cf. Is. 6.3), arătând prin aceasta, după cum socotesc, că primii transmit celor de ai doilea cunoştinţe despre Dumnezeu.

La acestea aş putea adăuga, nu fără dreptate, şi faptul că fiecare minte cerească şi omenească are şi în sine treptele şi puterile prime şi mijlocii şi ultime, primele arătându-se faţă de celelalte ca înălţimi proprii, pe măsura fiecăreia, în iluminările lor ierarhice. Prin această ordine fiecare se face părtaş, după cât îi este îngăduit şi cu putinţă, de curăţia mai presus de curăţie, de lumina mai presus de plinătate şi de desăvârşirea mai presus de desăvârşire. Căci nimic nu este desăvârşit prin sine sau lipsit în general de nevoia desăvârşirii, decât cel cu adevărat prin Sine desăvârşit şi mai presus de desăvârşire.

Capitolul XI - Pentru ce toate fiinţele îngereşti se numesc in comun Puteri cereşti

§1

După ce au fost definite acestea, se cere să înţelegem pentru care pricină ne-am obişnuit să numim toate fiinţele îngereşti Puteri cereşti (cf. Ps. 23,10; 79,5, 102,21; 148,2)? Căci nu se poate spune, fiindcă se zice îngeri că toate ordinele au calitatea ultimului ordin şi, prin aceasta, calitatea de sfinte Puteri. Dar ***se poate spune că fiinţele mai înalte se împărtăşesc în întregime de lumina cea sfântă, iar cele din urmă nicidecum, asemenea acelora. De aceea toate minţile dumnezeieşti se numesc Puteri cereşti, dar nicidecum Serafimi şi Tronuri şi Domnii. Căci cele din urmă nu se împărtăşesc de însuşirile întregi ale celor mai presus de ele. Dar îngerii şi înainte de îngeri, Arhanghelii şi Începătoriile şi Stăpâniile fiind aşezaţi de Scriptură după puteri, sunt numiţi de noi deseori împreună cu celelalte Sfinte fiinţe, Puteri cereşti.***

§2

Dar spunem că folosindu-ne în comun pentru toate de numirea de Puteri cereşti, nu pricinuim vreo amestecare a însuşirilor tuturor ordinelor. Ci fiindcă prin raţiunea mai presus de lume toate minţile dumnezeieşti se împart în trei: in fiinţă, putere şi lucrare, când le numim pe toate, fără deosebire, sau pe unele dintre ele. Fiinţe sau Puteri cereşti, trebuie să socotim că le numim pe acelea despre care e vorba, în întregime, după fiinţa sau puterea fiecăreia din ele, căci nu trebuie să socotim că atribuind această însuşire a sfintelor Puteri mai înalte, deosebite de celelalte, şi fiinţelor mai de jos, o facem aceasta spre răsturnarea ordinii neamestecate a treptelor îngereşti. Căci potrivit cu ceea ce am spus de multe ori cu dreptate, ordinele mai înalte au în chip prisositor şi sfinţitele însuşiri ale celor mai de jos, iar ultimele nu au întregimile mai înalte ale celor de mai sus, mijlocindu-li-se numai în

parte, pe măsura lor, primele iluminări arătate prin cele mai înalte, pe măsura acelora.

Capitolul XII - Pentru ce ierarhii dintre oameni se numesc îngeri

§1

Dar întreabă şi aceasta cei ce iubesc să cunoască raţiunile celor duhovniceşti: dacă cele din urmă nu se împărtăşesc de întregimea celor mai înalte, pentru care pricină ierarhul dintre oameni e numit de Scripturi îngerul Domnului Atotţiitorul (Mal. 2,7; 3.1)

§2

Cuvântul acesta nu e contrar, cum socotesc celor spuse înainte. De fapt spunem că treptele cele din urmă sunt lipsite de puterea întreagă şi mai înaltă a treptelor superioare. Fiindcă se împărtăşesc numai de o parte a ei, pe măsura lor şi după puterea proprie; dar potrivit comuniunii celei una şi armonioase ce le leagă pe toate. Astfel treapta sfinţilor Heruvimi se împărtăşeşte de înţelepciunea şi cunoştinţa cea mai înaltă, iar cetele fiinţelor de sub ei se împărtăşesc şi ele de înţelepciune şi cunoştinţă, dar de o parte a lor în raport cu aceia şi de una mai prejos de a acelora. Dar împărtăşirea de înţelepciune şi cunoştinţă este comună tuturor fiinţelor înţelegătoare, asemănătoare cu Dumnezeu.

Insă a fi apropiate şi întâile sau cele de al doilea şi mai jos nu e comun tuturor, ci precum hotărât s-a rânduit fiecăruia, pe măsura proprie. Aceasta o poate spune cineva fără să greşească şi despre toate minţile îngereşti. Căci precum cele dintâi au cu prisosinţă însuşirile sfinte ale celor mai de jos, aşa cele din urmă au pe cele ale celor de mai înainte, dar nu la fel, ci in mod mai redus. Deci nu e, precum socotesc, nepotrivit dacă învăţătura Scripturii numeşte înger pe ierarhul omenesc ce se împărtăşeşte după puterea proprie de slujirea vestitoare a îngerilor şi tinde, pe cât e îngăduit oamenilor, spre asemănarea cu ei în descoperirea lui Dumnezeu.

§3

Dar vei afla că învăţătura (Scriptura) despre Dumnezeu numeşte şi dumnezei atât fiinţele cereşti şi mai presus de noi, cât şi pe sfinţii bărbaţi atotiubitori de Dumnezeu dintre noi (cf. Fac. 32,28,30; Ieş. 4,16; 7,1; Ps. 81.6:95,4; Ioan 10,34). Căci deşi ascunzimea dumnezeirii începătoare e ridicată şi aşezată mai presus de toate şi nimic din cele ce sunt nu poate fi numit în mod propriu şi în întregime

dumnezeiesc, acelea dintre fiinţele înţelegătoare şi raţionale care sunt întoarse cu toată puterea în întregime spre unirea cu ea şi tind spre iluminările ei dumnezeieşti, pe cât se poate, fără sfârşit, prin imitarea după putere a lui Dumnezeu sunt, dacă e îngăduit să spunem aceasta, învrednicite şi ele de acelaşi nume cu Dumnezeu.

Capitolul XIII - Pentru ce se spune că proorocul Isaia a fost curăţit de Serafimi

§1

Dar să cercetăm, după putere, şi pentru ce se spune că un Serafim a fost trimis către unul din prooroci (Is. 6,6-7)? Căci s-ar putea mira cineva că nu unul din îngerii mai de jos ci însuşi unul dintre cei ce se numără printre fiinţele cele mai de seamă curăţeşte pe prooroc.

Dar spun unii că după descrierea făcută mai înainte comuniunii tuturor minţilor, Scriptura nu numeşte pe una dintre minţile cele mai dintâi din jurul lui Dumnezeu, care să fi venit spre curăţirea proorocului, ci numeşte Serafim pe unul din îngerii ce stau lângă noi şi e făcut sfinţit săvârşitor al curăţirii proorocului. Aceasta pentru desfiinţarea prin foc a păcatelor pomenite şi pentru aprinderea celui curăţit spre ascultarea lui Dumnezeu. Şi zic că Scriptura a vorbit simplu despre unul din Serafimi, nu dintre cei aşezaţi în jurul lui Dumnezeu, ci dintre Puterile curăţitoare ce se află lângă noi.

Altul mi-a prezentat o altă dezlegare nu foarte potrivită a întrebării de faţă. Căci a spus că acel mare înger, care a plăsmuit vedenia, a pus sfânta lui lucrare curăţitoare pe seama lui Dumnezeu şi a primei trepte ierarhice slujitoare, pentru a introduce pe prooroc în cele dumnezeieşti. Şi oare nu este adevărat acest cuvânt? Căci, zice cel ce a spus aceasta, puterea dumnezeiască începătoare pătrunde în toate şi străbate prin toate în mod nereţinut şi este iarăşi nearătată, nu numai ca una ce e ridicată peste toate în chip mai presus de fiinţă, ci şi ca una ce trece în mod ascuns prin toate lucrările ei providenţiale, dar se şi arată tuturor fiinţelor înţelegătoare (îngereşti) pe măsura lor şi comunică dărnicia ei de lumină fiinţelor celor mai înalte; şi prin ele se transmite în chip bine rânduit celor mai de jos, potrivit puterii de Dumnezeu văzătoare, corespunzătoare fiecărei cete. Sau, ca să spun mai clar şi să mă folosesc de pilde familiare (chiar dacă sunt departe de Dumnezeu cel mai presus de toate, dar pentru noi sunt mai lămuritoare), raza soarelui transmiţându-se, pătrunde străbătând cu uşurinţă în prima materie, cea mai străvezie din toate şi prin ea face să strălucească mai vădit scânteierile ei: dar înaintând în materiile mai îngroşate îşi face mai întunecoasă arătarea străbătătoare, pentru că materiile

luminate nu au însuşirile în stare să răspândească mai deplin lumina dăruită. Iar din pricină această rază ajunge cu desăvârşire nestrăbătătoare. La fel căldura focului se transmite mai mult la cele mai primitoare şi în stare să se facă asemenea ei şi să se ridice la înălţimea ei; dar în fiinţele contrare prin felul lor, nu arată nici o urmă sau una slăbită a lucrării încălzitoare. Iar ceea ce-i mai mult decât aceasta, e că atunci când vine în atingere cu cele înrudite cu ea prin însuşirile lor, întâi, de se întâmplă să înfierbânte pe cele în stare să se aprindă, prin ele încălzeşte, pe măsura lor, şi pe cele ce nu se aprind uşor, de pildă apa sau altceva.

Potrivit aceleiaşi raţiuni a bunei rânduieli naturale, cauza întregii orânduiri ierarhice văzute şi nevăzute arată strălucirea dărniciei sale de lumină în revărsări îmbelşugate fiinţelor celor mai înalte şi prin aceasta se împărtăşesc de raza dumnezeiască şi cele de după ele. Căci acelea, cunoscând primele pe Dumnezeu şi îmbrăcându-se mai presus de toate în puterea dumnezeiască, s-au învrednicit să pună cele dintâi în lucrare, pe cât e cu putinţă, puterea şi lucrarea prin care imită pe Dumnezeu. Iar prin aceasta fac, din bunătate, ca şi fiinţele de după ele, să se întindă cu toată puterea spre înălţimea lor transmiţându-le cu îmbelşugare din strălucirea venită la ele. Iar acelea fac la fel pentru cele mai jos de ele. Şi aşa fiecare fiinţă primă transmite celei de după ea din darul primit şi lumina dumnezeiască trece prin providenţă la toate, pe măsura lor. Dumnezeu este deci tuturor celor luminate prin fire, începutul luminării şi cu adevărat şi propriu fiinţa luminii şi cauzatorul existenţei însăşi şi al vederii. Iar prin voie şi prin imitare, fiinţa primă (din treapta superioară), venită în parte la toate şi la fiecare de după ea, transmite prin ea acelora lumini dumnezeieşti. Fiinţele tuturor celorlalţi îngeri socotesc ceata cea mai de deasupra a minţilor cereşti, în mod cuvenit, după Dumnezeu, început a toată cunoştinţa şi imitarea lui Dumnezeu, deoarece prin acelea se transmite la toate şi la noi înşine iluminarea începătoare a lui Dumnezeu. De aceea socotesc venind de la Dumnezeu cauzatorul toată lucrarea sfântă prin care se imită Dumnezeu, iar minţile prime şi asemănătoare lui Dumnezeu le socotesc ca prime lucrătoare şi învăţătoare ale celor dumnezeieşti.

Deci întâiul ordin al sfinţilor îngeri are mai mult decât toate însuşirea arzătoare şi revărsarea transmiţătoare a înţelepciunii izvorului dumnezeiesc şi cunoaşterea celei mai înalte ştiinţe a iluminărilor dumnezeieşti şi însuşirea de Tron primitor al lui Dumnezeu spre odihnirea lui. Iar ordinele fiinţelor de mai jos se împărtăşesc de căldura, de înţelepciunea, de cunoştinţa şi de puterea primirii lui Dumnezeu, dar într-un mod mai scăzut. Ele privesc spre cele dintâi şi prin ele ca prin cele învrednicite de prima lucrare a imitării lui Dumnezeu sunt înălţate, pe cât se poate, spre asemănarea cu Dumnezeu. Deci sfintele calităţi amintite de

care se împărtăşesc prin primele fiinţe cele de după ele, trebuie atribuite acelora ca treptelor ierarhice de după Dumnezeu.

§4

Deci zicea cel ce le-a spus acestea că vedenia aceea a fost primită de prooroc printr-unul din sfinţii şi fericiţii îngeri care ne ocrotesc. Prin călăuzirea lui iluminătoare proorocul s-a înălţat la vederea aceea înţelegătoare, prin care privea fiinţele cele mai înalte (ca să grăim în simboale), aşezate sub Dumnezeu şi după Dumnezeu şi împrejurul lui Dumnezeu, spre culmea mai presus de început ridicată în chip mai presus de grai deasupra tuturor, deci şi a acelora şi supra aşezată în mijlocul Puterilor celor mai presus de toate.

Şi prin cele privite, proorocul învăţa că dumnezeirea este aşezată fără asemănare, prin depăşirea ei mai presus de fiinţă, mai presus de toată Puterea văzută şi nevăzută şi că este ridicată peste toate, nefiind în general asemănătoare nici cu primele fiinţe ale celor ce sunt, ba, pe lângă aceasta, fiind şi începutul şi cauza de fiinţă făcătoare a tuturor şi întemeierea neschimbătoare a statorniciei nedesfăcute a celor ce sunt, prin care au existenţa şi bună existenţă (cf. Fac. 1,25) şi Puterile cele mai înalte ca toate.

Apoi (proorocul) a fost învăţat tainic despre puterile asemănătoare lui Dumnezeu ale preasfinţilor Serafimi înşişi, aflând că sfinţita lor numire înseamnă starea lor înfocată, despre care vom vorbi şi noi puţin mai târziu, pe cât ne este îngăduit să grăim despre înălţările spre chipul dumnezeiesc al Puterii înfocate. Apoi sfântul prooroc a văzut înălţarea neîmpiedicată şi mai presus de toate spre Dumnezeu a sfintelor forme ale aripilor ca primele, mijlociile şi ultimele sau înşesite în înţelegere şi nesfârşitul lor număr de picioare şi multele feţe; şi faptul că prin aripile de jos era împiedicată privirea spre cele de sub picioare şi prin cele de sus spre cele de deasupra feţelor (cf. Is. 6,2), iar prin cele din mijloc vedea mişcarea lor neîncetată care le înalţă spre cunoştinţa spirituală a celor văzute.

Astfel se descoperea proorocului puterea larg mişcătoare şi mult văzătoare a minţilor celor mai înalte şi a sfintei şi mai presus de lume evlavioasei dorinţe pe care o au ele spre cercetarea vie cutezătoare şi interminabilă a celor mai înalte şi mai adânci: i se descoperea mişcarea lucrărilor lor imitatoare a lui Dumnezeu, mişcare ce se săvârşeşte în armonie simetrică între toate. Dar (proorocului) i se descoperea tainic şi acea cântare insuflată de Dumnezeu şi mult slăvitoare prin care îngerul care a dat chip vederii i-a comunicat, pe cât se putea, sfânta lui cunoştinţă. Dar (îngerul) l-a învăţat (pe prooroc) şi aceasta: curăţia este şi împărtăşire de

strălucirea curăţiei dumnezeieşti celor întrucâtva curaţi, pe cât le este cu puţintă. Această curăţie ce se lucrează spre desăvârşire, din pricini prea înalte, de însuşi izvorul dumnezeiesc sau de ascunzimea mai presus de fiinţă, în toate minţile sfinte, le este mai descoperită şi li se comunică mai mult Puterilor din jurul lui, ca să li se arate, ca celor mai înalte.

Dar pentru Puterile înţelegătoare de gradul al doilea sau pentru noi cei din urmă, pe cât e mai depărtat fiecare de el, în ce priveşte asemănarea cu Dumnezeu, pe atât îşi restrânge iluminarea lui prezentă în unitatea necunoscută a ascunzimii proprii. El luminează fiecăreia din cele de gradul al doilea prin cele dintâi şi, de trebuie să o spunem mai pe scurt, e adus din ascunsul lui spre Puterile din rândul al doilea, prin cele prime.

Aceasta a învăţat-o proorocul (teologul) de la îngerul care l-a introdus în lumină: curăţia şi toate lucrările au început în Dumnezeu, care strălucesc din Dumnezeu prin primele fiinţe, se transmit tuturor celorlalte pe măsura împărtăşirii fiecăreia de sfintele lucrări dumnezeieşti. De aceea a şi atribuit lucrarea curăţitoare în chip arzător după Dumnezeu, Serafimilor. Deci nu e loc nepotrivit a spune că pe prooroc (pe teolog) l-a curăţit Serafimul. Căci precum curăţeşte Dumnezeu pe toţi, prin faptul că e pricină a toată curăţia, ba mai mult ca să mă folosesc de o pildă apropiată, precum se spune de ierarhul dintre noi care curăţeşte sau luminează prin slujitorii lui liturgici (diaconii) sau prin preoţi, că el însuşi curăţeşte şi luminează, lucrările sfinte ale treptelor sfinţite (hirotonite) de el atribuindu-se lui, aşa şi îngerul care săvârşeşte curăţirea proorocului pune ştiinţa şi puterea curăţitoare a lui pe seama lui Dumnezeu ca Cel ce e cauza ei, iar pe seama Serafimului, ca ierarh întâi lucrător.

Aceasta îndreptăţeşte pe cel din ierarhia noastră să spună că învaţă pe cel curăţit de el cu evlavie îngerească. Pentru că începutul ridicat peste toate şi fiinţa şi Creatorul şi Cauzatorul curăţirii tale săvârşite de mine este Cel ce a adus la existenţă şi primele fiinţe şi le susţine prin aşezarea lor în jurul lui şi le păstrează neschimbate şi necăzute, mişcându-le spre primele împărtăşiri de lucrările lui proniatoare, acesta este - a spus cel ce m-a învăţat pe mine acestea - înţelesul trimiterii Serafimului (cf. Is. 6.6).
Ordinul celor dintâi fiinţe este ierarhul şi călăuzitorul, prin care am fost învăţat tainic să curăţesc în chip dumnezeiesc. De aceea el este cel care curăţeşte prin mine. Prin el a adus şi la noi Cauzatorul şi Creatorul a toată curăţia lucrările sale providenţiale din ascunsul său. Acestea m-a învăţat acela pe mine, iar eu ţi le transmit ţie. Dar aparţine priceperii tale înţelegătoare şi însoţite de o dreaptă judecată sau să te eliberezi de îndoiala cu privire la una din cele spuse şi să aprobi

pe una în loc de alta socotind-o ca adevărată, sau să afli prin tine însuţi ceva care e mai aproape de adevăr sau să înveţi de la altul, căruia îi dă Dumnezeu cuvânt (cf. Ps. 67,12) şi îngerii îl mijlocesc şi să ne descoperi şi nouă celor care iubim pe îngeri pe cât ne e cu putinţă o vedere mai luminoasă şi mai iubită.

Capitolul XIV - Ce înseamnă numărul îngerilor ce ni s-a predate

Dar şi acest lucru e vrednic de o cunoştinţă spirituală, precum socotesc, că predania Scripturii despre îngeri spune că ei sunt mii de mii şi zeci de mii de zeci de mii (Dan. 7.10: Apoc. 5,11), repetând circular şi înmulţind cu ele însele numerele cele mai mari ale noastre şi arătând prin ele în mod clar că cetele fiinţelor cereşti sunt pentru noi nenumărate. Căci sunt multe fericitele oşti ale minţilor celor mai presus de lume, întrecând slaba şi redusa simetrie a numerelor noastre materiale. Fiindcă numărul lor nu poate fi definit prin primire de cunoştinţă decât numai de înţelegerea şi ştiinţa lor mai presus de lume şi cerească, dăruită lor cu îmbelşugare de izvorul dumnezeiesc şi infinit cunoscător, de înţelepciune făcător, care e începutul mai presus de fiinţă al celor ce sunt şi cauza de fiinţă făcătoare şi puterea susţinătoare şi atotcuprinzătoare.

Capitolul XV - Ce sunt chipurile plăsmuite ale Puterilor îngereşti; ce este chipul focului, ce este duhul omenesc, ce sunt ochii, nările, urechile; ce sunt gurile, ce este pipăitul, ce sunt genele, ce sprâncenele; ce este vigoarea, ce sunt dinţii, ce umerii, ce sunt coatele şi mâinile, ce este inima, ce pieptul, ce spatele; ce sunt picioarele, aripile, ce e înfăţişarea goală, ce îmbrăcămintea, ce veşmântul strălucitor, ce e veşmântul preoţesc, ce sunt cingătoarele, ce toiegele, ce lăncile, ce securile, ce frânghiile, formele geometrice; ce sunt vânturile, ce norii, ce e arama, ce este electronul, ce sunt corurile, ce aplauzele, ce culorile feluritelor pietre; ce e chipul de leu, chipul de bou, chipul de vultur, ce sunt caii, ce sunt feluritele culori ale cailor; ce sunt râurile, ce sunt carele, roţile, ce e zisa bucurie a îngerilor

§1

Dar să odihnim, precum se cuvine, ochiul nostru spiritual de încordarea asemenea celei îngereşti spre vederile înalte, coborând la lărgimea împărţită şi multilaterală a varietăţii multiple a formelor luate de îngeri. Iar de la ele să ne întoarcem ca de la nişte chipuri, pe cale explicativă, iarăşi la simplitatea fiinţelor cereşti. Dar să cunoşti de mai înainte cum curăţirile sfinţitelor chipuri ne descoperă uneori că aceste ordine ale fiinţelor cereşti - deşi unele sunt superioare ierarhic şi în acelaşi

timp inferioare şi cele din urmă superioare ierarhic, iar cele dintâi inferioare - fie că sunt cele dintâi, fie cele din mijloc sau ultime au, precum s-a spus, aceleaşi puteri. Şi nu e nimic nepotrivit în acelaşi mod al înfăţişării lor. Căci numai dacă am spune că unele sunt inferioare ierarhic celor de mai sus, apoi acestea cele de mai sus fiind superioare celor din urmă, ar fi la rândul lor inferioare ierarhic acestora, lucrul ar fi cu adevărat nepotrivit şi foarte încurcat. Dar dacă spunem că aceleaşi sunt superioare ierarhic şi supuse ierarhic, dar nu aceloraşi, ci fiecare e supusă ierarhic celor de mai sus, dar e superioară ierarhic celor din urmă, nu va găsi cineva în aceasta ceva nepotrivit declaraţiei Scripturii că unele chipuri plăsmuite în ea pot reprezenta uneori pe cele deosebite şi că acestea se atribuie în sens propriu şi cu adevărat şi celor dintâi Puteri şi celor de la mijloc şi celor din urmă. De fapt se potriveşte în chip nemincinos tuturor fiinţelor cereşti să tindă în sus şi să se întoarcă în chip neclintit spre ele însele, păzind cele ce le sunt proprii, şi prin comuniunea cu cele de după ele să le fie un mijloc de împărtăşire a lor de puterea providenţiatoare, chiar dacă aceste calităţi sunt proprii unora în grad mai înalt şi în întregime, iar altora în parte şi în grad inferior .

§2

Dar să reluăm cuvântul şi să cercetăm, printr-o primă lămurire a chipurilor, pentru care motiv teologia (Scriptura) cinsteşte mai mult decât toate chipul focului. O vei afla pe aceasta plăsmuind nu numai roţi de foc (cf. Iez. 1,15; 10.2:6,9; Dan. 7,9), dar şi animale arzătoare (cf. Iez. 1,14; Ieş. 3.2; Ps. 103.5) şi bărbaţi fulgerători (cf. Dan. 7, 9-10; Apoc. 4,5; Ps. 17,10; Mat. 28,3) şi văzând în jurul fiinţelor cereşti grămezi de cărbuni aprinşi (cf. Iez. 1,13; 10.2) şi râuri ce clocotesc cu zgomot. Dar şi de Tronuri (Scaune) spune că sunt de foc (cf. Dan. 7,9; Apoc. 4,4-5); şi pe înşişi Serafimii cei mai înalţi îi înfăţişează prin nume ca fiind arzători şi le atribuie însuşirea şi lucrarea focului. Şi în general preţuieşte în toţi cu dreaptă judecată, chipul plăsmuit al focului. Deci socotesc că înfăţişarea minţilor cereşti ca înfocate e cea mai asemănătoare cu Dumnezeu.

Sfinţii teologi (prooroci) descriu de multe ori fiinţa mai presus de fiinţă şi fără formă prin focul care redă multe din însuşirile dumnezeirii începătoare (cf. Ieş. 3.2-6; 14.24; 19,18; Is. 4,5; 29.6; 30,30: Deut. 4.24: Ps. 88.45; Iez. 1.4: III Reg, 19.12), dacă putem spune aşa, în formă văzută. Căci focul sensibil este aşa zicând, în toate şi pătrunde prin toate în chip neamestecat şi e mai presus de toate. Şi fiind întreg luminos şi în acelaşi timp ascuns, este necunoscut prin el însuşi, când nu există o materie în care să-şi arate lucrarea proprie. Căci fiind nestăpânit şi nevăzut, le stăpâneşte pe toate şi atrage la lucrarea sa pe toate cele în care se iveşte. E neschimbat, se transmite pe sine tuturor celor ce se apropie într-un fel oarecare,

înviorează prin căldura de viaţă făcătoare, luminează prin flăcările neacoperite. E de nereţinut, neamestecat, desfăcător, e neschimbat, urcă în sus, e ascuţit în urcuş, e înalt, nu primeşte nici o cădere în jos, e pururea în mişcare. In aceeaşi mişcare atrăgător al altora, cuprinzător, dar necuprins, nu are nevoie de altceva, se măreşte pe sine pe neobservate, îşi arată mărimea în materiile primite, e lucrător puternic, tuturor prezent în chip nevăzut. De e nesocotit, pare să nu existe, dar prin atingere se arată deodată potrivit cu ceea ce atinge şi cu sine, ca printr-o căutare; şi iarăşi luceşte fără întrerupere, nemicşorat, în toate răspândirile lui îmbelşugate. Şi alte multe însuşiri ale dumnezeirii ar putea afla cineva în însuşirile focului ca în nişte chipuri. Aceasta ştiind-o înţelepţii în cele dumnezeieşti au plăsmuit pe seama fiinţelor cereşti chipuri de foc, descoperind asemănarea lor cu Dumnezeu şi pe cât se poate, imitarea lui Dumnezeu de către ele.

§3

Dar se prezintă pe ele şi în chipul omului (cf. Iez. 1,10; Apoc. 4,7) pentru faptul că au însuşirea înţelegerii şi puterile văzătoare îndreptate în sus. Aceasta din cauza ţinutei lor drepte şi înălţate şi pentru puterea lor din fire stăpânitoare şi conducătoare (cf. Fac. 1,26). Dar şi din cauza foarte micii lor capacităţi simţuale în comparaţie cu a animalelor neraţionale, capacitate care însă le cuprinde pe toate prin tăria puterii îmbelşugate a minţii şi prin stăpânirea peste ele, prin ştiinţa lor raţională, putere care, pe de altă parte este prin firea sufletului nerobită şi nestăpânită.

Dar socot că se pot afla chipuri potrivite ale Puterilor cereşti şi în fiecare din multele părţi ale trupului nostru (cf. Dan. 10.5-8; Iez. 1.5-10; Apoc. 10.1-5).

- *Astfel, putem spune că puterile văzătoare ale lui arată privirea (cf. Iez. 10.12; Apoc. 4,6-8; Zah.3,9) cea mai pătrunzătoare spre luminile dumnezeieşti, precum şi primirea simplă, fluidă, nepotrivnică ci foarte mişcătoare, curată, deschisă, nepătimaşă a iluminărilor dumnezeieşti.*
- *Iar simţul ce distinge mirosurile arată puterea acelora care prind, pe cât se poate, răspândirea bunelor miresme mai presus de minte şi le deosebesc cu ştiinţă pe cele care nu sunt astfel, respingându-le cu totul.*
- *Iar urechile arată puterea acelora de a primi în chip cunoscător inspiraţia dumnezeiască şi de a se împărtăşi de ea (cf. Ps. 102,20),*
- *simţul gustului arată alegerea hranei spirituale (inteligibile) şi primirea alimentelor dumnezeieşti şi bine hrănitoare (cf. Fac. 18,5-8; Jud. 6,21).*
- *Pipăitul arată puterea de-a cunoaşte ceea ce e folositor sau păgubitor.*

- *Genele şi sprâncenele înseamnă puterea care păstrează înţelesurile vederilor dumnezeieşti.*
- *Vârsta adolescentă şi tinerească înseamnă puterea vieţii lor pururea înfloritoare.*
- *Dinţii (cf. Is. 9.11; Ioil 1,6; Apoc. 9,8) înseamnă puterea care alege ceea ce e desăvârşit în hrana primită. Căci orice fire înţelegătoare desface şi înmulţeşte înţelesul unitar ce i se dăruieşte de fiinţa dumnezeiască prin puterea providenţială, potrivit fiinţei ei mai coborâte, spre înălţarea ei.*
- *Umerii, braţele şi mâinile înseamnă puterea făcătoare, lucrătoare şi activă (cf. Jud. 6,21; Ps. 90.12; Iez. 10,8,21: Dan. 12,7; Apoc. 10,5).*
- *Iar inima e simbolul vieţii, asemănătoare celei dumnezeieşti, ce-şi răspândeşte cu bunătate propria-i putere de viaţă dătătoare spre cele providenţiate (cf. Ps. 44,1).*
- *Pieptul arată puterea nezdrobită şi apărătoare a răspândirii de viaţă făcătoare ca dintr-o inimă de sub el.*
- *Spatele, puterea susţinătoare a tuturor puterilor născătoare de viaţă (cf. Iez. 1,18).*
- *Picioarele (cf. Iez. 1.7) arată mişcarea vioaie şi graba şi alergarea pe drumul care înaintam neîncetat spre cele dumnezeieşti.*

De aceea teologia (Scriptura) a închipuit picioarele sfintelor minţi ca aripile dedesubt. Căci aripa arată graba înălţării şi însuşirea cerească şi călătoria spre înălţime şi scăparea de tot ce e coborât prin ridicarea spre cele de sus iar mişcarea uşoară a aripilor arată ne- alipirea prin nimic de pământ, ci ridicarea deplină peste orice amestec şi cu totul neîngreunată spre înălţime. Iar neacoperirea şi lipsa tălpilor (cf. Fac. 18.4: 19.2) arată desfacerea, nelegarea, starea nereţinută, curăţia de orice adaos din afară şi asemănarea cea mai mare cu putinţă de simplitatea dumnezeiască.

§4

Dar deoarece înţelepciunea simplă şi de multe feluri (cf. Ef. 3,10) îmbracă şi pe cei neacoperiţi şi le dă să poarte şi anumite unelte (cf. Iez. 9.1) să tălmăcim, după puterea noastră şi sfintele veşminte şi unelte ale minţilor cereşti.

Veşmântul luminos şi înfocat (cf. Luc. 24.4; Apoc. 9.17; Is. 63,1) socotesc că înseamnă asemănarea cu Dumnezeu, prin chipul locului şi prin puterea luminătoare a celor din ceruri, unde e lumina ce umple de strălucire îndeobşte fiinţele inteligibile şi le iluminează în chip înţelegător. Iar veşmântul lor preoţesc (cf.

Dan.7,9; 10,5-6; Iez. 10.6) înseamnă capacitatea lor de-a se apropia de vederile dumnezeieşti şi tainice (mistice) şi sfânta dăruire a întregii lor vieţi.

Iar cingătoarele (cf. Iez. 9.2; Dan. 10,5; Apoc. 15.6) înseamnă păzirea puterilor lor de viaţă născătoare şi deprinderea de-a se aduna (concentra), de-a se întoarce în chip unitar spre ele însele şi de-a se învârti în cerc cu bună rânduială în jurul lor, rămânând necăzute din identitatea lor.

§5

Toiegele arată autoritatea împărătească şi conducătoare şi puterea de-a conduce toate pe calea cea dreaptă (cf. Jud. 6,21). Lăncile (cf. 11 Mac. 5.1-3) şi securile (cf. Is. 10.15; Iez. 9,2) înseamnă puterea de-a deosebi între cele neasemănătoare şi ascuţişul activ şi încununat de rezultatul puterilor lor deosebitoare.

Iar uneltele (geometrice) de măsurare şi ziditoare (cf. Zah. 2.5: Am. 7.7; Iez. 40.3; 47,3: Apoc. 21.15) arată puterea lor de întemeiere, de clădire şi de desăvârşire şi toate celelalte ale grijii de înălţare şi întoarcere a fiinţelor din a doua treaptă.

Uneori, uneltele închipuite ale sfinţilor îngeri sunt şi simboale ale judecăţilor dumnezeieşti asupra noastră (cf. Am. 7,7-9). Unele arată certarea îndreptătoare sau dreptatea pedepsitoare: altele, eliberarea de anumite împrejurări sau scopul certării sau recâştigarea fericirii de mai înainte sau adaosul de daruri noi, mici sau mari, sensibile sau spirituale. Şi în general, minţii străvăzătoare nu-i va fi greu să vadă în ele o potrivire a celor văzute cu cele nevăzute.

§6

Iar faptul că ei (îngerii) sunt numiţi şi vânturi (cf. Ps. 103,4) arată grăbita şi aproape netemporala lor lucrare străbătătoare prin toate (cf. Ps. 104,5) şi mişcarea lor folositoare de la cele de sus spre cele de jos şi iarăşi de la cele de jos la cele de sus, mişcare ce ridică pe cele din treapta a doua spre înălţimea mai de sus. E o lucrare ce mişcă pe cele dintâi spre comunicarea cu cele de sub ele şi ieşirea providenţiatoare spre ele. Ar putea spune cineva că numele de vânt, care exprimă suflarea aerului, arată, precum socotesc, asemănarea cu Dumnezeu a minţilor cereşti. Căci suflarea vântului este (cum am arătat mai pe larg în Teologia simbolică, prin explicarea celor patru elemente), prin mişcarea lui naturală şi de viaţă cauzatoare şi prin rapida şi nestăpânita pătrundere şi prin ascunzimea necunoscută de noi şi nevăzută, un chip şi un simbol al începuturilor şi sfârşiturilor mişcătoare. Căci nu ştii, zice de unde vine şi unde merge (Ioan 3,8).

Dar teologia (Scriptura) le împleteşte şi un chip de nor (cf. Iez. 1.4; 10.3; Is. 4.5; Fapt.1,9; Apoc. 10,1). arătând prin aceasta, că sfintele minţi sunt umplute pe de o parte într-un mod mai presus de lume de lumina ascunsă, pe de alta de primirea celei dintâi arătate, transmiţând-o pe aceasta fără să o trimită de la ele cu îmbelşugare la cel de al doilea grad, intr-o a doua arătare şi pe măsura lor. Aceasta arată puterea lor roditoare, de viaţă făcătoare, sporitoare şi desăvârşitoare care producând ploaia spirituală, trezeşte prin revărsarea valurilor ei în sânul primitor al durerilor naşterea vieţii (cf. Io 36, 27-31; Am. 5,8).

§7

Iar dacă teologia (Scriptura) îmbracă fiinţele cereşti în chipul aramei (cf. Iez. 1,7: 40.3: Dan. 10,6: Apoc. 1.15), al electronului (cf Iez. 1.4.27: 8,2) şi al pietrelor multicolore (cf. Iez. 1,26: 10,1.9: Apoc. 4,3; 21.18-20), ea arată, prin chipul aurului şi al argintului, lucirea neputrezită, neistovită, nemicşorată şi nepătată, ca de aur, şi strălucirea arătoasă, luminoasă şi cerească.

Arama trebuie să fie văzută, după cuvintele dinainte, ca chipul focului, sau al aurului. Iar înfăţişările multicolore ale pietrelor socotesc că se arată sau luminoase, ca albe, sau aprinse, fiind roşii sau în chipul aurului, fiind galbene. Şi în fiecare culoare vei afla înţelesul înălţător al chipurilor.

Dar fiindcă socotesc că despre acestea s-a vorbit, după puterea noastră, destul, să ne mutăm la sfinţita tălmăcire a chipurilor de animale ale minţilor cereşti.

§8

Chipul focului (cf. Iez. 1,10: Apoc. 4,7) e de socotit că înseamnă puterea conducătoare, vigoarea, lâna nezdrobită, asemănarea, pe cât e cu putinţă, cu ascunzimea negrăitei începătorii dumnezeieşti prin acoperirea urmelor înţelegătoare (cf Ps. 76,18) şi prin învăluirea mersului întins în sus prin iluminarea dumnezeiască, spre adâncimea nemijlocită a dumnezeirii.

Iar al taurului (cf. Iez. 1,7,10; Apoc. 4,7) arata lâna, vigoarea şi lărgimea deschisă a brazdelor înţelegătoare spre primirea ploilor cereşti şi aducătoare de rod. Iar coamele arată pavăza apărătoare şi nebiruită.

Iar chipul vulturului arată puterea împărătească, pornită spre înălţimi (cf Iez. 1.10: Apoc. 4.7); iuţimea şi uşurinţa în dobândirea hranei întăritoare; şi privirea trează şi uşoară spre raza îmbelşugată a revărsării solare a dumnezeirii începătoare prin

îndreptarea viguroasă, neîmpiedicată, neclintită şi directă a puterilor văzătoare spre ea (cf Iez. 1.10; Apoc. 4,7).

Chipul cailor înseamnă ascultare şi sprintena alergare (cf. Zah. 1,8 10:6,2; Ioil 2,4; IV Reg. 2,11, 6.17; II Mac. 5.2-3; Apoc. 19,11,14). Şi cei albi arată strălucirea şi marea înrudire cu lumina dumnezeiască. Iar cei negri arată ascunsul, precum cei roşii, mişcarea înfocată. Iar cei ce îmbină albul cu roşul, unirea celor extreme prin pornirea de sine dăruitoare şi legarea treptelor dintâi cu cele de al doilea şi a celor de al doilea cu cele dintâi, prin întoarcerea unora spre altele în chip providenţial.

Însă dacă n-am avea în vedere analogia acestui cuvânt nu am arăta deplin în însuşirile animalelor pomenite şi în formele trupeşti asemănările neasemănătoare ale lor cu cele ale Puterilor cereşti N-am urca de la iuţimea lor impulsivă, la bărbăţia spirituală, a cărei ultimă formă este mânia. Iar de la pofta lor la iubirea dumnezeiască (erosul dumnezeiesc) şi, vorbind pe scurt, de la toate simţurile animalelor neraţionale şi de la multele lor mădulare la sensurile nemateriale ale fiinţelor cereşti şi la puterile lor unitare. Dar celor înţelepţi nu le trebuiesc toate acestea, ci le ajunge şi numai tălmăcirea unui singur chip nu cu totul potrivit pentm înţelegerea asemănărilor celor înrudite.

§9

Dar trebuie cugetat şi la faptul că s-a spus fiinţelor cereşti râuri, roţi (cf Iez. 1.15; 10,6; Dan. 7.9) şi care unite. Râurile de foc înseamnă undele dumnezeieşti ce le dăruiesc acelor fiinţe o revărsare îmbelşugată şi abundentă şi o rodnicie de viaţă făcătoare (cf Iez. 47,1; Dan. 7,10; Apoc. 22.1). Iar carele unite, comuniunea unificatoare a celor de aceeaşi treaptă (cf Zah 6.1 7). În sfârşit, roţile, care sunt înaripate, arată că se învârtesc fără întoarcere şi neclintit spre cele dinainte, mişcând puterea lor de mişcare pe drumul drept şi neabătut, spre ţinta întregii lor învârtiri spirituale, aflată mai presus de lume (cf Iez. 1,15-2 1; Dan.7.9).

Dar înfăţişarea chipului roţilor înţelegătoare se poate lămuri şi în alt înţeles înălţător. Câci au fost numite şi Cellei (cf. Iez 10.13). care înseamnă în limba evreiască reîntoarceri în cerc şi redescoperiri căci roţilor înfocate şi asemănătoare lui Dumnezeu le e proprie învârtirea în cerc prin mişcarea nesfârşită în jurul aceluiaşi bine. Iar descoperirile le sunt proprii prin arătarea celor ascunse şi prin înălţarea celor mai de jos şi prin iluminările comunicate de cele înalte către cele mai de jos prin dăruire coborâtoare.

Ne mai rămâne să lămurim sensul bucuriei ordinelor cereşti (cf. Luc. 15.10). Căci ele sunt cu totul neprimitoare ale plăcerii noastre pătimaşe. Dar se spune că se bucură împreună cu Dumnezeu de aflarea celor pierduţi, ceea ce înseamnă o stare de linişte asemănătoare celei dumnezeieşti; şi că se veselesc cu bunătate îmbelşugată de purtarea de grijă şi de mântuirea celor ce se întorc la Dumnezeu. Ei trăiesc pentru aceştia acea fericire de care s-au împărtăşit de multe ori bărbaţii sfinţi când s-au revărsat asupra lor lucrările îndumnezeitoare ale iluminărilor dumnezeieşti (cf. Ioan 16.22).

Acestea fie spuse de noi despre sfinţitele închipuiri. Căci deşi ele au rămas în afara explicării exacte, cele spuse de noi ne ajută, precum socotesc, să nu rămânem cu totul străini de înţelesurile lor figurate.

Iar de vei spune că n-am amintit de toate puterile sau lucrările sau chipurile îngerilor din Scripturi, răspundem că în privinţa unora n-avem cunoştinţa cea mai presus de lume a altora, că avem nevoie mai mult de altul care să ne lumineze, să ne introducă în taina lor. Iar din cele spuse am lăsat la o parte cele de acelaşi înţeles, gândindu-ne la corespondenţa lor cu minţile cereşti şi cinstind cu tăcerea ascunzimea cea mai presus de noi.

Sfântul Dionisie Aeropagitul - Despre ierarhia bisericească

Presbiterul Dionisie către
împreună-presbiterul Timotei

Capitolul I - Care este tradiţia ierarhiei bisericeşti şi care e scopul ei

§1

Că ierarhiei noastre îi aparţine ştiinţa, lucrarea şi desăvârşirea îndumnezeită şi dumnezeiască şi cu izvorul în Dumnezeu, trebuie să dovedim din Scriptura mai presus de lume şi prea sfântă - celor ce au fost sfinţiţi prin tainele ierarhice şi prin tradiţie pentru săvârşirea sfinţitei slujbe de introducere în cele tainice (mistagogie).

Dar ia seama să nu întinezi Sfintele Sfintelor. Ci să le priveşti cu evlavie şi să cinsteşti cele ale lui Dumnezeu cel ascuns prin cunoştinţe înţelegătoare şi nevăzute, păstrându-le neîmpărtăşite şi neîntinate faţă de cei nedesăvârşiţi (nesfinţiţi), ci comunicându-le în chip sfânt şi prin iluminare sfântă numai celor sfinţi dintre sfinţi. Căci precum ne-a predat Scriptura nouă, celor ce urmăm lui Dumnezeu, aşa le-a luminat-o în modul cel mai vădit şi mai înţelegător şi Iisus însuşi (mintea cea mai înaltă dumnezeiesc ierarhică şi mai presus de fiinţă; începutul şi sfârşitul a toată ierarhia, sfinţirea şi lucrarea dumnezeiască şi puterea cea mai dumnezeiesc ierarhică) fiinţelor fericite şi mai mari decât noi. făcându-le, după putinţă, asemănătoare luminii lui; în ce ne priveşte, prin iubirea noastră de cele bune, făcută să tindă spre El. care ne atrage şi pe noi, prin aceasta adună multele deosebiri şi le desăvârşeşte ; într-o viaţă, deprindere şi lucrare dumnezeiască, şi astfel ne dăruieşte puterea sfântă a preoţiei dumnezeieşti. Iar prin această putere păşind la lucrarea preoţiei, ne facem mai apropiaţi de fiinţele cele mai presus de noi, asemănându-ne cu sfânta lor aşezare statornică şi neschimbată. Şi prin aceasta, privind la însăşi fericita dumnezeire a lui Iisus şi primind cu sfinţenie cunoştinţa celor văzute şi însuşindu-ne ştiinţa lor cea tainică (mistică), vom putea să ne facem sfinţiţi, asemănători luminii, lucrători ai celor dumnezeieşti, desăvârşiţi şi desăvârşitori.

§2

Care este, deci, ierarhia îngerilor şi Arhanghelilor şi a începătoriilor mai presus de lume, a Stăpâniilor, Puterilor şi Domniilor, a Tronurilor dumnezeieşti şi a fiinţelor de aceeaşi treaptă cu Tronurile, pe care Scriptura ni le-a arătat ca stând apropiate şi pururea în jurul lui Dumnezeu şi cu Dumnezeu, numindu-le în

limba evreiască Heruvimi şi Serafimi? Despre aceasta citind, vei afla în lucrarea noastră despre ordinele şi ierarhiile lor şi despre sfintele lor trepte şi împărţiri, nu atât cât e vrednic de ele, ci cât e cu putinţă şi cât ne-a descoperit teologia preasfintelor Scripturi, care a preaslăvit ierarhia lor.

Dar atât e trebuinţa să spunem, că aceea şi toată ierarhia proslăvită acum de noi are una şi aceeaşi putere în toată lucrarea ierarhică şi un acelaşi ierarh, a cărui fiinţă şi măsură şi treaptă stau în a se desăvârşi în cele dumnezeieşti şi în a se îndumnezei şi în a transmite celor de sub el, după vrednicia fiecăruia, din sfânta îndumnezeire venită în el de la Dumnezeu. Iar cei mai de jos se cuvine să urmeze celor mai de sus şi să atragă şi ei pe cei mai mici înainte. Aceştia trebuie să meargă înainte şi pe cât se poate să conducă şi ei pe alţii. Şi prin această armonie dumnezeiască, ierarhică să urmeze fiecare cu toată puterea spre Cel ce este cu adevărat frumos şi înţelept şi bun.

Dar fiinţele şi treptele cele mai presus de noi, de care am pomenit cu sfinţenie, sunt netrupeşti şi ierarhia lor este spirituală (inteligibilă) şi mai presus de lume. Pe cea a noastră însă o vedem, pe măsura noastră, înmulţindu-şi lucrarea prin varietatea simboalelor sensibile, prin care suntem ridicaţi în mod ierarhic spre îndumnezeirea unitară, potrivit măsurilor (simetriei) noastre, sau spre Dumnezeu şi spre virtutea dumnezeiască. Acelea înţeleg ca minţi, după cât le este lor îngăduit; iar noi suntem înălţaţi, pe cât este cu putinţă, spre vederile dumnezeieşti prin chipuri sensibile. Şi spunând adevărul, unul este Cel pe care îl doresc toţi cei asemănători lui Dumnezeu, dar nu se împărtăşesc în mod unitar de Cel ce e Acelaşi şi Unul, ci precum împarte fiecăruia cumpăna judecăţii dumnezeieşti.

Dar acestea s-au spus de noi în lucrarea despre cele inteligibile şi sensibile, mai desfăşurat. Acum voi încerca să vorbesc, pe cât se poate, despre ierarhia noastră, despre obârşia şi fiinţa şi despre sfârşitul ei, numit Iisus.

§3

Ierarhia întreagă este, după sfânta noastră predanie, raţiunea întreagă a tuturor celor supuse ei sau cuprinderea cea mai generală a celor sfinte ce ţin de ierarhie. Deci ierarhia cea pentru noi e numită şi este lucrarea care recapitulează (cuprinde) toate cele sfinte. Prin ea dumnezeiescul ierarh sfinţeşte (desăvârşeşte) pe cei ce participă la toate lucrările preasfinte ce-i aparţin, ca unele ce poartă numele ierarhiei. Căci, precum cel ce a spus ierarhie a indicat deodată toată orânduirea celor sfinte, aşa, cel ce spune ierarh indică pe bărbatul îndumnezeit şi dumnezeiesc, cunoscător a toată sfinţita ştiinţă, în care se desăvârşeşte şi se cunoaşte în chip curat toată

ierarhia unită cu el. începutul (obârşia) acestei ierarhii este izvorul vieţii, fiinţa bunătăţii. Treimea, cauza unică a celor ce sunt. din care ele au şi existenţa şi existenţa cea bună, pentru bunătatea Ei.

Acestei fericite obârşii dumnezeieşti, aliată dincolo de toate. care e unitatea întreită cu adevărat existentă, îi aparţine voinţa cunoscută a mântuirii raţionale (prin Cuvântul) a noastre şi a fiinţelor mai presus de noi.

Iar aceasta nu se poate înfăptui alifel decât prin îndumnezeirea celor ce se mântuiesc. Iar îndumnezeirea este asemănarea şi unirea, pe cât se poate, cu Dumnezeu. Iar ţinta comună a întregii ierarhii este iubirea sau apropierea de Dumnezeu şi de cele dumnezeieşti, produsă prin sfinţire în chip dumnezeiesc şi unitar; şi înainte dc aceasta, deplină şi neîntoarsă despărţire de toate cele contrare, de cunoştinţa făpturilor (a celor ce sunt) ca făpturi, vederea şi cunoştinţa adevărului sfânt, împărtăşirea îndumnezeită de desăvârşirea unitară, hrănirea, pe cât este cu putinţă, de vederea Unului însuşi, care hrăneşte spiritual şi îndumnezeieşte pe tot cel ce se întinde după El.

§4

Să spunem că fericirea dumnezeieştii obârşii care e dumnezeirea prin fire, izvorul îndumnezeirii, de la care vine îndumnezeirea celor ce se îndumnezeiesc, a dăruit, din bunătatea dumnezeiască, ierarhia spre mântuirea şi îndumnezeirea tuturor fiinţelor raţionale şi înţelegătoare. Şi acest dar s-a dat fiinţelor celor mai presus de lume şi fericite într-un mod mai nematerial şi mai spiritual, căci nu le mişcă Dumnezeu pe ele din afară spre cele dumnezeieşti, ci în mod inteligibil (spiritual); şi ele sunt iluminate dinlăuntru despre voia dumnezeiască printr-o rază curată şi nematerialâ; iar nouă ceea ce li s-a dăruit acelora în chip unitar şi concentrat, ni s-a dăruit, prin Scripturile predate de Dumnezeu, împărţit în multe şi în părţi distincte (simboale distincte).

Căci fiinţa ierarhiei ne-a venit prin Scripturile predate nouă de Dumnezeu. De aceea socotim vrednice de cea mai mare cinstire cuvintele care ni s-au predat de bărbaţii îndumnezeiţi, săvârşitori ai celor sfinte, în scrieri sfinte şi teologice. De fapt, toate câte ni s-au predat de aceşti sfinţi bărbaţi le-au primit învăţătorii noştri printr-o iniţiere mai nematerială şi apropiată de ierarhia cerească în mod tainic, ca de la minte la minte, prin mijlocirea cuvântului, pe de o parte trupesc, pe de alta nematerial şi în afara scrisului. Şi nici ei n-au predat acestea ca pe un conţinut comun al dumnezeieştii slujiri în înţelesuri neacoperite, ci în sfinte simboale. De

aceea nu oricine e sfinţit, nici nu e a tuturor cunoştinţa, cum spun Scripturile (1 Cor. 8,7).

§5

Deci, în mod necesar, întemeietorii ierarhiei noastre, fiind umpluţi de darul sfânt din dumnezeiasca obârşie mai presus de fiinţă, sunt trimişi dc către bunătatea dumnezeieştii obârşii să-1 transmită în continuare. Iar ei, dorind, ca dumnezeieşti ce sunt, înălţarea şi îndumnezeirea celor de după ei, au predat, potrivit sfintelor noastre rânduieli, cele cereşti în chipuri sensibile, ceea ce e concentrat în varietate şi mulţime, cele dumnezeieşti în forme omeneşti, cele nemateriale îmbrăcate în cele materiale, cele mai presus de fiinţă în învăţăturile tainice scrise şi nescrise ale lor. Şi le-au făcut acestea nu numai din cauza celor lipsiţi de sfinţenie, cărora nu le este îngăduit să se atingă nici de simboale, ci şi pentru că, precum am spus, există pentru noi o ierarhie simbolică, potrivită nouă, care are nevoie de cele sensibile pentru înălţarea mai dumnezeiască prin ele spre cele spirituale.

Pentru dumnezeieştii sâvârşitori ai celor sfinte, înţelesurile simboalelor sunt descoperite, însă nu trebuie să le scoată la arătare celor ce sunt încă în curs de desăvârşire, ştiind că cei ce au legiuit cele sfinte potrivit predării lor dumnezeieşti au stabilit ierarhia ordinelor în trepte bine statornicite şi neamestecate şi împăiate în mod potrivit şi după vrednicia fiecăruia.

De aceea, încrezându-mă şi în sfintele tale mărturisiri (căci e o datorie sfântă să-ţi amintesc aceasta) că nu vei transmite toată vorbirea sfântă a ierarhiei superioare nimănui altuia decât săvârşitorilor celor sfinte, asemănători lui Dumnezeu şi de o treaptă cu tine, iar pe ei îi vei convinge să mărturisească la fel, după rânduiala ierarhică, ca să se atingă în chip curat de cele curate şi să facă părtaşi numai pe cei dumnezeieşti de lucrările dumnezeieşti, pc cei desăvârşiţi de cele desăvârşite, pe cei sfinţi de cele atotsfinte, ţi-am transmis pe lângă alte taine ale ierarhiei şi acest dar îndumnezeitor.

Capitolul II

I. Despre cei ce se desăvârşesc prin iluminare (prin Botez)

Ni s-a spus deci nouă cu sfinţenie că scopul ierarhiei noastre este asemănarea şi unirea noastră cu Dumnezeu, pe cât este cu putinţă. Iar aceasta o putem ajunge, cum ne învaţă dumnezeieştile Scripturi, numai prin iubirea preacinstitelor porunci şi prin sfintele lor împliniri. Căci cel ce mă iubeşte pe Mine va păzi

cuvântul Meu şi Tatăl îl va iubi pe el, şi vom veni la el şi ne vom face sălaş la el (Ioan 14,23).

Care e deci începutul împlinirii preacinstitelor porunci? Cel care pregăteşte deprinderile noastre sufleteşti cu cea mai mare grijă spre primirea celorlalte sfinte învăţături şi slujiri (ierurgii); îndrumarea şi înălţarea noastră spre sfârşitul mai presus de ceruri; păzirea tradiţiei renaşterii noastre sfinte şi preadumnezeieşti. Căci, precum a spus slăvitul nostru povăţuitor, cea mai dintâi mişcare a minţii noastre spre cele dumnezeieşti este iubirea lui Dumnezeu; iar pornirea cea mai de început a sfintei iubiri spre împlinirea sfântă a dumnezeieştilor porunci este lucrarea cea mai negrăită în vederea îndumnezeirii. Iar dacă ajungem să fim îndumnezeiţi prin naştere dumnezeiască, cel ce nu a ajuns să fie îndumnezeit nu va cunoaşte, nici nu va lucra ceva din cele predate nouă de Dumnezeu. ***Dar oare nu trebuie şi noi, omeneşte vorbind, mai intâi să existăm, ca apoi să lucrăm cele ale noastre?*** Căci cel ce nu este nicidecum nu are mişcare, precum nu are nici existenţă, iar cel ce este într-un fel oarecare, acela şi lucrează şi pătimeşte în cele ce este prin fire. Acest lucru socotesc că este limpede.

Dar să privim în cele următoare simboalele naşterii din Dumnezeu. însă să nu vină la această vedere nici un nedesâvârşit. Căci dacă nu este fără primejdie să se privească cu ochi slabi razele născute din soare, cum nu va fi nevătămat să se atingă de cele mai presus de noi, dacă e adevărat că ierarhia cea după lege a dezaprobat pe Ozia, pentru că s-a atins de cele sfinte (cf. II Paral. 26,16-21). precum şi pe Core, pentru că s-a sculat împotriva preoţilor mai presus de el (cf. Num. 16) şi pe Nadab şi pe Abiud, pentru că s-au atins fără sfinţenie de lucrările lor (Lev. 10,1-2).

II.Taina iluminării (a Botezului)

§1

Ierarhul, voind ca toţi oamenii să se mântuiască şi să vină la cunoştinţa adevărului (I Tim. 2,4), propovăduieşte tuturor Evangheliile adevărate, pentru că Dumnezeu cel milostiv, care din bunătatea sa proprie şi firească este prezent celor de pe pământ, a binevoit să vină El însuşi în mod simţit la noi pentru iubirea sa de oameni şi prin unirea cu El să facă asemenea cu un foc pe cei uniţi, potrivit capacităţii lor de îndumnezeire. Căci celor câţi l-au primit pe El, care cred în numele lui le-a dat puterea să se facă fii ai lui Dumnezeu; care nu din sânge, nici din pofta trupului, ci de la Dumnezeu s-au născut (Ioan1, 12-13).

§2

Deci cel ce iubeşte să se împărtăşească de cele cu adevărat mai presus de lume, vine la unul din cei iniţiaţi (botezaţi) şi-l roagă să-l conducă pe calea spre ierarh. Acela făgăduieşte în întregime să urmeze tradiţiei şi să-l călăuzească şi să-l primească spre a-i fi îndrumător în toată viaţa lui următoare. Şi dorind cu sfinţenie mântuirea aceluia, dar măsurând omenescul său cu înălţimea lucrului cerut, e cuprins deodată de frică şi de şovăială. în cele din urmă mărturiseşte cu bunătate că va face ceea ce i se cere şi luându-l pe el, îl duce la cel ce are numele de ierarh.

§3

Iar acela primind cu bucurie, ca pe o oaie adusă pe umeri, pe cei doi bărbaţi (doimea bărbaţilor), cugetă mai întâi cu evlavie şi slăveşte cu mulţumire înţelegătoare şi cu închinare trupească pe unicul Început făcător de bucurie, de care sunt chemaţi cei chemaţi şi sunt mântuiţi cei ce se mântuiesc.

§4

Apoi, adunând în sfântul lăcaş toată ceata celor sfinţiţi pentru împreuna lucrare şi împreuna sărbătorire a mântuirii acelui suflet şi pentru aducerea de mulţumiri bunătăţii dumnezeieşti, la început înalţă o cântare oarecare, alcătuită din sfinte cuvinte aflate în Scriptură, cu toată mulţimea (cu tot poporul) bisericii. După acestea, sărutând Sfânta Masă, vine bărbatul de faţă şi îl întreabă ce a venit să ceară şi dacă de bună voie.

§5

Iar după ce acela, mişcat de dragostea de Dumnezeu, îşi plânge, după învăţătura naşului, necredinţa, necunoştinţa binelui adevărat, lipsa lucrării unei vieţi îndumnezeite şi cerând ca prin sfânta lui mijlocire să se facă părtaş de Dumnezeu şi de cele dumnezeieşti, ierarhul îi cere să vină în întregime la Cel ce este Dumnezeu desăvârşit şi neprihănit. Apoi ierarhul, după ce-i înfăţişează vieţuirea cea îndumnezeită şi întrebându-l de va vieţui astfel, după făgăduinţa aceluia îi pune mâna pe cap şi pecetluindu-l (cu semnul crucii), porunceşte preoţilor să înscrie pe bărbat şi pe naş.

§6

După ce aceia l-au înscris, (ierarhul) face o sfântă rugăciune. împlinită de toată biserica, apoi îl descinge pe acela şi îl dezbracă prin liturg (diacon). Apoi, întorcând pe cel venit cu faţa spre apus şi îndreptându-i mâinile desfăcute în aceeaşi direcţie, îi porunceşte să sufle de trei ori asupra satanei şi să mărturisească lepădarea de el. După ce i-a cerut aceluia lepădarea de trei ori, iar acela a mărturisit de trei ori, îl întoarce spre răsărit şi privind acela spre cer şi având mâinile întinse, îi porunceşte să se unească cu Hristos şi cu toate sfintele învăţături venite de la Dumnezeu.

§7

Iar acela făcând şi aceasta, (ierarhul) îi cere mărturisirea întreită. Şi după ce acela dă mărturisirea întreită, apropiindu-l, îl binecuvântează prin punerea mâinilor. Şi liturgii (diaconii) dezbrăcându-1 complet, preoţii aduc sfântul untdelemn al ungerii. Iar (ierarhul) începând ungerea prin întreita pecetluire îl predă pe acela preoţilor să-l ungă pe tot trupul, iar el se îndreaptă spre maica înfierii şi sfinţeşte apa acesteia prin trei invocări. Şi curăţind apa prin sfinte invocări şi desăvârşind-o printr-o întreită turnare a preasfântului mir în chipul crucii, cântă odată cu turnările preasfinte ale mirului tot de atâtea ori cântarea sfântă luată din inspiraţia proorocilor celor stăpâniţi de Dumnezeu. Apoi porunceşte să fie adus bărbatul.

Şi după ce unul dintre preoţi anunţă numele aceluia şi al naşului de pe lista pe care l-au scris, acela e adus de preoţi spre apă, fiind condus spre mâna ierarhului. Iar ierarhul, stând în picioare, în vreme ce preoţii rostesc iarăşi cu glas tare în faţa ierarhului peste apă numele candidatului, îl scufundă de trei ori, pronunţând odată cu cele trei scufundări şi scoateri din apă ale celui ce se desăvârşeşte numele celor trei ipostasuri ale Fericirii dumnezeieşti. Apoi preluându-1 preoţii îl predau naşului şi călăuzitorului care l-a adus.Şi îmbrăcându-1 împreună cu acela în haina potrivită celui desăvârşit, îl aduc iarăşi la ierarh. Iar acesta, pccetluindu-1 cu mirul cel prea dumnezeieşte sfinţit, îl declară de acum vrednic de-a se împărtăşi de prea desăvârşitoarea Euharistie.

§8

După ce (ierarhul) a săvârşit acestea, la a doua ieşire, se înalţă iarăşi la vederea duhovnicească a celor dintâi, ca cel ce în nici un timp şi în nici un fel nu se întoarce spre ceva deosebit şi străin de ale sale, ci e mutat de Duhul dumnezeiesc pururea şi în chip apropiat de la cele dumnezeieşti la cele dunezeieşti.

III.Tâlcuire duhovnicească

§1

Această lucrare, care introduce tainic în cunoaşterea lui Dumnezeu prin simboale, nu are nimic necuvenit şi nesfinţit, nici nu rămâne la chipurile sensibile. Ci are în ea tainele unor înţelesuri vrednice de Dumnezeu, taine arătate în chipuri ca în nişte oglinzi naturale şi pe măsura oamenilor. Căci, cum s-ar arăta greşită şi străină de taina înţelesului dumnezeiesc al celor săvârşite o lucrare ce încredinţează prin exprimare dumnezeiască pe cel ce vine la ea, despre sfânta viaţă nouă şi despre curăţirea de toată răutatea prin viaţa virtuoasă şi dumnezeiască arătată lui în mod mai trupesc în curăţirea prin apa naturală?

Deci, această tradiţie simbolică a celor săvârşite, deşi n-a avut în ea ceva dumnezeiesc, nu este precum socotesc, lipsită de sfinţenie, căci cuprinde învăţătura despre viaţa cea dreaptă şi curăţirea deplină de vieţuirea în păcat, dând-o aceasta de înţeles prin trupul curăţit întreg prin apă.

§2

Dar să fie aceasta o călăuzire sufletească introducătoare a celor nedesăvârşiţi (a celor încă nebotezaţi), care ţine departe, pe cât se poate, tainele ierarhiei şi ale unităţii de mulţime şi măsoară înălţarea în mod potrivit cu treptele deosebite. Iar noi, privind în sus, spre cauzele sfintelor înălţimi ale celor săvârşite şi primind tainica introducere în ele, vom cunoaşte numele celor arătate şi chipurile celor nearătate. Căci precum s-a spus limpede în scrierea Despre cele inteligibile (despre îngeri) si cele sensibile, sfinţitele chipuri ale celor inteligibile sunt o călăuză şi o cale spre acelea; iar cele inteligibile, izvor şi cunoştinţă ale celor sensibile orânduite ierarhic.

§3

Să spunem deci că bunătatea fericirii dumnezeieşti este pururea la fel şi având la fel razele binefăcătoare ale luminii sale răspândeşte cu îmbelşugare în faţa tuturor vederile celor înţelegătoare. Dacă însă libertatea celor înţelegătoare, folosindu-se de libera alegere, se desprinde de lumina inteligibilă, închizând, din iubirea răului, puterile semănate în mod natural în ea pentru a se lumina, atunci e despărţită de lumina ce-i este prezentă, fără ca aceasta să se depărteze, ci luminând, chiar de este închisă, merge cu bunătate după ea, care i se întoarce mereu împotrivă. Dacă însă libertatea (creaturii) va încerca să treacă peste hotarele a ceea ce i-a fost dat să vadă

cu măsură şi să privească cu îndrăzneală spre razele mai presus de puterea vederii ei, lumina nu va aduce nimic mai presus dc lumină, dar libertatea făpturii, prinzându-se în mod nedesâvârşit de cele desăvârşite, nu va ajunge la cele ce nu-i sunt proprii; deci, pe de altă parte, nu va dobândi pentru sine o înţelegere mai presus de cea măsurată a ei. Căci, cum am spus, lumina dumnezeiască se desfăşoară în chip binefăcător în faţa vederilor înţelegătoare (spirituale). Iar acestea au în ele puterea să o prindă ca pe una ce le e prezentă şi e pururea cu totul gata spre a comunica cele ale ei. Imitarea acesteia o închipuie dumnezeiescul ierarh, întinzând peste toţi cu îmbelşugare razele învăţăturii dumnezeieşti şi fiind cu totul gata să lumineze prin imitarea lui Dumnezeu pe cel ce vine la el (pentru Botez), nearătând o mânie lipsită de sfinţenie sau o mânie nemăsurată faţă de apostasia lui de mai înainte, ci luminând pururea în mod ierarhic pe cei ce vin la el prin călăuzirea luminoasă după o bună şi treptată ordine şi potrivit cu înţelegerea fiecăruia pentru cele dumnezeieşti.

§4

Dar fiindcă obârşia sfinţeniei şi bunei orânduiri este Dumnezeu, iar prin aceasta se fac cunoscute lor însele sfinţitele minţi, cel ce tinde spre cunoaşterea a ceea ce a văzut în firea sa la început va vedea ce este acest dar sfânt şi în aceasta, în înălţarea lui spre lumină, va vedea primul lui dar sfinţit.

Iar cel ce a văzut cele proprii bine şi cu ochi nepătimaşi se va despărţi de întunecimile neluminate ale necunoştinţei. Dar fiind nedesăvârşit pentru unirea şi împărtăşirea atotdesăvârşită de Dumnezeu, el nu o va pofti pe aceasta la sine, dar va fi înălţat pe încetul în ordine şi în chip sfânt de la cele prime ale lui spre altele mai dintâi şi prin acelea spre cele cu totul dintâi şi astfel va fi ajuns desăvârşit spre dumnezeiasca obârşie, ca spre culme. Chipul acestei bine întocmite şi simţite ordini este sfânt celui ce vine (la Botez) şi la conştiinţa de sine, având drept conducător pe drumul spre ierarh, pe naş. Iar pe cel astfel înălţat, fericirea dumnezeiască îl primeşte la împărtăşirea de Sine. Şi transmiţându-i lumina sa ca pe un semn, îl indumnezeieşte şi-l introduce în comuniunea celor îndumnezeiţi şi a sfintei lor cete, al căror sfânt simbol este pecetea dăruită de ierarh celui ce a venit şi înscrierea mântuitoare de către preoţi, care-l introduce între cei mântuiţi şi care a introdus pe lângă el pe naş între sfintele nume de pomenit, pe cel dintâi ca iubitor adevărat al căii de viaţă făcătoare spre adevăr şi al conducătorului îndumnezeit ce l-a adus cu sine, iar pe cel de al doilea ca un îndrumător nerătăcitor al celui ce l-a însoţit prin învăţăturile cunoscute din predania dumnezeiască.

§5

Dar nu e cu putinţă să se facă cineva părtaş de cele cu totul contrare, nici ca cel ce are comuniune cu Unul să aibă vieţi împărţite, dacă stăruieşie în împărtăşirea neclintită de Unul, ci rămâne nereţinut şi nebiruit în toate darurile împărţite ale celui ce este Unul. Faptul acesta îl arată în chip sfânt tradiţia simboalelor care dezbracă pe cel ce vine (la Botez) de viaţa de mai înainte (ca de un veşmânt) şi îl desface până şi de ultimele legături ale ei şi-l face să privească gol şi desculţ spre apus şi prin desfacerea mâinilor să respingă părtăşia cu răutatea neluminată şi deprinderea neasemănării (cu Dumnezeu) produsă de aceea în el. E o respingere exprimată prin suflarea acelei deprinderi de la sine, mărturisind toate lepădările de ceea ce e contrar asemănării cu Dumnezeu. Pe cel eliberat astfel în întregime şi desprins de orice comuniune (cu păcatul) îl întoarce ierarhul spre răsărit. Prin aceasta se arată stabilirea şi ridicarea statornică a aceluia în lumina dumnezeiască şi renunţarea lui totală, prin curăţie, la păcat.

Aceasta o arată şi sfintele lui mărturisiri de-a privi în întregime spre Cel Unul, care sunt mărturisiri ale celui devenit el însuşi unitar şi pe care el a primit să le facă cu iubire de adevăr. Şi este, socotesc, vădit celor pricepuţi în tainele ierarhice că, prin întinderile statornice şi hotărâte spre Cel Unul şi prin moartea şi nimicirea pornirilor contrare, cele spirituale ale lui vor dobândi deprinderea neschimbată a asemănării cu Dumnezeu. De aceea, nu e de ajuns numai osteneala reţinerii de la orice păcat, ci e de trebuinţă pentru aceasta şi o neînmuiată bărbăţie, o neînfricată înfruntare a oricărei ispite pierzătoare, o statornicie fără sfârşit în sfânta dragoste de adevăr, o întindere hotărâtă şi neîncetată spre ea cu toată puterea, urmărirea necontenită a înălţării la o împărtăşire mai desăvârşită de obârşia dumnezeiască.

§6

Chipurile exacte ale acestora le poţi vedea în cele ce se săvârşesc prin ierarhie. Ierarhul, cel asemenea lui Dumnezeu începe cu sfânta ungere, iar preoţii de sub el termină sfânta lucrare a ungerilor, chemând pe cel ce se desăvârşeşte (se botează) la sfintele lupte, înfăţişate în chip, lupte prin care se supune lui Hristos care rânduieşte lupta. Căci Acesta, ca Dumnezeu este Cel ce rânduieşte lupta. Iar ca înţelept este Cel ce a stabilit legile ei, iar ca Drept a pregătit celor ce vor birui cununile şi ceea ce e şi mai dumnezeiesc, ca Bun a venit în chip sfânt în luptători şi luptă împreună cu ei pentru libertate şi pentru biruinţa asupra morţii şi a stricăciunii. Iar cel ce se desăvârşeşte (se botează) va porni cu bucurie la aceste lupte, pentru că sunt dumnezeieşti şi stăruie în împlinirea înţeleptelor legi ale ei, luptând fără abatere potrivit lor cu nădejdea sigură a bunelor cununi pe care le va primi pentru ele, supunându-se Domnului cel bun care a orânduit lupta şi o impune lui. Păşind pe urmele dumnezeieşti ale Celui ce s-a făcut, din bunătate;

întâiul dintre luptători prin luptele sale, prin care imită pe Dumnezeu, acela combate lucrările şi existenţele contrare îndumnezeirii lui, murind împreună cu Hristos păcatului în Botez, ca să vorbim în chip tainic.

§7

Înţelegem deci cu pricepere cât de potrivite sunt sfintele simboale. Căci moartea noastră nu este nimicirea existenţei, cum socotesc alţii, ci despărţirea părţilor unite. Căci duce sufletul în planul nevăzut, întrucât se face nearătat prin lipsa trupului, iar trupul se ascunde în pământ printr-o alterare a formelor trupeşti, făcându-se nevăzut privirii omeneşti. De aceea, în mod potrivit s-a înţeles ascunderea întreagă în apă ca un chip al morţii şi al mormântului acoperit. Deci învăţătura simbolică ne face cunoscut în mod tainic că cel ce se botează în chip sfânt prin trei scufundări în apă imită moartea rânduită de Dumnezeu, Stăpânul morţii, Dătătorului de viaţă Iisus, urmată de mormântul de trei nopţi. E o imitare a lui Dumnezeu care a primit această moarte, în care potrivit predaniei tainice şi ascunse a Scripturii, stăpânitorul lumii n-a aflat nimic (cf. Ioan 14,30).

§8

Apoi îl îmbracă pe cel desăvârşit (botezat) în haine luminoase. Căci prin nepătimirea bărbătească şi de chip dumnezeiesc faţă de cele contrare şi prin întinderea puternică spre Unul cel fără de podoabe se împodobeşte, cel fără chip ia chip, însuşindu-şi în chip înţelegător strălucirea unei vieţi cu toiul luminoase. Iar ungerea desăvârşitoare cu mir îl face pe cel desăvârşit (botezat) bine mirositor. Căci sfinţita desăvârşire a naşterii din Dumnezeu uneşte cele desăvârşite cu Duhul dumnezeiesc. Dar sălăşluirea spirituală a Duhului desăvârşitor şi producător de bună mireasmă, fiind de negrăit, se lasă cunoscută spiritual de cei învredniciţi de sfinţita şi îndumnezeitoarea împărtăşire prin mintea lor de Duhul dumnezeiesc. La sfârşitul tuturor, ierarhul cheamă pe cel desăvârşit (botezat) la preasfânta Euharistie, mijlocindu-i împărtăşirea de tainele desâvârşitoare.

Capitolul III

1.Despre cele săvârşire in Sinaxă (în Liturghie)

Dar, odată ce am pomenit despre aceasta, nu-mi mai este îngăduit să spun altceva din cele proprii ierarhiei, înainte de ea. Căci ea este, după slăvitul nostru învăţător Taina Tainelor.

Deci, trebuie să o înfăţişăm printr-o sfântă descriere pe ea înaintea celorlalte, ca să ne înălţăm, pe temeiul ştiinţei dumnezeieşti şi ierarhice din Scripturi, prin Duhul Sfânt, la sfinţita ei înţelegere.

Mai întâi să cercetăm din ce motiv caracterul obştesc, propriu şi celorlalte slujiri ierarhice, s-a atribuit ei mai mult decât acelora şi a fost numită în chip unic comuniune şi adunare (sinaxă). Chiar dacă orice slujbă a oricărei Taine adună vieţile noastre împărţite într-o îndumnezeire unitară şi prin unificarea de chip dumnezeiesc a vieţilor împărţite le dăruieşte comuniune şi unire cu Cel Unul. Căci spunem că fără împărtăşirile de celelalte simboale ierarhice nu se primeşte desăvârşirea din darurile obârşiei dumnezeieşti şi desâvârşitoare ale acesteia. Dar iarăşi aproape că nu se poate săvârşi vreo slujbă ierarhică fără ca atotdumnezeiasca Euharistie să nu încununeze în mod concentrat prin sfânta ei săvârşire cele ce s-au săvârşit prin fiecare în parte, adunând în unitate cele ce s-au săvârşit şi prin darul venit de la Dumnezeu al Tainei desăvârşitoare desăvârşind comuniunea cu Dumnezeu a celui ce le-a primit pe toate.

Căci dacă fiecare din slujbele ierarhice ar fi nedeplină nu ar duce la desăvârşire, comuniunea noastră cu Cel Unul şi adunarea noastră în El şi nu ar fi Taină desăvârşită, odată ce e nedeplină.

Scopul şi ţinta fiecăreia este însă transmiterea Tainei obârşiei dumnezeieşti celui ce se desăvârşeşte. Dc aceea, pe drept cuvânt înţelegerea ierarhică i-a dat fiecăreia numele propriu din adevărul lucrurilor. Astfel, fiindcă sfânta Taină a naşterii din Dumnezeu transmite întâia luminare şi este începutul călăuzirii luminoase, o slăvim din ceea ce se săvârşeşte prin ea cu numele adevărat de luminare. Căci ea născându-ne din nou ne-a scos din moarte la viaţă. Fiindcă deşi e comun tuturor slujbelor ierarhice să transmită celor ce se desăvârşesc sfânta lumină, dacă prin accasta mi s-a dăruit cea dintâi vedere a ei, prin lumina atotîncepătoare a ei sunt călăuzit în chip luminos la vederea tuturor celorlalte sfinte (lumini).

Deci, spunându-le acestea, să cugetăm şi să privim în mod ierarhic (treptat) înţelesul preasfintei lucrări a fiecărei Taine.

II.Taina Sinaxei (Liturghiei) sau a comuniunii (cuminecăturii)

Ierarhul, după ce a săvârşit o sfântă rugăciune la dumnezeiescul altar începând să tămâieze înconjură toată încăperea sfântului locaş. Apoi, întorcându-se iarăşi la dumnezeiescul altar, începe sfânta cântare a psalmilor, cântând împreună cu el sfintele cuvinte ale psalmilor tot clerul bisericesc.

Apoi se face prin liturgi (diaconi), pe rând, citirea cărţilor sfinte. După acestea catehumenii ies din sfântul locaş şi împreună cu ei energumenii şi cei aflaţi în timpul pocăinţei, rămânând cei vrednici de vederea şi de împărtăşirea de cele dumnezeieşti. Dintre liturgi unii stau la uşile închise ale sfântului locaş, iar alţii săvârşesc altceva din cele ale treptei lor. Iar alţii din fruntaşii clerului pun înainte împreună cu preoţii pe altar sfânta pâine şi potirul binecuvântării, după ce s-a mărturisit de către toată plinirea bisericii cântarea obştească de laudă. După acestea, dumnezeiescul ierarh săvârşeşte o sfântă rugăciune şi vesteşte tuturor pacea sfântă. Şi după ce s-au sărutat toţi unii pe alţii, se termină citirile tainice din sfintele cărţi. Apoi, după ce ierarhul şi preoţii şi-au spălat mâinile cu apă, ierarhul ia loc la mijlocul sfântului altar, iar împrejur stau împreună cu preoţii numai fruntaşii dintre liturgi. Şi ierarhul după ce a lăudat sfintele fapte dumnezeieşti, săvârşeşte lucrarea de sfinţire a celor preadumnezeieşti şi aduce sub văz cele slăvite prin simboalele ce se află de faţă în chip sfânt.

Şi, după ce a arătat darurile ce ni se dau prin lucrarea dumnezeiască, ierarhul vine la sfânta împărtăşire de ele şi îndeamnă şi pe ceilalţi. După ce s-a împărtăşit de comuniunea cu dumnezeiasca obârşie şi a transmis-o şi celorlalţi, încheie cu o sfântă rugăciune de mulţumire. Şi în vreme ce cei mulţi privesc numai plecaţi spre dumnezeieştile simboale, el se înalţă în mod ierarhic prin Duhul dumnezeiesc spre sfintele obârşii ale celor săvârşite, în vederi fericite şi spirituale şi cu curăţia deprinderii de chip dumnezeiesc .

III. Tâlcuire duhovnicească

§1

Vino, deci iubite copile, după arătarea chipurilor, să trecem, cu rânduială şi cu sfinţenie, la adevărul dumnezeiesc al arhetipurilor spunând celor ce se desăvârşesc încă pentru armonioasa lor călăuzire sufletească, că nici variata şi sfânta compoziţie a simboalelor nu le este fără înţeles, ca să nu le fie numai o arătare a celor din afară. Căci preasfintele cântări şi citiri din Scripturi le dau învăţătura vieţii virtuoase şi înainte de aceasta curăţirea desăvârşită de păcatul cauzator de stricăciune. Iar atotdumnezeiasca transmitere comună şi de pace aducătoare a uneia şi aceleiaşi pâini şi a aceluiaşi potir le întipăreşte legea aceleiaşi purtări îndumnezeite ca unora ce au primit aceeaşi hrană şi le aduce în amintire sfânta Cină atotdumnezeiascâ şi arhisimbolul celor săvârşite, prin care însuşi Creatorul simboalelor depărtează cu toată dreptatea pe cel ce nu s-a împărtăşit cu aceeaşi simţire de cele sfinte ale Cinei (cf. Ioan 13,11). Prin

aceasta, învaţă cu sfinţenie şi în chip dumnezeiesc că apropierea adevărată, câştigată prin deprindere de cele dumnezeieşti, le dăruieşte celor ce se apropie împărtăşirea de acelaşi conţinut (al Cinei).

§2

Aceste înţelesuri, potrivit zugrăvite, precum am spus înaintea uşilor celor nepătrunse (ale altarului), să intrăm de la cele cauzate la cauze, potrivit sfintei noastre liturghii (sinaxe) şi sub călăuzirea luminoasă a lui Iisus, la vederea cuvenită a înălţimilor celor spirituale (inteligibile), vedere care se întâlneşte în chip vădit cu fericita frumuseţe a arhetipurilor (a conţinutului cauzator al simbolurilor).
Dar, o, atotdumnezeiască şi sfântă ascunzime, dezbracă-te de îmbrăcămintile care învăluie tainele tale şi arată-te nouă în strălucirea ta şi umple ochii noştri înţelegători de lumina cea una şi neacoperită.

§3

Deci socotesc că trebuie să intrăm înlăuntrul celor atotsfinte, după ce am descoperit înţelesul celor dintâi dintre forme, ca să privim la frumuseţea lui de chip dumnezeiesc şi să vedem pe ierarh mergând cu buna mireasmă de la dumnezeiescul altar până la ultimele părţi ale sfântului locaş şi revenind iarăşi la el, după ce a săvârşit aceasta. Căci fericirea dumnezeirii atotizvorâtoare mai presus de toate, chiar dacă iese din bunătate spre comuniunea cu cei sfinţi ce se împărtăşesc de ea, nu iese din stabilitatea şi temelia ei nemişcată după fiinţă. Ea luminează tuturor celor asemănători cu Dumnezeu, pe măsura lor, dar ieşind totuşi cu adevărat în jurul ei, nu se mişcă deloc din identitatea ei.

La fel dumnezeiasca slujbă a sinaxei (a liturghiei) deşi având o obârşie unică şi simplă şi concentrată, se înmulţeşte cu iubire de oameni într-o sfântă varietate de simboale şi înaintează până la înfăţişarea în chipuri a întregii obârşii dumnezeieşti, se adună iarăşi din acestea în chip unitar în unitatea ei şi uneşte pe cei înălţaţi la ea cu sfinţenie. In acelaşi fel dumnezeiesc, dumnezeiescul ierarh, deşi coboară ştiinţa unitară a ierarhiei lui cu bunătate la cei de sub el, folosindu-se de mulţimea sfintelor simboale, revine ca dezlegat şi nereţinut de cei mici, în mod nemicşorat, la propria obârşie. Dar făcându-şi intrarea înţelegătoare (spirituală) la unitatea ei, vede în chip curat raţiunile unitare ale celor săvârşite, pentru că ieşirea de oameni iubitoare la cele de al doilea i-a pricinuit (prin mărginirea lor) întoarcerea mai dumnezeiască spre cele dintâi.

§4

Iar sfânta rostire a psalmilor unită aproape fiinţial cu toate Tainele ierarhice (săvârşite de ierarh) nu trebuie despărţită de legătura ierarhică dintre toate. Căci toată Sfânta Scriptură a înfăţişat pentru oamenii capabili de îndumnezeire următoarele:

- *venirea la existenţă de la Dumnezeu prin facerea celor ce sunt şi ordinea lor (cf. Fac.);*
- *ierarhia şi vieţuirea lor după o lege (cf. Lev.. Deut.).*
- *împărţirile de daruri şi de bunuri poporului sfinţit (cf. Num.),*
- *înţelegerea sfinţilor judecători (cf. Jud.) sau împăraţilor înţelepţi (cf. Reg.; Paral.) sau a preoţilor îndumnezeiţi,*
- *iubirea neclintită şi stăruitoare de înţelepciune a bărbaţilor în vârstă, pentru creştere prin varietatea şi mulţimea încercărilor (cf. Iov),*
- *sfaturi înţelepte pentru împlinirea datoriilor (cf. Intel.),*
- *laude şi chipuri înţelepte ale iubirii (cf. Cânt.),*
- *vestiri de mai înainte ale celor viitoare (cf. Profeţi);*
- *faptele omeneşti şi dumnezeieşti ale lui Iisus (cf. Evangheliile sinoptice),*
- *vieţuirile şi învăţăturile de Dumnezeu insuflate şi imitatoare de Dumnezeu ale ucenicilor lui (cf. Fapt.; Epistole),*
- *vederea ascunsă şi tainică a celui între ucenici iubit şi minunat (cf. Apoc.),*
- *învăţătura despre Dumnezeu cea mai presus de lume a lui Iisus (cf. Ioan).*

Toate acestea au prins rădăcini în ei prin sfintele înălţări de chip dumnezeiesc ale Tainelor. ***Iar sfânta redare în scris a dumnezeieştilor psalmodii are ca scop slăvirea tuturor învăţăturilor despre Dumnezeu şi a faptelor dumnezeieşti şi cinstirea cititorilor şi lucrărilor sfinte ale bărbaţilor îndumnezeiţi.*** Iar acesta prilejuieşte o explicare şi o laudă a darurilor dumnezeieşti pentru primirea fiecărei Taine ierarhice, fapt care produce deprinderea comunicării ei celor ce o laudă în chip dumnezeiesc.

§5

Când deci cântarea care cuprinde toate cele sfinte (toată mântuirea) pregăteşte puterile noastre sufleteşti pentru armonia cu cele ce se vor sfinţi puţin mai târziu şi prin executarea omofonă a imnelor dumnezeieşti ne va produce înţelegerea comună a celor dumnezeieşti şi cea între unii şi alţii, ca printr-un cor unit şi o mărturisire comună a celor sfinte, cele mai concentrate şi umbrite în rostirea cuvintelor psalmilor devin mai înţelese prin mai multe şi mai clare chipuri; şi exprimarea sau înţelegerea lor se lărgeşte prin citiri prea sfinte ale unor sfinte texte scrise. In acestea, cel ce priveşte în chip sfânt va trăi o suflare unitară ca mişcată de

Duhul cel Unul şi dumnezeiesc. ***Apoi în mod cuvenit, se va propovădui conform tradiţiei mai vechi Noul Testament, arătând potrivit ordinii dumnezeieşti ierarhice că una Evanghelia, a grăit despre viitoarele lucrări dumnezeieşti ale lui Iisus, iar cealaltă (Apostolul) le-a îndeplinit; şi că acela a spus adevărul în chipuri, iar acesta le-a arătat prezente. Căci lucrarea Tainelor prin acesta a confirmat adevărul prevestirilor aceleiaşi şi lucrarea dumnezeiască a acesteia este recapitularea teologiei.***

§6

Cei ce nu primesc însă deloc în urechile lor sunetele sfintelor Taine nu văd nici chipurile lor, refuzând fără ruşine mântuitoarea primire a Tainei naşterii din Dumnezeu şi repetând spre pieirea lor cuvântul Scripturii: Căile tale nu vreau să le ştiu (Iov 21,14). Dar pe catehumeni, energumeni şi pe cei aflaţi în stare de pocăinţă, rânduiala sfintei ierarhii îi lasă să audă sfânta cântare a psalmilor şi citirea dumnezeiască a atotsfintelor Scripturi. Dar nu-i invită pe aceştia la sfintele lucrări şi vederi spirituale următoare, ci numai pe ochii desăvârşiţi ai celor desăvârşiţi. Căci ierarhia cea în chipul lui Dumnezeu e plină de sfânta dreptate şi împarte în chip mântuitor, după vrednicia fiecăruia, împărtăşirea de cele dumnezeieşti corespunzătoare fiecăruia, dăruind-o cu sfinţenie la timpul cuvenit pe măsura şi potriva lor. Catehumenii sunt puşi în cea din urmă treaptă, căci sunt nepărtaşi de cele dumnezeieşti şi neiniţiaţi (neintroduşi tainic) în nici o lucrare ierarhică desâvârşitoare şi nu au nici o existenţă în Dumnezeu prin naşterea dumnezeiască; ci sunt încă purtaţi în pântece prin cuvintele părinteşti şi modelaţi de formele de viaţă făcătoare spre fericita aducere la viaţa începătoare şi lumina începătoare prin naşterea din Dumnezeu. Căci precum pruncii trupeşti neîmpliniţi şi neformaţi dacă cad din lucrarea de formare a lor sunt ca nişte avortoni şi lepădaţi, aşa au ei pe pământ o stare nenăscută şi lipsită de viaţă şi neluminată. Şi cel ce cugetă drept, văzând această apariţie a lor n-ar putea spune că ei, ieşiţi din întunericul pântecelui au fost aduşi la lumină. Fiindcă, aşa cum ştiinţa medicală, care se îngrijeşte de trupuri, spune că lumina lucrează numai asupra celor ce primesc lumina, aşa şi ştiinţa prea înţeleaplă acelor sfinte îi pregăteşte întâi prin hrana începătoare a Scripturilor formatoare şi de viaţă făcătoare şi după ce le-a desăvârşit ipostasul pentru naşterea lor din Dumnezeu, le dă mântuirea lor potrivit treptei la care au ajuns - împărtăşirea de cele luminoase şi desăvârşitoare. Acum însă îi ţine despărţiţi ca pe unii ce nu sunt desăvârşiţi, de cele desăvârşite, îngrijindu-se de buna rânduialâ a celor sfinte şi de pregătirea şi viaţa catehumenilor potrivit ordinii dumnezeieşti a ierarhiei.

§7

Iar mulţimea energumenilor este şi ea lipsită de sfinţenie, dar e a doua după cea a catehumenilor, care e ultima faţă de cele de sus. Căci nu e, precum socotesc, egală cu aceea în neiniţierea totală şi în neîmpărtăşirea extremă, având oarecare împărtăşire de preasfintele lucrări desăvârşitoare, deşi e reţinută de atracţiile şi tulburările contrare şi de aceea îi este oprită în mod cuvenit vederea celor atotsfinte şi împărtăşirea de ele. Dar dacă este adevărat că bărbatul deplin dumnezeiesc, cel ce se împărtăşeşte cu vrednicie de cele dumnezeieşti, cel înălţat la culmea asemănării cu Dumnezeu prin îndumnezeirile totale şi desăvârşitoare, nu va mai lucra nici cele ale trupului, afară de ceea ce e cu totul trebuincios prin fire - şi aceasta se poate numi trecător - ci va fi templu şi următor al Duhului dumnezeiesc în îndumnezeirea lui, întărind ceea ce e asemenea prin ceea ce e asemenea, un astfel de bărbat nu va mai fi înfruntat niciodată de năluciri sau muşcături, ci va râde de ele şi când acestea se apropie de luptă împotriva lor şi le alungă şi mai degrabă va lucra, decât va suporta şi prin neîmpătimirea nebiruită a deprinderii lui se va arăta şi altora doctor al unor astfel de muşcături.

Dar pe lângă aceasta socotesc, ba mai degrabă ştiu limpede, că puterea de distincţie cea mai clară a celor ce fac parte din treptele ierarhice cunoaşte înainte de aceştia o influenţâ foarte necurată care stăpâneşte pe energumenii care despărţindu-se de viaţa de chip dumnezeiesc, îşi însuşesc şi o cugetare şi o purtare asemenea cu a demonilor pierzători. întorcându-se prin ultima şi cea mai pierzătoare nebunie de la cele cu adevărat existente, de la bunătăţile nemuritoare şi veşnic dulci şi poftesc şi-şi lucrează înstrăinarea materială şi mult pătimaşă şi pierzătoare şi stricătoare, prin nesigura, dar aparenţa părută plăcere de cele străine.

Aceştia trebuie să fie despărţiţi cei dintâi şi în mod principal de ceilalţi şi de glasul ce-i distinge al liturgului. Căci nu le este îngăduit acestora să se împărtăşească dc altceva din cele sfinte, decât de cuvintele învăţăturii care-i întoarce la cele bune. Căci, dacă sfânta slujire (ierurgia) mai presus de lume a celor dumnezeieşti se ascunde şi celor din starea de pocăinţă şi celor ce au fost mai înainte în ea nu se lasă apropiată de cel ce nu e cu totul sfânt. Căci strigă şi aceasta cu o totală sfinţenie: sunt de nevăzut şi de neîmpârtăşit şi celor ce prin ceva de jos sunt nedesâvârşiţi în deplina asemănare cu Dumnezeu. (Căci glasul cu totul limpede depărtează şi pe cei ce nu se pot uni cu cei ce se împărtăşesc cu vrednicie de cele dumnezeieşti).Cu atât mai mult va fi mulţimea nesfinţitâ a celor înrâuriţi de cele rele (a energumenilor) în mod pătimaş, străină de toată vederea şi împărtăşirea de cele sfinte.

Deci, cei neiniţiaţi în Taine şi nedesăvârşiţi au fost scoşi în afara locaşului bisericesc al lui Dumnezeu şi a sfintei slujbe (ierurgii) superioară lor; pe lângă

aceştia, cei ce s-au despărţit de viaţa sfinţită. Iar după aceştia, cei ce pentru nebărbăţia lor au devenit pătimaşi prin muşcături şi năluciri, încât n-au ajuns, din lipsă de bărbăţie, printr-o înclinare statornică şi neobosită la o neclintită şi activă deprindere a asemănării cu Dumnezeu. După aceştia, urmează cei ce s-au despărţit de viaţa contrară, dar încă nu s-au curăţit şi de închipuirile ei printr-o deprindere şi dragoste dumnezeiască şi neamestecată. Iar după ei, cei ce nu s-au făcut o dată pentru totdeauna unitari şi vorbind potrivit legii, neprihăniţi şi cu totul fără prihană.

Iar slujitorii şi văzătorii atotsfinţiţi ai celor preasfinte, privind în chip sfânt prea Sfânta Taină, slăvesc printr-o laudă comună pe începătorul binefăcător şi de bine dătător, de la care ni s-au arătat nouă Tainele mântuitoare care lucrează cu sfinţenie îndumnezeirea celor ce se desăvârşesc.

Lauda aceasta unii o numesc cuvântare de laudă, alţii simbolul credinţei, iar alţii, precum socotesc, mai dumnezeieşte, mulţumire ierarhică, ca pe una ce cuprinde sfintele daruri ce ne-au venit de la Dumnezeu. Căci mie mi se pare că cupnnde lauda tuturor lucrărilor dumnezeieşti cu privire la noi; (această Taină) a dat existenţă cu bunătate fiinţei şi vieţii noastre şi i-a dat formă de chip dumnezeiesc prin frumuseţile arhetipice şi a făcut-o părtaşă de o deprindere şi înălţime dumnezeiască; iar văzând golirea noastră prin neatenţie de darurile dumnezeieşti, ne-a rechemat la starea de la început prin bunătăţile ce ni le-a pregătit şi prin însuşirea deplină de către El a celor ale noastre şi prin transmiterea desăvârşită a celor ale sale ne-a făcut să lucrăm noi înşine binele şi prin aceasta să ni se dăruiască împărtăşirea de Dumnezeu şi de cele dumnezeieşti .

§8

Astfel, lăudată cu sfinţenie iubirea dumnezeiască de oameni se pune înainte dumnezeiasca pâine acoperită şi potirul binecuvântării. Se face apoi prea dumnezeiasca sărutare şi rostirea tainică şi mai presus de lume a sfintelor diptice scrise. Pentru că nu se poate înfăptui împreuna noastră înălţare spre Cel Unul şi spre împărtăşirea de Unul, având despărţiţi pe aceia de unirea întru pace cu noi. Căci dacă iluminaţi de vederea şi cunoaşterea Celui Unul ne unim în adunarea unitară şi dumnezeiască, nu mai suportăm să cădem în poftele împărţite, din care se nasc duşmăniile pământeşti şi pătimaşe faţă de cei de aceeaşi fire. Deci, această viaţă unitară şi nedespărţită o cere ca pe o lege slujba sfântă (ierurgia) a păcii, unind pe cel asemenea cu cel asemenea şi despărţind şi vederile dumnezeieşti şi unitare de cele împărţite.

§9

Iar prin citirea sfintelor diptice după sărutarea păcii, se pomenesc cei ce au vieţuit în chip cuvios şi au ajuns la desăvârşirea unei vieţi virtuoase neschimbate, care pe noi ne îndeamnă şi ne călăuzeşte la o deprindere fericită şi la o veşnicie de chip dumnezeiesc prin asemănarea cu ei, iar pe ei îi declară ca vii şi, precum spune teologia, nu morţi, ci mutaţi din moarte la viaţa atotdumnezeiască. Observă că ei sunt înscrişi în sfintele pomelnice ale amintirii dumnezeieşti, nu omeneşti într-o amintire închipuită, ci cum ar spune cineva, îndumnezeită prin cunoştinţa cinstitoare şi neschimbată a celor desăvârşiţi asemenea cu Dumnezeu, proprie lui Dumnezeu. Căci a cunoscut spune Scriptura, pe cei ce sunt ai lui (II Tim. 2,19) şi Cinstită este înaintea Domnului moartea cuvioşilor săi (Ps. 115,6), numindu-se moartea cuvioşilor desăvârşirea întru cuvioşie. ***Şi înţelege-o aceasta în chip sfânt, ca arătând că atunci când se pun pe dumnezeiescul altar cinstitele simboale prin care e înfăţişat Hristos şi ne împărtăşim de El, e de faţă în chip nedespărţit ceata sfinţilor, arătând legătura lor nedespărţită, în sfânta unire mai presus de lume, cu El.***

§10

Acestea fiind săvârşite cu sfinţenie după rânduiala spusă, ierarhul, stând înaintea preasfintelor simboale, îşi spală mâinile cu apă, împreună cu cinstita tagmă a preoţilor.

Şi fiindcă, precum zice Scriptura, cel spălat nu are nevoie de altceva decât de spălarea vârfurilor sau a celor din urmă ale sale (cf. Ioan 13.10), prin curăţirea aceasta a vârfurilor - extremelor se va afla în preasfânta deprindere a asemănării cu Dumnezeu; iar păşind cu bunătate spre cele de al doilea, va fi nereţinut şi dezlegat, ca unul ce e unificat pentru totdeauna şi întors iarăşi spre Cel Unul în chip unitar, îşi va face întoarcerea neprihănită şi nepătată, păstrând şi întregimea asemănării cu Dumnezeu. Iar vasul cel sfânt de spălat, precum am spus, era şi în practica ierarhiei celei după lege. De aceea acum aminteşte de el la spălarea mâinilor ierarhului şi a preoţilor.

Dar cei ce păşesc acum spre preasfânta lucrare sfinţitoare trebuie să aibă curate şi ultimele închipuiri ale sufletului şi să se apropie de ea printr-o asemănare cu ea, după putinţă. Astfel, arătările dumnezeieşti vor străluci mai luminoase şi razele luminii mai presus de lume vor face să treacă prin luciul oglinzilor asemănătoare lor mai deplină şi mai străvezia strălucire a luminilor lor. Iar spălarea ierarhului şi a preoţilor până la vârfurile ultimilor părţi ale lor se face în faţa preasfintelor sim-

Boale, ca în faţa lui Hristos care vede toate gândurile noastre cele mai ascunse. E curăţirea extremă ce pătrunde în măruntaiele atotcunoscute de El şi de judecăţile lui prea drepte şi de neocolit. Astfel se uneşte ierarhul cu cele dumnezeieşti şi lăudând sfintele lucrări (ierurgii), lucrează cele atotdumnezeieşti şi aduce sub vedere cele lăudate.

§11

Iar care spunem că sunt lucrările dumnezeieşti cele pentru noi se va arăta, pe cât este cu putinţă, în cele următoare.

Dar nu sunt în stare să le spun pe toate, cu atât mai puţin să le cunosc în chip clar pe toate şi să le fac cunoscute în chip tainic şi altora. Şi cât sunt de lăudate şi slujbele săvârşite de dumnezeieştii ierarhi urmând Scripturilor, o vom spune şi noi, invocând în ajutor contribuţia învăţăturii ierarhice.

Firea omenească rostogolindu-se de la început în chip nebunesc de la unităţile dumnezeieşti a trecut la o viaţă mult împătimită şi la un sfârşit în moartea aducătoare de stricăciune. Căci despărţirea pierzătoare de adevărata bunătate şi călcarea sfintei rânduieli din Rai l-a predat pe cel ce s-a sustras jugului de viaţă făcător, pornirilor proprii şi amăgirilor atrăgătoare şi vătămătoare ale vrăjmaşului. Şi prin aceasta a schimbat în chip jalnic veşnicia cu moartea.

Iar primind ca început al său naşterea stricătoare, aceasta l-a dus cu dreptate la un sfârşit corespunzător începutului. Iar prin aceasta, căzând de bună voie din viaţa dumnezeiască şi înălţătoare, a fost dus spre starea din urmă contrară, spre înstrăinarea mult pătimaşă. Iar rătăcită şi abătută de la calea dreaptă spre Dumnezeu Cel cu adevărat existent şi supunându-se mulţimilor apostate, pierzătoare şi rău lucrătoare a demonilor, a uitat că nu slujeşte lui Dumnezeu, nici celor iubiţi, ci duşmanilor. Şi folosindu-se de aceşti duşmani necruţători şi fără milă, a căzut în chip jalnic în cele ce nu sunt şi în primejdia pieirii.

Dar atotnemărginita iubire de oameni a bunătăţii dumnezeieştii obârşii n-a renunţat nici acum la lucrarea de sine şi plină de bunătate a Providenţei faţă de noi, ci făcându-se cu adevărat părtaşă, în chip nepăcătos de toate cele ale noastre (cl. Evr. 4,15) şi unindu-se cu smerenia noastră, împreună cu deprinderea lucrării proprii cu desăvârşire neamestecată şi neclintită ne-a dăruit nouă şi comuniunea cu ea, ca unora de-un neam cu ea şi ne-a făcut părtaşi ai bunătăţilor proprii desfiinţând stăpânirea mulţimii apostate asupra noastră, cum spune tradiţia ascunsă, nu cu puterea, care e mai tare decât a aceleia, ci prin

Scriptura predată nouă în mod tainic, îndreptată prin dreapta judecată şi dreptate (cf. Ps. 96,2). Şi a schimbat ale noastre cu totul împotriva lor cu bunătate.Mintea neluminată a noastră a umplut-o de o abundentă atotdumnczeiască lumină şi lipsa ei de chip a împodobit-o cu frumuseţile chipurilor dumnezeieşti. Iar locaşul sufletului fiinţei noastre încă nedeplin căzute l-a eliberat de patimile foarte urâte, de întinâciunile stricăcioase, arâtându-ne înălţarea mai presus de lume şi vieţuirea îndumnezeită în asemănările sfinţite ale noastre cu ea, pe cât este cu putinţă.

§12

Dar cum am putea noi primi unitar pe Dumnezeu altfel decât prin amintirea mereu reînnoită a preasfintelor lucrări dumnezeieşti, prin sfintele rugăciuni şi slujbe ierarhice? Căci aceasta o facem spre amintirea lor, cum spun Scripturile (cf. Luc. 22.19). De aceea dumnezeiescul ierarh stând la dumnezeiescul altar laudă sfintele fapte dumnezeieşti pomenite ale lui Iisus, fapte ale proniei atotdumnezeieşti pe care El le-a săvârşit, după Scripturi, pentru mântuirea neamului nostru prin bunăvoirea Tatălui în Duhul Sfânt.

După ce le-a lăudat şi a privit cu ochi înţelegători vederea lor spirituală, trece apoi la sfânta lor săvârşire simbolică, potrivit tradiţiei dumnezeieşti. De aceea slăveşte pe Dumnezeu cu evlavie şi ierarhic după laudele sfinte ale faptelor dumnezeieşti, strigând mai întâi cu sfinţenie către El: ***Tu ai zis, faceţi aceasta întru pomenirea Mea (Luc. 22,19).***

Apoi cerând să fie făcut vrednic de această sfântă lucrare mântuitoare a lui Dumnezeu şi să săvârşească prin asemănarea lui Hristos cele dumnezeieşti şi să le transmită în chip atotsfânt şi ca cei ce se vor împărtăşi de cele sfinte să se împărtăşească cu sfinţenie cu cel ce săvârşeşte cele preadumnezeieşti, aduce sub vedere cele lăudate prin simboalele ce se află de faţă în chip sfânt. Căci descoperă pâinea acoperită şi neîmpârţită şi desfăcând-o în multe şi împărţind potirul cel unul tuturor, înmulţeşte simbolic unitatea şi o împarte, săvârşind prin aceasta lucrarea cea sfântă.

Căci Iisus cel Unul şi simplu şi ascuns ca dumnezeiescul atotîncepătorul Cuvânt a venit din bunătate şi cu iubire de oameni, prin întruparea cea asemenea nouă la starea compusă şi văzută în mod neschimbat şi a înfăptuit cu bunătate comuniunea noastră unificatoare cu El. Şi astfel a unit cele smerite ale noastre cu cele ale lui în mod culminant, dacă şi noi ne armonizăm cu El ca mădulare ale trupului lui (cf. I Cor. 12.27) în aceeaşi viaţa întreagă şi dumnezeiască. Şi nu

rămânem aşa, nearmonizaţi, nici nealipiţi şi neconvieţuitori cu mădularele lui dumnezeieşti şi preasănătoase, căci nu ne lasă omorâţi de patimile pricinuitoare de stricăciune. Căci, dacă dorim comuniunea cu El trebuie să tindem şi noi spre atotdumneze- iasca lui viaţă după trup şi prin asemănarea cu sfânta ei nepăcătuire, să alergăm spre o vieţuire în întregime de chip dumnezeiesc. Căci aşa ni se va dărui şi nouă comuniunea cu cei ce ne vom face asemenea.

§13

Acestea le arată ierarhul, prin astfel de acte sfinte, aducând darurile acoperite spre arătare, după ce a împărţit unitatea lor în multe şi prin unirea la culme a celor împărţite cu cei cărora se dau, înfăptuind comuniunea între cei ce se împărtăşesc. Căci înfăţişează în acestea în mod sensibil, aducându-1 sub vederea noastră în mod desăvârşit pe Iisus Hristos, viaţa noastră spirituală, în chipuri. Căci El, fiind ascuns după dumnezeire prin întruparea cea neamestecată a luat chip din noi, venind din unitatea cea după fire în mod neschimbat, la starea noastră împărţită; iar prin această binefăcătoare iubire de oameni, a chemat neamul omenesc la împărtăşirea de Sine şi de bunătăţile sale, dacă ne înnoim cu atotdumnezeiasca lui viaţă, prin asemănarea noastră, după putere, cu ea, şi prin aceasta ne facem cu adevărat părtaşi desăvârşiţi ai lui Dumnezeu şi ai celor dumnezeieşti.

§14

Impărtăşindu-se şi transmiţând dumnezeiasca împărtăşanie, termină cu sfânta mulţumire adusă cu sfinţita comunitate a bisericii. Că împărtăşirea proprie premerge transmiterii împărtăşirii şi primirea proprie a Tainelor, împărţirii lor tainice. Căci aceasta este buna întocmire, rânduiala obştească a celor dumnezeieşti: întâi se face părtaş şi se împlineşte sfinţitul conducător cu cele ce se vor dărui de el de la Dumnezeu altora, apoi le transmite şi celorlalţi.

De aceea şi cei ce se folosesc de învăţăturile dumnezeieşti cu îndrăzneală înainte de a-şi fi făcut vieţuirea şi deprinderea potrivită cu ele sunt cu totul necuraţi şi ţinuţi în afară de sfânta rânduială. Căci, precum fiinţele mai subţiri şi mai străvezii se umplu cele dintâi de raza ce vine de la soare, transmiţând toată lumina revărsată în ele celor de după ele, cel ce nu s-a făcut prin toată deprinderea deplin asemenea lui Dumnezeu nu trebuie să îndrăznească să se socotească pe sine transmiţător apt către alţii a tot ce e dumnezeiesc sau să se arate mijlocitor al insuflării şi judecăţii dumnezeieşti.

§15

După ce s-a adunat toată ceata preoţilor în ordine ierarhică şi s-a împărtăşit de cele atotdumnezeieşti, termină cu o sfântă mulţumire, recunoscând pe măsura lor faptele dumnezeieşti şi lăudând harurile dăruite. Iar cei ce nu se împărtăşesc de cele dumnezeieşti şi nu le cunosc, nu participă la mulţumire, deşi după firea lor darurile preadumnezeieşti sunt vrednice dc mulţumire.

Deci precum am spus, aceştia ca unii ce n-au voit să se împărtăşească de darurile dumnezeieşti, au rămas nemulţumitori faţă de nesfârşitele daruri ale faptelor dumnezeieşli. Gustaţi, spune Scriptura, şi vedeţi (Ps. 33,8). Căci prin sfânta experienţă (iniţiere) acelor dumnezeieşti, cei ce le-au experiat (cei iniţiaţi), cunosc marile daruri ale harurilor. Şi văzând înălţimea şi mărimea lor atotdum-nezeiască, prin împărtăşirea preasfântă, laudă cu mulţumire faptele bune mai presus de ceruri ale dumnezeieştii obârşii a lor.

Capitolul IV

1.Despre cele săvârşite în Mir şi despre cei desăvârşiţi în el

Deşi sunt atât de mari Tainele preasfintei sinaxe şi atât de bune vederile inteligibile (spirituale) ce înfăptuiesc în mod ierarhic comuniunea şi unirea noastră cu Cel Unul totuşi mai este şi o altă sfântă lucrare de o treaptă cu ea. Taina aceasta o numesc învăţătorii noştri Mir. Cercetând deci părţile ei după sfintele ei chipuri, ne vom înălţa astfel prin vederi (contemplări) ierarhice spre Cel Unul aflător în părţile ei.

II.Taina sfinţirii Mirului

În acelaşi mod ca în Sinaxă se slobozesc cetele celor nedesăvârşiţi după ce s-a făcut înconjurul ierarhic al întregului sfânt locaş cu buna mireasmă şi după sfânta rostire a psalmilor şi citirea atotdumnezeieştilor Scripturi. Apoi ierarhul, luând mirul îl aşază pe dumnezeiescul altar, acoperindu-1de jur-împrejur cu două-sprezece sfinte aripi. În vreme ce toţi cei de faţă cântă cu glas preasfânt, sfânta cântare a proorocilor de Dumnezeu insuflaţi. Şi după ce el a isprăvit rugăciunea rostită în faţa lui (a mirului), se foloseşte de el în preasfintele lucrări de sfinţire a celor închinate lui Dumnezeu şi pentru aproape orice lucrare ierarhică sfinţitoare.

III.Tâlcuire duhovnicească

§1

Înălţarea începătoare produsă de această sfântă lucrare desăvârşitoare prin cele ce se săvârşesc în chip sfânt cu sfântul Mir, socotesc că arată că bărbaţii cuvioşi au în mintea lor ascunsă sfinţenia şi buna mireasmă. Ea le porunceşte bărbaţilor sfinţiţi să nu-şi facă arătate frumoasele şi binemirositoarele asemănări în virtute cu Dumnezeu cel ascuns, spre slava deşartă.

Căci binemirositoarele frumuseţi ascunse şi mai presus de minte ale lui Dumnezeu sunt neprihănite şi se arată în chip spiritual numai celor înţelegători, voind să aibă necorupte chipurile virtuţii din suflete. Fiindcă forma bine imitată, dar nedefinită a virtuţii de chip dumnezeiesc, tinzând spre frumuseţea ei spirituală şi bine mirositoare, îşi dă astfel chipul ei şi înfăptuieşte cea mai bună imitaţie.

Şi precum în realizarea chipurilor sensibile, dacă zugravul privind neclintit spre forma modelului nu e atras spre nimic altceva din celc văzute sau spre ceva deosebit de el îl va reda pe însuşi cel zugrăvit aşa cum este: un dublu al originalului (de e îngăduit a spune aceasta) şi va arăta pe cel real în asemănarea lui şi modelul în chip şi pe fiecare în fiecare afară de deosebirea de fiinţă, la fel privirea întinsă şi neabătută spre frumuseţea bine mirositoare şi ascunsă va întipări forma ne deosebită şi de chip cu totul dumnezeiesc în mintea zugravilor iubitori de frumuseţe şi bunătate.

În mod cuvenit deci, zugravii dumnezeieşti umplând înţelegerea lor de chipul bine mirositor mai presus de fire şi de frumuseţea spirituală neschimbată numai activează nici una din virtuţile din ei prin care imită pe Dumnezeu ca să fie văzută de oameni, cum spune Scriptura (cf. Mat. 6,1; 23,5). Ci privesc cu sfinţenie, ca în chip, în mirul dumnezeiesc preasfintele taine acoperite ale Bisericii. De aceea şi ei, întipărind sfinţenia virtuţii de chip atotdumnezeiesc înlăuntrul minţii care imită pe Dumnezeu şi care e zugrăvită dumnezeieşte privesc numai la înţelegerea ar-hetipică (dumnezeiască). Şi nu numai că sunt nevăzuţi de cel neasemenea lor, ci nici ei nu sunt atraşi spre privirea acelora. De aceea, consecvenţi cu ei înşişi, nici nu iubesc cele ce par, zadarnic bune şi drepte, ci pe cele ce sunt cu adevărat astfel. Nici nu caută spre slava socotită de mulţime, în mod prostesc, fericită, ci judecă prin ei înşişi binele şi răul, ca unii ce, imitând pe Dumnezeu, au ajuns ei înşişi chipuri dumnezeieşti ale bunei miresme a dumnezeirii atotîncepătoare care, având de la Sine buna mireasmă adevărată, nu se schimbă după părerea celor mulţi, ci îşi arată realitatea nefăţărită în chipurile ei adevărate.

Dar, după ce am văzut frumuseţea din afară a întregii sfinte şi bune lucrări, vino să privim la frumuseţea ei mai dumnezeiască. Căci, odată ce ea însăşi îşi înlătură vălul, vedem fericita strălucire scânteietoare a celor arătate, strălucire ce ne umple şi de buna mireasmă descoperită celor înţelegători. Căci nici lucrarea sfinţitoare văzută a mirului nu le este celor din jurul ierarhului necomunicată şi nevăzută ci, dimpotrivă, străbătând până la ei şi dându-le vederea mai presus de cei mulţi, e acoperită de ei cu sfinţenie şi despărţită în mod ierarhic de mulţime. Căci raza celor atotsfinte luminând bărbaţilor îndumnezeiţi, ca unora ce sunt înrudiţi în chip curat şi nemijlocit cu cele spirituale (inteligibile) şi umplând puterile lor înţelegătoare, în chip dezvăluit, de buna mireasmă, nu înaintează la cei spre ceea ce e mai jos, ci fiind văzută de ei ca de cei ascunşi în cele spirituale, e acoperită şi ferită celor neasemănători ei sub ghicîturile (enigmele) aripilor. Pe de altă parte tocmai prin aceste ghicituri treptele bine orânduite ale celor mai de jos sunt înălţate potrivit sfintei lor măsuri.

§3

Deci precum am spus, sfânta lucrare tainică lăudată de noi acum este o lucrare desăvârşitoare din rândul şi puterea celor ierarhice. Dc aceea dumnezeieştii noştri învăţători au socotit-o şi pe ea de aceeaşi treaptă şi lucrare cu ceea ce se săvârşeşte în sfânta sinaxă, înfăţişând-o în cea mai mare parte în aceleaşi chipuri şi rânduieli tainice. Şi vei vedea pe ierarh răspândind la fel din locul mai dumnezeiesc buna mireasmă spre cele sfinte următoare şi arătând prin întoarcerea la acelaşi loc cum face părtaşi pe toţi de cele dumnezeieşti, după măsura sfinţeniei lor, dar dumnezeirea rămâne cu totul nemicşorată şi nemişcată şi stând în mod neschimbat la temelia însuşirii ei dumnezeieşti.

La fel (se pot vedea) cântările şi citirile Scripturii cum îi pregătesc pentru naştere (îi moşesc) pe cei nedesâvârşiţi pentru înfierea purtătoare de viaţă şi cum pricinuiesc sfânta întoarcere a celor stăpâniţi de rele sau înlătură frica şi atracţiile plăcute de la energumeni şi le arată vârful deprinderii şi puterii de chip dumnezeiesc, pe măsura lor. Prin aceasta ei înşişi vor înspăimânta puterile contrare, ba vor aduce tămăduire şi altora. Căci imitând pe Dumnezeu nu vor avea numai ei nemişcarea din propriile bunătăţi şi lucrarea împotriva celor rele, ci o vor dărui şi altora. Iar celor ce s-au mutat de la cele rele la o minte sfinţită le insuflă o deprindere sfântă ca să nu fie iarăşi biruiţi de păcate. Pe cei ce nu sunt încă atotsfinţiţi îi curăţă cu desăvârşire, iar pe cei sfinţiţi îi duce la chipurile dumnezeieşti şi la vederile lor şi la împărtăşirile de ele, în sfârşit, pe cei atotsfinţiţi îi statornicesc în vederile fericite şi duhovniceşti care îi fac unitari, umplându-i şi unindu-i cu Cel Unul.

§4

Dar ce? Oare sfânta lucrare tainică de acum privită în sfintele chipuri şi văzută şi lucrată mijlocit de cei atotsfinţiţi prin înălţările ierarhice, nu slobozeşte spre neamestecare grupurile nu cu totul curate, de care am făcut pomenire, în acelaşi mod ca şi sinaxa? Pentru că le-am spus acestea de multe ori, socotesc că e de prisos a le repeta prin aceleaşi cuvinte şi a nu privi pe ierarh trecând în chip dumnezeiesc la cele următoare având mirul dumnezeiesc acoperit de cele douăsprezece aripi şi desăvârşind preasfânta lucrare sfinţitoare a lui.

Să spunem deci că compoziţia mirului este o concentrare de materii binemirositoare, având în ea în chip bogat calităţile lor bine mirositoare şi de aceea cei ce se împărtăşesc de ea se umplu şi ei de aceste bune miresme, pe măsura mărimii împărtăşirii lor de mirul binemirositor. Dar suntem încredinţaţi că Iisus cel atotdumnezeiesc, fiind bine mirositor în chip mai presus de fiinţă, este Cel ce umple înţelegerea noastră de undele spirituale ale dumnezeieştii dulceţi. Căci, dacă perceperea bunelor mirosuri sensibile umple de o bună simţire şi hrăneşte de multă plăcere puterea deosebitoare a organelor noastre mirositoare şi dacă ceea ce percep e nevătămător şi are în sine ceva corespunzător cu buna mireasmă, în chip asemănător se poate spune şi de puterile noastre înţelegătoare, rămase necorupte de vreo înclinare spre rău, în funcţia naturală a calităţii lor deosebitoare, că vor percepe, după măsura lucrării dumnezeieşti şi a deschiderii corespunzătoare a minţii spre ceea ce e dumnezeiesc, buna mireasmă cu obârşia în Dumnezeu şi se vor umple de sfânta dulceaţă a hranei atotdumnezeieşti.

Deci compoziţia simbolică a mirului, ca o formă a celor fără formă, ne prezintă pe Iisus ca pe Cel ce este izvorul îmbelşugat al bunelor miresme dumnezeieşti percepute de noi. Căci răspândeşte preadumnezeieştile miresme corespunzătoare obârşiei dumnezeieşti către înţelegerile cele mai asemănătoare celor dumnezeieşti. Şi aceste miresme îndulcesc minţile cu buna simţire, prin sfintele percepţii, folosindu-se de hrana lor spirituală, prin pătrunderea la înţelegerea acestor minţi a răspândirii bunelor miresme, de care se împărtăşesc în chip dumnezeiesc.

§5

Este vădit, precum socotesc, că răspândirea bunei miresme din izvorul ei e în oarecare fel mai aproape de fiinţele cele mai presus de noi, ca fiind mai dumnezeieşti. De aceea o şi arată acestea şi o fac să pătrundă în foarte marea străvezime a lor şi să se reverse cu îmbelşugare în puterea doritoare a percepţiei lor ca minţi şi peste marginile lor străbătând prin toate părţile fiinţelor înţelegătoare

inferioare care nu sunt la fel de capabile să primească vederea şi împărtăşirea supremă (buna mireasmă), li se ascunde prin neprihănire de vreme ce aceasta se transmite pe măsura celor ce se pot împărtăşi, prin puterea lor de a fi inspirate în mod corespunzător lor, de obârşia dumnezeiască.

Dintre sfintele fiinţe mai presus de noi, treapta superioară a Serafimilor, exprimată prin chipul celor douăsprezece aripi, care stă şi e aşezată în jurul lui Iisus, le covârşeşte pe celelalte, pe cât îi este îngăduit, prin prea fericitele ei vederi şi e umplută de darurile atotsfinte ce le primeşte în chip sfânt din răspândirea spirituală a lui. De aceea înalţă, ca să vorbim sensibil cu guri netăcute teologia (învăţătura despre Dumnezeu) mult cântată. Căci cunoaşterea minţilor mai presus de lume este neobosită şi dragostea lor dumnezeiască este nesfârşită şi se află mai presus de toată răutatea şi uitarea. De accea. precum socotesc, netăcerea cântării lor arată cunoaşterea şi înţelegcrea lor veşnică a celor dumnezeieşti, mereu încordată şi plină de toată mulţumirea şi nemutată nicicând spre altceva.

§6

Aşadar, am văzut bine, precum socotesc, însuşirile netrupeşti ale Serafimilor, descoperite cu sfinţenie de Scriptură în ordinele ierarhiilor mai presus de ceruri, în chipurile sensibile ale proprietăţilor lor spirituale; şi le-am înfăţişat ochilor înţelegători.

Totuşi, deoarece cei ce stau şi acum cu sfinţenie în jurul ierarhului ne prezintă ordinul lor suprem în mod prescurtat, în chipuri vom privi şi acum cu ochi deplin nemateriali lumina lor cea mai asemenea celei dumnezeieşti.

§7

Deci nesfârşitele lor feţe şi multele lor picioare înfăţişează, precum socotesc, capacităţile lor multvăzătoare îndreptate spre luminile atotdumnezeieşti şi înţelegerea lor în neîncetată mişcare şi în mare înaintare în bunătăţile dumnezeieşti. Iar numărul înşesit al aripilor lor, cum spun Scripturile, nu cred că arată un număr sfânt, cum li se pare altora, ci că atât primele, cât şi cele mijlocii şi de pe urmă puteri înţelegătoare şi de chip dumnezeiesc ale celei mai înalte fiinţe şi trepte din jurul lui Dumnezeu sunt cu desăvârşire înălţate şi eliberate de toate şi mai presus de lume. De aceea preasfânta înţelepciune a Scripturilor descriind cu sfinţenie chipul aripilor aşază aripile în jurul mădularelor lor prime şi de la mijloc şi al picioarelor lor (cf. Is. 6,2), dând de înţeles înariparea lor totală şi deplina lor putere de-a se înălţa spre Cel cu adevărat existent.

§8

Iar dacă îşi acoperă feţele şi picioarele şi zboară numai cu aripile de la mijloc, înţelege că însăşi treapta de deasupra a celor mai înalte fiinţe este plină de respect faţă de înţelesurile mai înalte şi mai adânci decât ele şi se înalţă numai prin aripile de la mijloc în mod simetric (potrivit cu puterea ei) spre vederea lui Dumnezeu, supunând propria viaţă rânduielilor dumnezeieşti şi fiind îndrumate de ele spre recunoştinţa faţă de Dumnezeu.

§9

Iar spusa Scripturilor că unul strigă către altul (Is. 6.3), socotesc că înseamnă că-şi transmit cu îmbelşugare unii altora înţelesurile vederilor lui Dumnezeu. Dar vrednic de menţionat şi aceea că limba evreiască a Scripturilor dă acestor preasfinte fiinţe numele de Serafimi, pentru că viaţa lor dumnezeiască este într-un mod neschimbat înfocată şi suprafierbinte .

§10

Dacă deci, precum spun tălmăcitorii cuvintelor evreieşti, prea sfinţii Serafimi au fost numiţi de Scriptură ca cei ce aprind şi înfierbântă, prin acest nume care explică deprinderea lor fiinţială arată intr-o înfăţişare de chip simbolic, puterile mirului care scot la arătare şi fac să se răspândească lucrarea pricinuitoare de miros a mirului dumnezeiesc. Căci fiinţa cea mai presus de minte, răspânditoare de bună mireasmă, iubeşte să fie mişcată spre arătare de către minţile înfocate şi prea curate şi dăruieşte suflările ei atotdumnezeieşti în răspândiri îmbelşugate celor ce o cheamă, în mod mai presus de lume.

Deci treapta cea atotdum-nezeiascâ a fiinţelor mai presus de lume nu a fost lipsită de cunoştinţa lui Iisus, care ca obârşie atotdumnezeiască s-a pogorât ca să ne sfinţească. Ci-1 înţelege în chip sfânt pe El, care s-a pogorât pe Sine la starea smerită a noastră pentru dumnezeiasca şi negrăita lui bunătate.

Şi văzându-1 sfinţit de Tatăl lui şi de Duhul într-un mod cuvenit omului, a cunoscut obârşia lui dumnezeiască în cele ce le lucrează cu puterea obârşiei dumnezeieşti, rămânând neschimbat după fiinţă.

De aceea tradiţia sfintelor simboale îi prezintă pe Serafimi stând împrejurul dumnezeiescului mir sfinţit, cunoscând şi zugrăvind pe Hristos nedeosebit în întruparea lui întreagă prin care s-a făcut cu adevărat ca noi. Şi, ceea ce e şi mai

dumnezeiesc, ea arată chiar că Hristos se foloseşte de dumnezeiescul mir pentru desăvârşirea a tot ce e sfinţit; arată, după Scriptură, pe Cel Sfinţit sfinţind, ca Unul ce e Acelaşi cu Sine în toată lucrarea cea bună a dumnezeieştii obârşii. De aceea şi darul şi harul lucrării desăvârşitoare a sfintei naşteri din Dumnezeu se împlineşte prin prea dumnezeieştile desăvârşiri ale mirului.

Pentru aceea, precum socotesc, ierarhul vărsând mirul în cristelniţa curăţitoare prin turnări în chipul crucii aduce sub vederea ochilor văzători de Dumnezeu pe Iisus. ajuns prin cruce până la moartea cea pentru noi, pentru naşterea noastră din Dumnezeu şi scufundat prin însăşi pogorârea dumnezeiască şi nereţinută ca să scoată cu bunătate pe cei botezaţi în moartea lui, după cuvântul tainic al Scripturii (Rom. 6.3), din vechea prăpastie a morţii pricinuitoare de stricăciune şi să-i reînnoiască spre existenţa îndumnezeită şi veşnică.

§11

Deci şi celui ce a primit desăvârşirea Tainei preasfinte a naşterii din Dumnezeu, ungerea desăvârşitoare a mirului îi dăruieşte sălăşluirea Duhului dumnezeieştii obârşii, pe care o închipuieşte sfânta înşirare a simboalelor. Căci însuşi Cel ce s-a sfinţit pentru noi ca om din bunătate, prin Duhul dumnezeieştii obârşii, îi dăruieşte prin deprinderea dumnezeierii fiinţiale Duhul atotdumnezeiesc.

§12

Dar înţelege-o şi aceasta în chip ierarhic, odată ce şi desăvârşirea dumnezeiescului altar pentru rânduiala preasfintelor lucrări săvârşite pe el se face prin turnările preasfinte ale atotsfinţilului mir. Fiindcă această lucrare dumnezeiască mai presus de ceruri şi mai presus de fiinţă e începutul şi fiinţa şi puterea desăvârşitoare a toată sfinţirea dumnezeiască a noastră. Căci atotdumnezeiescul nostru altar este Iisus, obârşia dumnezeiască a sfinţirii dumnezeieştilor minţi, în care după dumnezeiasca Scriptură, fiind sfinţiţi şi aduşi ardere de tot în chip tainic înfăptuim aducerea noastră. Deci să vedem cu ochi mai presus de lume atotdumnezeiescul altar (în care se desăvârşesc şi se sfinţesc cele săvârşite), ca desăvârşit de către însuşi preadumnezeiescul mir. Căci Iisus cel atotsfânt se sfinţeşte pe Sine pentru noi şi ne umple pe noi de toată sfinţenia, cele ce se săvârşesc în chip iconomic cu El trecându-le la noi din bunătatea lui ca la unii ce suntem născuţi din Dumnezeu.

Pe aceea, precum socotesc, având în minte tradiţia ierarhică dumnezeiască, conducătorii dumnezeieşti ai ierarhiei noastre numesc această prea venerată lucrare Taina sfinţirii mirului, ţinând seame de ceea ce se săvârşeşte în mod real. Ea s-ar

putea numi Taină şi pentru Dumnezeu. Prin amândouă înţelesurile ei laudă lucrarea dumnezeiască tainică a ei. Căci e Taină pentru El atât prin faptul că se sfinţeşte ca un om pentru noi cât şi prin faptul că desăvârşeşte şi sfinţeşte ca lucrare a lui Dumnezeu toate cele ce se desăvârşesc prin ea.

Iar de sfânta cântare inspirată a proorocilor stăpâniţi de Dumnezeu, cei ce cunosc limba evreiască spun că ea cuprinde lauda lui Dumnezeu sau Lăudaţi pe Domnul. Deci după ce toată sfânta arătare a lui Dumnezeu şi lucrare a lui a fost văzută în compoziţia variată a simboalelor ierarhice, nu este nepotrivit să ne amintim de cântarea de laudă a proorocilor, inspirată de Dumnezeu. Căci ea învaţă lămurit şi în chip sfânt că faptele bune de obârşie dumnezeiască sunt vrednice de laudă.

Capitolul V - Despre sfinţirile preoţeşti (despre treptele, puterile şi lucrările lor)

§1

Aceasta este preadumnezeiasca lucrare sfinţitoare a mirului. Dar e timpul ca după lucrările sfinţitoare dumnezeieşti (ierurgiile), să înfăţişăm treptele preoţeşti, deosebirile, puterile, lucrările şi sfinţirile lor şi întreitul cin al lor. Prin aceasta se va dovedi ordinea ierarhiei celei pentru noi pe de o parte ferită şi scăpată de ceea ce e lipsit de rânduială, de frumuseţe şi de amestecare, pe de alta într-o frumuseţe, într-o rânduială şi statornicie, arătată în sfintele lucrări potrivite treptelor ei.

Împărţirea întreită a întregii ierarhii am arătat-o, socotesc, în treptele înfăţişate de noi mai înainte, când am spus că sfânta noastră tradiţie îşi are toată lucrarea ierarhică împărţită în prea dumnezeieştile Taine, potrivit cu îndumnezeiţii ei cunoscători şi cu cei iniţiaţi şi sfinţiţi pentru ele.

§2

Am văzut că preasfânta ierarhie a fiinţelor mai presus de ceruri îşi are desăvârşirea în înţelegerea după puterea proprie şi cea mai nematerială a lui Dumnezeu şi a celor dumnezeieşti şi în deplina deprindere a asemănării cu Dumnezeu şi a imitării lui pe cât este cu putinţă. Iar călăuzitoare luminoasă spre această sfantă desăvârşire are pe primele fiinţe din jurul lui Dumnezeu.

Căci acestea mijlocesc sfintelor trepte de sub ele, cu bunătate şi pe măsura lor, cunoştinţele dăruite lor şi dumnezeieşte lucrătoare ale obârşiei dumnezeieşti de sine existentă şi desăvârşită, a minţilor dumnezeieşti şi de înţelepciune dătătoare.

Iar treptele de sub primele fiinţe, ca unele ce sunt înălţate prin acelea spre iluminarea prin lucrarea dumnezeiască a dumnezeieştii obârşii, sunt şi se numesc cu adevărat treptele care au primit desăvârşirea.

După ierarhia aceea cerească şi mai presus de lume, obârşia dumnezeiască aducându-şi darurile ei preasfinte cu bunătate la noi care suntem, după Scriptură, copii, ne-a dăruit ierarhia cea după Lege ca prin nişte chipuri întunecoase ale adevărurilor, ca prin nişte asemănări foarte depărtate cu modelele (arhetipurile), ca prin nişte ghicituri (enigme) greu de înţeles, ca prin nişte reflexe ce au în ele lumina corespunzătoare lor într-o vedere acoperită, care nu e uşor de distins, fiindcă aceea nu vrea să lumineze în chip vătămător. Lucrarea acestei ierarhii după Lege constă în înălţarea celorlalţi spre slujirea duhovnicească. Iar călăuzitorii spre aceasta erau cei iniţiaţi în chip sfânt în slujirea din cortul văzut (cf. Ieş. 26,30) de către Moise, întâiul iniţiat şi călăuzitor dintre ierarhii Legii. Potrivit acestui cort sfânt a descris el explicând-o cu sfinţenie, ierarhia Legii, numind chip al modelului arătat lui pe muntele Sinai (cf. Ieş. 25,40), toate slujirile din Lege şi (numind) sfinţiţi pe cei înălţaţi prin simboalele Legii şi pe măsura lor la o iniţiere mai deplină.

Iar ierarhia noastră o numeşte Scriptura o iniţiere mai desăvârşită, socotind-o împlinirea şi sfârşitul aceleia. Căci este şi cerească şi după Lege, pentru că e părtaşă prin locul ei de mijloc la ambele extreme, împărtăşindu-se de una prin vederile (contemplaţiile) înţelegătoare, iar de cealaltă pentru că se îndeplineşte pe de o parte în mod variat prin simboale sensibile, iar pe de alta e înălţată prin ele în chip sfânt spre Dumnezeu. Pe de altă parte este împărţită ierarhic în mod întreit, după împărţirea preasfintelor lucrări ale slujbelor sfinţitoare şi a slujitorilor îndumnezeiţi ai sfintelor lucrări şi celor ridicaţi prin ei, pe măsura lor la cele sfinte. Şi fiecare dintre cele trei trepte ale ierarhiei celei pentru noi, corespunzător ierarhiei Legii şi celei mai dumnezeieşti a noastră, e împărţită prin puterea ce o are în prima, în cea de mijloc şi în ultima, împărtăşindu-se fiecare în chip sfânt şi pe măsura ei de buna rânduială a tuturor şi de armonia şi legătura dintre cele ale treptei ei.

§3

Deci ierurgia (lucrarea sfinţitoare) cea mai sfântă a slujirilor desăvârşitoare are ca primă putere de chip dumnezeiesc aceea de-a curăţi pe cei nedesâvârşiţi; ca mijlocie pe aceea de-a lumina pe cei curăţiţi; iar ca pe ultima şi ca pe cea care recapitulează pe cele de mai înainte, desăvârşirea celor iniţiaţi în ştiinţa iniţierilor proprii.

Ordinul sfinţilor slujitori are ca putere primă să cureţe prin lucrările desăvârşitoare pe cei nesfinţiţi (nedesăvârşiţi); ca a doua putere aceea de-a conduce la lumină pe cei curăţiţi; prin ultima şi cea mai înaltă din puterile sfinţilor slujitori desăvârşeşte pe cei ajunşi părtaşi de lumina dumnezeiască în desăvârşirile ştiinţei iluminărilor văzute (contemplate). Iar puterea primă a celor ce sunt sfinţiţi este aceea de-a fi curăţiţi; a doua de-a fi iluminaţi după curăţire şi aceea de-a contempla (de-a înţelege) unele din cele sfinte; iar ultima şi cea mai dumnezeiască dintre celelalte este aceea care dă ştiinţa finală a înţelegerii sfintelor luminări.

Deci s-a explicat întreita putere a sfintei lucrări a desăvârşirilor, dovedindu-se din Scripturi că cea a sfinţitei naşteri din Dumnezeu este cea a curăţirii şi a iluminării luminătoare; a sinaxei şi a sfinţirii mirului este cea a cunoştinţei şi ştiinţei desăvârşitoare a lucrărilor dumnezeieşti, prin care se împlineşte în chip sfânt înălţarea unificatoare şi preafericita comuniune cu obârşia dumnezeiască. Dar acum, în cele următoare trebuie explicat cinul preoţiei împărţit în buna rânduială curăţitoare, luminătoare şi desăvârşitoare.

§4

Legea atotsfântă a dumnezeieştii obârşii este aceasta: cele de al doilea să fie înălţate prin cele dintâi spre atotdumnezeiasca lumină. Căci oare nu vedem şi substanţele sensibile ale elementelor că pătrund mai întâi în cele ce le sunt mai înrudite şi prin acelea îşi trec lucrarea lor spre altele? în mod cuvenit deci obârşia şi temeiul întregii bune orânduiri nevăzute şi văzute îngăduie razelor lucrărilor dumnezeieşti să coboare la primele minţi mai asemănătoare cu Dumnezeu şi prin acelea, ca prin minţile cele mai străvezii şi mai capabile de împărtăşire şi transmitere a luminii, să lumineze şi pe cele inferioare, pe măsura lor. Deci şi acestor prime văzătoare de Dumnezeu le aparţine să arate cu îmbelşugare celor de al doilea, corespunzător relaţiei dintre ele, vederile dumnezeieşti văzute cu sfinţenie de ele: le aparţine lor, care au fost bine iniţiate în toate cele dumnezeieşti ale treptei lor ierarhice să iniţieze (pe cei de al doilea) în acestea cu ştiinţă, prin lucrare sfinţitoare (desăvârşitoare), după ce au luat puterea lucrării desăvârşitoare a iniţierii şi să transmită după vrednicie cele sfinte ce aparţine celor care s-au împărtăşit cu ştiinţă şi cu deplinătate de desăvârşirea preoţească.

§5

Deci treapta dumnezeiască a ierarhiilor este prima dintre treptele văzătoare de Dumnezeu, ea este cea mai din vârf şi totodată ultima. Căci de fapt în ea se

împlineşte şi se desăvârşeşte tot ordinul ierarhiei celei pentru noi. Fiindcă, precum vedem, toată ierarhia îşi are culmea în Iisus, aşa şi pe fiecare treaptă a ei îşi are culmea în propriul ierarh purtător de Dumnezeu. Iar puterea treptei ierarhului pătrunde în toate sfintele întregimi şi lucrează prin sfinţitele trepte tainele ierarhiei sale. În mod deosebit însă legea dumnezeiască i-a rânduit ei, deosebit de celelalte trepte, împlinirea lucrărilor sfinţitoare (mai) dumnezeieşti - iar acestea sunt chipurile lucrărilor desăvârşitoare ale puterii dumnezeieştii obârşii, care se arată în toate simboalele cele mai dumnezeieşti şi în toate orânduirile cele sfinte.

Căci deşi se săvârşesc şi de către preoţi unele din preacinstitele lucrări simbolice, dar preotul nu va împlini şi sfânta naştere din Dumnezeu, Iar mirul preadumnezeiesc, nici nu va săvârşi Tainele dumnezeieştii împărtăşiri, fără să fie aşezate pe preadumnezeiescul altar simboalele împărtăşirii. Ba nici el nu va fi preot fără să fie rânduit spre aceasta prin sfinţirea ierarhică. De aceea legea dumnezeiască a atribuit sfinţirea treptelor ierarhice şi sfinţirea dumnezeiescului mir şi Sfânta Taină a altarului - în mod unic puterilor desăvârşitoare ale dumnezeieştilor ierarhi.

§6

Deci treapta ierarhică este umplută de puterea desăvârşitoare. Ea săvârşeşte în mod deosebit lucrările desăvârşitoare ale ierarhiei, introducând prin explicare în mod tainic în ştiinţele celor sfinte şi primind deprinderile şi puterile sfinte cele potrivite lor. Iar treapta călăuzitoare spre lumină a preoţilor după ce este desăvârşită prin treapta ierarhilor purtători de Dumnezeu, conduce la dumnezeieştile înţelegeri ale Tainelor şi săvârşeşte sfintele ei lucrări împreună cu ea (cu treapta ierarhului). Şi în ei (în ierarhi) lucrează şi preoţia, arătând lucrările ei dumnezeieşti prin preasfintele simboale ale aceleia şi făcând pe cei ce vin la Taine văzători (înţelegători) şi părtaşi ai lor şi îndreptând spre ei ca ierarhi pe cei ce doresc după cunoştinţa sfintelor lucrări contemplate (văzute).

Iar treapta liturgilor (a diaconilor), care curăţeşte şi-i deosebeşte pe cei curaţi de cei neasemănători (cu Dumnezeu), înainte de a-i aduce la sfintele lucrări ale preoţilor, curăţeşte pe cei ce se apropie, fâcându-i neamestecaţi cu cei contrari şi apţi de vederea lucrării dumnezeieşti şi de împărtăşire. De aceea liturgii (diaconii) dezbracă pe cel ce vine la sfânta naştere din Dumnezeu de haina veche, ba îl şi descalţă şi-l aşază cu faţa spre apus pentru lepădare şi iarăşi îl întoarce spre răsărit (căci aceasta aparţine treptei şi puterii curăţitoare), poruncindu-i celui ce vine (la Botez) să lepede în întregime îmbrăcămintea vieţii de mai înainte, arătându-i întunecimea vieţii de mai înainte şi învăţându-l să se lepede de cele neluminate şi

să treacă la cele luminate. Ordinul liturgic (diaconesc) este deci curăţitor. El înalţă pe cei curăţiţi spre sfinţenie, spre lucrările luminoase ale preoţilor şi curăţind pe cei nedesăvârşiţi (nebotezaţi) îi pregăteşte spre naştere prin iluminările şi învăţăturile curăţitoare ale Scripturii. Dar îi şi desparte, spre neamestecare, pe cei nesfinţiţi de cele sfinte. De aceea rânduiala ierarhică aşază cinul acesta la uşile sfinte, indicând că intrarea celor ce vin (spre Botez) la cele sfinte se face prin curăţiri complete şi sfinte, că apropierea lor de sfintele vederi şi împărtăşiri li se face posibilă prin puterile curăţitoare. Astfel preoţia îi primeşte pe ei prin diaconi neîntinaţi.

§7

Ni s-a arătat, prin urmare, treapta ierarhilor ca desăvârşitoare şi lucrătoare a desăvârşirii: a preoţilor ca luminătoare şi conducătoare în lumină; iar a liturgilor (diaconilor) curăţitoare şi deosebitoare. Dar (ni s-a arătat) că treapta ierarhică nu desăvârşeşte numai, ci ştie şi să lumineze şi să curâţească având în ea şi puterea preoţilor, ce uneşte în ea ştiinţa luminătoare cu cea curăţitoare. Căci cele mai mici nu pot să sară spre cele mai mari, de aceea nu le este nici îngăduit să se urce la o astfel de îngâmfare.

Dar Puterile (mai) dumnezeieşti cunosc pe lângă ştiinţele proprii şi pe cele inferioare, adică sfintele ştiinţe inferioare desăvârşirii lor. Totuşi, deoarece sunt chipuri ale lucrărilor dumnezeieşti, treptelor preoţeşti le aparţine rânduiala bine alcătuită şi neamestecată a lucrărilor dumnezeieşti. De aceea iluminările atribuite primelor, mijlociilor şi ultimelor cete, aceste sfinte lucrări s-au rânduit unor trepte deosebite ierarhic şi de aceea arată, precum am spus, în ele ordinea neamestecată a lucrărilor dumnezeieşti.

Căci, deoarece obârşia dumnezeiască curăţeşte întâi minţile, în cei în care vine apoi le luminează şi odată luminate le face apte spre lucrarea desăvârşitoare asemenea celei dumnezeieşti, pe drept cuvânt ierarhia dumnezeieştilor chipuri se împarte pe sine în trepte şi puteri deosebite, arătând clar lucrările obârşiei dumnezeieşti aflându-se statornic şi neamestecat în preasfinte şi neamestecate trepte.

Dar, deoarece am arătat treptele şi împlinirile, puterile şi lucrările lor pe cât ne-a fost cu putinţă, să privim pe cât se poate şi preasfintele lor sfinţiri.

II.Taina sfinţirilor preoţeşti

Ierarhul, adus pentru sfinţirea de ierarh şi îngenunchind cu amândouă picioarele înaintea altarului, are pe cap Scripturile predate nouă de Dumnezeu şi mâna

ierarhului şi în modul acesta este sfinţit de ierarhul ce-l sfinţeşte prin preasfintele invocări. Iar preotul, îngenunchind cu amândouă picioarele înaintea dumnezeiescului altar, are pe cap dreapta ierarhului şi în modul acesta e sfinţit de ierarhul ce-l sfinţeşte cu invocările sfinţitoare. Iar liturgul (diaconul), îngenunchind cu unul din picioare înaintea dumnezeiescului altar, are pe cap mâna ierarhului ce-l sfinţeşte, fiind sfinţit de acela prin invocările ce sfinţesc pe diaconi. Fiecăruia din ei i se întipăreşte pecetea în chipul crucii de către ierarhul ce-l sfinţeşte şi pentru fiecare se face sfânta anunţare şi apoi se dă o sărutare sfinţitoare, fiecare din cei de faţă, aparţinător tagmei preoţeşti, dându-i această sărutare, împreună cu ierarhul care l-a sfinţit pentru una din treptele preoţeşti amintite.

III - Tâlcuire duhovnicească

§1

Este deci comună ierarhilor, preoţilor şi diaconilor în sfinţirile ce-i ridică în aceste trepte aducerea la dumnezeiescul altar, căderea înaintea lui, punerea mâinii ierarhului, pecetea în chipul crucii, anunţarea şi sărutarea sfinţitoare finală.

Deosebită şi importantă este pentru ierarhi punerea Scripturii pe cap, neavând-o aceasta treptele inferioare; iar preoţilor le este proprie îngenuncherea cu amândouă picioarele, neavând-o aceasta sfinţirea liturgilor (diaconilor). Căci aceştia, cum am spus, îşi apleacă numai un picior.

§2

Deci aducerea la dumnezeiescul altar şi căderea în faţa lui înseamnă că toţi cei desăvârşiţi pentru treptele ierarhiei trebuie să se supună lui Dumnezeu, obârşia sfinţirii dăruită lor şi să-şi aducă lui întregimea fiinţei lor, închinându-i-o atotsfinţită şi unificată şi făcută vrednică de preoţie şi de altarul atotsfânt al obârşiei dumnezeieşti, care sfinţeşte pentru treptele preoţiei pe cei în chipul dumnezeiesc.

§3

Iar punerea mâinii ierarhului arată acoperământul obârşiei sfinţirilor, sub care umblă cei sfinţiţi părinteşte, ca nişte copii, acoperământ care pe de o parte le dăruieşte deprinderea şi puterea preoţească, pe de alta depărtează puterile potrivnice. Şi iarăşi pe de alta îi învaţă să săvârşească toate lucrările preoţeşti, ca

pe unii ce le săvârşesc toate sub autoritatea lui Dumnezeu şi îl au pe El drept Conducător în fiecare din lucrările lor.

§4

Iar pecetea în chipul crucii înseamnă nimicirea tuturor poftelor trupeşti şi viaţa care imită pe cea dumnezeiască, privind neclintit spre viaţa bărbătească atotdumnezeiască a lui Iisus, care a mers cu nepăcătuirea dumnezeieştii obârşii până la cruce şi la moarte şi pe cei ce vieţuiesc astfel îi arată ca fiind de un fel cu El prin chinul crucii care înseamnă nepăcătuirea lui.

§5

Iar sfânta anunţare a faptelor sfinţitoare şi a celor sfinţiţi o strigă ierarhul, această taină arătând că iubitorul de Dumnezeu sfinţitor se descoperă pe sine ales al dumnezeieştii obârşii, că nu prin harul său a adus pe cei sfinţiţi la desăvârşirea preoţească, ci mişcat de Dumnezeu la toate sfinţirile ierarhice.

Astfel Moise săvârşitorul sfinţirii celei din Lege nu aduce nici el pe Aaron, la sfinţirea preoţească, ca pe unul ce-i este frate şi nici ca pe unul pe care îl socoteşte iubitor de Dumnezeu şi apt de preoţie, până ce nu e îndemnat la aceasta de Dumnezeu, obârşia sfinţirilor. Aşa a săvârşit ca un ierarh sfinţirea lui preoţească (cf. Ieş. 29,4).

Dar şi primul nostru sfinţitor dumnezeiesc în preoţie căci s-a făcut şi aceasta pentru noi atotiubitorul de oameni Iisus - nu s-a slăvit pe Sine, cum spune Scriptura (cf. Evr. 5.4). ci (a fost slăvit) de Cel ce a grăit către El: Tu eşti preot în veac după rânduiala lui Melchisedec (Ps. 109.4). De aceea şi El aducând spre sfinţirea preoţească pe ucenici, deşi ca Dumnezeu, este obârşia sfinţirii, totuşi pune pe seama Părintelui său atotsfânt şi a Duhului, ca obârşie dumnezeiască lucrarea săvârşitoare a sfinţirii de la început, poruncind ucenicilor Săi, cum zice Scriptura, să nu se depărteze de Ierusalim, ci să aştepte făgăduinţa Tatălui, pe care aţi auzit-o de la Mine, că... voi veţi fi botezaţi în Duhul Sfânt (fapt. 1.4-5).

Şi de fapt şi corifeul ucenicilor împreună cu zecimea ierarhică de aceeaşi treaptă cu el, păşind la sfinţirea preoţească a celui de al doisprezecelea dintre ucenici, a pus, cu evlavie, alegerea pe seama obârşiei dumnezeieşti. Căci a spus: Arată pe cel pe care l-ai ales (Fapt. 1,24). Şi l-a primit pe cel arătat în chip dumnezeiesc de către sorţul dumnezeiesc în numărul ierarhic al celor doisprezece. Iar despre sorţul dumnezeiesc care a căzut asupra lui Matia, au spus alţii, altele, după cum socotesc,

nu cu dreptate; dar voi spune şi eu gândul meu, căci eu socotesc că Scriptura numeşte sorţ un dar de obârşie dumnezeiască, care arată acelei cele ierarhice pe cel primit prin alegerea dumnezeiască. Pe lângă aceea că ierarhul dumnezeiesc nu trebuie să împlinească lucrările preoţeşti ale Tainelor mişcat de sine ci să le săvârşească mişcat de Dumnezeu în mod ierarhic şi ceresc.

§6

Iar sărutarea de la sfârşitul sfinţirii întru preoţie are un înţeles sfânt. Căci toţi câţi sunt de faţă aparţinând treptelor ierarhice, ca şi însuşi ierarhul care a săvârşit Taina, sărută pe cel sfinţit. Căci când cineva ajunge prin silinţe şi prin puteri preoţeşti, prin chemare şi prin sfinţire dumnezeiască o minte sfântă, vrednică de lucrarea preoţească sfinţitoare, este vrednic de iubit pentru cei de aceeaşi tagmă şi de aceleaşi preasfinte trepte, fiind înălţat la frumuseţea cea mai asemănătoare cu cea dumnezeiască; iubind minţile de acelaşi nivel şi fiind iubit în chip sfânt de acelea. Dc aceea săvârşesc actul sfânt şi preoţesc al sărutării întreolaltă, care arată sfânta comuniune dintre cei de acelaşi fel şi bucuria iubită a unora de alţii, care păstrează deplin în chipul preoţesc frumuseţea cea mai asemănătoare cu cea a lui Dumnezeu.

§7

Acestea sunt deci, precum am spus, cele comune întregii sfinţiri preoţeşti. Iar ierarhul are ca semn deosebit punerea pe cap a Scripturii. Căci, deoarece puterea şi ştiinţa desăvârşitoare a întregii preoţii se dăruieşte ierarhilor dumnezeieşti de către bunătatea dumnezeieştii obârşii şi sfinţiri, în mod cuvenit se pune pe capul ierarhilor Scriptura predată nouă de Dumnezeu, care revelează cu fapta şi spre ştiinţă toată învăţătura despre Dumnezeu, toată lucrarea dumnezeiască, arătarea dumnezeiască, sfânta vorbire şi lucrare sfinţitoare, într-un cuvânt toate faptele şi cuvintele dumnezeieşti şi sfinte dăruite ierarhiei noastre de către obârşia dumnezeiască lucrătoare a binelui.

Aceasta pentru că ierarhul cel asemenea lui Dumnezeu, după ce s-a făcut părtaş în întregime de toată puterea ierarhică, să nu fie numai luminat de ştiinţa adevărată şi predată de Dumnezeu a tuturor rugăciunilor şi sfintelor vorbiri şi lucrări ierarhice, ci să le transmită şi altora potrivit treptelor ierarhice şi să săvârşească cele sfinte în cunoştinţa atotdumnezeiască şi toate lucrările prea sfinte (prea desăvârşite) ale ierarhiei la înălţimile culminante. Iar treapta preoţilor e arătată superioară celei a diaconilor prin îngenuncherea cu amândouă picioarele, câtă vreme aceea şi-l apleacă numai pe unul, căci diaconul se împărtăşeşte în această proporţie de desăvârşirea ierarhică.

Ingenunchierea arată însă şi primirea supunerii faţă de cel ce-1 oferă pe el lui Dumnezeu, cel oferit cu sfinţenie fiind prin aceasta supus lui Dumnezeu. Dar, precum am spus adeseori, cele trei trepte ale celor sfinţiţi sunt aşezate prin cele trei preasfinte sfinţiri şi puteri peste cele trei trepte ale celor conduşi spre desăvârşire şi săvârşesc lucrarea sfântă a aducerii mântuitoare a lor sub jugul dumnezeiesc. De aceea în mod cuvenit treapia liturgilor (a diaconilor), ca cea care e numai curăţitoare săvârşeşte singură sfânta aducere (oferire) a celor ce se curăţesc, împlinind aceştia sfânta lucrare sub dumnezeiescul altar.

Capitolul VI

I. Despre treptele celor ce se desăvârşesc

§1

Acestea sunt treptele preoţeşti şi întregirea lor, puterea şi lucrările lor. Iar despre treimea celor ce se desăvârşesc şi sunt sub ele trebuie să vorbim în cele următoare.

Spunem deci că treptele celor ce se curăţesc sunt mulţimea celor excluşi de la lucrări sfinţitoare, de care am amintit înainte. Una e cea pregătită de diaconi prin cuvintele de moşire spre naşterea şi modelarea spre viaţă; alta cea care e reeducată spre viaţa din care au căzut, prin învăţătura bunelor cuvinte; alta e cea a celor aduşi prin căderi contrare la o stare de nebărbăţie şi sunt întăriţi prin cuvinte de putere dătătoare; alta e cea mutată la lucrări sfinţite de la celc rele; în sfârşit, o alta e cea mutată, dar care încă nu se află neclintită în chip sfânt în deprinderile dumnezeieşti.

Acestea sunt treptele ce se curăţesc de către lucrarea de moşire şi de către puterea curăţitoare diaconească. Acestea le săvârşesc diaconii prin puterile date treptei lor în preoţie, spre a face ca acele grupuri curăţite în mod desăvârşit să se strămute la înţelegerea luminătoare a sfintelor slujbe atoiluminoase şi la împărtăşirea de ele.

§2

Treapia de mijloc este cea contemplativă, care participă în toată curăţia, pe măsura ei, la unele lucrări sfinţitoare. Ea e predată preoţilor spre a o lumina (boteza). Căci este, precum socotesc, vădit că treapta celor curăţiţi de toată pata necurată şi cu mintea statornicită în curăţie neclintită, se strămută printr-o lucrare sfântă la depin-derea şi puterea contemplativă (văzătoare) şi se împărtăşeşte de simboalele

atotdumnezeieşti potrivite ei, umplându-se, în vederile (contemplaţiile) şi împărtăşirile ei, de toată sfânta bucurie înaripată de dragostea dumnezeiască spre cunoaşterea lor, pe măsura puterilor lor de a se înălţa.

Acestea o numesc treapta poporului sfânt, ca una ce, după ce a trecut prin toată curăţia, s-a învrednicit de vederea şi împărtăşirea, pe cât este cu putinţă, de atotluminatele Taine.

§3

Iar cea mai înălţată treaptă a tuturor celor ce se desăvârşesc este ordinul sfânt al monahilor care s-a ridicat la toată curăţia şi la toată puterea şi la desăvârşita curăţie a lucrărilor lor. El se bucură de vederea şi împărtăşirea spirituală şi e călăuzit de puterile desăvârşitoare ale ierarhilor. Şi învăţat de luminile îndumnezeitoare şi de tradiţiile ierarhice, înţelege ierurgiile sfintelor lucrări ce le vede săvârşite cu el şi prin sfânta lor cunoaştere este înălţat, pe măsura lui, la cea mai desăvârşită desăvârşire.

De aceea dumnezeieştii noştri conducători i-au învrednicit pe ei de numiri sfinte, numindu-i ne unii tămăduitori (terapeuţi), pe alţii monahi de la slujirea curată a lui Dumnezeu şi de la lucrarea lor vindecătoare şi de la viaţa neîmpărţită şi unitară, care-i unifică pe ei în sfintele concentrări ale celor împărţite într-o monadă asemănătoare celei dumnezeieşti şi într-o desăvârşire de Dumnezeu iubitoare. Pentru aceea sfânta rânduială le-a dăruit lor harul desăvârşitor şi i-a învrednicit nu de-o sfinţire ierarhică care se dăruieşte numai treptelor preoţeşti, ci de ierurgia ce se săvârşeşte de către preoţii cuvioşi ca desăvârşire ierarhică de al doilea grad.

II.Taina desăvârşirii monahale

Preotul stă înaintea sfântului altar, săvârşind invocarea sfinţirii monahale. Iar cel ce se introduce în starea desăvârşirii stă înapoia preotului, neîngenunchind cu amândouă picioarele şi nici cu unul din picioare şi neavând pe cap Scriptura de Dumnezeu dăruită. Ci stă simplu, lângă preotul ce săvârşeşte sfânta lucrare a invocării tainice asupra lui. După ce a săvârşit aceasta, preotul, venind cel ce se sfinţeşte îl întreabă întâi dacă renunţă nu numai la toată viaţa împărţită, ci şi la închipuiri. Apoi îi descrie lui viaţa atotdesâvârşitâ. arătându-i că trebuie să se ridice peste cea mijlocie. Acestea toate mărturisindu-le cel ce se sfinteşte, preotul îl pecetluieşte pe el cu semnul crucii, apoi îl tunde, pomenind ipostasul întreit al dumnezeieştii Fericiri. După aceea îl îmbracă cu altă îmbrăcăminte şi sărutându-l

împreună cu alţi sfinţi bărbaţi câţi sunt de faţă, îl împărtăşeşte cu Tainele dumnezeieşti.

III - Tâlcuire duhovnicească

§1

A nu îngenunchea cu amândouă picioarele şi a nu avea pe cap Scriptura de Dumnezeu dăruită şi a sta lângă preotul ce săvârşeşte invocarea arată că ordinul monahal nu are misiunea să aducă pe alţii la Dumnezeu, ci să vieţuiască în sine, într-o stare singuratică şi sfântă, să meargă după treptele preoţeşti şi să fie înălţat de ele, ca următor al lor cu buna ascultare, spre cunoaşterea dumnezeiască a celor sfinte ce le sunt proprii.

§2

Iar renunţarea nu numai la viaţa împărţită, ci şi la închipuiri arată cea mai desăvârşită iubire de înţelepciune (filosofie) a monahilor, manifestată în cunoaşterea poruncilor unificatoare. Căci precum am spus, ei nu fac parte din treapta mijlocie a celor ce se desăvârşesc, ci din cea mai înaltă decât toate. De aceea multe din cele practicate fără osândire de către treapta de mijloc sunt interzise în tot felul monahilor singuratici, ca unora ce sunt datori să se concentreze într-una, să se adune spre sfânta unitate şi să se modeleze, pe cât este cu putinţă, după viaţa preoţească, ca una ce e înrudită cu aceea în multe privinţe şi e mai apropiată de ea decât celelalte trepte ale celor introduşi în cele sfinte.

§3

Iar pecetea prin semnul crucii, precum am spus, înseamnă nelucrarea tuturor poftelor trupeşti. Iar tunderea părului indică viaţa curată şi manifestată în forme diferite, care nu înfrumuseţează urâţenia gândită de minte prin forme plăsmuite de hotărârea de-a o ascunde, ci o înalţă, prin frumuseţi care nu sunt omeneşti, ci unitare şi singulare (monahale), la cea mai mare asemănare dumnezeiască.

§4

Iar schimbarea hainei de mai înainte şi primirea alteia arată trecerea de la viaţa sfinţită mijlocie la cea mai desăvârşită, precum la naşterea din Dumnezeu (la Botez) schimbarea hainei a arătat înălţarea vieţii curăţite la deprinderea văzătoare (contemplativă) şi luminătoare.

Iar dacă preotul şi toţi cei sfinţiţi prezenţi îl sărută şi acum pe cel intrat în etapa desăvârşirii, înţelege prin aceasta sfânta comuniune a celor ce se fac asemenea lui Dumnezeu, care îi face să se bucure unii de alţii cu iubire într-o veselie dumnezeiască.

La sfârşitul tuturor acestora, preotul cheamă pe cei introduşi în treapta desăvârşirii la dumnezeiasca împărtăşire, arătând în chip sfânt, că cel introdus în această treaptă, dacă a ajuns cu adevărat la înălţimea monahală (singuratică) şi unitară nu va fi numai văzător (contemplator) al celor sfinte legate de el, nici nu va veni. asemenea treptei de mijloc, numai la împărtăşirea de prea sfintele simboale, ci vine în alt mod decât poporul sfinţit, cu o conştiinţă dumnezeiască a celor sfinte şi se împărtăşeşte de comuniunea dumnezeiască (de obârşia dumnezeiască).

De aceea şi treptelor preoţeşti, la sfinţirile prin care se introduc în desăvârşirea lor, spre dăruirile lor prea sfinte, li se dă împărtăşirea de prea Sfânta Euharistie de către ierarh, care le-a introdus în treapta desăvârşirii lor. Aceasta arată nu numai că împărtăşirea de Tainele dumnezeieşti (obârşiei dumnezeieşti) este fapta de căpetenie a fiecărei împărtăşiri ierarhice, ci şi că toate treptele preoţeşti se împărtăşesc şi de darul comuniunii celei atotdumnezeieşti pe măsura înălţimii şi desăvârşirii îndumnezeirii fiecăreia din ele.

Conchidem, deci că sfintele lucrări desăvârşitoare sunt: curăţirea, iluminarea şi desăvârşirea Iar diaconii sunt treapta curăţitoare; preoţii, cea luminătoare; iar ierarhii, cea desăvârşitoare. Iar treapta ce se curăţeşte e nepărtaşă de sfinţita vedere şi de împărtăşire, ca una ce se curăţeşte încă; treapta văzătoare (contemplativă) este poporul sfinţit; iar treapta desăvârşită e cea a monahilor singulari. Astfel, ierarhia noastră alcătuită în chip sfânt din treptele rânduite de Dumnezeu e la fel cu ierarhiile cereşti, arătând în oameni trăsăturile imitării de Dumnezeu şi ale asemănării cu EI.

§6

Dar vei spune că din ierarhiile cereşti lipsesc treptele ce se curăţesc (căci nu e îngăduit, nici drept a spune că este vreo ceată cerească întinată). Mărturisesc desigur şi eu - dacă nu cad cu totul din legătura cu preasfânta Minte - că acele ierarhii sunt cu totul fără pată şi posedă desăvârşita curăţie în chip mai presus de lume. Căci. dacă vreuna din ele s-ar afla supusă răului (păcatului), ea ar fi căzută din armonia cerească şi neamestecată a minţilor dumnezeieşti şi ar aparţine mulţimilor neluminate şi apostasiate.

Dar se poate spune cu sfinţenie despre curăţia ce se referă la cereasca ierarhie că este luminarea celor necunoscute încă, dăruită de Dumnezeu fiinţelor mai de jos, luminare care le conduce la ştiinţa mai desăvârşită a cunoştinţelor dumnezeieşti şi care, curăţindu-le de neştiinţa celor a căror cunoştinţă încă nu o au prin ele nici fiinţele mai dumnezeieşti le înalţă spre razele mai înalte şi mai luminate ale vederilor dumnezeieşti.

Astfel şi treptele luminătoare şi desăvârşitoare ale ierarhiei cereşti, ca fiinţele cele mai înalte şi mai dumnezeieşti, curăţind ordinele inferioare şi cereşti de toată neştiinţa (pe măsura treptelor ierarhiilor cereşti), le umple de iluminările atotdumnezeieşti şi le desăvârşeşte în ştiinţa atotsfinţită a înţelesurilor dumnezeieştii obârşii.

De fapt am spus înainte şi s-a spus dumnezeieşte şi de Scripturi, că nu sunt la fel toate ordinele cereşti în toate sfintele ştiinţe ale iluminărilor vederilor dumnezeieşti; că prin cele dintâi iluminate nemijlocit de Dumnezeu se luminează iarăşi de Dumnezeu cele inferioare, pe măsura lor, prin razele atotluminoase ale strălucirii obârşiei dumnezeieşti.

Capitolul VII

I. Despre cele ce se săvârşesc pentru cei adormiţi

§1

Acestea fiind lămurite, e de trebuinţă, socotesc să vorbim şi despre cele ce se săvârşesc de noi cu sfinţenie pentru cei adormiţi. Căci nici acestea nu sunt comune celor sfinţiţi şi nesfinţiţi, ci precum e altfel modul fiecăreia din aceste două vieţi, tot aşa, plecând spre moarte cei ce au avut o viaţă sfântă, privind spre făgăduinţele adevărate ale dumnezeierii, de vreme ce au văzut adevărul lor în înviere, merg cu nădejdea sigură şi adevărată şi cu veselie dumnezeiască spre ţinta morţii, ca spre sfârşitul sfintelor lupte (nevoinţe) în viaţă şi mântuirea desăvârşită şi fără sfârşit. Căci cunosc cele ce vor fi cu ei prin învierea întreagă, de care vor avea parte. Pentru că sufletele sfinte deşi pot cădea în viaţa de aici în schimbarea spre cele mai rele, vor avea prin naşterea din nou strămutarea la cea mai mare asemănare neschimbată cu Dumnezeu. Iar puterile curate ale sufletelor sfinte vor lua cu ele trupurile însoţitoare şi împreună călătoare - care s-au înrolat şi au luptat împreună prin dumnezeieştile lor sudori - în starea neschimbată a sufletelor întemeiată în viaţa dumnezeiască. Căci vor fi unite cu sufletele sfinte cu care au devenit membre ale lui Hristos şi vor lua şi ele viaţa nestricăcioasă, nemuritoare şi fericită asemenea celei dumnezeieşti. In această veselie a unor astfel de nădejdi neclintite are loc adormirea celor sfinţi, venită la capătul luptelor.

§2

Iar dintre cei nesfinţiţi, unii susţin în chip neraţional că vor ajunge în nonexistenţă (nefiinţă), iar alţii că trupurile se vor despărţi pentru totdeauna din unirea cu sufletele lor, ca nefiindu-le potrivită lor pentru că n-au înţeles viaţa (aceasta) asemenea celei dumnezeieşti şi putinţa sfârşitului fericit, nici n-au avut cât trebuie cunoştinţa dumnezeiască a vieţii în Hristos, asemănătoare celei dumnezeieşti care începe încă de aici. Iar alţii dau sufletelor ca însoţitoare alte trupuri, nevăzând, în ei, ostenelile trupurilor lor unite cu sufletele îndumnezeite şi de aceea socotesc lipsite în mod cuvenit de sfintele răsplătiri trupurile ce n-au ajuns împreună la capătul drumului atotdumnezeiesc. în sfârşit, alţii, aplecându-se nu ştiu cum spre gânduri materiale au spus că veşnica, preasfânta şi preafericita lor cuvioşie e dc acelaşi fel cu viaţa de aici şi au respins în mod necuvenit hrana proprie unei alte vieţi deopotrivă cu îngerii. Dar nu va cădea niciodată vreunul din bărbaţii preasfinţi în astfel de rătăciri. Ci ştiind că toţi vor primi o veşnicie asemănătoare lui Hristos când vor ajunge la sfârşitul vieţii acesteia, vor vedea în mod clar calea lor spre

nestricăciune, devenită de pe acum apropiată. Şi de aceea laudă darurile dumnezeierii şi se umplu de plăcerea dumnezeiască, netemându-se de o schimbare spre cele rele ci ştiind că vor avea în mod sigur şi veşnic bunătăţile dobândite.

Iar cei plini de întinăciune şi de pete păcătoase, chiar de s-au învrednicit de iniţierea în ceva sfânt, dar au respins-o în chip vătămător din mintea lor şi s-au năpustit spre poftele aducătoare de stricăciune, venind la sfârşitul vieţii de aici, deşi nu li s-a arătat vrednică de crezare dumnezeiasca lege a Scripturii, vor privi cu alţi ochi pierzătoarele plăceri ale patimilor proprii pe care le-au socotit pricini de fericire; ei vor vedea că sfinţita vieţuire din care au căzut în chip jalnic şi fără minte e despărţită de viaţa de veci şi pentru viaţa lor cea rea de aici nu vor fi însoţiţi de nici o speranţă.

§3

Neîntâmplându-se nici una din acestea la adormirea oamenilor sfinţi, cel ce făcând parte din aceştia ajunge la sfârşit se va umple de o sfântă veselie pentru nevoinţele lui şi cu multă plăcere va păşi pe calea sfintei naşteri din nou. Iar cei familiari celui adormit pnn familiaritatea dumnezeiască şi prin aceeaşi vieţuire îl fericesc pe acela, pentru că a ajuns la biruinţa finală mult dorită şi înalţă cântare de mulţumire Celui ce e cauza biruinţei, rugându-se să ajungă şi ei la acelaşi sfârşit fericit. Şi luându-1 pe el îl duc la ierarh, ca spre primirea sfintei cununi. Iar ierarhul îl primeşte cu bucurie şi împlineşte, după sfânta rânduială, cele ce se săvârşesc pentru cei cuvioşi adormiţi.

II. Taina săvârşiră pentru cei adormiţi

Adunând dumnezeiescul ierarh sfânta ceată a preoţilor, dacă cel adormit a fost din treapta preoţiei, aşezându-1 înaintea dumnezeiescului altar, începe rugăciunea şi mulţumirea către Dumnezeu. Iar dacă a fost dintre sfinţiţii monahi sau din sfinţitul popor îl aşază lângă cinstitul loc preoţesc, înainte de intrarea preoţilor. Apoi ierarhul săvârşeşte rugăciunea de mulţumire către Dumnezeu. După aceea, liturgii (diaconii) citesc făgăduinţele nemincinoase, înfăţişate în dumnezeieştile Scripturi, despre sfânta noastră înviere, apoi cântă cu sfinţenie imnele din psalmi care mărturisesc cu putere aceleaşi făgăduinţe. Apoi, primul dintre diaconi slobozeşte pe catehumeni şi pomeneşte pe sfinţii adormiţi, împreună cu care învredniceşte de o pomenire egală pe cel săvârşit acum şi îndeamnă pe toţi să ceară pentru acela fericita desăvârşire în Hristos. Apoi, apropiindu-se, dumnezeiescul ierarh rosteşte asupra lui o rugăciune preasfântă. Şi după rugăciune, însuşi ierarhul sărută pe adormit şi după el toţi cei prezenţi. După ce l-au sărutat toţi, ierarhul toarnă peste

cel adormit untdelemnul şi făcând o sfântă rugăciune pentru toţi, aşază în cinstitul locaş trupul celui adormit împreună cu alte trupuri.

III. Tâlcuire duhovnicească

§1

De ne văd şi aud săvârşind acestea socotesc că cei lipsiţi dc sfinţenie râd cu hohote şi ne compătimesc pentru greşeala noastră. Dar nu trebuie să ne mirăm de aceasta. Căci, dacă nu vor crede, nici nu vor înţelege, cum zic Scripturile (cf. Is. 7,9). Dar noi văzând înţelesurile celor săvârşite, conduşi şi luminaţi de Iisus să spunem că ierarhul nu pomeneşte fără raţiune ceata de aceeaşi cinste a sfinţilor şi aşază în ea pe cel adormit. Căci el arată cu sfinţenie că toţi vor fi prin naşterea din nou în acele împliniri cu care şi-au umplut aici viaţa lor.

De pildă, dacă cineva a avut o viaţă preasfântă şi de asemănare dumnezeiască pe cât e cu putinţă omului să imite pe Dumnezeu, va fi în veacul viitor moştenitor al bunătăţilor dumnezeieşti şi fericite. Iar dacă a avut o viaţă inferioară la culme celei asemănătoare cu Dumnezeu, dar totuşi sfântă, va lua şi el sfinte răsplăţi de acelaşi fel. După ce ierarhul a mulţumit pentru această dreptate dumnezeiască, rosteşte o sfântă rugăciune şi laudă dumnezeiasca obârşie, ca una ce a desfiinţat stăpânirea nedreaptă şi tiranică asupra noastră a tuturor, mutându-ne la judecăţile sale atot-drepte.

§2

Iar cântările şi citirile dumnezeieştilor făgăduinţe descoperă preafericitele stări în care vor fi aşezaţi pentru veşnicie cei ce au dobândit o desăvârşire dumnezeiască; iar dovezile de sfinţenie ale celui adormit sunt şi îndemnuri pentru cei încă în viaţă spre această desăvârşire.

§3

Dar observăm că nu toate treptele ce se curăţesc de obicei se scot de la cele ce se săvârşesc, ci numai catehumenii se scot dintre cetele sfinte. Căci această (ceată) nu e introdusă în nici una din slujbele sfinte şi nu-i este îngăduit să pătrundă în nici una din cele sfinte ce se săvârşesc, nici mică, nici mare, întrucât nu se împărtăşeşte nici de puterea văzătoare a celor sfinte, prin naşterea dumnezeiască izvorâtoare de lumină şi dătătoare de lumină. Iar celelalte trepte ce se curăţesc, întrucât au fost introduse (iniţiate) mai înainte în sfânta predanie, dar au căzut iarăşi fără de minte

spre cele rele, când trebuia să-şi ducă la împlinire înălţarea lor spre cele dinainte, sunt pe drept cuvânt oprite de la înţelegerile dumnezeieşti ale sfintelor simboale şi de la împărtăşirile de ele. Căci se vor vătăma împărtăşindu-se in chip întinat de ele şi vor ajunge la o şi mai mare dispreţuire a celor dumnezeieşti şi a lor înşile. Dar nu fără dreptate sunt prezenţi la cele ce se săvârşesc acum, ca să înveţe clar şi să vadă nesiguranţa momentului morţii noastre şi cununile sfinţilor lăudate de către cuvintele adevărate ale Scripturilor şi chinurile fără sfârşit ce îi ameninţă pe cei lipsiţi de sfinţenie. Şi aceasta le va fi poate de folos acelora, văzând pe cel ce s-a săvârşit întru sfinţenie lăudat de diaconi, prezentat ca unul ce se află cu adevărat în comuniunea cu sfinţii din veac; şi poate vor veni şi ei la aceeaşi dorinţă şi vor fi învăţaţi de ştiinţa diaconească (liturgică) sâ tindă la fericita desăvârşire în Hristos.

§4

Apoi apropiindu-se, dumnezeiescul ierarh rosteşte o sfântă rugăciune pentru cel adormit. Iar după rugăciune îl sărută şi după el toţi cei prezenţi. Rugăciunea cere bunătăţii dumnezeieşti să ierte celui adormit păcatele cele din slăbiciunea omenească şi să-1 aşeze în lumina şi în ţara celor vii, în sânurile lui Avraam, lui Isaac şi lui Iacov, în locul dc unde a fugit durerea şi întristarea şi suspinul (cf. Apoc. 21.4).

§5

Acestea sunt socotesc, preafericitele cununi vădite ale sfinţilor. Dar ce ar putea fi deopotrivă cu nemurirea cu totul neîntristată şi luminătoare? Căci, deşi făgăduinţele sunt pe măsura înţelegerii noastre, având înţelesuri mai presus de orice minte, numirile lor sunt departe de realitatea lor adevărată. Căci socotim adevărat cuvântul Scripturii: Cele ce ochiul nu le-a văzut şi urechea nu le-a auzit şi la inima omului nu s-au suit acestea le-a gătit Dumnezeu celor ce-l iubesc pe El (I Cor.2,9; cf. Is. 64,3).

Iar sânurile sunt cum socotesc, stările preadumnezeieşti şi fericite ale fericiţilor patriarhi şi ale tuturor celorlalţi sfinţi care primesc pe toţi cei asemănători cu Dumnezeu în neîmbătrânitoarea şi preafericita lor desăvârşire.

§6

Dar ar putea spune, poate, cineva că am vorbit drept, dar e greu de înţeles pentru ce are nevoie ierarhul de bunătatea dumnezeiască pentru iertarea păcatelor celui adormit şi pentru socotirea lui în aceeaşi cinste cu cei asemenea lui Dumnezeu. Căci dacă fiecare va lua de la dreptatea dumnezeiască răsplata faptelor bune

săvârşite în viaţa de acum, iar cel adormit s-a folosit dc lucrările sale în această viaţă, prin ce rugăciune ierarhică va fi mutat la altă stare veşnică decât la cea de care e vrednic şi care e răsplata vieţii de aici?

Eu ştiu foarte bine că fiecare va primi starea corespunzătoare, aşa cum spun Scripturile. Căci acestea spun că Domnul va depărta de la Sine pe unii şi fiecare îşi va lua cele corespunzătoare cu cele făcute prin trup, fie bune, fie rele (cf. II Cor. 5.10). Iar că şi rugăciunile drepţilor lucrează în viaţa aceasta, dar nu şi după moarte, însă numai în cei vrednici de aceste sfinte rugăciuni, ne învaţă predaniile adevărate ale Scripturilor. Sau ce a folosit Saul de la Samuil (cf. I Reg- 16.1)? Sau ce i-a folosit poporului evreilor rugăciunea proorocilor? Căci, precum cineva, nefolosind vederea sa, caută în zadar să se împărtăşească de lumina soarelui care îşi dăruieşte lumina sa ochilor sănătoşi, aşa se atârnă de nădejdi neputincioase şi zadarnice, cei ce, cerând rugăciunile sfinţilor, nu folosesc sfintele lucrări ale propriei lor firi; aceştia se vor lipsi şi de darurile dumnezeieşti din nepăsarea faţă de poruncile luminoase şi de bine dăruitoare.

Dar afirm, urmând Scripturilor, că rugăciunile Sfinţilor sunt cu totul folositoare în această viaţă, când cineva, dorind daruri sfinte şi având şi o deprindere sfântă pentru împărtăşirea de ele, dar cunoscându-şi propria puţinătate, vine la vreun bărbat cuvios şi îi cere să-i fie susţinător şi împreună lucrător. Acela va primi desigur de la el un folos superior oricărei lucrări proprii. El va primi darurile preadumnezeieşti pe care le cere. Căci îl va primi bunătatea dumnezeiască. Dar ca urmare îşi va arăta recunoştinţa sa evlavioasă pentru ajutorul ce-i vine prin cei cuvioşi şi dorinţa vrednică de laudă a celor cerute prin sfintele lui cereri şi prin deprinderea corespunzătoare, care îl fac asemănător cu Dumnezeu. Căci Dumnezeu a rânduit prin judecăţile dumnezeieşti să se dăruiască darurile dumnezeieşti celor vrednici să se împărtăşească după voia dumnezeiască atotcuvenită şi prin cei vrednici. Deci, dacă dispreţuieşte cineva această bună rânduialâ şi recurgând la o părere nebunească, se socoteşte pe sine suficient pentru vorbirea cu dumnezeirea şi nu preţuieşte pe cei cuvioşi, şi dacă înalţă cereri nevrednice de Dumnezeu şi nu cereri sfinte şi dorinţa de cele dumnezeieşti nu e corespunzătoare şi potrivită lui, îi va rămâne neîmplinită cererea făcută fără ştiinţă. Dar despre rugăciunea pe care o face ierarhul pentru cel adormit, care a venit la noi ca tradiţie de la învăţătorii noştri îndumnezeiţi, e necesar să vorbim în chip deosebit.

§7

Dumnezeiescul ierarh este tâlcuitor, cum spun Scripturile, al dreptăţilor dumnezeieşti. Căci este un înger al Domnului, al Atotţiitorului Dumnezeu (cf. Zah.

2,7-12). El a învăţat din Scripturile predate de Dumnezeu că celor ce-au vieţuit cu cuviosie, li s-a dat ca răsplată, după vrednicie, de către prea dreptele cumpene viaţa atotluminată şi dumnezeiască, iubirea dumnezeiască de oameni trecând din bunătate cu vederea petele ce le-au venit lor din slăbiciunea omenească. Fiindcă, cum spun Scripturile, nimeni nu e curat de întinăciune (cf. Iov 14,4). Ştiind aceste făgăduinţe din Scripturile dumnezeieşti, ierarhul cere să se împlinească şi să se dăruiască celor ce au trăit în chip cuvios sfintele răsplătiri, modelându-se pe sine însuşi din bunătate spre imitarea lui Dumnezeu şi cerând darurile pentru alţii ca haruri pentru sine.

Totodată, cunoscând că nemincinoasele făgăduinţe se vor împlini în mod sigur, le arată celor dc faţă ca o descoperire că cele cerute de el, după rânduiala dumnezeiască, se vor da neîndoielnic celor ce s-au desăvârşit în viaţa dumnezeiască. Căci ierarhul, care tălmăceşte dreptatea dumnezeiască, n-ar cere niciodată împlinirea unor făgăduinţe care nu sunt atotplăcute lui Dumnezeu şi care nu se vor da în chip dumnezeiesc. De aceea nu le cere acestea pentru cei adormiţi lipsiţi de curăţie nu numai pentru că se va abate prin aceasta de la dreapta de tâlcuitor şi va îndrăzni să-şi aroge cu mândrie ceva din cele ale ierarhiei, nefiind mişcat de izvorul Tainelor, ci va fi şi despărţit de rugăciunea sfântă, auzind de la dreapta Scriptură şi el în chip cuvenit: Cereţi şi nu primiţi, pentru că cereţi rău (Iac. 4,3). Deci, dumnezeiescul ierarh cere cele făgâduite în chip dumnezeiesc şi iubite lui Dumnezeu şi cele ce se vor dărui în mod sigur. Le cere arătând cele ale deprinderii sale celei bune iubitorului de bine Dumnezeu şi arătând celor prezenţi în chip revelator darurile ce se fac celor cuvioşi.

Astfel, ierarhii au şi puterile despărţitoare, ca tâlcuitori ai dreptăţilor dumnezeieşti, nu pentru că preaînţeleapta dumnezeire urmează în chip slujitor pornirile lor neraţionale, ci pentru că Duhul, izvor al Tainelor, îi mişcă pe ei spre despărţirea cu dreptate a celor judecaţi de Dumnezeu. Căci: Luaţi, zice Duhul Sfânt, cărora veţi ierta păcatele, iertare vor fi şi cărora le veţi ţine, ţinute vor fi (Ioan 20, 22-23). Şi celui ce a fost luminat prin descoperirile dumnezeieşti de către Preasfântul Părinte, Cuvântul îi spune: Orice vei lega pe pământ va fi legat şi în ceruri, şi orice vei dezlega pe pământ va fi dezlegat şi în ceruri (Mat. 16,19). Aceasta pentru că acela, şi tot ierarhul asemenea lui, potrivit descoperirilor părinteşti făcute lui ca tâlcuitor şi dăruitor al lor, să-i primească pe cei iubitori de Dumnezeu, iar pe cei necredincioşi să-i depărteze. Şi de fapt această sfântă învăţătură despre Dumnezeu (cf. Mat. 16,16), cum spune Scriptura, n-au grăit-o mişcaţi de ei înşişi, nici ca unii cărora le-a descoperit-o trupul şi sângele, ci ca unii ce-au fost introduşi de Dumnezeu, cu mintea în cele dumnezeieşti.

Deci îndumnezeiţii ierarhi trebuie să se folosească astfel şi de despărţiri şi de toate puterile ierarhice, mişcate de obârşia dumnezeiască a Tainelor. Iar ceilalţi să dea ascultare ierarhilor în cele ce le săvârşesc, ca mişcaţi şi ei de Dumnezeu. Căci cel ce vă va nesocoti pe voi pe Mine mă nesocoteşte (Luc. 10,16).

§8

Dar să revenim la cele ce urmează amintitei rugăciuni. După ce a săvârşit-o ierarhul sărută întâi el pe cel adormit, apoi toţi cei prezenţi. Căci este dulce şi cinstit tuturor celor asemănători cu Dumnezeu cel ce s-a desăvârşit în viaţa dumnezeiască. Iar după sărutare, ierarhul toarnă peste cel adormit untdelemnul. Aminteşte-ţi că la sfânta naştere din Dumnezeu de dinainte, prin dumnezeiescul Botez se dăruieşte celui ce se introduce în desăvârşire întâia împărtăşire de sfântul simbol - după dezbrăcarea de haina materială de mai înainte - al untdelemnului ungerii. Acum la sfârşitul tuturor se toarnă untdelemnul peste cel adormit. Atunci ungerea cu untdelemn chema pe cel iniţiat (introdus în etapa desăvârşirii) la sfintele lupte (nevoinţe), iar acum, untdelemnul turnat arată pe cel adormit că s-a nevoit în acele sfinte lupte şi s-a desăvârşit.

§9

După ce ierarhul le-a săvârşit acestea, aşază trupul în locaş cinstit cu alte cinstite trupuri de aceeaşi treaptă. Căci, dacă cel adormit a dus în suflet şi în trup o viaţă iubită lui Dumnezeu, va fi cinstit după împreuna lucrare cu sufletul cuvios şi în trupul care s-a nevoit cu el prin sfintele sudori. De aceea dreptatea dumnezeiască îi dă împreună c* sufletul şi trupului răsplăţile veşnice, ca celui ce-a călătorit împreună cu el şi e împreună părtaş la viaţa cuvioasă sau contrară. Pentru aceea rânduiala dumnezeiască a celor sfinte dăruieşte amândorura împărtăşirile de cele dumnezeieşti, sufletului prin vederea şi prin Ştiinţa curată a celor săvârşite, iar trupului prin atotdumnezeiescul mir, ca printr-o icoană, sfinţind omul întreg prin simboalele preasfinte ale împărtăşirii de dumnezeire şi dăruindu-i prin acesta sfânta lucrare (ierurgie) întreaga mântuire şi vestindu-i prin simţurile întregi că va avea parte de înviere.

§10

Iar invocările sfinţitoare nu e îngăduit să fie circumscrise prin explicare nici taina lor sau puterile din Dumnezeu lucrătoare în ele să fie scoase din înţelesul lor ascuns în mod public. Ci învăţându-le prin iniţieri necomunicate cum se află în Sfânta noastră Tradiţie, şi săvârşindu-le cu dragoste dumnezeiască, să fie ridicate

prin sfintele lucrări la deprinderea şi înălţimea dumnezeiască şi la iluminarea desăvârşitoare spre cunoştinţa cea mai înaltă a lor.

§11

Iar că şi pruncii, care nu înţeleg încă cele dumnezeieşti, se fac părtaşi de naşterea din Dumnezeu şi de împărtăşirea dumnezeiască de prea sfintele simboale pare celor profani, precum zic un lucru vrednic de râs, dacă ierarhii îi învaţă cele dumnezeieşti pe cei ce nu pot auzi şi predică sfintele tradiţii celor ce nu le înţeleg; şi încă mai de râs, pentru că alţii pronunţă pentru ei sfintele mărturisiri.

Dar neînţelegerea lor de către cei rătăciţi nu trebuie să-ţi fie o piedică pentru primirea lor, ci să stărui în chip evlavios şi cu iubire în călăuzirea lor spre lumină, arătând faţă de obiecţiile prezentate că nu toate cele dumnezeieşti se circumscriu de cunoştinţa noastră. Căci multe din cele necunoscute de noi au cauze vrednice de Dumnezeu, necunoscute nouă dar ştiute de treptele mai înalte de noi.

Ba rămân ascunse şi fiinţelor celor mai înalte, fiind ştiute numai atotînţeleptei şi de înţelepciune făcătoarei obârşii dumnezeieşti. Şi le spunem acestea pentru că le-au adus la noi dumnezeieştii noştri învăţători, avându-le în amintire din tradiţia veche. Căci spun, ceea ce este şi adevărat, că pruncii înălţaţi în legea sfântă, vor ajunge la deprinderea sfântă, liberi de toată rătăcirea şi lipsiţi de experienţa oricărei vieţi necurate. Aceasta având-o în minte dumnezeieştii noştri învăţători, au cugetat să primească pe prunci in acest sfânt mod şi părinţii naturali ai pruncului adus să predea pruncul vreunui pedagog bun, introdus în cele dumnezeieşti, şi după aceea să stea copilul sub el ca sub un părinte duhovnicesc şi naş al sfintei mântuiri.

Deci, ierarhul îi cere acestuia, care mărturiseşte să crească (să înalţe) copilul în vieţuirea sfântă, să rostească lepădările şi sfintele mărturisiri şi nu cum spun aceia, râzând, ca şi când s-ar introduce unul în locul altuia în cele dumnezeieşti. Căci acesta nici nu spune: eu fac lepădările sau sfintele mărturisiri pentru copil, ci: pruncul se va lepăda şi se va uni cu el, adică: mărturisesc să conving copilul să ajungă la o minte (înţelegere) sfântă prin învăţăturile mele, ca să se lepede în întregime de potrivnici, să mărturisească şi să lucreze mărturisirile dumnezeieşti. Deci nu e nimic absurd în faptul că pruncul e crescut spre înălţimea dumnezeiască,

având un povăţuitor şi naş (primitor) sfânt, care îi sădeşte deprinderea în cele dumnezeieşti şi-l păzeşte neispitit de cei potrivnici. Iar ierarhul face pruncul părtaş de sfintele simboale (Taine), ca să fie crescut în ele şi să nu aibă altă vieţuire decât pe cea care priveşte pururea la cele dumnezeieşti şi-l face părtaş de ele, vieţuire

întărită în deprinderea sfântă a acestora, înălţată în chip sfânt de naş (primitor) în chip dumnezeiesc.

Aceste bunătăţi ale ierarhiei noastre ni le-au arătat, o! copile, vederile unitare. Dar alte minţi mai văzătoare au văzut nu numai acestea, ci altele, cu mult mai luminoase şi mai asemănătoare dumnezeirii. Iar pe tine, socotesc că te vor lumina frumuseţi mai luminoase şi mai dumnezeieşti, folosindu-te de treptele spuse, în urcuşul spre o strălucire mai înaltă. Predă-mi, deci iubite şi tu mie iluminări mai desăvârşite şi arată ochilor mei frumuseţi mai minunate şi mai unitare, căci îndrăznesc să cred că prin cele spuse voi aprinde scânteile focului dumnezeiesc aflate în tine.

Sfântul Dionisie Aeropagitul - Despre numirile dumnezeieşti

Presbiterul Dionisie către împreună - presbiterul Timotei

Capitolul I - Despre scopul scrierii şi care e tradiţia numirilor dumnezeieşti

§1

Şi acum, o fericite, după învăţăturile teologice, voi trece la tâlcuirea numirilor dumnezeieşti pe cât este cu putinţă. Ne va fi şi acum îndrumătoare legea Scripturilor în tâlcuirea adevărului celor spuse despre Dumnezeu. Căci nu în cuvinte convingătoare ale înţelepciunii omeneşti, ci în dovedirea puterii insuflate de Duhul (I Cor. 2.4) învăţăturilor despre Dumnezeu ne vom apropia în chip negrăit şi neştiut de cele negrăite şi necunoscute, prin unirea cu ea a puterii şi lucrării raţionale şi înţelegătoare a noastre.

Căci în general, nu se cuvine să îndrăznim să spunem sau să cugetăm ceva despre dumnezeirea cea mai presus de fiinţă şi ascunsă, în afară de ceea ce s-a spus în chip dumnezeiesc de Sfintele Scripturi. Dar însăşi necunoaşterii acelei suprafiinţialităţi mai presus de raţiune, de minte şi de fiinţă trebuie să-i atribuim cunoaşterea suprafiinţială, întrucât ne trage spre cele de sus în măsura în care raza cuvintelor dumnezeieşti se dăruieşte, binevoitor, pe sine, ridicându-ne spre luminile mai înalte, dar moderând acest urcuş prin propria noastră înfrânare şi cuviinţă faţă dc cele dumnezeieşti.

Căci, de fapt. dacă trebuie să ne încredem în teologia (Scriptura) atotînţeleasă şi atotadevărată, cele dumnezeieşti se revelează (se descoperă) şi se fac văzute pe măsura fiecărei minţi, bunătatea dumnezeiască coborând în chip dumnezeiesc, cu păstrarea dreptăţii, ceea ce e mai presus de măsură şi cu neputinţă de încăput la treapta măsurii lor . Căci precum cele inteligibile (spirituale) sunt necuprinse şi nevăzute de cele simţuale şi cele simple şi fără chip şi lipsite de formă, nepipăibile şi nefigurate ale celor netrupeşti sunt necuprinse şi nevăzute de cele figurate în formele trupurilor şi prin aceeaşi raţiune a adevărului indefinitul e mai presus de fiinţă, aşa şi unitatea mai presus de minte e dincolo de minţi; Unul mai presus de înţelegere e neînţeles tuturor înţelegerilor şi binele lui mai presus de cuvânt (de raţiune) e negrăit de nici un cuvânt. La fel Unitatea făcătoare de unitate este mai presus de orice unitate. E fiinţa cea mai presus de fiinţă şi mintea neînţeleasă şi cuvântul de negrăit.

Nu există cuvânt şi înţelegere şi numire pentru ea, nefiind nimic din cele ce sunt. Fiind cauza existenţei tuturor, este cea care e dincolo de fiinţă şi cea care singură poate grăi în mod propriu şi cu ştiinţă despre Sine.

§2

Deci cum s-a spus, despre această dumnezeire mai presus de fiinţă şi ascunsă nu se cuvine a se grăi, nici a se cugeta ceva afară de cele spuse nouă din Sfintele Scripturi. Şi de fapt, deoarece ea însăşi ne-a predat despre Sine cu bunătate în dumnezeieştile Scripturi cunoştinţa şi vederea (spirituală) a ceea ce este, ea este neapropiată tuturor celor ce sunt ca una ce e ridicată peste toate în mod suprafiinţial.

De aceea, vei afla mulţi teologi (scriitori ai Scripturii) lăudând-o pe ea nu numai ca nevăzută şi necuprinsă, ci şi de necercetat şi fără urme, nefiind nici o urmă prin care să se străbată spre ascunsa ei nemărginire. Dar binele nu stă necomunicat în general, nici uneia din cele ce sunt. Căci raza lui fiind mai presus dc fiinţă, ca una ce e întemeiată statornic în sine se arată cu bunătate, prin iluminări corespunzătoare, fiecăreia din cele ce sunt şi atrage spre vederea lui şi spre împărtăşirea de el şi spre asemănarea cu el, pe cât e cu putinţă, minţile sfinţite ce se împărtăşesc cu sfinţenie, ca pe unele ce n-au puterea propriei îndrăzneli să urce spre ceea ce e mai sus, fără ajutorul arătării coborâte a lui Dumnezeu, nici n-au alunecat spre cele de jos, prin coborârea la ceea ce e mai rău ci tind cu bună statornicie şi în mod neclintit spre raza ce le luminează pe măsura dragostei lor de iluminările cu putinţă, înaripate, în chip înţelept şi cuvios, cu sfinţită evlavie.

§3

Urmând, deci, acestor cumpene dumnezeieşti, care cârmuiesc fiinţele ordinelor sfinte ale treptelor de mai presus de ceruri, cinstind pe de o parte ascunsul mai presus de minte şi fiinţă al dumnezeieştii obârşii cu evlavia nescruţătoare şi sfinţită a minţii, iar cele negrăite ale ei cu tăcere înţeleaptă, să tindem spre razele ce ne luminează din Sfintele Scripturi şi să ne lăsăm călăuziţi de lumina lor spre imnele de laudă ale dumnezeirii, luminaţi de ele în chip supralumesc. Şi întipăriţi de sfintele imne de laudă, să privim spre luminile dăruite în chip dumnezeiesc prin ele şi să lăudăm obârşia dătătoare dc bine a toată sfânta arătare dumnezeiască, aşa cum ne-a predat ea însăşi despre Sine în Sfintele Scripturi, ca de pildă, că este cauza şi obârşia şi fiinţa şi viaţa tuturor şi rechemarea şi ridicarea celor ce au căzut dc la ea: iar pentru cei ce au lunecat spre stricarea chipului dumnezeiesc, reînnoire şi înviere, precum petiru cei mişcaţi spre o corupţie lipsită de sfinţenie, sfântă

statornicie; iar celor statornici siguranţă şi celor călăuziţi de ea călăuzire tare şi celor ce se luminează iluminare şi celor ce se desăvârşesc, izvor de desăvârşire; de asemenea, celor ce se îndumnezeiesc, putere îndumnezeitoare, celor ce năzuiesc spre simplitate, simplitate, celor ce tind spre unitate, unitate; şi oricărui început, început mai presus de început în chip mai presus de fiinţă. Şi simplu vorbind, viaţă celor vii şi fiinţă celor ce sunt, început şi cauză a toată viaţa şi fiinţa, pentru bunătatea care a adus cele ce sunt la existenţă şi le susţine.

§4

Acestea le-am învăţat tainic de la dumnezeieştile Scripturi. Şi ca să spun aşa, toată lauda sfinţilor scriitori e potrivită pentru tâlcuirea şi lauda ieşirilor (procesiunilor) binefăcătoare ale dumnezeieştii obârşii. De aceea, aproape în toată Scriptura vedem lăudată cu sfinţenie obârşia dumnezeiască ca monadă şi enadă pentru simplitatea şi unitatea neîmpărţită mai presus de fire, din care, ca dintr-o putere unificatoare, ne unim şi noi şi deosebirile noastre împărţite, concentrându-se în chip mai presus de lume, ne adunăm într-o monadă de chip dumnezeiesc şi într-o unitate ce imită pe Dumnezeu, dar o vedem şi ca Treime, pentru manifestarea întreit ipostatică a fecundităţii mai presus de fiinţă prin care este şi se numeşte toată paternitatea în cer şi pe pământ, însă şi că pe cea care e cauza celor ce sunt, pentru că pe toate le-a adus la existenţă pentru bunătatea ei de viaţă făcătoare de asemenea înţeleaptă şi bună, pentru că toate cele ce sunt, păstrând cele ale firii proprii necorupte, sunt pline de toată armonia dumnezeiască şi de sfântă frumuseţe şi la fel, în chip deosebit, de oameni iubitoare. Pentru că într-Unul din ipostasurile ei s-a împărtăşit cu adevărat în întregime de cele ale noastre, chemând din nou la Sine şi unind cu Sine umilinţa omenească cu care s-a compus în mod negrăit Iisus cel simplu, odată ce Cel veşnic a luat mişcare temporală şi s-a făcut interior firii noastre cel ce depăşeşte ordinea întreagă a firii întregi prin temelia neschimbată şi neamestecată a celor proprii.

Şi toate celelalte lumini dumnezeieşti lucrătoare pe care ni le-a dăruit în chip revelator, conform Scripturilor, predania ascunsă a dumnezeieştilor noştri învăţători, le-am cunoscut şi noi în chip tainic. Le-am cunoscut acum pe măsura noastră prin sfintele perdele ale iubirii dc oameni arătată în Scripturi şi în predaniile dumnezeieşti, care acoperă cele spirituale în cele sensibile şi cele mai presus de fiinţă în cele ce sunt şi învăluie în forme şi în chipuri cele fără formă şi fără chipuri şi multiplică şi plasticizează simplitatea mai presus de fire şi nefigurată în varietatea simbo al celor împărţite; iar când ne vom face nestricăcioşi (incoruptibili) şi nemuritori şi vom ajunge la starea asemănătoare lui Hristos şi preafericită, vom fi, după Scriptură, totdeauna cu Domnul (1 Tes. 4.17) umpluţi de

vederea preacurată, de arătarea lui dumnezeiască ce ne va înconjura cu strălucirea razelor lui atotluminoase, ca pe ucenici în acea atotdumnezeiască Schimbare la faţă. Căci atunci ne vom împărtăşi cu mintea nepătimaşă şi nematerială de dăruirea luminii lui spirituale şi de unirea mai presus dc minte, trăită în strălucirile necunoscute şi fericite, revărsate din razele supraluminoase, într-o imitare mai dumnezeiască a minţilor mai presus de ceruri. Căci atunci vom fi deopotrivă cu îngerii, cum spune adevărul Scripturii şi fii ai lui Dumnezeu, fiind fii ai învieri (Luc. 20. 36).

Iar acum, precum ne este cu putinţă, folosindu-ne de simboalele proprii, ne înălţăm la cele dumnezeieşti şi din acestea iarăşi la adevărul unitar al vederilor lui spirituale pe măsura noastră; şi după înţelegerea proprie nouă celor de chip dumnezeiesc, odihnind lucrările noastre înţelegătoare, suntem atinşi, pe cât ne e cu putinţă, de raza cea mai presus de fiinţă în care au preexistat în chip supranegrăit toate marginile tuturor cunoştinţelor, rază pe care nu e cu putinţă nici a o înţelege, nici o spune, nici a o vedea într-un fel oarecare, pentru că e deasupra tuturor şi mai presus de cunoaştere; căci a luat în ea de mai înainte şi deodată marginile tuturor cunoştinţelor şi puterilor fnnţiale în chip mai presus de fiinţă, dar fiind statornicită prin puterea ei necuprinsă mai presus şi de toate minţile cereşti. Căci, dacă toate cunoştinţele sunt ale celor ce sunt şi au mărginea în cele ce sunt, ceea ce este dincolo de toată fiinţa (de tot ce este) este ridicat peste toată cunoştinţa.

§5

Dar, dacă ceea ce e mai presus de orice cuvânt şi de orice cunoştinţă şi e aşezat în general mai presus de orice minte şi de orice fiinţă le cuprinde şi le ţine legate şi adunate pe toate şi le precede pe toate, ea însăşi este cu totul de necuprins şi nu e nici simţire a ei, nici închipuire, nici părere, nici nume, nici cuvânt, nici atingere, nici ştiinţă, cum alcătuim acest tratat despre numirile dumnezeieşti, odată ce dumnezeirea s-a arătat de nenumit şi mai presus de numiri.

Deci cum am spus, când am expus învăţăturile teologice, El este ceea ce este. Unul necunoscutul, suprafiinţialul, Binele prin Sine, unitatea treimică, de o dumnezeire, de o bunătate ce nu se poate nici spune, nici înţelege. Dar şi numirile potrivite îngerilor ale sfintelor puteri, care trebuie socotite fie dăruiri, fie primiri ale bunătăţii mai presus de cunoaştere şi de arătare, sunt negrăite şi necunoscute şi le sunt proprii numai îngerilor învredniciţi de cunoaşterea mai presus de cunoaşterea îngerească a lor. Minţile de chip dumnezeiesc, unite cu acestea, pe cât e cu puţintă, printr-o imitare îngerească (fiindcă minţile îndumnezeite au parte de o astfel de

unire cu lumina supradumnezeiască prin toată odihna lucrării înţelegătoare) o laudă în mod principal prin orice desprindere de cele ce sunt, luminate de ea cu adevărat şi mai presus de fire, prin unirea preafericită cu ea. Căci puterea celor ce sunt e ridicată astfel peste toate în chip mai presus de fiinţă, dar ea nu e nimic.

Deci suprafiinţialitatea dumnezeiască, care este supraexistenta suprabunătăţii, nu e cu putinţă nimănui din cei ce sunt iubitori ai adevărului mai presus de tot adevărul să o laude nici ca raţiune sau ca putere, nici ca minte sau ca viaţă sau ca fiinţă, ci ca pe una ce e negaţia prin depăşire a toată deprinderea, mişcarea, viaţa, închipuirea, opinia, numele, cuvântul, cugetarea, înţelegerea, fiinţa, stabilitatea, fixitatea, unirea. Deoarece, ca existenţa bunătăţii, este prin însăşi exisienţa ei cauza a toate câte sunt. Dar pronia bunătăţii dumnezeieşti ca obârşie a tuturor trebuie lăudată din toate cele cauzale. Şi fiind ea aceasta, este obârşia şi suportul (ipostasul) tuturor şi toate o doresc pe ea: cele înţelegătoare* şi raţio¬nale (voepa KCXI XoyiKCt) în mod cunoscător, iar cele subordonate acestora în mod simţual (sensibil). Şi celelalte au mişcarea vitală sau sunt simple prin deprinderea fiinţială sau habituală.

§6

Ştiind-o aceasta, teologii lui Dumnezeu (autorii Scripturilor) îl laudă pe El şi ca pe Cel fără nume dar şi din tot numele. Fără nume îl arată atunci când spun că obârşia dumnezeiască uimeşte (mustră) pe cel ce întreabă într-una din vederile tainice ale arătării dumnezeieşti simbolice: ***Care este numele Tău? (Fac. 32.29);*** şi Acesta, renunţând la a se face cunoscut prin orice nume dumnezeiesc, spune: ***Şi pentru ce întrebi despre numele Meu? Acesta este minunat (Fac. 32.29: Jud. 13.18). Oare nu acesta este cu adevărat numele minunat, că e mai presus de tot numele, că e fără nume că e deasupra a tot numele ce se poate numi fie în veacul acesta, fie în cel viitor (Ef.r 1,21)?***

Iar cu multe nume îl arată atunci când îl prezintă zicând Eu sunt Cel ce sunt (Ieş. 3,14): Viaţa, Lumina, Dumnezeu, Adevărul (cf. Fac. 28,13; Ioan 8,12; 14.6 etc.); şi când înţelepţii în cele dumnezeieşti îl laudă ca pe cauzatorul tuturor prin multe nume, din toate cele cauzate, de pildă ca bun, ca frumos, ca înţelept, ca iubit, ca pe Dumnezeul dumnezeilor, ca pe Domnul domnilor, ca pe Sfântul Sfinţilor, ca pe Cel veşnic, ca pe Cel ce este: ca pe cauzatorul veacurilor, ca pe dăruitorul vieţii, ca înţelepciunea, ca Mintea, ca Raţiunea (Cuvântul), ca Cunoscătorul, ca întrecând toate comorile a toată cunoştinţa, ca putere, ca Stăpânitorul, ca împăratul împăraţilor, ca Cel Vechi de zile, ca neîmbătrânîtor şi neschimbabil, ca mântuire, ca dreptate, ca sfinţenie, ca răscumpărare, ca întrecând toate în mărire, dar şi ca aflându- se în adiere subţire. Ei mai spun că

El este în minţi şi în suflete şi în trupuri, în cer şi pe pământ acelaşi în aceleaşi, în lume, în jurul lumii, mai presus de lume, mai presus de ceruri, mai presus de fiinţă, soare, stea, foc, apă, duh, rouă, nor, stâncă prin sine, piatră toate cele ce sunt şi nimic din cele ce sunt.

§7

Astfel Celui ce e cauza tuturor şi mai presus de toate, i se potriveşte şi lipsa numelui şi toate numele celor ce sunt, ca să fie cu adevărat împărăţia tuturor şi ca în jurul ei să fie toate şi toate să fie dependente de ea ca pricină, obârşie, ca margine şi ea să fie, după Scriptură toate în toţi (I Cor. 15.28) şi să fie lăudată cu adevărat ca suportul (ipostasul) tuturor, obârşia şi desăvârşitoarea, susţinătoarea ocrotirea şi casa, cea care întoarce toate spre Sine şi aceasta în mod unitar, cel nesupus vreunei relaţii liber de toate. Căci nu e numai cauza susţinerii sau a vieţii sau a desăvârşirii, ca să fie numită bunătate mai presus de nume, de mânie numai din această purtare de grijă sau din alta, ci cuprinde toate cele ce sunt în Sine în mod simplu şi fără să se mărginească, prin bunătatea atotdesăvârşitei bunătăţi a aceleiaşi unice şi atoatecauzatoare purtări de grijă. Şi e lăudată şi numită din armonia lăuntrică a tuturor.

§8

Dar teologii (autorii Scripturilor) nu le vestesc acestea numai din purtările de grijă atotcuprinzătoare şi parţiale sau din cele providenţiale, ci le numesc uneori şi arătări văzute în sfintele locaşuri dumnezeieşti sau din cele care le luminează în alte locuri celor tainic iniţiaţi, prin alte şi alte cauze şi puteri, bunătatea mai presus de fire care întrece în strălucire orice numire şi o îmbracă în forme şi chipuri omeneşti sau de foc sau fulgerătoare şi laudă ochii, şi urechile, şi sprâncenele, şi feţele, şi mâinile, şi palmele, şi aripile, şi braţele, şi spatele, şi picioarele, cununile şi scaunele. Se mai folosesc şi de potire, de vase şi de altele şi o acoperă în alte înfăţişări tainice, despre care vom vorbi după putinţă în Teologia simbolică. Acum însă, rămânând la ceea ce ţine de lucrarea de faţă, rezumându-ne la cele din Scripturi şi folosindu-ne ca de un îndreptar de cele spuse în ea şi privind la ele vom trece la explicarea numirilor spirituale (inteligibile), privind la ceea ce ne expune în toată Scriptura rânduiala ierarhică şi pătrunzând cu înţelegere dumnezeiesc văzătoare la înţelesurile asemănătoare (propriu-zis) celor dumnezeieşti. Şi vom îmbia urechi sfinţite explicării sfintelor numiri dumnezeieşti, întărind în cei sfinţi cele sfinte, potrivit dumnezeieştii tradiţii şi apărându-le de râsul şi batjocura celor neiniţiaţi în ele, ba mai mult pe aceia înşişi dacă există peste tot astfel de oameni, eliberându-i de o astfel de luptă împotriva acestora.

Deci tu însuţi bunule Timotei trebuie să păzeşti acestea urmând preasfânta explicare, neimpărtăşind nici în scris, nici în vorbire cele dumnezeieşti celor neiniţiaţi. Iar mie să-mi ajute Dumnezeu să laud în mod cuvenit lui multele numiri binefăcătoare ale dumnezeirii nenumite şi să nu depărteze cuvântul adevărului din gura mea.

Capitolul II - Despre teologia unită şi distinctă şi care e unirea şi distincţia dumnezeiască

§1

Bunătatea dumnezeiască de sine cum ne arată Scriptura, aplică întregii obârşii dumnezeieşti toate înţelesurile dumnezeieşti, arătându-le ca ale ei. Căci ce se poate învăţa din Sfânta Scriptură că e Dumnezeu altceva, când însăşi dumnezeiasca obârşie spune: De ce-mi zici bun? Nimeni nu este bun decât numai Dumnezeu (Mat. 19, 17). Aceasta ni s-a spus şi în alte locuri, când le-am cercetat, arătându-ne că toate numirile dumnezeieşti nu sunt atribuite de Scripturi niciodată vreunei părţi, ci întregii dumnezeiri şi plenitudinii ei. Şi toate sunt referite în mod neîmpărţit şi absolut, fără excepţie, în întregime întregii dumnezeiri. Căci, cum am amintit în învăţăturile teologice, cine nu recunoaşte că acestea se spun despre întreaga dumnezeire ar îndrăzni cu blasfemie să sfâşie în mod necuvenit unitatea supraunită.

Deci trehuie spus că aşa trebuie cugetat despre toată dumnezeirea. Căci însuşi Cuvântul cel prin fire bun a spus: ***Eu sunt bun (Mat. 20.15).*** Şi un prooroc dintre cei insuflaţi de Dumnezeu laudă Duhul cel bun (cf. Ps. 142,10). Şi iarăşi cuvântul: ***Eu sunt Cel te sunt (Ieş. 3,14),*** dacă nu s-ar spune despre întreaga dumnezeire, ci l-ar înţelege mărginindu-se la o parte, cum s-ar auzi cuvântul: ***Acestea zice Cel ce este, Cel ce era, Cel ce va veni, Atotţiitorul (Apoc. 1,8).*** Şi: ***Iar Tu Acelaşi eşti (Ps. 101.28) sau Duhul Adevărului, care este care de la Tatăl purcede (Ioan 15.26).***

Şi, dacă nu ar spune că toată dumnezeirea este viaţă, cum ar fi adevărat cuvântul sfânt: ***Precum Tatăl scoală pe morţi şi îi face vii, aşa şi Fiul pe care voieşte îi face vii (Ioan 5,21)*** şi iarăşi: ***Duhul este de viaţă făcător (Ioan 6,63).***

Iar că şi domnia peste toate o are întreaga dumnezeire şi nu se poate spune aceasta numai despre dumnezeirea născătoare de Dumnezeu sau despre cea filială, o vedem şi în faptul că Scriptura spune de atâtea ori şi despre Tatăl şi despre Fiul că sunt Domn, dar că şi Duhul este Domn. Dar şi frumuseţea şi înţelepciunea sunt

atribuite întregii dumnezeiri; la fel lumina şi îndumnezeirea şi calitatea de cauză şi toate câte sunt atribuite cu laudă de Scripturi întregii dumnezeiri. În mod concentrat o spune accasta, când zice: ***Toate sunt din Dumnezeu (cf. I Cor. 8.6);*** şi prin desfăşurare, când zice: ***Toate au fost creare prin El şi spre El (Ioan 1,3)*** şi: ***Intru El stau toate (cf. Rom. 1 1,36);*** şi: ***Trimite-vei Duhul Tău şi se vor zidi (Ps. 103,31).***

Şi ca să spunem pe scurt, Cuvântul dumnezeiesc însuşi a spus: ***Eu şi Tatăl una suntem (Ioan 10.30);*** şi: ***Toate câte le are Tatăl, ale Mele sunt (Ioan 16,15)*** şi: ***Toate ale Mele ale Tale sunt şi ale Tale, ale Mele (Ioan 17,10).*** Şi iarăşi, spunând că toate ale Tatălui sunt şi ale lui le atribuie şi Duhului dumnezeiesc în mod comun şi unitar. E vorba dc lucrările dumnezeieşti, de închinarea, de cauzalitatea izvorâtoare şi fără lipsuri şi de împărţirea darurilor binefăcătoare. Şi nici unul dintre cei ce se hrănesc din dumnezeieştile Scripturi cu înţelesurile lor nestrâmbate socotesc că nu va nega că toate cele potrivite lui Dumnezeu sunt proprii întregii dumnezeiri, după desăvârşitul cuvânt al lui Dumnezeu.

Acestea fiind arătate nouă în cuvintele de mai sus pe scurt şi în parte, iar în altele mai pe larg şi mai desfăşurat, vom încerca să arătăm mai dezvoltat că trebuie înţelese ca referindu-se la întreaga dumnezeire.

§2

Iar dacă ar spune cineva că noi introducem prin aceasta o confuzie între cele distincte cuvenite lui Dumnezeu, socotim că acest cuvânt nu-l poate convinge nici pe el că e adevărat. Căci, dacă este cineva care se opune în general Scripturilor el va fi departe şi de înţelepciunea omenească şi dacă nu respectă înţelepciunea din Scripturi, cum se va învoi să fie călăuzit de noi în ştiinţa despre Dumnezeu? Iar dacă ţine seama de adevărul Scripturilor, noi de asemenea ţinând seama de regula şi lumina lor vom păşi neclintit pe calea lor, atât cât putem, spunând că Scriptura ne predă unele în chip unit iar altele, în chip distinct; şi nu trebuie nici să despărţim cele unite, nici să confundăm cele deosebite. Ci să le urmăm după putere, tinzând spre luminile dumnezeieşti. Şi luând de acolo descoperirile dumnezeieşti, ne silim să păzim în noi neînmulţite şi neîmpuţinate şi neschimbate, ca pe o regulă prea bună a adevărului cele din ea, păziţi de paza Scripturii şi întăriţi spre a păzi în ele pe cei ce voiesc să le păzească.

§3

Deci cele unite ale întregii dumnezeiri sunt, precum am arătat mai pe larg în învăţăturile teologice, suprabunătatea, supradumnezeirea, suprafiinţa, supra-

viaţa, supraînţelepciunea şi toate câte le lasă (neagă pe cele create) prin depăşire. Impreună cu ele sunt numite şi toate cele cauzale: binele, frumuseţea, existenţa, puterea născătoare de viaţă, înţelepciunea şi toate cele vin din darurile bunătăţii ei sau din cauza tuturor bunătăţilor. Iar cele deosebite (distincte) sunt numele mai presus de fiinţă şi lucrul (ceea ce e propriu) Tatălui şi Fiului şi Duhului, neintroducându-se nici o schimbare a lor sau contopire. Pe lângă aceasta se mai disting: viaţa, ca noi, desăvârşită şi neschimbată a lui Iisus şi toate taine fiinţiale ale iubirii de oameni care vin din aceasta.

§4

Dar socotesc că trebuie ca noi, reluând tema să expunem mai mult modul unităţii şi distincţiei dumnezeieşti, ca să ne devină bine văzut tot înţelesul lor, care neagă toată diferenţa variată şi neclară, dar şi defineşte, după cât se poate, în mod bine distinct şi clar şi bine orânduit, cele proprii fiecăruia. Căci, precum am spus şi în alte locuri, cei iniţiaţi în chip sfânt în tradiţia învăţăturii noastre despre Dumnezeu numesc uniri dumnezeieşti cele ale identităţii negrăite şi mai presus de cunoaştere, cu termenul ascuns şi nearătat, iar distinctit, ieşirile (procesiunile) şi arătările bune ale obârşiei dumnezeieşti. Şi arată, urmând sfintelor Scripturi, cele proprii numitei uniri şi iarăşi spun că unele uniri sunt proprii şi celor distincte.

De pildă, spun că ţine de unirea dumnezeiască suprafiinţa ei, fiind una şi comună Treimii începătoare, existentă mai presus de fiinţă, dumnezeirea mai presus de dumnezeire, bunătatea mai presus de bunătate, fiind mai presus de orice identitate a celor ce întrec identitatea deplină a tuturor; la fel, unitatea începătoare, negrăirea antecedenţa oricărei exprimări ca necunoaştere, atotspiritualitatea, temelia şi afirmarea tuturor şi negarea prin depăşire a tuturor, existenţa mai presus de orice afirmare şi negare, aflarea şi întemeierea ipostasurilor începătoare unul în altul, de se poate spune aşa, supranumite în întregime şi prin nici o parte confundate, ca luminile unor sfeşnice (ca să ne folosim de exemplele sensibile şi familiare), care sunt într-o casa unică şi întregi în întregimea reciprocă, dar având fiecare în mod propriu subzistenţa deplină şi exactă, însă şi un mod distinct una faţă de alta; sunt unite în distincţie şi distincte în unire.

E aşa cum vedem într-o casă multe lămpi, cu luminile unite într-o lumină şi luminând într-o singură strălucire indistinctă, încât n-ar putea cineva, precum socotesc, să deosebească lumina acestei lămpi de a celorlalte în aerul care cuprinde toate luminile şi să vadă pe una fără alta, fiind unite toate în mod neamestecat cu toate. Dar şi dacă ar scoate cineva una din lămpile casei, nu va

micşora toată lumina casei, având fiecare din celelalte lumini în sine pe cea scoasă sau nelipsindu-i aceleia ceva din ea celorlalte.

Căci era precum am spus, o unire desăvârşită şi neamestecată a tuturor cu toate, fiind cu adevărat toate în acel aer ca într-un corp, a cărui lumină atârnă de prezenţa materială a tuturor. Dar spunem că unirea mai presus de fiinţă a luminilor nu e numai dincolo de unirile din corpuri, ci şi de cele din suflete înseşi şi din minţi. Pe acestea le au în mod neamestecat şi mai presus de lume toate luminile supracereşti de chip dumnezeiesc, prin împărtăşire pe măsura lor de unirea ridicată mai presus de toate.

§5

Dar în învăţăturile despre Dumnezeu Cel mai presus de fiinţă este şi o altă distincţie, nu numai cea de care am vorbit - că fiecare din ipostasurile de obârşie este întemeiat (subzistă) în unitatea însăşi în mod neamestecat şi fără să se confunde; este şi cea care constă în naşterea dumnezeiască mai presus de fiinţă, care nu are reciprocitate. Singurul izvor al dumnezeirii mai presus de fiinţă este Tatăl. Tatăl nefiind Fiu, nici Fiul Tată ci păstrând cu sfinţenie fiecare din ipostasurile de obârşie cele de laudă ale sale. Acestea sunt unirile şi distincţiile din unitatea şi existenţa negrăită. Iar dacă este o dumnezeiască distincţie şi procesiune potrivită bunătăţii dumnezeieşti, a unirii supraunităţii dumnezeieşti, care se înmulţeşte pe Sine rămânând unită, sunt unite potrivit distincţiei dumnezeieşti şi transmisiunile între de producătoare de substanţă, producătoare de viaţă, făcătoare de înţelepciune şi celelalte daruri ale bunătăţii, cauză a tuturor prin care se laudă cele de care se împărtăşesc în chip neîmpărtăşibil cele participate sau cele care se împărtăşesc ultimelor. Şi aceasta este comun şi unitar întregii dumnezeiri, să se facă împărtăşită toată şi întreagă de fiecare din cele ce se împărtăşesc şi nici una nu este, prin vreo parte. E ca punctul din mijlocul cercului înconjurat de toate liniile din cerc. Sau altă pildă: multele întipăriri ale unei peceţi se împărtăşesc de pecetea originală şi în fiecare din întipăriri e pecetea întreagă şi aceeaşi şi nu este în nici una printr-o parte. Dar e mai presus şi de acestea neîmpărtăşirea atoatecauzatoarei dumnezeiri, prin faptul că nu este vreo atingere de ea, nici altceva comun între ea şi cele ce se fac prin împărtăşire.

§6

Ar putea spune cineva: Nu este pecetea întreagă şi aceeaşi în toate întipăririle. Dar nu pecetea este cauza acestui fapt (căci ea se comunică pe sine întreagă şi aceeaşi fiecăruia); ci deosebirile celor ce se împărtăşesc fac neasemenea întipăririle

originalului unic şi întreg şi acelaşi. Dar dacă ar fi toate simple şi uşor de întipărit şi netede şi nedeosebite şi nu contrare şi virtuoase, nu ar fi nici flexibile şi necontestate şi n-ar avea nici curată şi clară şi persistentă forma primită. Iar dacă le lipseşte ceva din capacitatca amintită, acesta e cauza neîmpărtăşirii şi neimprimării clare a celor câte provin din incapacitate lor.
Dar s-a deosebit în lucrarea dumnezeiască binefăcătoare faţă de noi mai ales prin faptul că Cuvântul dumnezeiesc cel mai presus de fiinţă s-a făcut fiinţă ca noi din ceea ce e al nostru, împlinind şi pătimind prin ea în modul cel mai înalt deosebit şi excepţional, lucrările dumnezeieşti-omeneşti. Căci acestea nu şi le-au făcut comune Tatăl şi Duhul după nici un înţeles, decât dacă vede cineva aceasta în voinţa cea bună şi de oameni iubitoare şi potrivită cu toată lucrarea lui dumnezeiască negrăită şi mai presus de toate, pe care a împlinit-o făcându-se ca noi Cel neschimbat ca Dumnezeu şi Cuvântul lui Dumnezeu. Astfel ne silim şi noi să unim prin cugetare şi să distingem cele dumnezeieşti precum cele dumnezeieşti însele s-au şi unit şi s-au şi distins.

§7

Dar toate câte le-am aflat din aceste uniri şi distincţii cuvenite lui Dumnezeu în Scripturi, le-am expus în învăţăturile teologice tratând despre fiecare special, pe cât se poate înfăţişând pe unele în mod explicit şi dezvoltat prin raţiunea adevărată şi apropiindu-ne cu mintea netulburaţi de vederile arătate în Scripturi; iar pe altele, însuşindu-ni-le potrivit tradiţiei tainice dumnezeieşti mai presus de puterea noastră înţelegătoare. Căci, toate cele dumnezeieşti şi câte ni s-au descoperit nouă se cunosc prin şi în participări.

Dar ele însele, cum sunt după obârşie şi temelie, sunt mai presus de minte şi de toată fiinţa şi cunoştinţa. De pildă, dacă numim ascunzimea mai presus de fiinţa a lui Dumnezeu viaţa sau fiinţa sau lumina sau raţiune, nu înţelegem nimic altceva decât puterile venite din ea la noi, puteri îndumnezeitoare sau de fiinţă făcătoare sau de viaţă nascătoare sau de înţelepciune dăruitoare. Dar despre ea cugetăm prin desprinderea de toate lucrările înţelegătoare, neînţelegând nici ca îndumnezeire sau viaţă sau fiinţă, căci îi este propriu să fie prin toată depăşirea cauza ridicată peste toate.

Iarăşi, am primit din sfintele Scripturi că Tatăl este dumnezeirea izvorâtoare iar Iisus şi Duhul, mlădiţele dumnezeirii născătoare, de se poate spune aşa, sau vlăstarele crescute din Dumnezeu sau nişte flori şi lumini mai presus de fiinţă. Dar cum sunt acestea, nu e cu putinţă nici a spune, nici a înţelege.

§8

Până aici merge toată puterea lucrării noastre înţelegătoare, că toată părinţimea şi fiimea s-a dăruit din obârşia părintească şi filială ridicată peste toate şi nouă şi Puterilor supracereşti; din ei sunt şi se numesc şi dumnezeii şi fiii şi părinţii dumnezeilor sau minţile asemănătoare cu Dumnezeu, împlinindu-se duhovniceşte această lucrare părintească şi fiiască, adică netrupeşte, nematerial, spiritual; căci Duhul dumnezeiesc e ridicat peste toată nematerialitatea spirituală şi peste toată îndumnezeirea, iar Tatăl şi Fiul sunt prin depăşire deasupra a toată părinţimea şi fiimea.

Căci nu există nici o înrudire exactă între cele cauzate şi cauze. Ci unele din cele cauzate, au chipurile primite de la cauze, dar cauzele însele sunt dincolo şi mai presus de cele cauzate, dat fiind începutul lor. Şi ca să mă folosesc de pildele proprii nouă, îndulcirile şi întristările se numesc făcătoare ale îndulcirii şi întristării. Dar ele însele nici nu se îndulcesc, nici nu se întristează. Şi de focul care încălzeşte şi arde nu se spune nici că se încălzeşte, nici că se arde. Şi dacă ar spune cineva că viaţa vieţuieşte în sine şi lumina se luminează în sine, n-ar grăi drept, după raţiunea mea, decât dacă ar spune acestea în alt mod anume că cele cauzate preexistă în cauze în mod prisositor şi fiinţial.

$9

Dar şi tot ce e mai descoperit din toată învăţătura despre Dumnezeu sau forma pipăibilă asemenea nouă a lui Iisus este de negrăit prin nici un cuvânt şi necunoscută de nici o minte, chiar şi celui mai dintâi dintre îngeri. Că şi-a însuşit fiinţă omenească, am primit în chip tainic. Dar nu ştim cum s-a format din sângele feciorelnic prin altă rânduială decât prin cea după Fire şi cum picioarele uscate ce purtau volumul trupului şi greutatea materiei călcau substanţa lichidă şi nestatornică. Nici celelalte câte ţin de fiziologia (natura trupească) mai presus de fire a lui Iisus. Despre acestea ni s-a vorbit destul în alte locuri şi s-au înfăţişat de strălucitul învăţător în chip mai presus de fire în învăţăturile teologice elementare, redând tot ce a primit el, fie de la Sfinţii teologi (autori ai Scripturilor), fie ceea ce a văzut el însuşi prin cercetare cunoscătoare în Scripturi, ajutat de multa lui deprindere cu acestea, fie introdus de cineva în înţelegerea mai tainică a lor, prin care nu numai a învăţat, ci a şi pătimit cele dumnezeieşti. În felul acesta s-a desăvârşit din iubire, dacă putem să spunem aceasta şi în unirea neînvăţată şi tainică cu ele şi în credinţa în ele. Şi ca să trecem peste vederile cele multe şi

fericite ale înţelegerii puternice a lui în cele mici, în învăţăturile teologice elementare, adunate de el, spune despre Iisus acestea.

§10

Ale preasfântului Ierotei, din învăţăturile teologice elementare

Cauza tuturor care le împlineşte pe toate, este dumnezeirea lui Iisus, care păstrează părţile în armonie cu întregimea. Ea, adunând şi depăşind şi având de mai înainte în sine atât partea cât şi întregul, este fără sfârşit în cele ce au sfârşit, că obârşia desăvârşirii, dar nedesăvârşită în cele desăvârşite, ca mai presus de desăvârşire şi anterioară desăvârşirii. Este forma făcătoare de formă în cele fără formă, ca obârşie a formei; fără formă în forme, ca mai presus de formă. E fiinţă lucrând în toate fiinţele fără prihană, fiinţă mai presus de fiinţă, ridicată peste toată fiinţa, distingând toate începuturile şi ordinele şi fiind temeiul superior a tot începutul şi ordinea. Şi e măsura celor ce sunt şi veacul şi mai presus de veac şi înainte de veac. E cea plină în cele cu lipsuri (în cele nedesăvârşite) supraplină în cele pline, negrăită, inexprimabilă mai presus de minte, mai presus de viaţă, mai presus de fiinţă. E mai presus de fire, în mod mai presus de fire, are suprafiinţă în mod mai presus de fiinţă.

De aceea, a venit mânat de iubirea de oameni până la fire şi s-a făcut cu adevărat fiinţă şi a trăit supradumnezeiescul ca o. ca să fie lăudate cele luate de la noi ca mai presus de minte şi raţiune. Şi în acestea arată ceea ce e mai presus de fire şi mai presus de fiinţă, nu numai întrucât şi-a făcut comune ale noastre în mod neschimbat şi neamestecat, nepătimind nimic în supraplinătatea lui de la chenoza (deşertarea) negrăită, ci ceea ce e şi mai nou decât toate cele mai noi, era mai presus de fire în cele fireşti ale noastre, mai presus de fiinţă în cele conforme fiinţei, având toate ale noastre din noi mai presus de noi.

Dar despre acestea s-a spus destul. Să urmărim, deci, scopul cuvântului, explicând numirile comune şi unite ale distincţiei dumnezeieşti, după puterea noastră. Şi, ca să definim clar în cele următoare toate, spunem că distincţia dumnezeiască, precum s-a spus, cuprinde procesiunile bune ale obârşiei dumnezeieşti. Căci, dăruindu-se tuturor celor ce sunt şi având în mod superior participările tuturor bunurilor, se distinge în mod unitar, se înmulţeşte în chip unic, se multiplică fără să iasă din starea de Unul. Şi, deoarece Dumnezeu este Cel ce este în mod mai presus de fiinţă, dar dăruieşte existenţa celor ce sunt şi produce toate fiinţele, se zice că se înmulţeşte acel unic. Este prin producerea din El a multelor existenţe, rămânând nu mai puţin şi Unul în înmulţire şi unit în procesiune şi deplin în distincţie

continuând în chip suprafiinţial să fie ridicat peste toate cele ce sunt şi în aducerea unitară a tuturor la existenţă şi în revărsarea nemicşorată a nemicşoratelor lui dăruiri.

Dar, fiind unic, dăruieşte în acelaşi timp din Sine ca Unul fiecărei părţi şi întregului, unului şi mulţimii; este, de asemenea. Unul în mod mai presus de fiinţă, nefiind nici parte a mulţimii, nici un întreg din părţi. Şi aşa nu e nici unul nici nu participă la Unul, nici nu are unitatea. Este Unul dincolo de acestea, mai presus de unul, de unul în cele ce sunt şi este şi mulţime neîmpărţită, supraplinătate neîmplinită, aducând la existenţă, desăvârşind şi susţinând toată unitatea şi mulţimea. Şi iarăşi, prin îndumnezeirea din El, făcându-se mulţi dumnezei, asemenea lui Dumnezeu, după puterea fiecăruia, se socoteşte că este şi se numeşte o distincţie şi o înmulţire a Dumnezeului cel Unul dar este numai puţin Dumnezeu începător şi Supradumnezeul sau Unicul Dumnezeu, neîmpărţit în minţi împărţite. ci unit în Sine şi neamestecat şi neînmulţit în mulţi.

Şi aceasta înţclegând-o mai presus de fire călăuzitorul comun al nostru şi al învăţătorului nostru în dăruirea luminii dumnezeieşti cel mult exersat în cele dumnezeieşti lumina lumii, le spune acestea în chip îndumnezeitor în sfintele lui scrieri. De fapt dacă sunt mulţi aşa-zişii dumnezei, fie în cer, fie pe pământ - precum sunt mulţi dumnezei şi domni mulţi - dar pentru noi este un singur Dumnezeu, Tatăl, din care sunt toate şi noi întru El şi un singur Domn Iisus Hristos, prin care sunt toate şi noi prin El (I Cor. 8,5-6).

Căci în Dumnezeu unirile sunt mai presus de distincţii şi înaintea lor şi sunt nu mai puţin unite şi după distingerea negrăită şi unitară a Unului. Aceste distincţii comune şi unite ale dumnezeirii întregi vom încerca să le lăudăm după putinţă, ca procesiuni bune din numirile dumnezeieşti ce le descoperă în Scripturi, preştiindu-se, precum s-a spus aceasta, că toată numirea dumnezeiască bine lucrătoare, oricăruia din ipostasurile dumnezeieşti s-ar atribui trebuie să fie înţeleasă fără deosebire ca a întregii obârşii dumnezeieşti.

Capitolul III - Despre puterea rugăciunii şi despre fericitul Ierotei, despre evlavie şi despre scrierea teologică (despre Scriptură)

§1

Să cercetăm în primul rând, de voieşti numele bunătăţii, prima şi desăvârşita şi explicatoarea tuturor procesiunilor lui Dumnezeu, invocând Treimea obârşie a binelui şi suprabună, care explică toate preabunele pronii ale ei. ***Căci trebuie să ne***

înălţăm întâi prin rugăciuni spre ea ca obârşie a binelui şi apropiindu-ne cât mai mult de ea, să ne introducem prin aceasta în cunoaşterea preabunelor daruri statornicite în jurul ei. Fiindcă de fapt ea e prezentă în toate, dar nu toate sunt prezente în ea. Iar când o invocăm pe ea prin preasfintele rugăciuni cu o minte netulburată şi cu capacitatea unirii cu Dumnezeu, suntem şi noi prezenţi în ea. Căci nu e în vreun loc, ca să lipsească cuiva.

Dar şi spunând că este în toate cele ce sunt, suntem departe de infinitatea ei mai presus de toate, cuprinzătoare a tuturor. Deci noi să ne întindem prin rugăciuni spre întâlnirea mai înaltă cu razele dumnezeieşti şi bune. Căci se întâmplă ca şi cu un lanţ mult luminos, care atârnă din vârful cerului şi ajunge la noi, iar nouă, ţinându-ne mereu de el cu mâinile, ni se pare că îl tragem, darde fapt nu noi îl tragem, odată ce e şi sus şi jos, ci noi înşine suntem înălţaţi spre lucirile mai înalte ale razelor mult luminoase. Sau e ca şi când vrând să urcăm pe o corabie, prinzându-ne de vreuna din funiile întinse nouă dintr-o piatră şi date nouă spre ajutor, nu tragem noi piatra spre noi ci noi suntem duşi cu adevărat în corabie prin piatră. Dar şi inversul: dacă cineva, stând pe o piairâ fixă, se depărtează prin ea de corabie, nu face nimic pietrei fixe şi nemişcate, ci el se va depărta pe sine de corabie şi se va despărţi mai mult de ea. De aceea, înainte de orice şi mai mult când e vorba de învăţătura despre Dumnezeu, trebuie să începem cu rugăciunea, nu ca să atragem o putere care e prezentă pretutindeni şi nicăieri, ci ca prin pomenirile şi invocările lui Dumnezeu să ne predăm pe noi înşine lui şi să ne unim cu El.

§2

Dar poate, trebuie să dăm ca justificare a celor spuse şi faptul că deşi vestitul nostru învăţător Ierotei adunând învăţăturile fundamentale teologice în mod mai presus de fire, noi ca unii ce nu o putem face, am scris altele, între care şi învăţătura prezentă despre Dumnezeu. Căci, dacă acela ar fi binevoit să trateze toate temele teologice şi ar fi dezvoltat în parte fiecare capitol teologic, noi n-am fi ajuns la atâta nebunie sau prostie, ca să socotim că ne putem apropia cu mai multă înţelegere şi mai dumnezeieşte de cele teologice decât el sau spunând a doua oară aceleaşi lucruri în mod prisositor, să vorbim în deşert, ba poate să-1 şi nedreptăţim pe cel ce ne e învăţător şi prieten, care după dumnezeiescul Pavel ne-a explicat în mod elementar cuvintele aceluia, răpind vestita lui înţelegere şi explicare şi dăruindu-ne-o nouă. Dar acela, explicând cu adevărat ca un presbiter cele dumnezeieşti, ne-a dat norme rezumative care cuprind multe într-una şi ne-a făcut şi pe noi şi pe cei ca noi, după putinţă, învăţători ai sufletelor mai tinere, poruncindu-ne să dezvoltăm şi să distingem cu raţiunea, pe măsura noastră, expunerile rezumative şi unitare ale minţii atotînţelegătoare a bărbatului acela.

Şi de multe ori îndemnându-ne el la aceasta, ne-a trimis şi cartea însăşi, ca pe cea mai convingătoare. De accea şi noi îl dăm pe el ca învăţător desăvârşit al înţelesurilor mai înalte, socotindu-l între cei mai presus de mulţi sau ca pe o a doua Scriptură următoare a lui Hristos Dumnezeu. Iar celor ca noi le predăm cele dumnezeieşti pe măsura noastră. Căci, dacă hrana tare este a celor desăvârşiţi, de câtă desăvârşire n-au nevoie cei ce o oferă pe ea spre mâncare? Bine ni s-a spus deci şi aceasta, că vederea dc sine înţelegătoare a cuvintelor spirituale şi învăţarea lor cuprinzătoare are nevoie de o înţelegere (mai) presbiterială. Iar ştiinţa şi învăţătura celor ce duc spre aceasta se cuvine dată celor sfinţi şi sfinţiţi într-o treaptă mai de jos. Dar, deşi aceasta s-a observat şi de noi cu mare grijă - ca să rămânem cu tâlcuirea la cele distinse de dumnezeiescul învăţător, n-am repetat totuşi printr-o tautologie aceeaşi explicare a Scripturii propusă de el, fiindcă şi între toţi ierarhii noştri de Dumnezeu inspiraţi el a stăpânit, după autorii Scripturii, precum ştii, peste toţi învăţătorii de taine (căci şi noi, cum ştii şi el şi mulţi din sfinţiţii noştri fraţi ne-am unit în înţelegerea trupului de viaţă începător şi de Dumnezeu încăpător; ba a fost în această şi Iacob, fratele Domnului şi Petru, culmea de vârf şi presbiterială a teologilor; apoi s-a socotit potrivit pentru toţi ierarhii să laude, pe cât era în siare fiecare, bunătatea nesfârşită în putere a slăbiciunii dumnezeieşti. Căci cu totul ridicându-se peste sine, cu totul ieşind din sine, a pătimit cele lăudate. Şi fiecare din cei ce îi auzeau şi îl vedeau, îl cunoşteau şi nu-1 cunoşteau îl socoteau ca un cântăreţ dumnezeiesc inspirat de Dumnezeu.

Dar ce ţi-aş putea spune ţie despre cele teologhisite de acela? Căci dacă nu uit şi de mine însumi, ştiu multe de la tine auzind unele părţi dumnezeieşti din acele învăţături de laudă. Căci ţi-a fost grija să nu comunici în mod trecător cele despre Dumnezeu.

§3

Vom lăsa cele de taină, de negrăit celor mulţi şi ţie cunoscute, pentru că sfânta cunoştinţă a noastră trebuie să fie comunicată şi să o apropiem, pe cât e cu putinţă, cât mai multora. Fiindcă el a întrecut pe mulţi din învăţătorii noştri în folosirea timpului şi în curăţia minţii şi exactitatea dovezilor şi în celelalte sfinte învăţături, încât nu am încercat niciodată să privim spre un soare atât de mare. Căci am fost conştienţi de noi înşine şi ştim că nu ajunge să înţelegem cele inteligibile ale celor dumnezeieşti, nici să exprimăm şi să spunem câte sunt cu putinţă de grăit despre cunoştinţa de Dumnezeu.

Ci, fiind departe, suntem lipsiţi de ştiinţa bărbaţilor dumnezeieşti în privinţa adevărului despre Dumnezeu. Fiindcă pentru evlavia prisositoare am ajuns la

convingerea că nu auzim şi nu putem spune nimic despre înţelepciunea dumnezeiască, dacă n-am primit în minte că nu trebuie să fim fără grijă în privinţa cunoaşterii posibile a celor dumnezeieşti. Iar despre aceasta ne-au convins nu numai dorinţele fireşti ale minţilor, care tind cu iubire spre vederea celor mai presus de fire, dar aceasta e şi cea mai bună orânduire a legilor dumnezeieşti. Ea a hotărât să ne ocupăm cu cele mai presus de noi şi de vrednicia noastră, neajunse însă (numai prin noi); să învăţăm toate câte sunt dorite de noi şi ni s-au dăruit. Dar a poruncit să le transmitem cu bunătate, îndată, şi altora.
Ascultând deci şi noi de acestea şi neobosind sau neslăbind în căutarea celor dumnezeieşti, pe cât este cu putinţă, dar ajutând şi pe cei fără putere să privească la cele mai înalte ale noastre, nelăsându-i neajutaţi, ne-am silit să le scriem. Nu îndrăznim să vă învăţăm ceva nou ci distingem şi descoperim în mod rezumativ, cele spuse de Ierotei, sfinţitul cu adevărat de Dumnezeu, prin cercetările în parte şi amănunţite ale fiecărei teme.

Capitolul IV - Despre bine, lumină, frumuseţe, iubire, extaz, râvnă şi că răul nu e nici din ceea ce este şi în cele ce sunt

§1

Să înaintăm deci cu cuvântul la bunătatea însăşi pe care teologii (autorii Scripturii) o atribuie prin excelenţă dumnezeirii mai presus de dumnezeire şi o deosebesc de toate, cum luminează toate care participă la lumina lui după raţiunea puterii lor, aşa şi binele mai presus de soare, prin însăşi existenţa lui ca arhetipul ridicat mai presus de chipul lui obscur, transmite tuturor, pe măsura lor razele întregii bunătăţi. Prin acestea au luat subzistenţă toate fiinţele, puterile şi lucrările inteligibile şi înţelegătoare. Prin ele îşi au viaţă permanentă şi nemicşorată, liberă de toată coruperea şi moartea şi de materie şi de naştere şi de nestatornicie şi curgere şi sunt deasupra oricărei schimbări spre altceva şi spre altundeva. Căci sunt cugetate ca netrupeşti şi nemateriale şi înţeleg că minţi în mod mai presus de lume şi luminează în sens propriu raţiunile existenţelor şi iarăşi îşi dobândesc cele proprii de la cele înrudite. Şi au statornicia din bunătate şi de acolo este temeiul, susţinerea, paza şi locaşul celor bune. Şi dorind-o pe ea au şi existenţă şi bună existenţă. Şi sunt întipărite de ea în chipul binelui, pe cât este cu putinţă şi comunică şi celor de după ele, cum arată rânduiala dumnezeiască, din darurile binelui de care se împărtăşesc ele.

§2

De acolo au ele treptele mai presus de lume, unirile între ele, deosebirile neconfundale, puterile ce urcă pe cele mai de jos la cele mai bune; de acolo sunt: purtarea de grijă a celor mai înalte pentru cele de al doilea (rang) şi păstrarea puterilor proprii, neschimbatele dezvoltări în ele însele, identităţile în dorinţa binelui, stările de vârf şi toate celelalte câte s-au spus de către noi în scrierea Despre însuşirile şi treptele îngereşti. Dar şi cele ce aparţin ierarhiei cereşti, purificările potrivite îngerilor, călăuzirile luminoase mai presus dc lume şi faptele desăvârşitoare ale întregii desăvârşiri îngereşti le au din bunătatea izvorâtoare şi atoate cauzatoare. De la ea li s-a dăruit chipul binelui şi arătarea bunătăţii ascunse în ele şi faptul de-a fi îngeri sau vestitori ai ei, adică ai dumnezeieştii tăceri şi faptul de a fi ca un fel de lumini arătate, proiectate ca tâlcuiri ale Celui ce este în cele ascunse. Dar şi sufletele de după acele sfinte şi sfinţite minţi şi toate cele bune ale sufletelor sunt pentru bunătatea mai presus de bine: faptul de-a fi înţelegătoare, de-a avea ca viaţă esenţială (fiinţială) însăşi existenţa nepieritoare, de-a fi călăuzitoare prin ele ca bine, de-a putea fi înălţate spre obârşia binelui alăturea celor bune şi de a se împărtăşi de iluminările ce ţâşnesc de acolo, pe potriva lor şi de a participa cu toată puterea la darul binelui şi toate celelalte înşirate de noi în scrierea Despre suflet.

Dar dacă trebuie să o spunem şi sufletele neraţionale sau ale animalelor, câte străbat aerul şi umblă pe pământ şi câte se târâie pe pământ şi-şi duc viaţa în apă sau umblă în mod amfibiu şi câte vieţuiesc acoperite sau în peşteri sau simplu au un suflet sau viaţă cu simţuri şi ele toate s-au însufleţit şi au primit viaţa pentru bunătate. Şi toate plantele au pentru ea viaţă crescătoare şi mişcătoare din fire. Şi orice substanţă neînsufleţită şi fără viaţă există din pricina binelui şi a primit pentru el deprinderea fiinţială.

§3

Iar peste toate cele existente (cele ce sunt) este binele. EI dă chip fără chip şi numai în el esle nefiinţa, ca ceea ce întrece fiinţa şi neviaţa care întrece viaţa şi înţelepciunea care întrece lipsa de minte şi toate câte sunt în bine formatoare superioare ale celor fără chipuri. Şi dacă trebuie să o spunem, toate cele ce sunt doresc binele cel mai presus de toate, care el însuşi nu este şi se străduiesc cum să fie în bine şi bune, care e cu adevăra mai presus de fiinţă prin depăşirea tuturor.

§4

Dar, trecând noi prin mijloc, ne-a scăpat descrierea binelui, care este cauza începuturilor şi sfârşiturilor celor cereşti sau a prezentării fiinţei (substanţei) lor care nu le lasă nici să crească, nici să se micşoreze, a mişcărilor făcute în mersul

ceresc atât de întins şi a ordinii stelelor, a măreţiei luminilor şi stabilităţii lor şi a varietăţii schimbătoare a multor mişcări ale unor stele şi a celor doi luminători, pe care Scriptura îi numeşte mari (cf. Fac. 1.16) a revenirii lor periodice la aceleaşi locuri, prin care se succed zilele şi nopţile şi se măsoară lunile şi anii, care definesc mişcările ciclice ale timpului şi ale celor din timp şi le numără, le statornicesc şi le susţin. Dar ce ar spune cineva despre însăşi raza soarelui în sine? Căci lumina ei este din bine şi ea este chipul bunătăţii. De aceea binele se şi laudă cu numiri luminoase, care descoperă ca în chipuri arhetipul. Căci precum bunătatea dumnezeirii cea mai presus de toate străbate de la cele mai înalte şi mai vechi fiinţe până la cele din urmă şi este mai presus de toate, neajungând nici cele mai de sus la înălţimea ei nici ccle mai de jos netrecând de cuprinsul ei şi luminează pe toate câte pot să fie luminate şi le creează şi le dă viaţă şi le susţine şi le desăvârşeşte şi este măsura celor ce sunt şi veacul şi numărul şi ordinea şi cuprinsul şi cauza şi ţinta, la fel şi chipul arătat al bunătăţii dumnezeieşti - care este soarele acesta - este mare şi întreg luminos şi pururea luminat.
Revărsarea de multe feluri a binelui în toate cele ce se pot împărtăşi de el le luminează pe toate şi are lumină supra extinsă, cum întinde soarele la tot cosmosul văzut, în sus şi în jos, strălucirile razelor sale. Şi dacă ceva nu se împărtăşeşte de ele, aceasta nu e din cauza slăbiciunii sau scurtimii răspândirii luminii lui ci a celor ce prin incapacitatea primirii nu se întind la împărtăşirea de lumină. De fapt razele trecând prin altele le luminează pe toate cele capabile şi nu e nimic din cele văzute la care să nu ajungă mărimea covârşitoare a luminii soarelui.

Dar ea contribuie şi la naşterea şi devenirea corpurilor şi le mişcă spre viaţă şi le hrăneşte şi le face să crească şi le desăvârşeşte şi le curăţeşte şi le uneşte. Şi astfel, lumina lui este măsura şi numărul orelor, al zilelor şi al întregului timp al nostru. Căci ea este lumina - deşi la început era fără formă - de care a vorbit Moise şi ea a rânduit prima treime a zilelor noastre (cl. Fac. 1,14). Şi, precum bunătatea le întoarce toate spre sine şi este adunătoarea proprie a celor împrăştiate, ca dumnezeirea începătoare şi unificatoare şi toate se doresc după ea ca începătoare, ca susţinătoare, ca ţintă, aşa binele este (cum zice Scriptura) cel din care au luat toate existenţă şi sunt ca produse ale cauzei desăvârşite şi în care toate se menţin, păzite şi ţinute ca într-un sân atotţiitor şi spre care se întorc toate, ca spre capătul propriu al fiecăruia. După el se doresc toate cele înţelegătoare şi raţionale în mod cunoscător, cele simţuale în mod senzorial, cele lipsite de simţire prin mişcare înnăscută a dorinţei vitale, iar cele lipsite de viaţă şi socotesc, numind bunătate însăşi existenţa dumnezeiască (obârşia dumnezeiască) care prin însăşi faptul că e binele, ca bine fiinţial (prin fiinţă) întinde bunătatea la toate cele ce sunt. De fapt, precum soarele nostru, nu prin cugetare sau voinţă, ci prin însuşi faptul că este, simplu existente, numai prin capacitatea împărtăşirii fiinţiale.

Potrivit aceleiaşi raţiuni, chipul arătat şi lumina adună şi întoarce spre sine toate cele ce sunt, pe cele ce văd, pe cele mişcate şi luminate, pe cele încălzite, adunându-le sub razele ei. De aceea şi soarele le ţine împreună pe toate şi le adună pe cele împrăştiate. Şi toate cele sensibile se doresc după el fie ca să vadă, fie ca să fie mişcate şi luminate şi încălzite şi peste tot să fie susţinute. Şi nu spun după un cuvânt din vechime ca soarele, fiind şi creator al întregului cârmuieşte în mod propriu lumea văzută ci că cele nevăzute ale lui (Dumnezeu) se văd de la zidirea lumii, din făpturi fiind cunoscute, adică veşnica lui putere şi dumnezeire - (Rom. 1,20).

§5

Dar acestea ţin de teologia simbolică. Dar acum trebuie să lăudăm şi să spunem numele luminii spirituale a binelui, pentru că binele se numeşte lumină spirituală (inteligibilă), pentru că toată mintea supracerească e plină de lumină spirituală. Şi toată neştiinţa şi rătăcirea trebuie alungată din toate sufletele în care ajunge şi tuturor trebuie să li se transmită sfânta lumină şi ochii lor înţelegători trebuie curăţiţi de ceaţa neştiinţei care îi învăluie; iar sufletele trebuie ridicate şi eliberate de marea povară a întunericului în care sunt închise. Intâi trebuie să li se transmită o lumină moderată. Apoi, ca unora ce au gustat lumina şi o doresc mai mult, să li se dăruiască şi mai mult şi să lumineze cu prisosinţă, fiindcă au iubit mult (cf. Luc. 7,47). Şi pururea se vor întinde înainte, pe măsura înălţării lor.

§6

Deci toată lumină bună se numeşte lumină spirituală, ca rază izvorâtoare şi ca revărsare de lumină ţâşnitoare de sus, care luminează din plinătatea ei toată mintea mai presus de lume şi din jurul lumii şi înnoieşte toate puterile lor înţelegătoare şi le cuprinde pe toate, fiind aşezată mai presus de ele şi depăşindu-le pe toate prin faptul că e mai presus de ele. Şi simplu vorbind, toată domnia puterii luminătoare, ca una ce e lumină începătoare şi mai presus de lumină, cuprinde şi adună în sine ca mai presus de ea şi înainte de ea, toate cele înţelegătoare şi cele raţionale şi le leagă într-una. Căci, precum neştiinţa dezbină pe cei rătăciţi, aşa prezenţa luminii inteligibile (spirituale) adună şi uneşte şi desăvârşeşte pe cei luminaţi şi-i întoarce de la opiniile multiple spre Cel cu adevărat existent (πρὸς τὸ ὄντως ὄν) şi-i adună de la vederile variate sau mai bine zis, de la închipuiri la cunoştinţa cea una, adevărată, curată şi unitară, umplându-i de singura şi unica lumină.

§7

Acest bine e lăudat de sfinţii cuvântători şi ca frumos, şi ca frumuseţe, şi ca iubire, şi ca iubit şi prin toate celelalte numiri dumnezeieşti cuvenite frumosului, de frumuseţe făcător şi plin de har. Iar frumosul şi frumuseţea se pot distinge în cauza care le cuprinde în una pe toate. Căci acestea distingându-le în toate existenţele ca participate şi participante, spunem că frumos este ceea ce participă la frumuseţe, iar frumuseţea este participarea la cauza frumuseţii tuturor celor frumoase. Iar frumosului mai presus de fiinţă i se spune frumuseţe, pentru frumuseţea transmisă de la ea tuturor celor ce există, fiecăruia în mod propriu şi pentru că e cauza bunei armonii şi luminozităţi, ca o lumină ce transmite tuturor transmisiunile de frumuseţe făcătoare ale razelor ei izvorâtoare şi ca una ce atrage la sine (de unde i se spune şi frumos) toate şi le adună pe toate în toate ca în una şi aceeaşi. Iar frumosul, ca atotfrumosul şi suprafrumosul şi pururea existent şi acelaşi frumos, nu devine, nici nu se pierde, nici nu creşte, nici nu se veştejeşte, nici nu ia ceva frumos în altceva urât, nici nu e o dată altădată nu, nici nu e faţă de ceva frumos, faţă de altceva urât nici nu e acum, iar acum nu că uneori fiind frumos, alteori nu, ca fiind unora frumos, altora nefiind frumos. Ci acelaşi e în sine cu sine, de acelaşi unic chip, fiind pururea frumos şi având în sine, mai înainte de tot frumosul, în mod superior, frumuseţea izvorâtoare. Căci a preexistat prin firea simplă şi suprafirească a tuturor celor frumoase, toată frumuseţea şi tot frumosul în mod unitar în calitate de cauză.

Căci din acest frumos le vine tuturor celor ce sunt existenţă şi pentru frumos sunt toate armoniile şi prieteniile şi comuniunile între toate şi toate şi prin frumos s-au unit toate şi frumosul e începutul tuturor sau cauza făcătoare a tuturor. El le mişcă pe toate şi le susţine prin dragostea de frumuseţe proprie. Şi e capătul tuturor şi cauza iubită şi finală (căci toate se fac pentru frumos) şi exemplară, căci toate se definesc conform lui. De aceea frumosul este acelaşi cu binele, pentru că toate se doresc după frumos şi bine prin toată cauza. Şi nu există ceva din cele ce sunt care să nu se împărtăşească de frumos şi de bine. Ba cuvântul va îndrăzni să spună şi aceasta, ca şi ceea ce nu participă la frumos şi la bine. Căci şi el va fi frumos şi bun când se va lăuda în Dumnezeu prin înlăturarea tuturor în mod mai presus de fiinţă. Acest Unul bun şi inimos este în mod unitar cauza tuturor celor multe frumoase şi bune. Din acesta sunt toate existenţele fiinţiale ale celor ce sunt, unirile, deosebirile, identităţile, diferenţele, asemănările, neasemănările, cele comune celor contrare, neamestecările celor unite, proniile celor mai de sus, deosebirile celor din aceleaşi elemente, întoarcerile celor de mai jos, stările nemişcate şi duratele tuturor celor ce se păzesc pe ele însele.

Şi iarăşi cele comune tuturor în toate, în mod propriu fiecăruia şi acordurile şi prieteniile neconfundate şi armoniile întregului, comparaţiile aflate în întreg,

legăturile nedesfăcute ale celor ce sunt, succesiunile neîntrerupte ale celor ce se desfăşoară, toate stările şi mişcările minţilor, ale sufletelor, ale trupurilor. Căci e o stare şi o mişcare în toate, ceea ce ţine pe fiecare durabil mai presus de orice stare şi mişcare în raţiunea sa şi îl mişcă în mişcarea proprie.

§8

Şi se spune că se mişcă minţile dumnezeieşti, unindu-se în mod circular cu iluminările fără început şi fără sfârşit ale frumosului şi binelui; dar şi în mod direct (în linie dreaptă), când ies spre purtarea de grijă a celor mai de jos îndreptându-le pe toate în mod direct (în linie dreaptă) şi în mod circular şi în spirală când purtând de grijă de cele mai de jos rămân fără să iasă din ele în identitatea lor. In această identitate a frumosului şi binelui ce se mişcă nesfârşit unul în altul.

§9

Iar mişcarea sufletului este circulară, ca intrare în sine însuşi de la cele din afară şi ca adunare unitară în ele însele a puterilor lui înţelegătoare, ca adunare ce-i dăruieşte sufletului ca într-un cerc, nerătăcirea întorcându-l şi adunându-1 de la cele din afară, întâi în el însuşi, apoi ca pe unul ce a devenit unitar, unindu-l cu puterile ce se unesc în mod unitar şi astfel conducându-l spre frumosul şi binele care e mai presus de toate cele ce sunt şi e unul şi acelaşi şi fără început şi fără sfârşit. Iar în spirală se mişcă sufletul, întrucât uneşte cunoştinţele dumnezeieşti în mod propriu cu sine nu în chip înţelegător şi unitar, ci raţional şi desfăşurat, ca prin nişte lucrări amestecate şi unitare. Iar în mod direct (în linie dreaptă), când neintrând în sine şi nemişcându-se printr-o înţelegere unitară (căci aceasta este, cum am spus, în cerc), ci mişcându-se spre cele din jurul său şi de la cele din afară, se înalţă ca de la nişte simboale variate şi înmulţite spre intuiţiile simple şi unite.

§10

Deci cauza acestor trei mişcări ale tuturor şi a celor sensibile şi cu mult înainte a per-sisienţelor şi stărilor şi temeiurilor, ca şi susţinătoarea şi capătul final al lor este frumosul şi binele, care e mai presus de toată starea şi mişcarea. De aceea, toată starea şi mişcarea e din el şi în el şi spre el şi pentru el. Căci din el şi prin el e şi toată fiinţa şi viaţa şi a minţii şi a sufletului, micimile şi egalităţile, mărimile, măsurile, asemănările celor ce sunt armoniile, combinările, întregimile. Părţile din el e totul unul şi mulţime, legăturile părţilor, unirile tuturor părţilor, desăvârşirile întregurilor, calitatea, cantitatea, lăţimea, nesfârşitul, comparaţiile, deosebirile, toată nesfârşirea, toată marginea, toate definiţiile, treptele, depăşirile, elementele. formele, toată fiinţa, toată puterea, toală lucrarea, toată deprinderea, toată simţirea,

toată raţiunea, toată înţelegerea, toată atingerea, toată ştiinţa, toată unirea. Şi simplu, tot ce există e din frumos şi bine şi în frumos şi bine şi se întoarce spre frumos şi bine. Şi toate câte sunt şi se fac sunt şi se fac pentru frumos şi bine şi toate privesc spre el şi sunt mişcate spre el şi se susţin de el şi sunt din pricina lui şi pentru el; şi în el e tot începutul ca model săvârşitor, făcător, formator, temeiul elementelor şi simplu, tot începutul, toată susţinerea şi capătul final. Şi, ca să spun într-un cuvânt, toate cele ce sunt, sunt din frumos şi bine. Şi, toaie cele ce nu sunt sunt în chip mai presus de fiinţă în frumos şi bine. Şi acesta este începutul tuturor şi mai presus de început şi supra desăvârşit. Că din el şi prin el şi în el şi spre el sunt toate, cum spune sfântul cuvânt (Rom. 11.36). Deci tuturor le este dorit şi iubit frumosul şi binele. Şi pentru el şi din pricina lui iubesc şi cele mai mici pe cele mai înalte întoarse spre ele şi stau în comuniune cu cele de aceeaşi constituţie şi treaptă şi cele mai înalte au purtare de grijă pentru cele mai mici şi ele se susţin pe ele şi toate dorind frumosul şi binele, fac şi voiesc toate câte le fac şi le voiesc. Dar Cuvântul adevărat îndrăzneşte să spună şi aceasta, că El însuşi e cauzatorul tuturor pentru covârşirea bunătăţii şi pe toate le iubeşte şi toate le face, toate le desăvârşeşte, toate le susţine, toate le întoarce spre Sine şi este şi iubirea dumnezeiască, face roditor binele binelui pentru bine. Căci însăşi iubirea binefăcătoare a celor ce există, preexistând în mod covârşitor în bine, nu l-a lăsat pe acesta să rămână neroditor în sine, ci l-a mişcat pe el la făptuire prin covârşirea care le face pe toate.

§11

Dar să nu socotească cineva că vestim numirea erosului contrar Scripturii. Căci socotesc că este lucru neraţional şi strâmb a nu fi atent la înţelesul scopului, ci la cuvinte. Şi aceasta nu este propriu celor ce voiesc să înţeleagă cele dumnezeieşti, ci celor ce primesc sunetele simple şi pe acestea le ţin la partea din afară a urechilor netrecute înlăuntru şi nu voiesc să ştie ce înseamnă cutare cuvânt şi cum trebuie lămurit şi prin alte cuvinte cu acelaşi înţeles şi mai revelatoare. Ei rămân la litere şi la semne neînţelese şi la silabe şi vorbe necunoscute care nu se deschid înţelegerii sufletului lor şi sună exterior la auzul lor, bombănite prin buze. Ei sunt ca aceia care nu pot vedea că numărul patru înseamnă de două ori doi sau că linia dreaptă poate fi trasă prin mai multe linii drepte sau că locul matern poate fi indicat prin locul patern sau că orice altceva poate fi indicat prin alte multe cuvinte care înseamnă acelaşi lucru.

Trebuie ştiut, potrivit dreptei raţiuni, că de litere, dc silabe, de cuvinte, de propoziţii şi cuvinte ne folosim pentru simţuri şi că atunci când sufletul se mişcă prin actele lui înţelegătoare spre cele cugetate, sunt de prisos odată cu simţurile şi

cele simţite prin ele. La fel sunt de prisos şi puterile înţelegătoare, când sufletul devenit în chip dumnezeiesc se atinge într-o unire neînţeleasă de razele luminii neapropiate prin atingeri care nu se folosesc de ochi. Dar când mintea se sileşte să se mişte prin cele sensibile spre înţelegeri contemplate intuite, cele ce ne vin prin simţuri ni se fac mai vădite, cuvintele mai clare, cele văzute mai înţelese, ca atunci când cele arătate prin simţuri rămân nelămurite. Atunci cele sensibile nu se vor putea înfăţişa bine minţii. Dar ca să nu părem că spunem acestea, schimbând Scripturile, să le audă pe acestea cei ce cercetează (critică) numirea iubirii (eros) Iubeşte-o pe ea şi te va păstra pe tine. Imbrăţişeaz-o pe ea şi cinsteşte-o pe ea, ca să te îmbrăţişeze (Pild. 4.6-8). Şi toate celelalte pe care le laudă Scriptura.

§12

Dar unora din sfinţii noştri cuvântători li s-a părut că numele eros (dragoste) este mai puţin dumnezeiesc decât cel de agape (iubire). Aceştia să audă că scrie şi dumnezeiescul Ignatie: Erosul meu (dragostea mea) s-a răstignit. Şi în introducerile anterioare la Scripturi vei afla pe careva spunând despre dumnezeiasca înţelepciune: M-am îndrăgostit de frumuseţea ei (Înţel. 8,2). Deci să nu ne temem dc numele dragostei (erosului), nici să nu ne tulbure pe noi vreun cuvânt îndoielnic despre ea. Mie îmi pare că Scripturile văd un înţeles comun în numele de iubire şi de eros de aceea folosesc mai mult pentru cele dumnezeieşti cuvântul eros adevărat, din cauza prejudecăţii necuvenite a unor astfel de oameni. Deoarece nu numai noi, ci şi Scripturile laudă erosul ca potrivit pentru Dumnezeu.

Dar mulţimile, nepricepând unitatea numelui dumnezeiesc de eros, s-au rostogolit, pe măsura lor la o folosire divizată şi trupească şi distinctivă a lui, cum nu este adevăratul eros, ci idolul sau mai bine zis o cădere de la erosul adevărat! Căci mulţimea nu poate pricepe unitatea erosului dumnezeiesc şi unic. De aceea, părând multora un nume mai greu de înţeles, a fost folosit pentru înţelepciunea dumnezeiască spre înălţarea şi ridicarea lor la cunoaşterea dragostei adevărate (erosului adevărat) şi spre eliberarea de greutatea înţelegerii ei. Deci noi când întâlnim pe unii care cugetă în mod inferior, să înţelegem în chip cinstit, ţinând seama şi de cuvântul: Căci s-a întors iubirea ta asupra mea mai minunată decât dragostea femeilor (II Reg. 1.26). Pentru cei ce aud drept cele dumnezeieşti, sfinţii autori al Scripturilor folosesc în acelaşi înţeles cuvântul iubire (agape) şi eros, potrivit revelaţiilor dumnezeieşti. Şi au aceeaşi putere de unire şi legare şi de amestecare cu frumosul şi binele. Căci ele sunt pentru frumos şi bine şi frumosul şi binele provin din ele şi ţin pe cele de aceeaşi treaptă în comunicare reciprocă, dar şi mişcă pe cele dintâi spre purtarea de grijă a celor de al doilea şi întăresc pe cele de mai jos prin întoarcerea lor spre cele mai de sus.

§13

Dar erosul dumnezeiesc este şi extatic, nelăsând pe cei îndrăgostiţi să fie ai lor ci ai celor de care sunt îndrăgostiţi. Şi arată pe cele superioare, purtătoare de grijă pentru cele inferioare şi pe cele de acelaşi grad susţinându-se una pe alta, şi pe cele inferioare într-o întoarcere dumnezeiască spre cele dintâi. De aceea şi marele Pavel ajuns în posesia erosului dumnezeiesc şi părtaş de puterea lui extatică, zice cu gura îndumnezeită: ***Nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăieşte în mine (Gal. 2.20).*** Zice aceasta ca adevărat cuprins de dragoste şi ca cel ce a ieşit din sine, cum însuşi zice, în Dumnezeu şi că cel ce nu mai trăieşte viaţa lui ci viaţa Celui iubit, ca foarte iubit. Dar putem îndrăzni să spunem şi aceasta, ca şi cauzatorul tuturor, prin erosul frumos şi bun pentru toţi. pentru covârşirea bunătăţii iubitoare (erotice), iese afară din Sine prin purtările de grijă spre toate cele ce sunt şi oarecum atras de bunătatea şi iubirea şi erosul său. Şi ieşit de sub toate şi peste toate, se coboară spre ceea ce e în toate, neieşit din Sine în puterea lui extatică mai presus de fiinţă. De aceea îl numesc pe El cei puternici în cele dumnezeieşti şi râvnitor, ca bogat în erosul lui bun faţă de cele ce sunt şi ca Cel ce stimulează râvna dorinţei de dragoste şi ca arătându-se pe Sine râvnitor în ea făcând aceasta şi pe cele dorite râvnitoare faţă de El, ca unele ce sunt providenţiale de El. Şi atât cel îndrăgostit cât şi dragostea sunt în întregime ale dragostei şi ale binelui. Şi cele întemeiate de mai înainte în frumos şi bine există şi sunt făcute pentru frumos şi bine.

§14

Dar ce voiesc în general vorbitorii despre Dumnezeu când îl numesc o dată eros şi iubire, altădată îndrăgit (prin eros) şi iubit. Numirile dintâi îl arată cauzator şi producător şi născător; iar cele de al doilea îl arată pe El însuşi. Şi prin primele e mişcat, prin cele de al doilea mişcă. Aceasta arată că El însuşi e mişcător al său şi prin Sine. Astfel îl numesc pe El iubit şi vrednic de iubit, ca frumos şi bun. Iar eros şi iubire îl numesc ca fiind putere mişcătoare şi în acelaşi timp înălţătoare spre Sine, ca fiind singurul El însuşi şi prin Sine frumos şi bun şi ca fiind arătarea sa prin Sine. Şi ca fiind lucrarea bună a unirii cu Sine ridicată peste toată unirea şi mişcarea îndrăgită (a erosului), simplă, de sine mişcătoare, de sine lucrătoare, preexistentă binelui, izvorâtoarea bunătăţii în cele ce sunt şi întorcându-le iarăşi spre bine. În aceasta se arată cu deosebire erosul dumnezeiesc nesfârşit în sine şi fără început pentru bine din bine şi în bine şi spre bine, mişcându-se în sine, în învăluire proprie. Iară abatere în aceeaşi calitate şi proiectându-se pururea, dar rămânând şi restabilindu-se la fel.

Acestea le-a spus şi vestitul nostru săvârşitor al celor sfinte în chip dumnezeiesc în imnele dragostei (dumnezeieşti), ca să nu gândim ceea ce e necuvenit şi ca să-l avem ca pe un cap sfinţit al nostru în cuvântul nostru despre eros.

§15

Din imnele dragostei (erosului) ale preasfântului Ierotei

Erosul, fie că-i zicem dumnezeiesc, fie îngeresc, fie mintal, fie sufletesc, fie fizic, să-l înţelegem ca pe o putere unificatoare şi înarticulatoare, care mişcă cele superioare spre purtarea de grijă a celor inferioare, iar pe cele de acelaşi fel spre reciprocitate în comuniune şi la urmă pe cele inferioare spre întoarcere la cele mai înalte şi mai înaintate.

§16

Din aceleaşi imne de dragoste ale aceluiaşi

Deoarece am dat ordinea multelor trepte ale dragostei (care purced) dintr-una, vom spune în cele următoare care sunt cunoştinţele şi puterile felurilor dragostei (erosurilor) din lume şi mai presus de lume pc care le întrec, după scopul raţiunii, treptele şi ordinele dragostei înţelegătoare şi inteligibile, mai presus de care se află erosurile de sine inteligibile şi dumnezeieşti ale frumuseţilor adevărate, care au fost cântate cu dreptate de noi. Rezumând acum iarăşi toate în erosul cel unul şi concentrat, vom prezenta pe tatăl tuturor; şi strângând din cele multe întâi vom aduna două feluri ale dragostei, peste care stăpâneşte cauza anticipată nesupusă relaţiei, a dragostei întregi de dincolo de toate, spre care tinde în armonie cu fiecare dintre existenţe erosul întreg din toate.

§17

Ale aceluiaşi, din aceleaşi imne ale dragostei

Adunându-le iarăşi pe aceleaşi în una, să spunem că este o unică putere simplă care se mişcă de la sine spre o anumită îmbinare unitară, de la Binele însuşi până la ultima dintre existenţe, şi de la aceasta iarăşi prin toate spre Binele din ea însăşi şi prin ea însăşi întorcându-se circular spre ea însăşi, desfăşurându-se (în cerc) neîncetat, identică cu ea însăşi.

§18

Şi, dacă cineva ar întreba: dacă tuturor le este drag şi dorit şi iubit frumosul şi binele (căci îl doreşte pe acesta şi râvneşte să fie în el cum am spus, şi ceea ce nu este; şi el este ceea ce dă formă şi celor fără formă şi în el se zice şi este în chip mai presus de fiinţă şi ceea ce nu este), cum nu doreşte frumosul şi binele - şi mulţimea demonică ce e alipită de materie şi a căzut din identitatea îngerească a dorinţei binelui şi se face cauză a tuturor relelor ei şi ale altora, câte zicem că s-au înrăit? Şi cum neamul demonilor, produs de bine, nu rămâne în chipul binelui? Sau cum, făcut bun de către bine nu este în chipul binelui? Şi ce este ceea ce-1 face rău? Şi în general ce este răul? Şi din ce început a luat existenţă şi în ce este din cele ce sunt? Şi cum a voit Cel bun să-l producă pe el? Şi cum voind aceasta, a putut? Şi dacă răul e din altă cauză, care e acea altă cauză a celor ce sunt afară de bine? Şi cum existând şi pronia, există răul sau s-a făcut în general, sau nu e desfiinţat? Şi cum doreşte ceva din cele ce sunt răul deosebit de bine?

§19

Acestea le va spune poate nedumerită o pretinsă raţiune. Dar îi vom cere ei să privească la adevărul lucrurilor şi vom îndrăzni să spunem întâi aceasta. ***Răul nu este din bine. Şi dacă e din bine, nu este rău. Căci nici răceala nu este din foc, nici binelui nu-i aparţine să nu producă cele bune. Şi dacă toate cele ce există sunt din bine (căci e firea binelui să aducă la existenţă şi să mântuiască iar a răului să strice şi să destrame), nimic din cele existente nu e din rău. Şi nici răul însuşi nu e prin el, chiar dacă există în ceva răul. Şi dacă e aşa răul nu este cu totul rău, ci are ceva din bine, şi de aceea este în parte rău. Căci dacă cele ce sunt se doresc după frumos şi bine, toate cele ce le fac, le fac pentru că par bune. De fapt scopul celor ce sunt are ca început şi ţintă binele (căci nimic nu face ceea ce face gândindu-se la firea răului).***

Dar atunci cum e răul în cele ce sunt, sau este nesocotind dorinţa cea bună? Şi dacă toate cele ce există sunt din bine şi binele e dincolo de cele ce sunt - în bine şi ceea ce nu este, este. Iar răul nu este nici existent, iar dacă nu este nu e cu totul rău, nici neexistent în sens de depăşire. Căci ceea ce nu este peste tot nu e nimic, dacă nu se spune că e în bine ca suprafiinţă. Deci binele va fi supraîntemeiat cu mult înainte şi de ceea ce există simplu şi de ceea ce nu există. Iar răul nu e nici în cele ce sunt, nici în cele ce nu sunt, ci e mai departe de bine şi mai străin şi mai fără fiinţă decât chiar ceea ce nu este. De unde e deci răul, va întreba cineva. Căci dacă nu este răul, virtutea şi răutatea (păcatul) sunt acelaşi lucru, ca un tot în tot şi ca o parte potrivită părţii. Sau nici ceea ce se luptă cu virtutea nu e rău. Dar înfrânarea şi neînfrânarea sunt contrare şi la fel dreptatea şi nedreptatea. Şi nu vorbesc numai de drept şi de

nedrept şi de înfrânat şi de neînfrânat, ci şi de distanţa cu mult anterioară în suflet, înainte de a se arăta în afară, între virtute şi contrariul, deci între virtuţi şi păcate şi de opoziţia patimilor faţă de raţiune. Şi din acestea trebuie să admitem în bine un rău contrar binelui. Dar nu e binele contrar sieşi, ci sunt ca dintr-un unic principiu şi născute dinir-o cauză unică şi ca atare se bucură de comuniune şi unitate şi prietenie.

Şi nici binele mai mic nu e contrar celui mai mare. Căci nici căldura sau răceala mai mică nu sunt contrare celor mai mari. Deci răul este în cele ce sunt şi este existent, dar se şi opune şi e contrar binelui. Şi deşi e o corupere a celor existente, aceasta nu scoate răul din existenţă, ci se socoteşte şi el că este şi e născător al celor ce sunt. Sau oare nu devine de multe ori corupţia produsă de el o facere a ceva? Astfel răul contribuie la întregirea totului şi este ceea ce face ca întregul să nu fie desăvârşit din pricina lui.

§20

Dar raţiunea adevărată va răspunde la aceasta: că răul ca rău nu e nici o fiinţă sau ceva propriu făcut, ci ceea ce face el e numai să dezbine şi să corupă subzistenţa celor ce sunt. Iar de zice cineva că el este născător şi prin coruperea lui dă altuia naştere, trebuie să-i răspundem cu adevărul că nu coruperea dă naştere, ci întrucât e corupere, răul corupe, înrăieşte numai, iar naşterea şi fiinţa se produc numai din pricina binelui; răul prin el este corupere, dar dacă este născător, este datorită binelui. Şi întrucât e rău, nu e nici existenţă, nici făcător de existenţă. Dar şi existenţa e pentru bine şi binele existând, e făcător al celor bune. Mai bine zis nu va fi nici acelaşi lucru prin aceeaşi (cale) şi bine şi rău nici nu va fi în puterea aceluiaşi şi coruperea şi facerea ca aceeaşi. Nici nu e răul în sine putere de sine sau stricăciune de sine, nici existent, nici bine, nici născător, nici făcător al celor existente şi bune.

Dar binele, în cele în care va fi deplin, face cele depline şi neamestecate şi în întregime bune. Iar cele ce se împărtăşesc de el mai puţin, sunt şi bune şi nedepline, pentru lipsa aflată în bine. Şi peste tot răul nu e nici bun, nici făcător de bine. Ci cel ce e mai mult sau mai puţin apropiat de bine va fi şi el bun în mod corespunzător. Fiindcă bunătatea desăvârşită difuzată prin toate nu ajunge numai până la fiinţele atotbune din jurul ei, ci se întinde până la cele din urmă, aflându-se în unele în întregime, iar în altele în mod redus, iar în altele în modul cel mai de pe urmă, precum poate fiecare dintre existenţe să se impărtăşească de ea. Şi unele se împârtăşesc cu totul de bine, altele se lipsesc mai mult sau mai puţin de el, iar altele au o participare mai slăbită la bine şi în altele binele e prezent printr-o ultimă

trăsătură. Căci dacă n-ar fi prezent binele în fiecare pe măsura lui, cele atotdumnezeieşti şi atotvechi s-ar afla prin neimpărtăşire pe treapta din urmă. Dar cum ar fi cu putinţă ca toate să se împărtăşească într-un singur chip de bine, odată ce nu sunt toate la fel de capabile de împărtăşirea întreagă?

Dar mărimea puterii covârşitoare a binelui este aceasta, că le întăreşte şi pe cele lipsite de el şi însăşi lipsa lui poate primi împărtăşirea întreagă de el. Şi dacă trebuie să spunem adevărul cel mai cutezător, şi cele ce se luptă cu el se împărtăşesc de el din puterea lui. Mai bine zis, ca să spun pe scurt, toate existenţele, întrucât sunt, sunt bune şi sunt din bine; dar întrucât au o lipsă în bine, nu sunt nici bune, nici existente. Astfel în cazul unor însuşiri, cum ar fi căldura sau răceala, multe din existenţe pot fi încălzite dar pot exista şi fiind lipsite de căldură; şi multe existenţe pot fi lipsite de viaţă şi de minte. Şi Dumnezeu fiind ridicat din fiinţă există în mod mai presus de fiinţă. Şi simplu în toate celelalte, încetând sau neaflându-se deloc vreo însuşire, existenţele sunt şi pot subzista. Dar cel lipsit de bine în tot felul n-a fost, nici nu este, nici nu va fi, nici nu poate fi nicăieri, nicidecum.

De pildă, cel neînfrânat, deşi s-a lipsit de bine prin pofta neraţională în aceasta nici nu este, nici nu poftește cele ce sunt, dar se împârtăşeşte totuşi de bine printr-o trăsătură obscură a unirii şi iubirii. Dar şi mânia participă la bine prin faptul că se mişcă şi doreşte să îndrepte pe cele ce par rele şi să le întoarcă spre ceea ce pare bun. Şi însuşi cel ce poftește viaţa cea mai rea, ca unul ce doreşte peste tot viaţa, care lui îi pare, în plus, cea mai bună, chiar prin faptul că poftește viaţa şi tinde spre viaţa părută lui ca cea mai bună, participă la bine.

Şi dacă desfiinţezi cu totul binele, nu va fi nici fiinţă, nici viaţă, nici dorinţă, nici mişcare, nici altceva nimic. Deci şi a se face ceva nu este propriu puterii răului, ci e semnul prezenţei unui bine mai mic, întrucât şi boala este o lipsă în rânduială, nu a întregii (rânduieli). Căci dacă s-ar produce aceasta, nici boala nu va subzista. Dar boala rămâne şi este având ca fiinţă o rânduială micşorată şi subzistând în ea. Căci ceea ce-i lipsit cu totul de bine, nici nu există, nici nu e în cele ce sunt. Dar starea amestecată în cele ce sunt, pentru binele din ele este prin aceasta şi existentă în cele existente, întrucât participă la bine. Mai bine zis, toate existenţele sunt mai mult sau mai puţin în măsura în care participă la bine. Răul prin sine nici nu este, nici nu va fi nicăieri, nicidecum. Iar ceea ce în parte este, în parte nu este, întrucât a căzut din Cel ce este pururea, nu este dar întrucât participă la a fi prin acesta este şi în el stăpâneşte şi se salvează atât existenţa, cât şi neexistenţa.

Şi răul care a căzut cu totul din bine, nu va fi bun nici în cele ce sunt mai mult, nici în cele ce sunt mai puţin. Ceea ce e în parte bun, iar în parte nu e bun, se luptă cu vreun bine oarecare, dar nu cu binele întreg. Căci e susţinut şi el de participarea la bine şi binele face să fiinţeze şi lipsa lui prin participarea la el. Căci plecând binele cu totul, nu va mai fi în general ceva bun, nici ceva amestecat, nici rău prin sine. Căci dacă răul este un bine nedeplin, prin absenţa deplină a binelui, va lipsi şi binele nedeplin şi cel deplin. Şi atunci este şi se vede răul când e contrar celor în care este, iar de cele bune este despărţit. Căci este cu neputinţă ca aceleaşi să se lupte cu aceleaşi în toate. Deci răul nu este existent.

§21

Dar răul nu este nici în cele ce există. Căci dacă toate cele existente sunt din bine şi toate cuprind binele, sau nu este răul în cele ce sunt sau va fi în bine. Dar în bine nu va fi (cum nu e nici răceala în foc), nici nu poate face rău prin ceea ce face să fie binele. Dar dacă va fi, cum va fi răul în bine? Căci de este din el, va fi absurd şi cu neputinţă. Căci nu poare, cum spune adevărul Scripturilor, pomul bun să facă roade rele (Mat. 7.18). Nici invers. Iar dacă nu e din el (din bine) e vădit că e din alt principiu şi cauză.

În acest caz sau răul va fi din bine sau binele va fi din rău. Iar dacă nu se poate aceasta, atât binele cât şi răul sunt din alt principiu şi cauză. Căci nici o dualitate nu e o obârşie. Dar monada (unitatea) este un principiu (un început) al dualităţii. Şi totuşi e absurd ca dintr-unul şi acelaşi să fie şi să iasă două lucruri cu totul contrare şi principiul să nu fie simplu şi unitar, ci împărţit şi îndoit şi contrar sieşi şi deosebit în sine. Dar nu e cu putinţă să fie două principii (începuturi) contrare ale existenţelor şi acestea una în alta şi luptându-se în toate. Căci dacă ar fi aşa ar fi şi Dumnezeu nu fără supărare şi nu lipsit de greutăţi, căci ar fi ceva şi în El care-1 tulbură. Apoi toate ar fi fără rânduială şi luptându-se între ele. Dar Dumnezeu transmite tuturor existenţelor iubirea şi binele şi pacea lăuntrică şi e lăudat de sfinţii autori ai Scripturii ca dătător de daruri. Dc aceea cele bune sunt toate iubite (prietene) şi armonioase şi fiice ale unei unice vieţi şi îndreptate spre un unic bine şi iubitoare între ele şi asemănătoare şi-şi vorbcsc între ele.

Deci nu e răul în Dumnezeu şi răul nu e dumnezeiesc. Dar nici nu e răul din Dumnezeu. Căci El sau nu e bun sau face binele şi aduce la existenţă cele bune. Şi nu e odată aşa, altădată nu e aşa. Căci prin aceasta ar dovedi schimbare şi prefacere. Cel atotdumnezeiesc e cauza tuturor din jurul lui iar dacă în Dumnezeu binele este însăşi fiinţa şi totuşi Dumnezeu se schimbă din bunătate, (ar însemna că) uneori este, alteori nu este. Iar dacă are binele prin participare, îl va avea de la

altul şi uneori îl va avea, alteori nu-1 va avea. Deci nu e din Dumnezeu răul, nici nu e în Dumnezeu, nici în mod simplu, nici pentru un timp.

§22

Dar râul nu e nici în îngeri. Căci dacă îngerul bun vesteşte bunătatea dumnezeiască, fiind prin participare în gradul al doilea ceea ce e în gradul întâi în calitate de cauză - ceea ce vesteşte el este chip al lui Dumnezeu, arătare a luminii nevăzute, oglindă clară, străvezie, neslăbită, neprihănită, nepătată, care primeşte (de se poate spune) întreaga frumuseţe a formei dumnezeieşti a binelui; îngerii răspândesc luminos şi neamestecat prin ei (precum sunt) bunătatea tăcerii nevăzute. Deci nu e nici în îngeri răul, dar sunt răi prin pedepsirea celor ce păcătuiesc. În acest sens şi cei ce corectează pe cei ce greşesc sunt răi şi preoţii care opresc pe cei întinaţi de la tainele dumnezeieşti. Totuşi nici pedeapsa nu e rea, ci ceea ce se face vrednic de pedeapsă, nici oprirea meritată de la cele sfinte, ci faptul de-a se fi făcut necurat şi nesfânt şi incapabil de cele neprihănite.

§23

Dar nici demonii nu sunt prin fire răi. Căci dacă ar fi răi prin fire, n-ar fi nici de la Cel bun, nici în cele ce există, nici nu s-ar fi schimbat din buni, o dată ce-ar fi prin fire şi pururea răi. Apoi sunt răi lor înşile sau altora? Dacă lor înşile, se distrug şi pe ei; iar dacă altora, cum distrug sau ce distrug? Fiinţa, sau puterea, sau lucrarea? Dacă fiinţa, mai întâi nu fac aceasta contrar firii! Căci nu distrug pe cele nestricăcioase prin fire ci pe cele ce primesc stricăciunea. Apoi nici aceasta nu e rău tuturor sau cu totul. Dar nici nu se strică ceva din cele ce sunt întrucât sunt fiinţă şi fire, ci prin lipsirea lor de rânduiala cea după fire, raţiunea armoniei şi simetriei slăbeşte, neputând rămâne la fel. Iar slăbirea nu e totală, căci dacă ar fi totală, ar desfiinţa actul stricării şi suportul ei şi o astfel de stricare ar fi şi o stricare (desfiinţare) a ei,deci nici acest fapt nu e rău. ci bine cu lipsă. Căci ceea ce e cu totul nepărtaş la bine nu se află nici în cele ce există. Acelaşi lucru se poate spune şi despre stricarea puterii sau a lucrării.

Apoi cum sunt răi demonii făcuţi de Dumnezeu? Căci binele produce şi dă existenţă celor bune. Totuşi sc numesc răi, va spune cineva. Dar nu întrucât sunt, căci sunt din bine şi au primit fiinţa bună, ci întrucât nu sunt (cum spune Scriptura), fiindcă au slăbit şi nu au păzit (legătura cu) obârşia lor.

Deci spune în ce sunt demonii răi, dacă nu în încetarea deprinderii celor bune, dumnezeieşti? Altfel, dacă demonii sunt prin fire răi, sunt pururea răi. Dar răul e nestatornic. Deci dacă sunt pururea la fel, nu sunt răi. Căci a fi pururea la fel e

propriu binelui. Iar de nu sunt pururea răi, nu sunt prin fire răi, ci din lipsa bunătăţilor îngereşti. Şi nu sunt cu totul nepărtaşi de bine prin care şi sunt şi vieţuiesc şi cugetă şi este peste tot în ei o mişcare a dorinţei. Iar răi se zic că sunt, pentru că slăbesc în lucrarea cea după fire. Deci răul este în ei o abatere şi o ieşire din cele ce sunt ale lor şi o nereuşită şi o nedeplinătate şi o neputinţă şi o slăbiciune şi o nestatornicie şi o cădere din puterea ce salvează desăvârşirea în ei. Altfel, ce este răul în demoni? Mânia neraţională, pofta fără minte, închipuirea avântată. Dar acestea, chiar dacă sunt în demoni, nu sunt cu totul, nici în toate, nici ele prin ele însele rele. Căci cu alte animale acestea nu au o relaţie, ci pentru animal răul este pieire şi corupere. Dar această relaţie salvează şi face să existe firea pe care animalul o are. Nu este deci rău neamul diavolesc, prin ceea ce este după fire, ci prin ceea ce nu este. Şi nu s-a schimbat binele tuturor dat lor ci ei au căzut din binele întreg ce li s-a dat. Şi nu spunem că s-au schimbat darurile îngereşti date lor. ci acestea sunt în ei întregi şi deplin văzute, chiar dacă nu le văd, întrucât li s-au strâmbat puterile văzătoare ale binelui. Deci ceea ce sunt sunt şi din bine şi buni şi doresc frumosul şi binele, adică a fi, a vieţui, şi dorinţa dc-a înţelege cele existente. Şi se zic răi prin lipsire, prin abatere şi prin cădere de la bunurile cuvenite lor. Şi sunt răi întrucât nu sunt, căci dorind ceea ce nu este, doresc răul.

§24

Dar oare va spune cineva că sufletele sunt rele? Dar fiindcă trăiesc din providenţă şi pentru mântuire împreună cu relele aceasta nu e un rău, ci e bine şi în bine care face şi răul un bine. Iar de zicem că sufletele se înrăiesc, prin ce se înrăiesc, dacă nu în lipsa deprinderilor şi lucrărilor bune şi prin nereuşirea facerii binelui şi prin căderea din el pentru slăbirea proprie? Căci spunem că şi aerul din jurul nostru s-a întunecat din insuficienţa şi absenţa luminii. Dar lumina însăşi este pururea lumină şi luminează întunericul. Deci nu e nici în demoni, nici în noi răul, ca o existenţă rea, ci ca lipsă şi absenţă a deplinătăţii bunurilor proprii.

§25

Dar nici în animalele neraţionale nu este răul. Căci dacă înlături iuţimea şi pofta şi celelalte câte se zic, dar nu sunt simplu prin firea lor rele, ele nu mai sunt. Leul pierzând forţa şi superioritatea, nu va mai fi leu. Câinele care se face apropiat tuturor, nu va mai fi câine, dacă nu are pornirea de-a păzi şi de-a se ţine pe lângă cel ce-i este stăpân şi de a alunga ceea ce e străin. Deci nestricarea firii nu e un rău. ci e rea stricarea firii şi lipsa deprinderilor, lucrărilor şi puterilor naturale. Şi dacă toate cele ce sunt în timp au deplinătatea prin facere, nedeplinătatea nu va fi cu totul în toată firea.

§26

Dar nici în materie nu e răul. Căci dacă în firea generală (universală) sunt toate raţiunile naturale, nu e nimic contrar ei. Ci în fiecare va fi pe de o parte ceea ce e potrivit firii, pe de alta ceea ce nu e potrivit ei. Dar fiecăruia îi este propriu altceva după fire şi altceva contrar firii. Iar răul contrar firii e lipsa celor ale firii. Deci nu e rea firea, ci răul firii este acela de-a nu împlini cele ale firii proprii.

§27

Dar nici în trupuri nu e răul. Căci urâţenia şi boala sunt o lipsă a chipului şi o absenţă a rânduielii. Iar aceasta nu e cu totul rău, ci o frumuseţe mai mică. Căci dacă s-ar pierde toată frumuseţea şi chipul şi rânduiala, va dispare şi trupul însuşi. Iar că trupul nu e nici el cauza răutăţii sufletului, e vădit din putinţa răutăţii de-a fi şi fără trup, ca în demoni. Căci acesta este răul şi din minţi şi din suflete şi din trupuri, slăbirea şi căderea din deprinderea propriilor bunătăţi.

§28

Dar nu e adevărată nici mult afirmata declaraţie: Răul e în materie, întrucât e materie. Căci şi aceasta face parte fiinţială din lume, din frumuseţea şi chipul ei. Iar dacă materia e în afara acestora, fiind prin ea fără calitate şi fără formă, cum face ea ceva când nu are prin ea nici puterea de-a pătimi (suporta). Şi astfel, cum e materia un rău? Căci dacă nu e nicăieri, nicidecum, nu e nici bună, nici rea. Sau de este în vreun fel, iar cele ce sunt toate sunt din bine, va fi şi ea din bine: atunci e sau binele făcător al răului sau răul bun, ca fiind din bine, sau şi binele rău, ca fiind din rău. Sau vor fi două principii, şi ambele dependente de un alt vârf. Iar dacă spun că materia e necesară spre împlinirea lumii întregi, cum e materia un rău? Căci altceva e răul şi altceva necesarul.

Şi cum Cel bun poate aduce ceva la existenţă din rău? Sau cum e răul necesar binelui? Căci răul fuge de natura binelui. Şi cum naşte şi primeşte materia natura, dacă e rea? Căci răul, întrucât e rău, nu naşte şi nu hrăneşte sau nu face. In general, şi nu păstrează nimic. Iar dacă ar spune că răul nu produce răutatea în suflete, ci numai le atrage spre ea, cum va fi aceasta adevărat? Căci mulţi dintre oameni caută spre bine.

Şi apoi, cum şi de unde i-a venit materiei să atragă spre rău? Deci nu din materie vine răul în suflete, ci dintr-o mişcare neregulată şi greşită. Iar de spun unii că

accasta provine din materie şi că materia e nestatornică dar e necesară celor ce nu se pot întemeia pe ei înşişi, să spună cum e răul necesar, sau necesarul rău?

§29

Dar nu spunem nici că lipsa luptă prin puterea ei cu binele. Căci lipsa totală e cu totul neputincioasă. Iar lipsa parţială, nu prin faptul că e lipsă are puterea, ci întrucât nu e lipsă totală. Căci numai lipsa parţială a binelui e răul. Şi dispărând aceasta, dispare şi natura răului.

§30

Vorbind pe scurt, binele e din cauza cea una şi integral, iar răul din lipsuri multe şi parţiale. Dumnezeu cunoaşte răul ca bine şi la El cauzele relelor sunt puteri binefăcătoare. Iar dacă răul este etern şi creator şi are putere şi este şi lucrează, de unde le are acestea? Din bine? Sau binele le are din rău? Sau amândouă din alte cauze? Tot ce este după fire se naşte dintr-o cauză definită. Iar dacă răul e fără cauză şi nedefinit, nu e după fire. Căci nu este în fire ceea ce e contrar firii, nici raţiunea unei rânduieli în ceea ce nu e rânduială.

Aşadar sufletul e cauza răului, precum focul a căldurii? Şi pe toate de care se apropie, le umple de răutate? Sau firea sufletului e bună, iar prin lucrări este când într-un fel, când în altul? Dacă e rea însăşi existenţa lui prin fire, de unde are existenţa? Oare din cauza bună creatoare a tuturor existenţelor? Dar dacă e din aceasta, cum e rea prin fiinţă? Căci toate roadele ei sunt bune. Iar dacă e prin lucrări nu e nici răul neschimbat, căci altfel, de unde sunt virtuţile dacă nu se face şi el (sufletul) asemenea binelui? Deci răul e o lipsă. El e o slăbiciune şi o lipsă a binelui.

§31

Cauza celor bune este una. Iar dacă răul este contrar binelui, cauzele răului sunt multe şi anume nu raţiunile şi puterile sunt făcătoare ale relelor, ci neputinţa şi slăbiciunea şi amestecarea nesimetrică a celor neasemănătoare. Relele nu sunt nici nemişcate, nici mereu egale cu sine ci fără sfârşit şi fără hotar şi pătrunzătoare în altele, care ar fi şi ele fără sfârşit. Dar şi începutul şi sfârşitul (ţinta) tuturor relelor este binele. Căci pentru bine sunt toate, şi cele bune şi cele contrare. De fapt şi pe acestea le facem dorind binele (căci nimeni nu face ceea ce face tinzând spre rău).

De aceea răul nici nu are substanţă (ipostas) ci ceva alăturat substanţei (ipostasului) şi se face pentru bine, nu pentru sine.

§32

Existenţa răului trebuie cugetată ca accident şi pentru altceva şi nu dintr-un început (principiu) propriu. Când se face ceva e drept să se socotească bun, pentru că se face pentru bine, dar în realitate nu e drept să socotim bine ceea ce nu e bine cu adevărat. S-a arătat că altceva e ceea ce se aşteaptă (sau se doreşte) şi altceva ceea ce se face. Aşadar răul e contrar scopului, contrar firii, contrar cauzei, contrar principiului (începutului), contrar ţintei, contrar normei, contrar voirii, contrar substanţei (ipostasului). Răul e lipsă, insuficienţă, slăbiciune, nesimetrie, greşeală, lipsă de scop, nedeplinătate; e neîntemeiat, necauzat, nedefinit, neroditor, neeficient, neproducător, fără fiinţă, neasemănător, fără sfârşit, întunecat, neregulat şi însuşi ceea ce nu e nimic nicăieri nicidecum.

Cum poate fi peste tot ceva rău fără amestecarea cu binele? Căci ceea ce e cu totul nepărtaş de bine, nici nu este, nici nu poate fi ceva. Căci dacă binele este şi existent şi voitor şi puternic şi eficient, cum va putea fi ceva contrar binelui, lipsit şi de fiinţă şi de voinţă şi de putere şi de lucrare? Nu toate sunt tuturor şi total aceleaşi, în aceleaşi fel de rele. Răul demonului este să fie contrar minţii bune: al sufletului, contrar raţiunii; al trupului, contrar naturii.

§33

Cum sunt peste tot relele, odată ce există Providenţa? Răul nu există ca rău, nici ca existent nici în cele existente. Şi nimic din cele ce sunt nu este în afara Providenţei. Căci nu este răul existent, neamestecat cu binele: dacă nu e nimic din cele ce sunt care să nu participe la bine, iar răul e lipsa binelui, iar nici una din existenţe nu e lipsită cu totul de bine, în toate cele ce există este Providenţa dumnezeiască şi nimic din cele ce sunt nu e în afara Providenţei. Dar Providenţa se foloseşte potrivit binelui şi de se fac unii răi spre folosul lor sau al altora, sau propriu, sau comun şi poartă grijă de fiecare din cele ce sunt potrivite lui. De aceea nu primim judecata deşartă a multora, care spun că noi ne folosim de Providenţă fără să vrem spre a ajunge la virtute. Căci nu e propriu Providenţei să strice firea. De aceea Providenţa care salvează firea fiecăruia, le poartă de grijă celor ce se mişcă de sine ca unora ce se mişcă liberi şi are grijă de toţi şi de fiecare în mod propriu, după cum firea celor providenţiali primeşte bunătăţile proniatoare ale proniei întregi şi de tot felul, dăruite fiecăruia pc măsura lui.

§34

Deci nu e existent răul, nici nu e în cele ce există. Căci nu e nicăieri răul ca rău. Şi nu e propriu răului a se face prin putere ci prin slăbiciune. Şi demonii întrucât sunt, sunt din bine şi în bine. Iar răul în ei este din căderea din cele bune care le sunt proprii şi schimbarea lor esle slăbiciunea în identitatea şi deprinderea lor, în desăvârşirea de chip îngeresc cuvenită lor. Şi doresc binele, întrucât doresc să existe, să vieţuiască şi să înţeleagă. Şi întrucât nu doresc binele, doresc non-existenţa. Iar aceasta nu e dorinţă, ci abatere dc la dorinţa adevărată.

§35

Iar de nu greşiţi în cunoştinţa Scripturii vedeţi că ea numeşte răi pe cei ce au slăbit în cunoştinţa şi facerea neuitată a binelui (cf. Rom. 1,18-20) şi pe cei ce cunosc voinţa, dar nu o împlinesc (cf. Luc. 12,47) pe cei ce au auzit, dar au slăbit în credinţă sau în lucrarea binelui (cf. Marc. 4,18-19) şi nu voiesc să înţeleagă a se îmbunătăţi din cauza abaterii sau slăbiciunii voinţei. Căci în general, cum am spus de multe ori răul este slăbiciune şi neputinţă şi lipsa cunoştinţei sau a cunoştinţei mobile, sau a credinţei, sau a dorinţei, sau a lucrării binelui.

Şi dacă ar zice cineva: nu se pedepseşte slăbiciunea, dimpotrivă, se iartă, dacă n-ar exista puterea, cuvântul ar fi drept. Dar dacă din bine vine puterea, care dă după Scriptură, cele cuvenite în mod simplu tuturor, nu e de laudă abaterea deprinderii de la bunătăţile proprii ce vin din bine şi fuga şi căderea din ea.

Dar acestea s-au spus de noi după putere în mod îndestulător în cele Despre dreapta şi dumnezeiasca judecată, sfânta lucrare în care adevărul Scripturii a respins cuvintele sofiştilor care au grăit nedreptate şi minciună împotriva lui Dumnezeu şi cuvinte neînţelepte.

Iar acum s-a lăudat destul binele, ca cel cu adevărat vrednic de admirat, ca obârşie şi capăt al tuturor, ca cuprinzător al celor ce sunt, ca cel ce dă chip celor ce nu sunt, ca fiind cauzator al tuturor bunurilor, ca necauzator al celor rele, ca pronie şi bunătate desăvârşită, ca ceea ce depăşeşte cele ce sunt şi cele ce nu sunt şi îmbunătăţeşte relele şi lipsirea de bunătate, ca cel ce e dorit şi iubit şi toate celelalte câte le-a arătat în cele dinainte, precum socotesc, cuvântul adevărat.

Capitolul V - Despre Cel ce este, în care sunt şi modelele

§1

Să trecem acum la numirea fiinţei dumnezeieşti cea cu adevărat existentă a Celui cu adevărat existent. Dar vom spune că scopul cuvântului nu este să explice fiinţa mai presus de fiinţă, ca mai presus de fiinţă (căci aceasta este de negrăit şi de necunoscut şi cu totul de neexplicat şi e mai presus şi de unitate), ci să lăudăm ieşirea de fiinţă făcătoare a fiinţei izvorâtoare a dumnezeieştii obârşii. De fapt numirea dumnezeiască a Binelui explicând toate ieşirile (procesiunile) cauzei tuturor, se extinde şi la cele ce sunt şi la cele ce nu sunt şi este şi mai presus de cele ce nu sunt. Iar numirea Celui ce este se extinde la toate cele ce sunt şi este mai presus de cele ce sunt. Iar numirea vieţii se extinde la toate cele ce vieţuiesc şi este mai presus de cele ce vieţuiesc. Iar numirea înţelepciunii se extinde la toate cele înţelegătoare şi raţionale şi sensibile şi este mai presus de toate acestea.

§2

Aceste numiri dumnezeieşti explicatoare ale Providenţei doreşte cuvântul să le laude. Căci nu-şi propune să exprime bunătatea suprafiinţială prin sine şi fiinţa şi viaţa şi înţelepciunea dumnezeirii suprafiinţiale prin sine, care e mai presus de toată bunătatea şi dumnezeirea şi fiinţa şi înţelepciunea şi viaţa supra aşezată în cele ascunse (cf. Ps. 80,6) cum spune Scriptura; ci Providenţa descoperită, de bine făcătoare, bunătatea mai presus de toate şi cauza bunurilor, sau ceea ce este, sau cauza de înţelepciune dătătoare a celor ce se împărtăşesc de fiinţă, de viaţă, de minte, de raţiune şi simţire. Căci spune că nu e altceva binele şi altceva ceea ce este şi altceva viaţa sau înţelepciunea, nici nu sunt multe cauze şi alte dumnezeiri superioare şi inferioare ce dau existenţă altora, ci toate bunele procesiuni şi numirile dumnezeieşti lăudate de noi sunt ale lui Dumnezeu cel Unul. Şi cea dintâi este cea care exprimă Providenţa desăvârşită a lui Dumnezeu cel Unul, iar celelalte ale celor mai întregi şi ale celor parţiale ale lui.

§3

Dar ar putea spune cineva: pentru ce viaţa se întinde peste existenţă şi înţelepciunea peste viaţă, iar cele raţionale sunt deasupra celor ce vieţuiesc sensibil şi minţile (duhurile) deasupra celor raţionale, iar minţile sunt în jurul lui Dumnezeu şi cel mai aproape de El? De fapt trebuia ca cele ce se împărtăşesc de daruri mai mari de la Dumnezeu să fie mai înalte şi să fie deasupra celorlalte. Dar dacă cineva ar presupune că cele înţelegătoare sunt fără fiinţă şi viaţă, cuvântul lui n-ar fi îndreptăţit. Dar dacă minţile (duhurile) dumnezeieşti sunt mai presus de celelalte existenţe şi au o viaţă superioară celorlalte vieţuitoare şi înţeleg şi cunosc mai presus de simţire şi raţiune, şi mai mult ca toate cele ce există doresc frumosul şi binele şi se împărtăşesc de acelea, ele sunt mai mult în jurul Binelui, ca unele ce s-

au împărtăşit cu prisosinţă şi au primit mai multe daruri de la El. La fel şi cele raţionale sunt deasupra cclor sensibile, având ca prisos raţiunea în raport cu simţirea şi cu viaţa. Şi socotesc că acesta este adevărul, ca cele ce se împărtăşesc mai mult de Dumnezeu Cel Unul şi nemărginit în putere sunt mai apropiate de El şi mai dumnezeieşti decât celelalte.

§4

Dar odată ce-am vorbit despre accstea să lăudăm Binele ca Cel cu adevărat existent şi ca făcător de fiinţă al tuturor celor ce sunt. Cel ce este (Ieş. 3.14), este prin putere suprafiinţial întregii existenţe, e cauza subzistentă şi Creatorul a ceea ce este, al existenţei, al ipostasului, al fiinţei, al firii, obârşia şi măsura veacurilor, substanţa timpurilor şi veacul celor ce sunt, timpul celor ce se fac, existenţa celor ce sunt de orice fel, facerea celor ce se fac în orice fel. Căci din Cel ce este e veacul şi fiinţa şi tot ce este şi timpul şi facerea şi ceea ce e făcut, cele ce sunt în cele ce sunt şi în orice fel existente şi subzistente. Căci Dumnezeu nu este într-un fel oarecare, ci în mod simplu şi nedefinit, având în El dintr-odată şi de mai înainte faptul de a fi. De aceea se numeşte şi împăratul veacurilor (I Tini. 1,17), ca având în El şi în jurul lui toată existenţa şi tot ce este şi subzistă; şi nici n-a fost, nici nu va fi, nici nu s-a făcut, nici nu se face, nici nu se va face, mai bine zis nici nu este, ci El este existenţa pentru cele ce sunt şi nu numai cele ce sunt, ci şi însăşi existenţa celor ce sunt (vine) din Cel ce este mai înainte. Căci El este veacul veacurilor, existând dinainte de veacuri.

§5

Deci repetând, să spunem că tuturor celor ce sunt şi veacurilor, le vine existenţa de la Cel ce preexistă. Şi tot veacul şi timpul sunt din El; şi Cel ce preexistă e început şi cauză a tot ce este în vreun fel. Şi toate se împărtăşesc de El şi El nu se desparte de nici o existenţă. Şi El este înainte de toate şi toate au primit existenţă prin El. Şi simplu, de este ceva în oarecare fel, este în Cel ce preexistă şi se înţelege şi se mântuieşte în El şi înainte de alte participări presupune existenţa lui. El este ca atare mai vechi ca existenţa, mai vechi ca viaţa, ca înţelepciunea, ca asemănarea dumnezeiască proprie şi ca celelalte la care participă cele ce sunt; căci participă înainte de toate la existenţă. Mai bine zis El este ca El însuşi Cel de care se împărtăşesc toate cele ce sunt; ele participă la existenţa lui; şi nu e nimic existent, a cărui fiinţă şi veac să nu fie Cel ce este însăşi existenţa. Deci pe drept cuvânt e lăudat ca mai începător decât toate prin dăruirea sa cea mai veche. Căci având şi supra având preexistenţa şi supraexistenţa, spun că El este toată existenţa ca însăşi existenţa şi ca Cel ce e preexistent şi ca Cel ce prin preexistenţa lui a dat

subzistenţă la tot ce există în vreun fel oarecare. Şi de fapt toate începuturile celor ce sunt ca participante la existenţă, sunt şi sunt începuturi. Şi întâi sunt şi apoi sunt începuturi. Şi dacă voieşli, poţi spune că obârşia celor vii, ca vii, este viaţa ca atare; şi a celor asemănătoare, ca asemănătoare, asemănarea ca atare; şi a celor unite ca unite, unitatea ca atare; şi în cazul celor orânduite ca orânduite, orânduirea ca atare; şi în cazul celorlalte câte participă la aceasta sau la aceea, sau la amândouă, sau la multe, şi sunt fie aceasta, fie aceea, fie amândouă, fie multe, vei afla aceste participări ca atare participând întâi ele la existenţă şi rămânând întâi în existenţă; apoi fiind obârşii ale acesteia sau ale acesteia, prin participarea lor la existenţă sunt şi se fac participate. Iar dacă ele prin împărtăşirea la existenţă sunt, cu mult mai mult vor fi cele participate de ele.

§6

Primul dar al existenţei ca atare, pe care îl oferă suprabunătatea de sine e lăudat de prima şi cea mai veche dintre participări şi este din ea şi în ea. El este însăşi existenţa şi începuturile existenţelor şi toate existenţele şi cele ce sunt ţinute într-un fel oarecare în existenţă. Şi aceasta o oferă nesilită de o relaţie şi în mod concentrat şi unitar. Căci în monadă preexistă tot numărul în mod unitar şi monada are singură în sine tot numărul. Şi tot numărul a fost unit în monadă. Dar în măsura în care iese din monadă, se distinge şi se înmulţeşte. Şi în centru au subzistat împreună toate liniile cercului într-o singură unire. Şi punctul (central) are în sine toate liniile unite în chip unitar, între ele şi cu obârşia cea una din care au provenit cele ce au fost unite în centru în mod desăvârşit. Şi distanţate puţin de el, puţin se şi deosebesc. Dar distanţate mai mult, se deosebesc mai mult. Şi simplu, în măsura în care sunt mai aproape de centru, sunt şi mai unite cu el şi întreolaltă. Şi cu cât sunt mai distanţate de el, sunt mai distanţate şi întreolaltă.

§7

Dar şi în firea întreagă a tuturor, toate raţiunile fiind văzute în fiecare sunt adunate într-o unire neconfundată; şi în suflet, puterile prevăzătoare ale tuturor părţilor întregului trup luate în parte, se află în unitate. Deci ***nu e greşit ca urcând de la aceste chipuri obscure spre Cauzatorul tuturor, să contemplăm cu ochi supralumeşti toate în Cauzatorul tuturor şi pe cele contrare între ele, să le vedem în chip unic şi unitar. Căci este obârşia tuturor celor ce sunt, de la El fiind tot începutul, toată marginea, toată viaţa, toată nemurirea, toată înţelepciunea, toată ordinea, toată armonia, toată puterea, toată paza, toată întemeierea, toată distribuirea, tot înţelesul, toată raţiunea, toată simţirea, toată deprinderea, toată stabilitatea, toată mişcarea, toată unirea, toată amestecarea, toată prietenia,***

toată aplicarea, toată distincţia, toată definiţia şi celelalte câte prin faptul de-a fi existente, caracterizează toate.

Şi din ea cauza tuturor, sunt fiinţele inteligibile şi înţelegătoare ale îngerilor de chip dumnezeiesc şi ale sufletelor, firile întregii lumi şi cele care există în vreun fel oarecare, sau sunt în altele, sau cele despre care se spune că există prin cugetare; în sfârşit, prea sfintele şi atotvechile puteri care există cu adevărat şi sunt aşezate ca în încăperea de la uşa Treimii mai presus de fiinţă, care au de la ea şi în ea şi existenţa şi existenţa de chip dumnezeiesc.

Şi după ele, cele inferioare au (existenţa) în mod inferior şi cele de pe urmă au calitatea (existenţa) din urmă, în planul îngerilor; iar faţă de noi sunt mai presus dc lume. Şi sufletele şi toate celelalte existenţe au, potrivit aceleiaşi raţiuni, şi existenţa şi buna existenţă; şi sunt şi nu sunt, având din Cel preexistent şi existenţa şi buna existenţă, cele ce sunt şi sunt bune provenind de la el şi fiind păzite în el şi mărginindu-se în el, şi unele dau vestea existenţei lor celor mai înalte, pe care Scripturile le numesc şi veşnice (cf. Ps. 23,7; II Cor. 4.18). Iar însăşi existenţa e din Cel preexistent. Şi existenţa este a lui şi nu El al existenţei. Şi existenţa este în El şi nu El este în existenţă. Şi existenţa îl are pe El şi nu El are existenţa. Şi El este şi veac şi început şi măsură a existenţei, fiind înainte de fiinţă şi de existenţă şi început de fiinţă făcător şi mijloc şi sfârşit al tuturor. Şi pentru aceasta Cel cu adevărat preexistent, potrivit cu toată cugetarea celor ce sunt, e înmulţit în Scripturi şi e lăudat pentru faptul că a fost şi că este şi că va fi şi că a fost, s-a făcut, se face şi se va face. Toate acestea înseamnă pentru cei ce le cugetă dumnezeieşte că El este în tot sensul mai presus de fiinţă şi cauzatorul în tot felul al celor ce sunt. Căci nu se poate spune că aceasta este, iar aceasta nu este; nici că într-un mod este, în altul nu este. Ci este toate, ca Cel ce e cauza tuturor. Şi are în El toate obârşiile, toate sfârşiturile, susţinând împreună şi având de mai înainte toate existenţele. Şi este mai presus de toate, ca fiind deasupra şi înaintea tuturor în mod suprafiinţial.
De aceea se şi atribuie lui toate atributele şi nimic din toate, având toată forma, tot chipul, fiind fără formă, fără frumuseţe, având în Sine anticipat, în afara relaţiei şi ridicat peste toate - începuturile, mijlocurile şi sfârşiturile existenţelor şi luminându-le tuturor nepătat, ca fiind cauza unică şi supraunită. Căci dacă soarele nostru înnoieşte şi însuşirile celor sensibile, deşi sunt multe şi diferite, iar el este unul şi răspândeşte o lumină unică şi le desăvârşeşte şi le deosebeşte şi le uneşte şi le înviorează şi le face roditoare şi le creşte şi le schimbă şi le întăreşte şi le odrăsleşte şi le ţine în mişcare şi le dă viaţă tuturor şi fiecare din toate se împărtăşeşte potrivit lui de acelaşi şi unic soare, şi soarele cel unul are de mai înainte în el în chip unitar cauzele celor multe ce se împărtăşesc de el - cu atât mai mult în el drept cauză tuturor, preexistă toate modelele celor ce sunt într-o unire

mai presus de fiinţă. Fiindcă produce şi fiinţele ca rezultat ce provine din fiinţă. Iar modele zicem că sunt raţiunile de fiinţă făcătoare şi în mod unitar preexistente în Dumnezeu, pe care teologia le numeşte predestinări şi voiri dumnezeieşti şi bune, care deosebesc şi produc existenţele. Conform lor Cel mai presus de fiinţă a produs şi predeterminat toate cele ce sunt.

§9

Iar dacă filosoful Clement voieşte să spună despre modele şi că sunt cele mai începătoare în existenţe, cuvintele nu sunt numiri proprii, depline şi simple. Dacă admitem că e şi el drept, trebuie să ne amintim de Scriptură care zice: Nu ţi-am arătart ţie acestea ca să umbli pe urma lor ci, ca printr-o cunoaştere asemănătoare a acestora să urcăm spre cauza tuturor, aşa cum suntem. Deci toate cele ce sunt trebuie să le vedem îndreptate spre o unire ridicată peste toate. Deoarece începând de la existenţă, de la procesiunea şi bunătatea de fiinţă făcătoare, şi pătrunzând prin toate şi umplând toate de existenţa din sine şi bucurându-se de toate, le are de mai înainte pe toate în Sine, reunindu-le într-o simplitate care covârşeşte toată dualitatea. Le cuprinde pe toate la fel în nemărginirea supra simplificată a ei şi se lasă împărtăşită de toate în mod unitar, precum şi glasul, fiind unul şi acelaşi, se împărtăşesc de el mulţi, ca de unul singur.

§10

Deci începutul şi sfârşitul tuturor existenţelor este Cel ce preexistă; începutul, ca Cel ce e cauză; sfârşitul, ca Cel care e marginea tuturor; şi nemărginirea a toată nemărginirea şi marginea ce le depăşeşte pe cele opuse. Căci într-unul, cum s-a spus de multe ori, sunt toate cele ce sunt. Şi El le are de mai înainte şi le-a dat subzistenţă. Este prezent în toate şi pretutindeni ca Unul şi Acelaşi şi ca Acelaşi e totul şi iese la toate, dar şi rămâne în Sine. Şi stă şi se mişcă, dar nici nu stă, nici nu se mişcă, neavând nici început, nici mijloc sau sfârşit; şi nu e nici în vreuna din existenţe, nici nu este ceva din existenţe. Şi nu i se potriveşte lui ceva din cele ce există veşnic sau din cele ce subzistă temporal, ci e deasupra şi a timpului şi a veacului şi a celor din veac şi a tuturor celor din timp. Pentru că este veacul de sine (ca atare) şi cele ce sunt şi măsurile celor ce sunt şi cele măsurate sunt prin El şi de la El. Dar despre acestea se va vorbi mai potrivit înfăţişându-le în parte.

Capitolul VI - Despre viaţă

§1

Acum trebuie să lăudăm viaţa veşnică din care este viaţa însăşi şi toată viaţa din care se seamănă în toate cele ce se împărtăşesc într-un fel oarecare de viaţă, ca să vieţuiască fiecare în mod propriu. Astfel, din ea şi pentru că este şi s-a luat subzistenţa, viaţa îngerilor şi nemurirea lor, şi însăşi durata nepieritoare a mişcării îngereşti celei de-a pururi. De aceea li se zice acestora şi pururea vieţuitori şi nemuritori, dar iarăşi nu nemuritori, pentru că nu au de la ei însuşirea de-a fi nemuritori şi de-a vieţui veşnic, ci de la Cauza de viaţă dătătoare şi susţinătoare a vieţii. Şi precum despre Cel ce este am spus că este şi veacul vieţii ca atare, aşa şi aici spunem iarăşi că viaţa dumnezeiască cea mai presus de viaţă este cauza vieţii ca atare şi temelia ei şi toată viaţa şi mişcarea vitală a vieţii celei mai presus de toată viaţa şi de tot începutul a toată viaţa. Din ea au şi sufletele caracterul nepieritor şi toate animalele şi plantele au vieţuirea ca ecoul cel mai îndepărtat al vieţii. De se retrag din aceasta, le lipseşte, după Scriptură (cf. Ps. 103.30) toată viaţa, prin slăbiciunea participării la ea. Dar întorcându-se la ea altele, se fac alte animale.

§2

Şi întâi se dăruieşte vieţii ca atare, faptul de-a fi viaţă şi oricărei vieţi şi fiecăruia, faptul de-a fi fiecare în mod propriu, ceea ce i se potriveşte să fie. Vieţuitoarelor mai presus de lume le dăruieşte nemurirea nematerială - după chipul dumnezeiesc - şi neschimbătoare şi mişcarea cea de-a pururi neabătută şi nelipsită. Ea se supraextinde pentru bogăţia bunătăţii şi la viaţa demonică. Căci nici aceea nu are viaţa de la o altă cauză, ci are din ea şi faptul de-a fi viaţă şi persistenţa în ea. Dar dăruieşte şi oamenilor ca fiind compuşi viaţa apropiată de cea în chipul îngeresc, revărsându-se din iubire de oameni şi reîntorcându-ne şi rechemându-ne la ea însăşi, când ne depărtăm şi (ceea ce e şi mai dumnezeiesc), ne-a făgăduit ca pe noi întregi, suflete şi trupuri unite cu ele, ne va strămuta la viaţa desăvârşită şi la nemurire. E un lucru care celor vechi li se părea contrar firii, dar mie şi ţie şi însuşi adevărului, ne apare ca dumnezeiesc şi mai presus de fire. Zic mai presus de fire, fiind unită şi cu firea noastră, nu numai cu viaţa dumnezeiască atotputernică. Căci fiind a tuturor vieţuitoarelor prin fire şi mai ales acelor dumnezeieşti, nici o viaţă nu e contrară firii sau mai presus de fire.

Deci tratatele nebuniei lui Simon, contrare acestui fapt, s-au respins departe de lăcaşul dumnezeiesc şi de sufletul tău sfânt. Căci acela a uitat, socotesc, deşi se credea înţelept, că cel sănătos la minte nu trebuie să se folosească de raţiunea vădită simţirii împotriva cauzei nevăzute a tuturor. Acest lucru, trebuie spus lui, e contrar naturii căci nimic nu se opune acesteia.

§3

Din ea primesc viaţă şi se înviorează şi toate animalele şi plantele. Şi fie că-i zici înţelegătoare, sau raţională, sau simţitoare, sau nutritoare, sau crescătoare, fie orice fel de viaţă, sau început de viaţă, sau fiinţă a vieţii, din ea vieţuieşte şi dă viaţă - din viaţa mai presus de toată viaţa. Şi în ea a preexistat în mod unitar ca într-o cauză. Căci viaţa mai presus de viaţa începătoare a vieţii este cauza a toată viaţa şi roditoare de viaţă. Ea înfăptuieşte viaţa şi o distinge. Ea trebuie lăudată în toată viaţa, în multitudinea născătoare a tuturor animalelor, văzută şi lăudată în toată felurimea ei şi în toată viaţa, ca cea fără lipsuri, mai bine zis ca viaţă supraplină de viaţă. E viaţa prin sine, sau mai bine zis e mai presus de toată viaţa, de viaţa făcătoare, supravieţuitoare, sau oricum ar numi cineva în mod omenesc viaţa negrăită.

Capitolul VII - Despre înţelepciune, minte, raţiune, adevăr, credinţă

§1

Vino acum, de-ţi convine, să lăudăm viaţa bună şi veşnică, şi ca înţeleaptă şi ca înţelepciunea în Sine, mai bine zis ca cea care dă subzistenţa întregii înţelepciuni, care e mai presus de toată înţelepciunea şi înţelegerea. Căci Dumnezeu nu numai că e supraplin de înţelepciune şi înţelegerea nu nu are hotar (Ps. 146,5) ci e aşezat mai presus şi de toată raţiunea şi mintea şi înţelepciunea.

Şi aceasta înţelegând-o în mod mai presus de fire bărbatul cu adevărat dumnezeiesc, o socoteşte soarele nostru comun şi al învăţătorului nostru. El zice că nebunia lui Dumnezeu e mai înţeleaptă decât înţelepciunea oamenilor (I Cor. 1.25), nu numai pentru că toată înţelepciunea omenească e o rătăcire, judecată în comparaţie cu statorni¬cia şi neclintirea înţelesurilor dumnezeieşti ci pentru că este un obicei al teologilor (scriitorilor Scripturii) să socotească privaţiunile la Dumnezeu suferind contrariul.

Astfel, Scriptura numeşte lumină atotstrălucitoare nevăzută şi ceea ce e mult lăudat şi spus prin multe numiri, negrăit şi fără nume; şi pe Cel tuturor prezent şi din toate aflat, necuprins şi fără urme, în modul acesta şi dumnezeiescul Apostol zice că e de laudă nebunia lui Dumnezeu, înălţând ceea ce se arătă în ea contrar raţiunii şi absurd, la treapta de adevăr negrăit şi anterior întregii raţiuni. Dar, ceea ce s-a spus şi în alte locuri, dacă înţelegem în mod propriu nouă cele mai presus de noi şi le închidem în cele ce însoţesc simţurile noastre şi asemănăm cele dumnezeieşti cu ale noastre, rătăcim înţelegând cuvântul dumnezeiesc şi negrăit asemenea celor văzute. Trebuie să ştim că mintea noastră are puterea de-a înţelege, putere prin care contemplă cele inteligibile, dar unirea prin care se uneşte cu cele de dincolo de ea,

întrece firea minţii. De aceea trebuie să înţelegem cele dumnezeieşti nu în modul nostru, ci ieşind din noi în întregime şi fâcându-ne întregi ai lui Dumnezeu. Căci e mai bine să fim ai lui Dumnezeu decât ai noştri. Căci aşa se vor da cele dumnezeieşti celor ce s-au unit cu Dumnezeu.

Lăudând deci prin depăşire această înţelepciune neraţională şi fără minte şi nebună, să spunem că ea este cauza a toată mintea şi raţiunea şi a toată înţelepciunea şi înţelegerea. Şi al ei este tot sfatul şi de la ea este toată cunoştinţa şi înţelegerea şi în ea sunt ascunse toate comorile înţelepciunii şi ale cunoştinţei (Col. 2.3). Deci potrivit celor spuse înainte, cauza mai presus de înţelepciune şi atotînţeleaptă este suportul (ipostasul) înţelepciunii ca atare atât a celei întregi, cât şi a celei din fiecare.

§2

Din ea au Puterile inteligibile şi înţelegătoare ale minţilor îngereşti înţelesurile simple şi fericite, care le aduc cunoştinţa dumnezeiască nu în împărţiri sau în împărţiri, sau din simţuri, sau din raţiuni desfăşurate; nici nu sunt adunate în acestea de ceea ce au comun, ci fiind acele Puteri curate de orice materialitate şi mulţime, cugetă înţelegător, nematerial şi unitar cele inteligibile ale celor dumnezeieşti. Şi puterea şi lucrarea lor înţelegătoare, strălucind de curăţia ncamestecată şi neprihănită şi de nematerialitate şi de unirea de chip dumnezeiesc, e întipărită, pe cât e cu putinţă, de mintea şi raţiunea dumnezeiască supraînţeleaptă cu înţelepciunea dumnezeiască. Iar sufletele folosesc raţiunea în chip desfăşurat şi se mişcă în cerc în jurul adevărului existenţelor şi rămân în împărţirea şi varietatea complexităţii faţă de minţile unitare. Dar prin adunarea celor multe într-una, sunt învrednicite şi ele de înţelesurile egale cu ale îngerilor, pe cât este propriu şi cu putinţă sufletelor.

Dar nu s-ar abate cineva de la scop, dacă ar numi şi simţurile însele, ecou al înţelepciunii. Ba şi mintea demonilor, în calitate de minte, este a ei (a înţelepciunii). Dar întrucât este o minte devenită neraţională, nu dobândeşte ceea ce doreşte, neştiind, nici voind aceasta. De aceea, e mai propriu să fie numită căzută din înţelepciune.

Dar deoarece s-a spus că înţelepciunea dumnezeiască este începutul şi cauza şi suportul şi desăvârşirea şi paza şi marginea (nemărginită) a toată înţelepciunea, cum e lăudat Dumnezeu însuşi ca înţelepciunea şi mintea şi raţiunea şi cunoştinţa mai presus de înţelepciune? Căci cum va înţelege ceva din cele inteligibile neavând lucrări înţelegătoare? Sau cum va cunoaşte cele sensibile, fiind aşezat mai presus de toată simţirea? Căci Scriptura spune că El ştie toate şi nimic nu scapă

cunoştinţei dumnezeieşti (cf. Ioan, 21,17). Dar cum am spus de multe ori, cele dumnezeieşti trebuie înţelese în mod dumnezeiesc. Căci lipsa minţii şi a simţirii trebuie cugetate la Dumnezeu prin depăşire, nu ca absenţă, precum şi neraţionalul îl atribuim Celui mai presus de raţiune şi nedesăvârşirea Celui supradesâvârşit şi anterior desăvârşirii. Şi întunericul neluminat şi nevăzut îl atribuim Celui de neapropiat prin depăşirea luminii văzute.

Deci mintea dumnezeiască cuprinde toate prin cunoştinţa ridicată (ieşită) din toate, deoarece în calitate de cauză a tuturor are de mai înainte în Sine cunoştinţa tuturor, ştiind înainte de a fi făcuţi îngerii că va produce îngerii şi toate celelalte ştiindu-le dinlăuntru şi aşa zicând, de la începutul însuşi şi aducându-le la fiinţă. Aceasta socotesc că ne-o predă Scriptura când zice: ***Cel ce ştie toate înainte de facerea lor (Susana, 42). Căci nu aflând de la cele ce sunt ştie mintea dumnezeiască cele ce sunt, ci din Sine şi în Sine, prin ştiinţa şi cunoaşterea tuturor şi are de mai înainte şi a conceput de mai înainte fiinţa lor în calitate de cauză, nu apropiindu-se de fiecare înţeles, ci ştiindu-le şi susţinându-le pe toate într-o unică cuprindere, precum şi lumina în calitate de cauză a avut înainte în sine ştirea despre întuneric, necunoscând din altă parte întunericul decât prin lumină. Deci lumina dumnezeiască, cunoscându-se pe sine, va cunoaşte toate în mod nematerial cele materiale şi în mod neîmpărţit cele împărţite şi în mod unitar cele multe, prin însăşi unitatea sa cunoscând şi producând toate.***

Căci dacă în calitate de cauză unică Dumnezeu dă tuturor celor ce sunt existenţa, în calitate de aceeaşi cauză unică va cunoaşte toate ca fiind din El, şi preexistente în El şi nu va primi din cele ce sunt cunoaşterea lor, ci va dărui şi fiecăreia din ele cunoştinţa lor, dar şi cunoştinţa altora. Deci nu are Dumnezeu cunoştinţa sa şi deosebit de ea o alta care cuprinde în comun pe toate. Căci cunoscându-se pe Sine însuşi drept cauză tuturor nu va ignora cele ce sunt de la El şi a căror cauză este. Astfel Dumnezeu cunoaşte cele ce sunt, nu prin cunoştinţa celor ce sunt ci a sa. ***Căci Scriptura zice că şi îngerii ştiu cele de pe pământ nu cunoscându-le prin simţire, fiindcă sunt sensibile, ci prin puterea şi firea proprie a minţii de chip dumnezeiesc.***

§3

Pe lângă acestea trebuie cercetat, cum cunoaştem noi pe Dumnezeu, care nu este nici inteligibil, nici sensibil, nici în general ceva din cele ce sunt? Nu cumva e drept să spunem că pe Dumnezeu îl cunoaştem nu din firea lui (căci accasta e necunoscută şi mai presus de orice raţiune şi minte), ci din ordinea tuturor celor ce sunt ca proiectate din El şi având chipurile şi asemănările modelelor lor dumnezeieşti, urcăm prin putere dincolo de toate, pe calea şi ordinea lor, prin

negarea şi depăşirea tuturor, la cauza tuturor? De aceea se şi cunoaşte Dumnezeu în toate şi în afară de toate. Şi Dumnezeu se cunoaşte prin cunoştinţă şi necunoştinţă şi vom avea despre El şi înţelegere şi cuvânt şi ştiinţă şi atingere şi simţire şi opinie şi închipuire şi nume şi toate celelalte; dar nici nu se înţelege, nici nu se spune, nici nu se numeşte. Şi nici nu este ceva din cele ce sunt nici nu se cunoaşte în ceva din cele ce sunt şi este toate în toate şi nimic în nimic şi se cunoaşte de toţi în toate şi de nimeni în nimic. De fapt acestea le spunem în chip drept despre Dumnezeu şi e lăudat din toate cele ce sunt după analogia cu toate, a căror cauză este.

Dar are loc şi cea mai dumnezeiască cunoaştere a lui Dumnezeu, cunoscută prin necunoaştere într-o unire mai presus de minte, când mintea despărţindu-se de toate cele ce sunt, apoi părăsindu-se şi pe sine se uneşte cu razele supraluminoase, fiind luminată (de acolo şi acolo) de adâncul de nepătruns al înţelepciunii. Dar ea se poate cunoaşte, precum am spus şi din toate. Căci ea este, după Scriptură, făcătoarea tuturor (cf. Ps. 103,25) şi armonizându-le pururea pe toate (cf. Pild. 8,30), este cauza articulării şi ordinii nedesfăcute a tuturor şi cea care uneşte pururea sfârşiturile celor dintâi cu începuturile celor de al doilea şi susţine unica împreună suflare şi armonie a tuturor.

§4

Dumnezeu Cuvântul e lăudat de dumnezeiasca Scriptură ca raţiune nu numai pentru că e dăruitorul raţiunii, al minţii şi al înţelepciunii, ci şi pentru că are în Sine de mai înainte, cauzele tuturor, în mod unitar, şi pentru că străbate prin toate, cum spune Scriptura până la sfârşitul tuturor (cf. Inţel. 8,1) şi înainte de acestea, pentru că raţiunea dumnezeiască e supra simplitatea a toată simplitatea şi că Cel mai presus de fiinţă, e dezlegat de toate, fiind mai presus de toate. Acest Cuvânt (această raţiune) este adevărul simplu şi cu adevărat existent în legătură cu care stă dumnezeiasca credinţă, ca cunoştinţă curată şi nerătăcită a tuturor. ***El e temelia statornică a celor ce cred, care îi întăreşte pe aceştia în adevăr şi îi ţine într-o unitate şi într-o identitate neclintită în cunoştinţa simplă a adevărului pe cei ce au această cunoştinţă a celor ce trebuie crezute.***

Căci dacă ştiinţa uneşte pe cei ce cunosc cele cunoscute, şi dacă neştiinţa este cauza schimbării continue şi a împărţirii pentru cel necunoscător pe cel ce crede în adevăr, cum zice Sfânta Scriptură, nu-l mişcă nimic din locaşul credinţei adevărate (cf. Ef. 4,13) în care va avea statornicia identităţii nemişcate şi neschimbate. Fiindcă cel unit cu adevărul ştie bine că are binele, chiar dacă mulţi spun că a ieşit din el. Căci aceia au uitat, cu adevărat, din rătăcire, de adevăr, pentru că au căzut

din credinţa adevărată. Dar acesta se ştie cu adevărat pe sine nu (cum spun aceia) aiurind, ci eliberat de pornirea nestatornică şi schimbătoare în varietatea de tot felul a rătăcirii, prin adevărul simplu şi pururea rămas la aceleaşi şi la fel. De aceea mor pentru adevăr în toată ziua învăţătorii conducători ai înţelepciunii dumnezeieşti avută de noi mărturisind, cum se divine prin tot cuvântul şi fapta cunoştinţei unitare a adevărului creştinilor, că este pentru toţi cel mai simplu şi mai dumnezeiesc, mai bine zis - cunoaşterea lui este singura cunoştinţă adevărată şi unică şi simplă a lui Dumnezeu.

Capitolul VIII - Despre putere, dreptate, mântuire, răscumpărare şi despre inegalitate

§1

Dar, deoarece teologii (autorii Scripturii) laudă adevărul dumnezeiesc şi înţelepciunea mai presus de înţelepciune şi ca putere şi ca dreptate, şi o numesc mântuire şi răscumparare, să dezvoltăm şi aceste numiri dumnezeieşti pe cât ne este cu putinţă.

Dar că dumnezeirea este mai presus şi întrece orice fel de putere numită, nu socotesc că ignoră cineva dintre cei crescuţi în Scripturile dumnezeieşti. Căci de multe ori Scriptura ni s-a predat şi ca una care înţelege prin putere şi domnia, deosebind-o de Puterile supra- cereşti. Deci cum o laudă pe ea teologii (scriitorii Scripturii) şi ca putere ridicată peste orice putere? Sau cum vom aplica ei numele de putere?

§2

Zicem deci că Dumnezeu este putere, ca Cel ce are mai înainte şi mai presus de orice, în Sine însuşi, toată puterea şi ca Cel ce e cauzatorul a toată puterea şi le face toate prin puterea neclintită şi nemărginită şi ca Cel ce e puterea existenţei însăşi, sau cauza a toată puterea şi a fiecăreia în parte. Şi că e nesfârşit de puternic nu numai prin faptul că produce toată puterea, ci prin faptul că e mai presus de toată puterea şi e puterea prin Sine şi prin aceea că e superior în putere şi faptului de-a produce la nesfârşit alte nesfârşite puteri existente; şi de-a nu putea puterile nesfârşite la nesfârşit produse de El să slăbească lucrarea puterii lui de putere făcătoare. Şi că Prin puterea lui negrăită, necunoscută şi neînţeleasă depăşeşte toate. Iar prin bogăţia ei întăreşte şi slăbiciunea celui puternic şi susţine şi stăpâneşte cele din urmă ecouri ale ei, cum vedem şi în cele puternice prin simţire, că luminile supra strălucitoare ajung până la cele mai mioape vederi. Sau cum se

spune de cei cu glasuri mari că acestea pătrund şi la urechile care nu prind prea uşor ecourile. Căci cel ce nu e auzit deloc, nici nu aude; şi cel ce nu vede în general, nici nu e văzut.

§3

Deci această răspândire nesfârşit de puternică a lui Dumnezeu ajunge la toate existenţele şi nu e nici una din existenţe care să fie cu totul lipsită de vreo putere, fie că are o putere înţelegătoare, fie raţională, fie simţitoare, fie vitală sau fiinţială. Şi de e îngăduit să spunem, însăşi puterea de a fi o are oricine de la puterea mai presus de fiinţă.

§4

Din ea sunt Puterile de chip dumnezeiesc ale ordinelor îngereşti. Din ea au chip nepieritor şi existenţă şi toate mişcările lor înţelegătoare şi nemuritoare cele de-a pururi. Şi însăşi persistenţa şi nemicşorata dorinţă a binelui au primit-o de la puterea suprabună, căci ea însăşi doreşte ca ele să poată fi acestea şi să dorească să fie pururea şi ca însăşi puterea lor de-a dori să rămână aşa pururea.

§5

Dar cele ale puterii fără lipsuri se comunică şi oamenilor şi plantelor şi animalelor şi firii întregi a întregii existenţe. Şi întăreşte pe cele unite spre afecţiunea şi comunicarea întreolaltă şi pe cele distincte spre a fi toate potrivit raţiunii şi definiţiei lor neconfundate şi neamestecate. Şi păstrează rânduielile şi bunele direcţii ale universului spre binele propriu şi păzeşte vieţile nemuritoare ale unităţilor îngereşti neştirbite. Şi la fel substanţele cereşti şi luminătoare şi stelare şi rânduielile lor neschimbate, cu puterea de-a fi în veac. Şi circumvoluţiile timpului le distinge în progresul lor şi le menţine unite pnn repetiţii. Şi face puterile focului nestinse şi curgerile apelor neîntrerupte. Şi hotărniceşte răspândirea aerului şi pământul îl ţine fără nici o temelie. Şi păzeşte necorupte puterile roditoare ale lui. Şi armonia şi îmbinarea elementelor întreolaltă o păzeşte neconfundată şi nedespărţită, cum susţine legătura dintre suflet şi trup şi înnoieşte puterile hrănitoare şi crescătoare ale plantelor. Şi susţine puterile fiinţiale ale tuturor şi asigură unitatea nedescompusă a universului şi-i dăruieşte îndumnezeirea, dând celor ce se îndumnezeiesc puterea spre aceasta. Şi în general nimic din cele ce sunt nu este în afara puterii dumnezeieşti asigurătoare şi cuprinzătoare. Căci ceea ce nu are nici o putere, nici nu este, nici nu este ceva, nici nu este vreo afirmare a ei.

§6

Dar spune magul Elima: Dacă Dumnezeu este atotputernic, cum se spune de un învăţător (despre Dumnezeu) al vostru că nu poate ceva? Prin aceasta defaimă pe dumnezeiescul Pavel, care a zis că Dumnezeu nu se poate nega pe Sine însuşi (cf. II Tim. 2.13).

Ocupându-mă cu aceasta, mă tem ca nu cumva să stârnesc râsul prostiei, încercând să dărâm casele jucăriei copiilor şi să le fac una cu pământul şi grăbindu-mă spre scopul de neatins al înţelegerii lui Dumnezeu în privinţa aceasta. Căci negarea sa proprie este una cu căderea din adevăr. Iar adevărul este ceea ce este şi negarea adevărului e căderea din ceea ce este. Dar Dumnezeu nu poate cădea din existenţă şi a nu fi nu este (a nu fi e imposibil) sau cum ar zice cineva, nu poate să nu poată şi nu ştie să nu ştie prin privaţiune. E ca înţeleptul care imită pe biruitorii fără margini dintre atleţi, care adeseori prefăcându-se în faţa adversarului că sunt slabi, iar acela socotindu-i aşa, şi luptând în lipsa manifestării puterii acelora bărbăteşte cu umbrele şi bătând aerul plin de mândrie cu lovituri deşarte, se laudă pe sine. neştiind de puterea acelora.

Dar noi înţelegem pe învăţătorul de Dumnezeu, pe cât ne este cu putinţă, lăudând pe Dumnezeu ca atotputernic, ca fericit şi singur Stăpânitor, ca domnind cu puterea lui peste veacul însuşi, ca Cel ce nu cade întru nimic din cele ce sunt, ci mai degrabă fiind mai presus de ele şi fiind înaintea tuturor existenţelor prin puterea mai presus de fiinţă; şi ca pe Cel ce a dăruit, prin revărsare, tuturor celor ce sunt puterea de-a fi din puterea lui ce depăşeşte orice prisosinţă.

§7

Dumnezeu este socotit iarăşi dreptate, ca Cel ce împarte tuturor cele după vrednicie şi fiecăruia buna măsură şi frumuseţea, buna rânduială şi ordinea şi toate darurile, distingându-le după regula cea cu adevărat cea mai dreaptă, fiind tuturor în parte cauzatorul lucrării lor. Căci dreptatea dumnezeiască le rânduieşte pe toate în chip drept şi le păstrează pe toate neamestecate şi neconfundate cu altele, dăruind fiecăreia dintre toate existenţele cele cuvenite după vrednicia ce a dat-o fiecăreia dintre ele. Şi dacă spunem acestea în chip drept, toţi care defaimă dreptatea dumnezeiască, uită nedreptatea vădită ce şi-o aleg pe seama lor. Căci spun că s-ar cuveni celor muritori nemurirea şi celor nedesăvârşiţi desăvârşirea şi celor ce se mişcă de sine necesitatea mişcării de către alţii şi celor schimbători identitatea şi puterea desăvârşită celor slabi şi cele eterne sunt temporale şi cele ce se mişcă prin fire sunt neschimbătoare şi plăcerile trecătoare sunt veşnice şi în general atribuie altora cele ale altora. Trebuie ştiut că dreptatea dumnezeiască este cu adevărat

dreptatea adevărată prin aceea că distribuie cele proprii după vrednicia fiecăreia dintre existenţe şi salvează firea fiecăreia în treapta şi puterea ei.

§8

Dar ar putea spune cineva: Nu e propriu dreptăţii să lase oameni evlavioşi neajutaţi, asupriţi de cei răi. Faţă de aceştia trebuie spus că dacă cei pe care îi numeşte evlavioşi iubesc cele pământeşti râvnite de cei atraşi de cele materiale, au căzut din dragostea de Dumnezeu şi nu ştiu cum s-ar mai numi evlavioşi, nepreţuind cele cu adevărat vrednice de iubit şi dumnezeieşti, şi ferindu-se fără sfinţenie de cele vrednice de râvnit şi de iubit. Iar dacă iubesc cu adevărat cele cu adevărat existente, trebuie să se bucure de cele dorite când se întâlnesc cu cei ce le prilejuiesc. Căci se apropie mai ales atunci de virtuţile îngereşti, când se despart, pe cât se poate, din dorinţa de cele dumnezeieşti, de împătimirca de cele materiale, desprinzându-se bărbăteşte pentru bine în împrejurările care li se oferă pentru aceasta. Deci vorbind adevărat, e mai propriu dreptăţii dumnezeieşti să nu-i lase să se moleşească şi să le îndepărteze de cele mai bune bărbăţia, prin desfătări material, nici să-i lase neajutoraţi, dacă ar căuta unii să facă aceasta, ci să-i întărească în cele bune şi în neslăbita statornicie şi să le dăruiască prin acestea cele după vrednicie.

§9

Deci aceasta este dreptatea şi mântuirea dumnezeiască ce se laudă: cea care salvează şi păzeşte fiinţa şi făptuirea proprie şi curată a fiecăruia de cele necuvenite şi e cauza lucrării sale curate în toate. Iar dacă laudă cineva mântuirea, ca pe cea care păstrează neclintite dc cele rele pe toate, în chip sănătos, fără îndoială că vom primi şi noi pe acest cinstitor al mântuirii de tot felul. Şi vom socoti că Dumnezeu hotărăşte ca primă mântuire a tuturor, pe cea care păstrează pe toţi neschimbaţi şi nesfâşiaţi şi neclintiţi în ei înşişi şi îi păzeşte pe toţi nehărţuiţi şi nebiruiţi de rele şi împodobiţi de raţiunile lor; şi alungă din toţi toată inegalitatea şi lucrarea străină şi susţine măsurile fiecăruia neschimbate şi nemutate de cele contrare.

De aceea nici această mântuire nu o va socoti cineva ca străină de scopul sfintei învăţături despre Dumnezeu, ci ca pe una ce răscumpără prin bunătatea mântuitoare a tuturor, toate existenţele din căderea din bunătatea lor, întrucât firea fiecăruia din cei mântuiţi primeşte aceasta. De accea autorii Scripturii o şi numesc pe ea răscumpărare, întrucât nu lasă cele cu adevărat existente să cadă în non-existenţă şi întrucât, chiar de se abate cineva în greşală şi neorânduială şi păţeşte vreo micşorare a deplinătăţii bunurilor proprii, e scăpat (răscumpărat) de această

patimă şi slăbiciune şi privaţiune, împlinind ceea ce îi lipseşte, şi întărind părinteşte pe cel slab. Şi ridicându-l din slăbiciune îl ridică în bine şi îl umple de binele ce l-a pierdut şi îl pune din nou în rânduială şi reface dezordinea şi urâţenia lui şi-i reface integritatea şi-l eliberează de toate rănile. Dar despre acestea s-a mai vorbit, ca şi despre dreptatea prin care se depărtează toată inegalitatea venită în ei prin privaţiune şi se hotărăşte egalitatea tuturor. Căci inegalitatea, dacă o înţelege cineva ca fiind distanţele tuturor faţă de toate, nu e îngăduită de dreptatea care o păzeşte pe ea şi care vrea să se facă o unire a tuturor cu toate - fiindcă ea păzeşte toate existenţele, şi anume pe fiecare în chipul ei, în care este fiecare după fire.

Capitolul IX - Despre mare, mic, acelaşi, altul, asemenea, neasemenea şi despre stare, mişcare, egalitate

§1

Deoarece se spune despre cauzatorul tuturor că e şi mare şi mic şi acelaşi şi altul şi asemenea şi neasemenea şi are şi stare şi mişcare, să privim şi la imaginile (reprezentările) acestor numiri dumnezeieşti, pe cât ni se fac arătate. Dumnezeu e lăudat ca mare în Scripturi, mărimea dumnezeiască arătându-ni-se şi în micime şi într-o lumină subţire. Şi ca Acelaşi, când spun Scripturile. Iar tu acelaşi eşti (Ps. 101, 28); şi ca Altul când e închipuit de aceleaşi Scripturi prin multe figuri şi multe chipuri. Şi ca asemenea şi neasemenea când e înfăţişat ca suport al unor asemănări şi al neasemănării şi ca nefiind asemenea cu nimic (cf. II Parai. 6.14). Dar şi mişcându-se ca Unul ce umblă în toate. Şi prin toate celelalte numiri dumnezeieşti de aceeaşi valoare cu acestea, lăudate de Scripturi.

§2

Dumnezeu se numeşte deci mare, potrivit mărimii proprii lui, transmiţând tuturor celor mari din mărimea sa şi suprarevărsându-se şi extinzându-se în afară de toată puterea, cuprinzând tot locul, depăşind tot numărul, trecând peste toată nemărginirea, prin supraplinătatea şi mărimea lucrării lui şi prin darurile lui izvorâtoare pe măsura în care acestea se împărtăşesc de ele. Dar în revărsarea nesfârşitei lor dăruiri, ele rămân nemicşorate şi nu se micşorează prin împărtăşirile de ele, ci se arată într-o şi mai mare supra revărsare. Această mărime este şi nesfârşită şi necuprinsă în câtime şi de nenumărat; şi depăşire a tuturor în revărsarea absolută (necondiţionată de nimic) şi supraextinsă a mărimii lui necuprinse.

§3

Iar că e mic sau subţire, se spune despre El, ca de Cel ce iese din toată greutatea şi distanţa şi ca Cel ce pătrunde neîmpiedicat prin toate. De fapt ca Cel ce e mic, e cauzatorul formator al tuturor elementelor. Căci pe Cel mic nu-1 vei afla nicăieri neîmpărtăşit. Deci aşa trebuie înţeles că Dumnezeu e mic, ca intrând în toate şi prin toate în mod neîmpiedicat şi pătrunzând până la despărţirea sufletului şi duhului, dintre încheieturi şi măduvă şi judecând simţirile şi cugetările inimii (Evr. 4. 12) sau mai bine zis toate existenţele. Câci nu este făptură nearătată înaintea lui. Această micime e fără cantitate, fără calitate, nestăpânită, nemărginită, nedefinită, cuprinzătoare a tuturor, dar ea însăşi e necuprinsă.

§4

Şi este acelaşi în mod suprafiinţial, etern, neschimbat, rămânând în Sine, avându-le aceleaşi şi la fel. La fel prezent tuturor şi statornic El însuşi cu ale sale în Sine şi întemeiat în mod neprihănit în marginile prea bune ale identităţii mai presus de fiinţă, neprefăcut, necăzut, neclintit, neschimbat, neamestecat, nematerial, atotsimplu, fără vreo nevoie, necrescut, nemicşorat, nenăscut, nu ca unul ce încă nu a fost născut, sau nedesăvârşit sau născut de cineva sau că e astfel, sau ca Cel ce nu e nicăieri niciodată, ci ca Cel loial nefăcut (nenăscut) şi absolut nefăcut (nenăscut) şi pururea existent şi fiind prin Sine desăvârşit şi acelaşi fiind prin Sine şi deosebindu-se prin Sine în mod unitar şi în acelaşi mod şi luminând acelaşi din Sine tuturor celor capabili să se împărtăşească de El; şi îmbinând pe unele cu altele, prin bogăţia şi calitatea de (a fi) cauză, având de mai înainte în Sine la fel cele contrare, ca Cel ce e cauza cea una şi unică ce depăşeşte toată identitatea.

§5

Iar altul este, deoarece Dumnezeu e prezent în toate în mod providenţial şi se face toate în toţi pentru mântuirea tuturor, rămânând în Sine şi neieşit din identitatea sa prin lucrarea cea una şi stând neîncetat şi dându-se pe Sine cu o putere neclintită spre îndumnezeirea celor întorşi (spre El). Şi altele sunt vederile variate ale lui Dumnezeu, care trebuie înţelese ca altele în formele în care se arată. Căci precum dacă raţiunea cugetă sufletul în chip trupesc şi vede în părţi trupeşti neîmpărţirea lui, redăm prin ele neîmpărţirea proprie lui ca părţi aflate în el şi socotim mintea cap, grumazul opinie (ca stând la mijloc între raţiune şi iraţionalitate) pieptul mânie, stomacul poftă, braţele şi picioarele fire, folosindu-ne de numirile trupului ca de nişte simboale ale puterilor - cu atât mai mult trebuie să curăţim pe Cel ce e dincolo de toată alteritatea formelor şi chipurilor, în sfinte şi dumnezeieşti şi tainice desfăşurări. Şi dacă voieşti să aplici cele trei dimensiuni ale trupurilor lui Dumnezeu cel de neatins şi fără dimensiuni, lăţimea dumnezeiască trebuie înţeleasă cz ieşirea supralargă a lui Dumnezeu la toate, lungimea, ca puterea

supraextinsă la toate; adâncimea, ca ascunzimea şi incognoscibilitatea de toţi necuprinsă a lui Dumnezeu. Dar ca să nu ne pierdem pe noi în desfăşurarea altor şi altor chipuri şi forme, asemănând numirile dumnezeieşti netrupeşti cu simboalele sensibile, vom vorbi despre ele în Teologia simbolică. Dar acum nu vom socoti înţelegerea lui Dumnezeu ca altul, ca fiind schimbarea identităţii lui mai mult decât neschimbată, ci multiplicitatea lui unitară şi ieşirile de un singur chip ale marii lui rodnicii la toate.

§6

Iar dacă ar spune cineva că Dumnezeu este asemenea cu Sine ca Cel ce e Acelaşi, întrucât e în mod statornic în Sine fiind asemenea Sieşi în chip neîmpărţit, nu am socoti lipsită de cinste numirea dumnezeiască de asemenea. Dar teologii (scriitorii Scripturii) spun că Dumnezeu ca atare nu este asemenea nimănui, dar El dăruieşte asemănarea dumnezeiască celor ce se întorc spre El, pnn imitarea după putere a Celui ce e mai presus de toată definiţia şi raţiunea şi puterea asemănării dumnezeieşti este cea care întoarce toate cele create spre cauza lor. Deci acestea trebuie declarate asemenea lui Dumnezeu prin calitatea de chip şi asemănare (Fac. 1.26) a lui. Dar Dumnezeu nu e pe de altă parte asemenea lor, pentru că nu e nici om asemenea chipului său. Căci numai celor de aceeaşi treaptă le e cu putinţă să fie şi asemenea unele cu altele, şi să-şi întoarcă între ele asemănarea, şi să fie ambele asemenea între ele, fiind create după chipul celui asemenea. Dar între cauză şi cauzate nu se poate cunoaşte o întoarcere (de la una la alta). Căci nu se dăruieşte numai acestora sau acelora calitatea de a fi asemenea, ci tuturor celor ce se împărtăşesc de asemănare, căci Dumnezeu este cauza însuşi faptului de a fi asemenea; şi El este şi suportul asemănării însăşi şi este în toate Cel asemenea tuturor prin vreo urmă oarecare a acestei asemănări. Şi prin aceasta împlineşte unirea tuturor.

§7

Dar ce trebuie spus despre aceasta? Căci însăşi Scriptura declară că El este neasemenea şi necompus cu nici una ca Cel ce e şi altul decât toate. Iar ceea ce e mai paradoxal, e că nici nu spune că e ceva asemenea lui. Dar cuvântul nu e contrar asemănării cu El. Căci aceleaşi sunt şi asemenea şi neasemenea lui Dumnezeu. Primul lucru, prin imitarea celui de neimitat. Al doilea, prin faptul de a nu avea cele cauzale ceea ce e în Cauză, şi prin distanţa de măsură nesfârşită şi incomparabilă între ele.

§8

Dar ce vom spune şi despre starea sau şederea dumnezeiască? Ce altceva decât că Dumnezeu rămâne El însuşi în Sine şi e fixat statornic în identitatea nemişcată şi e supraîntemeiat în mod neclintit şi în faptul de-a lucra aceleaşi şi în acelaşi scop şi la fel şi în faptul de-a exista neclintit în Sine şi de-a nu se putea muta şi de-a fi nemişcat. Şi acestea în mod mai presus de fiinţă. Căci El este cauza stării şi şederii tuturor, ca Cel mai presus de toată şederea şi starea. Şi în El au primit subzistenţa toate, fiind păzite neclintite din starea bunătăţilor proprii.

§9

Dar ce e de spus când învăţătorii Scripturii zic iarăşi că Cel nemişcat merge şi se mişcă spre toate? Nu trebuie înţeles şi acest lucru în mod dumnezeiesc? Căci trebuie cugetat că El se mişcă, în mod evlavios, nu prin mutare sau schimbare, sau alternare, sau abatere, sau mişcare spaţială, nici în linie dreaptă, nici circulară, nici în ambele feluri, nu inteligibilă, nu sufletească, nu fizică. Şi stă în faptul că Dumnezeu aduce la fiinţă şi susţine toate şi îngrijeşte în tot felul de toate, şi în faptul că e prezent tuturor prin cuprinderea tuturor, nesupus relaţiei cu ele, prin ieşirile şi lucrările providenţiale la toate existenţele. Dar e îngăduit a lăuda în chip dumnezeiesc şi mişcările lui Dumnezeu cel nemişcat. Şi prin mişcare dreaptă trebuie cugetată neclintirea dreaptă, mişcarea neclintită şi ieşirea neabătută a lucrărilor lui şi provenirea tuturor din El. Iar prin cea în spirală, ieşirea statornică şi starea roditoare. Iar prin cea circulară, faptul de-a fi acelaşi şi de-a cuprinde pe cele de la mijloc şi pe cele extreme şi întoarcerea la El a celor provenite din El.

§10

Iar dacă cineva înţelege numirea din Scripturi despre Dumnezeu ca Acelaşi, în sensul de egal cu Sine, e de observat că Dumnezeu este egal nu numai ca Cel neîmpărţit şi neclintit, ci şi ca Cel ce iese la toate şi prin toate la fel şi ca suport al egalităţii de sine, prin care lucrează la fel mişcarea tuturor prin toate şi împărtăşirea egală a tuturor celor ce se împărtăşesc, după capacitatea fiecăreia; şi darul egal împărţit tuturor după vrednicie şi după toată egalitatea inteligibilă, înţelegătoare, raţională ,sensibilă, fiinţială, avându-le pe toate cu voia de mai înainte în Sine Cel ridicat peste toate, conform puterii sale mai presus de toate, făcătoare a toată egalitatea.

Capitolul X - Despre Atotştiitorul Cel vechi de zile şi despre veac şi timp

§1

Ia seama să lauzi pe Dumnezeu Cel cu multe nume prin cuvânt şi ca Atoţiitor şi ca Cel vechi de zile. Atotţiitor se zice pentru că este scaun atotţiitor susţinând şi

cuprinzând toate fixând, întemeind şi circumscriind şi făcând totul neclintit în Sine şi aducând la existenţă din Sine, ca dintr-o rădăcină atotţiitoare, toate şi întorcând la Sine, ca într-un sân atotţiitor şi ţinându-le adunate în Sine ca într-un Scaun atotcuprinzător pe toate printr-o susţinere care le asigură pe toate şi e mai presus de ele, nelăsându-le să cadă din ea şi să se piardă ca scoase dintr-o casă atotcuprinzătoare. I se zice obârşie atotţiitoare şi ca cea care le ţine pe toate şi le stăpâneşte, străbătându-le fără să le amestece şi le impune tuturor jugurile primite de bună voie şi durerile dulci ale dragostei dumnezeieşti şi atotţiitoare, ale bunătăţii ei neslăbite.

§2

Iar ca Cel vechi de zilei (Dan. 7.22) e lăudat Dumnezeu pentru că este şi veacul şi timpul tuturor şi e înainte de zile şi înainte de veac şi de timp. Dar trebuie ca El să se numească şi timp şi zi şi vreme şi veac în mod cuvenit lui Dumnezeu, ca fiind în toată mişcarea neschimbat şi nemişcat şi pentru ca mişcându-se pururea rămâne în Sine însuşi şi Cauzatorul veacului şi timpului şi al zilelor. De aceea şi în sfintele şi tainicele vedenii ale arătării dumnezeieşti e închipuit şi ca bătrân (cf. Dan. 7,9) şi ca tânăr. Bătrân îl arată şi ca fiind de la început; tânăr, ca neîmbătrânind. Sau amândouă ne învaţă că înaintează de la început prin toate până la sfârşit; sau, cum zice dumnezeiescul nostru sfânt învăţător, vechimea dumnezeiască le arată pe amândouă: ca Cel mai bătrân e primul în timp, iar ca Cel mai tânăr e dinainte de numărul timpului. Fiindcă unitatea şi ceea ce e propriu lui au fost mai vechi ca mulţii ani care au urmat.

§3

Dar trebuie să cunoaştem, precum socotesc şi natura timpului şi a veacului din Scriptură. Căci nu sunt absolut nefăcute şi cu adevărat eterne toate cele numite veşnice şi incoruptibile şi nemuritoare şi neschimbate şi la fel existente, aşa cum zice: Ridicaţi-vă porţile veşnice şi cele asemenea (Ps. 23, 7,9). Fiindcă de multe ori şi cele foarte vechi sunt caracterizate prm numirea de veşnice: şi câteodată şi toată lungimea timpului nostru este declarată veac, întrucât este şi o însuşire a veacului vechimea şi neschimbarea este şi măsurarea în general a existenţei. Iar timp numeşte pe cel ce este supus facerii şi coruperii (stricăciunii) şi schimbării şi care e altfel pentru alţii. De aceea teologia (Scriptura) ne declară (numeşte) şi pe noi cei definiţi prin timp, veac prin participare, când ajungem veacul nestricăcios şi pururea la fel. Dar Scriptura vorbeşte uneori şi de un veac temporal şi de timpul veşnic, deşi ştim prin ei că e mai propriu să fie numite şi arătate cele ce sunt veac, iar cele ce sunt în devenire timp. Deci nu trebuie să socotim, simplu, coeterne cu Dumnezeu, cel dinainte de veac, cele numite veşnice. Urmând neabătut prea

veneratelor Scripturi, socotim veşnice şi temporale după modurile cunoscute în ele, pe cele ce sunt la mijloc şi se împărtăşesc în parte de veac, în parte de timp. Iar pe Dumnezeu să-1 lăudăm şi ca veac şi ca timp ca cel ce e Cauzatorul a tot timpul şi veacul; şi ca Vechi de zile, ca Cel ce e înainte de vreme şi mai presus de timp şi ca Cel ce schimbă vremurile şi timpurile. Şi iarăşi ca fiind dinainte de veacuri, întrucât este şi înainte de veac şi mai presus de veac (cf. Apoc. 11.15) şi împărăţia lui este împărăţia tuturor veacurilor. Amin.

Capitolul XI - Despre pace şi ce înseamnă a fi însuşi prin sine, ce e viaţa de sine şi puterea de sine şi cele astfel spuse

§1

Vino să lăudăm prin imne de pace, pacea dumnezeiască, ca obârşia împăcării tuturor. Căci ea este unificatoarea tuturor şi născătoarea şi producătoarea armoniei şi articulării tuturor. Dc accea o şi doresc toate pe ea care întoarce mulţimea împărţită a lor în unitate integrală şi războiul lăuntric al tuturor îl preface într-o conlocuire unitară. Prin împărtăşirea de pacea dumnezeiască cele mai vechi dintre Puterile împăcate se unesc şi ele cu ele însele şi întreolaltă spre o unică domnie a păcii tuturor; şi unesc pc cele de sub ele însele şi pe unele cu altele cu obârşia şi cauza cea una şi desăvârşită a tuturor.

Căci aceasta pătrunzând în mod neîmpărţit în toate, ca în nişte locuri deosebite ale celor despărţite le hotărniceşte, le mărgineşte şi le asigură pe toate şi nu le lasă să se reverse în nesfârşire şi nehotărnicire, dezordonate şi nefixate şi devenite goale de Dumnezeu şi ieşite din unirea între ele şi cu totul neunite întreolaltă.

Să vorbim despre ea sau să arătăm ce este pacea şi liniştea dumnezeiască pe care Sfântul Iustus (cf. Fapt. 1,23) o numeşte neglăsuitoare; şi despre toată nemişcarea cunoscută în procesiunea (ieşirea) ei; să arătăm cum împăciuieşte şi aduce linişte şi cum este în Sine şi înlăuntrul ei şi a supraunit totul în Sine, întreagă; cum neieşind din ea, dar înmulţindu-se pe sine, părăseşte unitatea ei. Ea iese la toate, rămânând întreagă înlăuntru prin covârşirea unirii mai presus de toate. Pe ea nu e îngăduit şi nici cu putinţă vreuneia din existenţe nici să o exprime, nici să o cugete cu înţelegere. Dar recunoscând neputinţa de-a o exprima şi de a o cunoaşte ca fiind dincolo de toate, vom privi participările inteligibile şi exprimabile la ea şi aceasta pe cât e cu putinţă oamenilor şi nouă, rămaşi în urma multor oameni buni.

§2

Intâi trebuie spus aceasta, că Dumnezeu e suportul păcii de sine şi al păcii tuturor şi al fiecăruia; şi ca toate se articulează între ele prin unirea lor neconfundată, prin care sunt unite în mod neîmpărţit. Prin aceasta fiecare stând în mod nedespărţit, îşi păstrează neslăbit chipul propriu, nefiind tulburate prin amestecarea cu cele contrare; nici tocite în deplinătatea unirii şi a curăţiei lor. Deci vom intui o fire simplă a unităţii paşnice, o fire care uneşte toate cu sine şi în ele şi între ele, o pace care păstrează toate în îmbinarea neconfundată, neamestecată a tuturor. Datorită acestei unităţi neconfundate, minţile dumnezeieşti unite se unesc cu înţelesurile lor şi cu cele înţelese. Şi iarăşi urcă spre unirea necunoscută cu cele aflate mai presus de minte. Tot pentru ea sufletele, unind raţiunile lor de tot felul şi înălţându-le spre o unică înţelegere curată, înaintează potrivit lor şi treptei lor prin înţelegerea nematerială şi neîmpărţită spre unirea cea mai presus de înţelegere. Pentru ea subzistă unica şi nedesfăcuta îmbinare complexă a tuturor în simfonia ei dumnezeiască şi se armonizează în conglăsuirea şi în acordul şi în întregul desăvârşit. Căci le adună în mod neconfundat şi le ţine împreună în mod nedespărţit. Pentru că întregimea păcii desăvârşite străbate toate existenţele prin prezenţa atot- simplă şi neamestecată a puterii de unitate făcătoare, unind toate şi unind extremele cu extremele prin cele de mijloc, însoţindu-le printr-o unică (legătură) de aceeaşi fire. Prin aceasta le dăruieşte putinţa să se bucure de ea şi de ultimele margini ale întregului şi le face pe toate conştiente de unităţile şi de identităţile, de unirile, de îmbinările lor. Căci pacea dumnezeiască rămâne neîmpărţită şi străbate prin toate şi pătrunde în toate şi nu iese din identitatea ei. Fiindcă iese la toate şi transmite tuturor în mod propriu lor cele ale ei şi revarsă cu îmbelşugare în ele din bogăţia rodniciei împăciuitoare. Dar rămâne, pentru covârşirea unităţii ei, întreagă, cu sine întreagă prin supraunirea întreagă cu ea însăşi.

§3

Dar ar putea zice cineva: Cum doresc toate pacea? Căci multe se bucură de diversitatea şi deosebirea lor şi nu voiesc vreodată să se concilieze de bună voie. Dacă cel ce zice aceasta afirmă că diversitatea şi deosebirea e însuşirea proprie a fiecăreia dintre existenţe, şi că nici una dintre existenţe nu voieşte să se lepede de aceasta, nu-1 vom contrazice nici noi în aceasta, dar şi pe aceasta o socotim o dorinţă a păcii. Căci toate iubesc să fie în pace şi unite cu ele însele, dar să rămână nemişcate din ele şi din ale lor. Şi e proprie identităţii neamestecate pacea desăvârşită care o păstrează, şi care le salvează prin grijile ei dăruitoate de pace pe toate nedezbinate şi neamestecate cu ele şi întreolaltă, susţinând pe toate în puterea statornică şi neclintită a păcii şi nemişcării lor.

§4

Şi dacă toate cele ce se mişcă nu se liniştesc, ci voiesc pururea ca mişcarea lor să se menţină, aceasta e o dorinţă după pacea dumnezeiască a tuturor, care le păstrează pe toate necăzute din ele şi păzeşte identitatea tuturor celor ce se mişcă şi viaţa lor mişcătoare nemişcată şi necăzută. Şi aceasta o arată făcându-le pe toate cele ce se mişcă să rămână prin aceasta în pace cu ele însele, rămânând să lucreze în acelaşi fel, cele ale lor.
Iar dacă vorbind de prefaceri produse de căderea din pace, va declara cineva că nu toţi iubesc pacea, răspundem că nu este nici una dintre existenţe care să cadă cu totul din orice unire. Căci ceea ce e cu totul nestabil şi nemărginit în aceasta şi nefixat şi nehotărnicit, nu e nici existent, nici între cele existente. Iar dacă aceştia s-au despărţit de pace şi de bunurile păcii, bucurându-se de certuri şi mânii şi de schimbări şi nestatornicii spunem că şi ei sunt stăpâniţi de idolii întunecaţi ai dorinţei de pace, deşi sunt tulburaţi de patimile mult mişcătoare. Şi prin aceasta rămân fără să-şi dea seama doritori ai ei, socotind că prin împlinirea celor pururea curgătoare rămân în pacea lor; şi se simt tulburaţi dacă sunt lipsiţi de plăcerile care îi stăpâneau.

Dar ce va spune cineva despre pacea revărsată de iubirea de oameni a lui Hristos? Prin ea învăţăm să nu mai luptăm nici cu noi, nici între noi, nici cu îngerii. Ci lucrăm împreună cu ei cele dumnezeieşti, după putere, prin purtarea de grijă a lui Iisus care lucrează toate în toţi şi aduce pacea negrăită şi dinainte de veac hotărâtă şi ne împacă pe noi cu Sine şi în Sine cu Tatăl. Despre aceste daruri mai presus de fire s-a vorbit în învăţăturile teologice şi a mărturisit împreună cu noi şi Scriptura sfintei inspiraţii.

§6

Dar fiindcă m-ai întrebat şi altădată prin Epistolă ce este existenţa de sine, viaţa de sine, înţelepciunea de sine şi eşti nedumerit cum spun uneori că Dumnezeu esle viaţa de sine, altădată suportul vieţii de sine, am socotit de trebuinţă, sfinte suflete al lui Dumnezeu să-ţi dezleg şi această întrebare către noi.

Şi întâi, ca să reluăm şi acum cele multe spuse, răspundem că nu e ceva contrar a spune că Dumnezeu este putere de sine sau viaţă de sine şi suport al vieţii de sine sau al păcii sau al puterii. Căci, în cazul primelor, este numit astfel pornind de la cele ce sunt sau mai mult, de la cele ce sunt întâile. El fiind cauzatorul tuturor. Dar în al celorlalte (este numit astfel) ca fiind în mod suprafiinţial mai presus de toate cele ce sunt şi sunt întâile.

Ceri să spunem ce este existenţa de sine sau viaţa de sine sau câte sunt în mod absolut şi desăvârşit începător. Răspundem că nu e ceva sucit, ci drept şi care are o explicaţie simplă, căci nu spunem că existenţa de sine e vreo altă fiinţă dumnezeiască sau îngerească, care să fie tuturor cauza de a fi (căci numai Cel ce este mai presus de fiinţă e obârşia şi fiinţa şi cauza de a fi a tuturor existenţelor), nici nu spunem că e născătoare de viaţă a vreunora care trăiesc altă dumnezeire decât cea mai presus de dumnezeire. Căci numai viaţa e cauza vieţii.

Nici, ca să vorbim pe scurt, nu au fost numite alte obârşii ale existenţelor, alte fiinţe şi ipostasuri creatoare, sau raze şi dumnezei din existenţe. Nu i-au ştiut pe aceştia cu adevărat, şi propriu vorbind, ca atare nici pe ei (căci nu există), nici pe părinţii lor. ***Deci existenţa de sine şi viaţa de sine şi dumnezeire de sine numim în sens originar şi dumnezeiesc şi cauzal, obârşia şi cauza cea una mai presus de toate şi mai presus de fiinţă. Iar în sens participant, puterile providenţiale transmise din Dumnezeu cel neparticipat, lucrarea prin sine făcătoare de fiinţă, prin sine îndumnezeitoare la care participă existenţele în mod propriu lor.*** Prin aceasta sunt şi se zic existenţe şi vii şi îndumnezeite şi celelalte. De aceea le este suport Cel bun celor dintâi, apoi tuturor celor ce participă la El întregi, apoi celor ce participă ca părţi ale lor la El.

Deci ce trebuie spus despre acestea? Când unii dintre dumnezeieştii şi sfinţii noştri învăţători numesc pe Cel Suprabun şi Supra-dumnezeu suport al bunătăţii de sine şi al dumnezeirii spun că bunătatea de Sine şi dumnezeirea de bine făcătoare şi îndumnezeitoare provine din Dumnezeu, ca revărsarea frumuseţii de sine, făcătoare de frumuseţe. Şi vorbesc de o frumuseţe întreagă şi de o frumuseţe parţială: şi pe cele ce există din ea le numesc frumoase în întregime şi frumoase în parte. Şi toate celelalte s-au spus şi se spun în acelaşi mod, adică arătându-le participante la providenţă şi bunătate, ca existente din Dumnezeu Cel neparticipabil; şi ca participând la debordarea lui într-o revărsare negrăită. Prin aceasta, Cel ce e cu adevărat Cauzatorul tuturor, e şi dincolo de toate şi Cel mai presus de fiinţă, şi depăşeşte în mod suprafiresc cu totul pe cele ce sunt de o oarecare fiinţă şi fire.

Capitolul XII - Despre Sfântul sfinţilor, Împăratul împăraţilor, Domnul domnilor, Dumnezeul dumnezeilor

§ 1

Dar fiindcă s-a vorbit despre marginea cuvenită a celor de care trebuia să vorbească, trebuie să lăudăm şi pe Cel cu nume nesfârşite şi ca Sfântul sfinţilor (Dan. 9,24) Împăratul împăraţilor (I Tim. 6,15), despre Cel ce împărăţeşte în veac

şi din veac (cf. Ps. 145,10) dar şi despre Domnul domnilor (Apoc. 19,16) şi Dumnezeul dumnezeilor (Ps. 49,1). Şi întâi trebuie spus ce socotim că este sfinţenia de sine (autosfinţenia) şi ce vrea să arate Scriptura prin îndoirea numirilor.

§ 2

Sfinţenia e deci (vorbind în felul nostru), curăţia liberă de toată impuritatea şi desăvârşită şi cu totul neprihănită, împărăţia este dăruirea a toată autoritatea şi podoaba şi rânduiala şi ordinea. Iar domnia nu e numai depăşirea tuturor relelor, ci şi toată posesia desăvârşită a frumuseţilor şi bunătăţilor şi siguranţa adevărată şi neclintită în ele. De aceea domnia vine de la autoritate şi de la Domn şi de la a domni. Iar dumnezeirea este providenţa care e atentă la toate şi înconjoară şi susţine toate cu bunătate desăvârşită şi umple toate de sine şi e mai presus de toate cele ce se bucură de purtarea ei de grijă.

§ 3

Deci trebuie să lăudăm acestea ca fiind ale cauzei celei ce covârşeşte toate în mod absolut. Iar pe ea trebuie să o numim sfinţenia ce întrece toate şi domnia şi împărăţia mai presus de toate şi dumnezeirea atotsfântă. Căci din ea a venit şi s-a distribuit în unitate şi împreună curăţia deplină şi adevărată; toată ordinea şi podoaba existenţelor, care înlătură nepotrivirea, neegalitatea şi nesimetria şi se bucură de identitatea şi dreptatea bine orânduită şi adună la un loc pe toate cele învrednicite să se împărtăşească de ea. Ea are desăvârşita posesiune a tuturor frumuseţilor, e toată providenţa cea bună, privitoare şi susţinătoare a celor providenţiale, dându-se pe sine cu bunătate spre îndumnezeire celor întoarse spre ea.

§ 4

Deoarece cauzatorul tuturor este supraplin de toate şi neîmpărtăşibil printr-o depăşire ce e mai presus de toate, e lăudat ca Sfântul sfinţilor şi celelalte, prin calitatea de cauză ce se revarsă peste toate şi prin depăşirea ce-l ridică peste toate, cum ar spune cineva. Aceasta pentru că cele ce sunt depăşesc cele ce nu sunt şi cele de care se împărtăşesc cele ce se împărtăşesc sunt sfinte, sau dumnezeieşti, sau stăpâne, sau împărăteşti. De aceea cel ce este peste toate cele ce sunt e prin aceasta peste toate, iar cauzatorul neîmpărtăşit e deasupra tuturor celor ce se împărtăşesc şi a celor împărtăşite.

Sfinţi şi împăraţi şi domni şi dumnezei numesc Scripturile ordinele cele mai de la început dintre toate (îngerii cei mai de sus), prin care cele de al doilea primesc după aceea darurile de la Dumnezeu, înmulţind simplitatea transmisiunii acelora, după deosebirile dintre ele. Iar cele dintâi adună în mod providenţial şi dumnezeiesc cele ale celor mai de jos în unitatea lor.

Capitolul XIII - Despre Cel desăvârşit şi Unul

§1

Atâtea despre acestea. Să trecem, în sfârşit, la ceea ce place raţiunii cel mai mult. De fapt, învăţătura care îi atribuie Cauzatorului tuturor toate împreună, îl laudă şi ca Unul (cf. I Tim. 2.5). Prin aceasta nu e numai desăvârşit prin Sine şi deosebit prin Sine şi în Sine în mod unic şi cel mai desăvârşit întreg prin Sine întreg, ci şi supradesăvârşit, fiind mai presus de toate. Hotărnicind astfel toată nesfârşirea, se supraextinde ca Cel ce este peste orice margine, nu e încăput sau cuprins de nimic, ci se întinde deodată în toate şi peste toate prin pătrunderi fără lipsuri şi lucrări nesfârşite. I se zice iarăşi desăvârşit şi ca Celui ce nu creşte şi e pururea desăvârşit şi nemicşorat, având de mai înainte toate în Sine şi revărsându-se printr-o unică şi neîncetată şi aceeaşi şi supraplină şi nescăzută dăruire, prin care desăvârşeşte cele desăvârşite şi le umple de desăvârşirea proprie.

§2

Şi este Unul fiindcă este toate în mod unitar, fiind prin unitatea sa unică mai presus de toate şi cauzatorul unităţii fără ieşire din Sine. Căci nici una din existenţe nu e nepărtaşă de Cel Unul, ci precum tot numărul e părtaş de unul, şi doi se zic unul şi două jumătăţi, iar unul şi al treilea şi al zecelea, la fel unul, aşa toate participă ca părţi la Unul şi toate cele ce sunt există, pentru că există Unul. Şi de nu este Acela, cauza tuturor, unul dintre cei mulţi, aceasta pentru că e Unul dinainte de orice unul şi de mulţime şi defineşte tot unul şi mulţimea. Dar nu e undeva vreo mulţime nepărtaşă la Unul, ci cele multe prin părţi sunt una în întreg. Şi cele multe în accidente, sunt una în suport. Şi cele multe la număr sau în puteri sunt una în chip. Şi cele multe în chipuri sunt una în neam. Şi cele multe în manifestări sunt una în obârşie. Şi nu este nici una din existenţe care nu se împărtăşeşte într-un fel de Unul aflat în toate, şi care le-a avut de mai înainte pe toate şi întregi, pe toate cele opuse în mod unitar. Şi fără unul nu va fi mulţime, iar fără mulţime nu va fi Unul, ca unitate înainte de orice număr înmulţit. Şi dacă le-ar cugeta cineva toate unite cu toate, toate vor fi una în întreg.

§3

Iar afară de aceea, trebuie ştiut şi aceasta, că după chipul său mai înainte gândit, fiecare se uneşte cu cele unite după chipul fiecăruia şi acesta este elementul cel unul al tuturor. Şi dacă desfiinţezi pe Unul, nu va mai fi nici inegale, nici parte, nici altceva din cele ce sunt. Căci pe toate le-a avut în Sine şi le-a cuprins în Sine Unul în mod unitar. Astfel laudă teologia (Scriptura) întreaga dumnezeiască obârşie, drept cauză a tuturor prin numele de Unul.

Şi Unul este Dumnezeu Tatăl şi Unul Domnul Iisus Hristos şi Unul şi Acelaşi Duhul, pentru neîmpărţirea mai presus de toate a întregii unităţi dumnezeieşti, în care sunt unite toate în mod unitar şi sunt supraunite şi în mod mai presus de fiinţă. De aceea toate se referă cu dreptate la ea şi se atribuie puterii ei şi rămân şi se susţin şi se împlinesc prin ea şi se întorc spre ea. Şi nu vei afla ceva care să nu fie din Unul după care se numeşte dumnezeirea în mod mai presus dc fiinţă; care Să nu fie în El ceea ce este şi să nu se desăvârşească şi să se mântuiască în El. Şi trebuie ca şi noi întorcându-ne de la cele multe spre Unul, prin puterea unităţii dumnezeieşti să lăudăm în mod unitar dumnezeirea cea una şi întreagă pe Unul cauzator al tuturor.

Cel dinainte de tot unul şi mulţimea şi partea şi întregul şi hotarul şi nehotărnicirea şi mărginirea şi nemărginirea, pe Cel ce hotărniceşte toate existenţele şi însăşi existenţa pe Cel ce e cauzatorul unic al tuturor şi al tuturor întregurilor împreună şi e înaintea tuturor şi mai presus de toate şi care fiind mai presus de unul însuşi defineşte şi pe cel ce este unul însuşi şi fiind Cel ce este Unul, face ca unul între existenţe (să devină) număr. Căci acesta fiind număr, se împărtăşeşte de fiinţă. Dar Unul cel mai presus de fiinţă şi Unul care este hotărniceşte tot numărul şi El este şi început şi cauză a imului şi a numărului şi a tot ce este. De aceea dumnezeirea mai presus de toate cunoscută de noi sau de alţii din existenţe şi lăudată ca unitate (monadă) şi ca Treime, nu este cunoscută nici ca unitate (monadă), nici ca Treime.

De aceea ca să o lăudăm cu adevărat ca supraunitatea şi rodnicia dumnezeiască, numită prin numirea dumnezeiască treimică şi unitară, să o numim mai presus de nume, fiinţa mai presus de fiinţă, faţă dc cele ce sunt. Căci nefiind nici monadă sau treime, nici număr, nici unitate sau rodnicie, nici altceva din cele ce sunt sau din cele împreună cunoscute cu vreuna dintre cele ce sunt teologii, ridică peste toată raţiunea şi mintea ascunzimea supradumnezeirii care în mod suprafiinţial e supra-existentă peste toate. Nu există nici nume al ei, nici cuvânt pentru ea, ci e ridicată în cele neapropiate (inaccesibile). Nu-i dăm nici numele bunătăţii, ca fiind corespunzător ei, ci din dorinţa de-a înţelege şi spune ceva despre firea negrăită, îi

dedicăm întâi cel mai venerat dintre nume. Şi suntem de acord şi în aceasta cu teologii. Dar şi prin aceasta rămânem departe de adevărul realităţii. De aceea şi ei au preferat urcuşul prin negaţii, ca unul ce scoate sufletul din cele familiare lui şi-l conduce prin toate înţelesurile dumnezeieşti, ca să-l scoată din ele pe Cel mai presus de tot numele şi de toată raţiunea şi toată cunoştinţa, iar la urma tuturor să-l unească cu Sine, întrucât ne este cu putinţă şi nouă să ne unim cu El.

§4

Expunând aceste numiri dumnezeieşti inteligibile, pe cât ne-a fost cu putinţă, am rămas departe nu numai de conţinutul lor exact, (căci aceasta ar spune-o cu adevărat şi îngerii) ci şi de înţelegerea lor asemenea celei a îngerilor. Fiindcă şi cei mai tari dintre învăţătorii noştri despre Dumnezeu rămân departe de îngeri. Dar El este cunoscut în mod ultim şi inferior nu numai de învăţătorii despre Dumnezeu şi de asceţii dintre ei şi de cei ce le urmează, ci şi de cei de o treaptă cu noi, însă dacă cele spuse sunt drepte şi am reuşit să ne atingem cu înţelegerea de numirile dumnezeieşti desfăşurate, lucrul trebuie atribuit Cauzatorului tuturor, care ne-a dăruit întâi să grăim spre El, apoi să grăim bine. Şi dacă lipseşte ceva din cele de aceeaşi putere, va trebui să le cugetăm pe acestea prin aceleaşi metode. Şi dacă nu sunt drepte sau sunt nedesăvârşite şi am rătăcit de la adevăr fie în întregime, fie în parte, revine iubirii tale de oameni să îndrepteze pe cel neştiutor şi să-i transmită celui ce are nevoie să înveţe ceva din raţiunea proprie. Căci se cuvine să-i ajutăm celui ce nu are destulă putere şi să vindecăm pe cel ce nu voieşte să rămână bolnav.

Şi fie că le ai prin tine, fie prin alţii, având-le toate primite de la Cel bun trebuie să ni le transmiţi şi nouă. Şi să nu ocoleşti să faci bine omului iubitor de bine. Căci vezi că nici noi n-am închis în noi înşine nici una din raţiunile dăruite nouă în mod ierarhic, ci le-am transmis nefalsificate şi vouă şi altor sfinţi bărbaţi, întrucât suntem şi noi în stare să spunem cele auzite, neslăbindu-le. Şi astfel nu vom strâmba întru nimic din cele ale predaniei, dacă nu vom slăbi înţelegerea sau exprimarea lor. Dar acestea, ca să placă lui Dumnezeu, trebuie să se păstreze şi să se spună la fel. Şi aceasta e marginea care trebuie păzită în numirile dumnezeieşti inteligibile. Dar prin conducerea lui Dumnezeu, vom trece acum la Teologia simbolică.

Sfântul Dionisie Aeropagitul – Despre teologia mistică

Capitolul I - Către Timotei

§1

Treime mai presus de fiinţă, Supradumnezeule, Susţinătorul înţelepciunii dumnezeieşti a creştinilor, îndreptează-ne spre vârful mai presus de cunoaştere şi de exprimare şi culminant al raţiunilor unde misterele simple, frumoase, absolute şi neschimbate ale teologiei sunt acoperite în chip supraluminos în întunericul tainic ascuns, supraluminând supraarătarea lor în cel mai mare întuneric şi umplând minţile fără vedere în chip cu totul nearătat şi nevăzut de strălucirile suprafrumoase.

Aceasta o doresc eu. Iar tu, iubite Timotei, prin ocuparea intensă cu vederile tainice, părăseşte simţurile şi lucrările înţelegătoare şi toate cele sensibile şi inteligibile şi toate cele ce nu sunt şi sunt - şi tinde în chip neştiut, pe cât e cu putinţă, spre unirea cu Cel mai presus de toată fiinţa şi cunoştinţa. Căci prin ieşirea curată din tine şi din toate, nesupusă relaţiei cu ele şi absolută, vei fi înălţat la strălucirea întunericului dumnezeiesc, înlăturând toate şi ieşind din toate. Dar aceasta înseamnă că negaţiile cu privire la El nu se opun afirmaţiilor.

Dar ia seama că nimeni din cei neiniţiaţi în taine să nu audă acestea. Iar aceştia sunt stăpâniţi de cele existente şi-şi închipuie că nu e nimic în mod suprafiinţial mai presus de cele ce sunt, ci socotesc că ştiu prin cunoştinţa lor pe Cel ce-a pus întunericul acoperământ al lui (Ps. 17,13). Iar dacă mai presus de aceştia sunt dumnezeieştile lumini tainice, ce ar spune cineva despre cei străini de taine care caracterizează cauza aşezată mai presus de toate cele din urmă ale existenţelor şi spun că ea nu e întru nimic mai presus de formele văzute de ei, ca fiind fără Dumnezeu şi de multe feluri? Faţă de aceasta trebuie să se atribuie lui Dumnezeu, Celui ce e Cauza tuturor, toate afirmaţiile care trebuie să se vadă la ea şi mai principal toate negaţiile, ca fiind mai presus de toate şi să nu socotească că negaţiile sunt opuse afirmaţiilor, ci mai degrabă că ea este mai presus de toate privaţiunile şi de toată negaţia şi afirmaţia.

§3

De aceea dumnezeiescul Bartolomeu spune că teologia (învăţătura despre Dumnezeu - Scriptura) este multă şi foarte puţină şi Evanghelia esle largă şi mare. şi iarăşi foarte concentrată. Mie mi se pare că el a înţeles în mod mai presus de fire

faptul că buna cauză a tuturor este mult grăitoare şi scurt grăitoare şi totodată negrăitoare, ca una ce nu are nici cuvânt, nici înţeles, deoarece se află în mod suprafiinţial, mai presus de toate şi e descoperită şi cu adevărat arătată numai celor ce străbat toate cele sfinte şi curate şi au depăşit tot urcuşul tuturor culmilor sfinte şi toate luminile dumnezeieşti şi au părăsit toate ecourile şi cuvintele cereşti şi au pătruns în întunericul unde este cu adevărat, cum zic Scripturile, Cel ce e dincolo de toate.

Căci dumnezeiescul Moise nu primeşte simplu porunca să se curăţească întâi el însuşi şi să se despartă de cele neasemănătoare, ca să audă după toată curăţirea trâmbiţele puternic sunătoare şi să vadă sub multe lumini, razele curate şi bogat revărsate ce fulgerau din ele; şi după aceea s-a despărţit de cele multe şi cu cei mai de frunte dintre preoţi a ajuns la culmea urcuşurilor dumnezeieşti. Dar nici prin acestea nu se întâlneşte cu Dumnezeu însuşi şi nu-l vede pe El (căci e nevăzut), ci locul unde a stat. Iar aceasta socotesc că înseamnă că cele mai dumnezeieşti şi mai culminante dintre cele văzute şi înţelese sunt nişte raţiuni supuse şi subordonate (prin presupunere) Celui ce e mai presus de toate, prin care se arată prezenţa lui mai presus de orice înţelegere în vârfurile inteligibile, în care se află ca în nişte locuri proprii; era o prezenţă care se afla în cele văzute şi în cei ce văd; şi atunci Moise s-a eliberat de ele şi de ei, urmând să pătrundă în întunericul neştiinţei la Cel cu adevărat tainic, intrare prin care părăseşte toate percepţiile cunoscute, ca să ajungă în Cel cu totul nearătat şi nevăzut, fiind întreg dincolo de toate, nemaiaflându-se în nimic, nici în al său, nici în al altuia. Căci era unit desăvârşit cu Cel necunoscut în sens bun prin nelucrarea oricărei cunoaşteri şi cunoscând mai presus de minte, prin faptul că nu cunoştea nimic.

Capitolul II - Cum trebuie a ne uni cu Cauzatorul tuturor şi mai presus de toate şi a-i închina laude

În acest întuneric supraluminos (mai presus de lumină) dorim noi să ajungem şi să vedem şi să cunoaştem prin nevedere şi neştiinţă ceea ce e mai presus de vedere şi cunoştinţă, neputând fi văzut, nici cunoscut. Căci aceasta este a vedea şi cunoaşte cu adevărat; şi a lăuda în mod mai presus de fiinţă pe Cel mai presus de fiinţă, prin înlăturarea tuturor celor ce sunt. E aşa cum cei ce fac o statuie naturală, înlăturând toate acoperămintele adause vederii curate a celui ascuns, descoperă, prin depărtarea aceasta, ceea ce e ascuns în el însuşi. Dar trebuie, cum socotesc, să lăudăm negaţiile, contrar afirmaţiilor. Căci începând de la cele mai dintâi, ajungem la acelea (de la afirmaţii la negaţii), coborând prin cele din mijloc la cele din urmă. Iar apoi, făcând din nou urcuşul de la cele din urmă la cele mai de la început, negăm toate, ca să cunoaştem în mod descoperit acea necunoştinţă care e acoperită

de toate cele cunoscute în cele existente şi să vedem acel întuneric mai presus de fiinţă, care e acoperit de toată lumina din cele existente.

Capitolul III - Care sunt învăţăturile catafatice (afirmative) şi care sunt cele apofatice (negative) despre Dumnezeu

În învăţăturile teologice, am arătat care sunt numirile cele mai proprii ale teologiei catafatice sau cum firii dumnezeieşti şi bune i se zice unică şi cum treimică; care e părinţimea şi filiaţia de care se vorbeşte în ea; ce vrea să însemne teologia Duhului; cum, din binele nematerial şi neîmpărţit, au iradiat luminile din inimă; şi cum au rămas, cu toată iradierea coeternă, neieşite din stăruinţa în El şi în Ei şi între Ei; cum Iisus cel mai presus de fiinţă s-a făcut fiinţă plină de adevărurile naturii omeneşti şi toate celelalte câte s-au spus de Scripturi.

Iar în scrierea Despre numirile dumnezeieşti cum se numeşte bun, cum e Cel ce este, cum e viaţă, înţelepciune şi putere şi câte alte exprimate de numirile dumnezeieşti inteligibile.

Iar în Teologia simbolică am arătat care sunt trecerile de la numirile celor sensibile la cele dumnezeieşti, care chipurile dumnezeieşti, care metaforele dumnezeieşti şi părţile şi mădularele, care locurile dumnezeieşti şi podoabele, care mâniile şi doririle şi supărările, beţiile şi trezviile, care jurămintele, care blestemele, care stările de somn, care vegherile şi câte alte forme figurate cu sfinţenie ale chipurilor simbolice. Şi socotesc că tu ai văzut cum cele din urmă sunt mai mult grăitoare decât cele dintâi. Şi de fapt au fost necesare şi învăţăturile teologice pentru o explicare mai concentrată a numirilor dumnezeieşti din Teologia simbolică. Căci, cu cât urcăm mai sus, cu atât sunt mai concentrate raţiunile celor văzute în cele inteligibile. De aceea şi acum, pătrunzând în întunericul mai presus de minte, vom afla nu o vorbire scurtă, ci o nevorbire şi o neînţelegere totală. Iar de acolo pogorând cuvântul, ca de la cele de sus spre cele din urmă, pe măsura pogorârii s-a lărgit într-o lăţime asemănătoare. Iar acum urcând, pe măsura urcuşului se scurtează şi după tot urcuşul se va face întreg fără grai şi se va uni întreg cu cel inexprimabil.

Dar pentru ce spun în general ca pornind de la afirmaţiile dumnezeieşti, ajungem la negaţia dumnezeiească a celor din urmă? Fiindcă vrem să vedem pe Cel mai presus de orice afirmaţie din ceea ce îi este mai înrudit, trebuie să pornim de la cele dintâi afirmaţii de bază. Dar pornind de la ceea ce e mai presus de toată negaţia, adică de la afirmaţia de bază, trebuie să negăm cele care sunt cele mai străine de El. Sau

oare nu e mai mult viaţa şi bunătatea decât aerul şi piatra? Sau nu se supără şi nu se mânie mai mult, sau nu spune şi nu se înţelege mai mult?

Capitolul IV - Cauzatorul, care e mai presus de tot ce e sensibil, nu e nimic din cele sensibile

Deci spunem că Cel ce e cauza tuturor, fiind mai presus de toate, nu e nici lipsit de fiinţă, nici lipsit de viaţă, căci lipsit de raţiune, nici lipsit de minte, dar nu e nici trup. Nu are nici formă, nici chip, nici calitate sau cantitate sau volum. Nu e nici într-un loc, nici nu se vede, nu poate fi nici atins în mod sensibil. Nici nu se simte, nici nu e sensibil. Nu are nimic neordonat, nici tulburare; nu e supărat nici de patimi materiale. Nu e nici fără putere, nici supus unor slăbiciuni. Nu e nici lipsit de lumină şi nu e supus nici schimbării, nici coruperii, nici împărţirii, nici vreunor privaţiuni sau curgerii. Nu este şi nu are nici altceva din cele sensibile.

Capitolul V - Cauzatorul care depăşeşte tot ce este inteligibil, nu e nimic din cele inteligibile

Iarăşi urcând, spunem că dumnezeirea nu e nici suflet, nici minte şi nu are nici închipuire, nici opinie, nici raţiune, nici înţeles. Şi nu e nici raţiune, nici înţeles. Nici nu se spune, nici nu se înţelege. Nu e nici ochi, nici ordine, nici mărime, nici micime, nici egalitate, nici inegalitate, nici asemănare, nici neasemănare; nici nu stă, nici nu se mişcă, nu are nici linişte. Nu e nici putere, nici lumină. Nici nu vieţuieşte, nici nu e viaţă. Nu e nici fiinţă, nici veac, nici timp, nici nu există atingere spirituală a ei. Nu e nici ştiinţă, nici adevăr, nici împărăţie, nici înţelepciune. Nu e nici unul, nici unitate, nici dumnezeire, nici bunătate, nici Duh, cum îl cunoaştem noi. Nici fiime, nici părinţime, nici altceva din ale noastre sau ale altcuiva dintre existenţele cunoscute. Nu e nici ceva din cele ce nu sunt, nici ceva din cele ce sunt, nici nu o cunosc pe ea existenţele, ca existentă. Nu este nici cuvânt pentru ea, nici nume, nici cunoştinţă. Nu e nici întuneric, nici lumină, nici rătăcire, nici adevăr. Nici nu este o afirmare a ei, nici negare. Ci făcând afirmaţiile şi negaţiile celor de după ele, nici nu o afirmăm, nici nu o negăm pe ea. Fiindcă este mai presus de toată afirmarea, ca cea care e cauza unică a tuturor; şi mai presus de toată negaţia, ca cea care le depăşeşte pe toate, care e simplu dezlegată de toate şi dincolo de toate.

Sfântul Dionisie Aeropagitul – Epistole

Epistola I - Către Gaius terapeutul (monahul)

Întunericul e făcut să dispară de lumină şi mai ales de multă lumină. Cunoştinţele şi mai ales multele cunoştinţe fac să dispară necunoştinţa. Acestea, înţelegându-le în mod superior şi nu ca privaţiune, declară în mod supra adevărat că cei ce au lumina adevărată şi cunoştinţa existenţelor (lucrurilor) rămân fără necunoaşterea lui Dumnezeu şi a întunericului lui mai presus de cunoaşterea lor şi se acoperă de toată lumina, care ascunde toată cunoştinţa lui.

Şi dacă cineva, văzând pe Dumnezeu, a înţeles ceea ce a văzut, nu l-a văzut pe El, ci ceva din existenţele (creaturile) lui şi cele cunoscute. Iar El, rămânând aşezat mai presus de minte şi mai presus de fiinţă (de existenţă), prin însuşi faptul că în general nu se cunosc şi nu sunt (cele create), se cunoaşte în mod superior că este mai presus de minte. Şi necunoştinţa deplină este în sens mai înalt, cunoştinţă a Celui ce este mai presus de cele cunoscute.

Epistola II - Către acelaşi Gaius terapeutul (monahul)

Cel ce este dincolo de toate este mai presus şi de obârşia dumnezeiască şi de obârşia bunătăţii, dacă înţelegi pnn dumnezeire şi bunătate darul binefăcător şi îndumnezeitor şi unitatea de neschimbat a Supradumnezeului şi Suprabunului, prin care ne îndumnezeim şi ne facem buni. De fapt, dacă aceasta se face începutul îndumnezeirii şi al îmbunării celor îndumnezeiţi şi deveniţi buni. Cel ce e mai presus de începutul a tot începutul şi al aşa-numitei îndumnezeiri şi bunătăţi este dincolo de obârşia (de începutul) dumnezeiască şi de obârşia bunătăţii deoarece, fiind de neimitat şi nesupus relaţiei, e mai presus de imitări şi de relaţii şi de cele imitate şi de cei ce se împărtăşesc.

Epistola III - Către acelaşi Gaius terapeutul (monahul) - Ce înţeles are îndată şi ce înţeles are aplicat întrupării

Indată înseamnă că, contrar nădejdii, din nearătarea de până aici scoate la lumină iubirea de oameni cea prin Hristos. Socotesc că aceasta o dă de înţeles Scriptura (cf. Mat.3,1), că Cel mai presus de fiinţă a ieşit din ascunzimea sa la arătare, luând fiinţă în mod omenesc. Dar este ascuns şi după arătare sau ca să spun mai dumnezeieşte şi în arătare. Şi prin aceasta taina lui Hristos a rămas ascunsă,

nefăcându-se înţeleasă nici unei raţiuni şi nici unei minţi, ci chiar spusă rămâne negrăită şi chiar înţeleasă, rămâne necunoscută.

Epistola IV - Către acelaşi Gains terapeutul (monahul)

Cum zici că Iisus. Cel dincolo de toate, s-a aşezat fiinţial în acelaşi plan cu toţi oamenii? Căci, nu se zice aici om ca Cel ce e cauzatorul oamenilor, ci ca Cel ce El însuşi este cu adevărat om, după fiinţa întreagă. Dar noi nu-l separăm pe Iisus în mod omenesc. Căci nici nu este numai om, fiindcă nu e nici mai presus de fiinţă, numai ca om. Ci iubitorul de oameni prin excelenţă s-a făcut om cu adevărat, Cel mai presus de fiinţă făcându- se din fiinţa omenească, fiinţă mai presus de oameni şi ca oamenii. Dar Cel pururea mai presus de fiinţă este nu mai puţin supraplin de suprafiinţialitate, din bogăţia ei prisositoare. Şi venind la fiinţă cu adevărat, s-a făcut fiinţă mai presus de fiinţă şi lucra cele ale omului mai presus de om. Şi a arătat Fecioara zămislind în mod mai presus de fire, iar apa nestătătoare suportând greutatea picioarelor materiale şi pământeşti şi necedând, ci ţinându-l printr-o putere mai presus de fire nescufundat (cf. Mat. 14,25). Dar cine ar putea aminti de toate celelalte, atât de multe, prin care cel ce priveşte în mod dumnezeiesc va cunoaşte mai presus de minte cele ce se afirmă despre iubirea de oameni a lui Iisus, care au în ele, prin depăşire, o putere exprimată prin negaţie? De fapt, ca să vorbim rezumativ, nu era nici om, nu ca nefiind om, ci ca fiind din oameni, era dincolo de oameni şi făcut cu adevărat om mai presus de om. Astfel, nelucrând cele dumnezeieşti ca Dumnezeu, nici cele omeneşti ca om, ci Dumnezeu înomenit convieţuia cu noi, împlinind o oarecare lucrare nouă teandrică.

Epistola V - Către Dorotei liturgul (diaconul)

Întunericul dumnezeiesc este lumina neapropiată în care se spune că locuieşte Dumnezeu (cf. I Tim. 6,16). Şi fiindcă este nevăzută, ca una ce întrece putinţa vederii, şi tot ea e neapropiată pentru revărsarea de lumină covârşitoare mai presus de fiinţă, în el ajunge tot cel ce e învrednicit să cunoască şi să vadă pe Dumnezeu, prin însuşi faptul că nu-l vede, nici nu-l cunoaşte. Căci ajungând cu adevărat în Cel mai presus de vedere şi de cunoaştere, cunoaşte chiar prin aceasta că este dincolo de toate cele sensibile şi inteligibile. De aceea zic cu proorocul: Minunată s-a făcut cunoştinţa Ta de către mine, întări tu-s-a şi nu pot să o ajung (Ps. 138,6). E ceea ce spune şi dumnezeiescul Pavel, că a cunoscut pe Dumnezeu, cunoscându-1 ca fiind mai presus de toată înţelegerea şi cunoştinţa. De aceea sunt necercetate judecăţile Lui şi nepătrunse căile Lui (Rom. 11,33) şi de nedescris darurile Lui şi pacea Lui, care e mai presus de toată mintea (Filip. 4,7). Căci l-a aflat pe Cel ce e mai presus

de toate şi l-a cunoscut pe Cel ce e mai presus de înţelegere, fiindcă este dincolo de toate, fiind Cauzatorul tuturor.

Epistola VI - Către Sosipatru liturgul (diaconul)

Nu socoti biruinţă, sfinţite Sosipatre, a înjura credinţa sau opinia care nu se arată bună; nici faptul că respingi cu dreaptă judecată cele bune ale lui Sosipatru. Căci e posibil să se ascundă ţie şi acelora în multe falsuri şi aparenţe Cel unul şi ascuns. Nu socoti nici că dacă ceva nu e roşu, e numaidecât alb, nici dacă ceva nu e cal, e numaidecât om. De vei face aşa, ascultând de mine, vei reuşi să vorbeşti împotriva altuia, dar pentru adevăr, încât cele spuse de tine să nu poată fi respinse.

Epistola VII - Către ierarhul Policarp

§1

Eu nu ştiu, când vorbesc către elini sau către alţii, dacă mă pot încrede în mine ca om de bine şi dacă pot cunoaşte şi spune adevărul însuşi ca atare, aşa cum este în realitate. Căci acesta dovedindu-se în chip drept ca atare prin legea adevărului şi arătându-se clar, tot ce este altfel, dar imită adevărul, se va dovedi că e mai degrabă altceva decât ceea ce este cu adevărat şi neasemenea cu el. Deci e de prisos ca susţinătorul adevărului să combată pe aceştia sau pe aceia. Căci fiecare afirmă că el are moneda împărăţiei, când poate are vreun idol al vreunei părţi din adevăr. Şi, dacă îl vei respinge pe celălalt, altul şi apoi îndată altul se va sfădi pentru el. Iar dacă va fi recunoscută în chip drept raţiunea şi va rămâne nerespinsă de toţi ceilalţi, se va respinge tot ce nu se va arăta de la sine în toate, ca adevărul real prin persistenţa lui neclintită.

Deci cunoscând, precum socotesc, bine aceasta, nu m-am grăbit să grăiesc către rlini sau către alţii. Ci îmi ajunge să-mi dea Dumnezeu să cunosc întâi adevărul, apoi ştiindu-l, să vorbesc despre el cum trebuie.

§2

Tu însă spui că sofistul Apollofane mă bârfeşte şi mă numeşte paricid, ca pe unul ce nu mă folosesc în mod cuvios de ale elinilor contra elinilor. Dar mai drept să spunem noi către el că elinii nu se folosesc în mod cinstit de cele dumnezeieşti pentru cele dumnezeieşti, încercând să alunge adorarea lui Dumnezeu prin înţelepciunea lui Dumnezeu. Şi nu vorbesc de cea a celor mulţi, care rămân lipiţi în chip material şi pătimaş de miturile cele ale poeţilor şi se închină creaturii în locul

Creatorului, când nici însuşi Apollofane nu se foloseşte în mod cuvios de cele dumnezeieşti pentru cele dumnezeieşti. Căci adevăraţii filosofi trebuie să se înalţe prin cunoştinţa existenţelor (lucrurilor create), bine numită şi de dumnezeiescul Pavel înţelepciune a lui Dumnezeu (cf. I Cor. 2,7), spre Cauzatorul atât al existenţelor, cât şi al cunoştinţelor. Şi ca să nu i se pară lui Apollofane că eu resping, cum nu se cuvine opinia altora şi a lui, ar trebui să ştie, dacă ar fi înţelept, că nu s-ar putea schimba vreodată ordinea şi mişcarea cerească, dacă nu l-ar avea pe Cel ce e susţinătorul şi Cauzatorul ei, care o mişcă pe aceasta (cf. Dan 2.21); şi e Făcătorul tuturor şi Desăvârşitorul lor după Sfânta Scriptură.

Cum, deci, nu trebuie să-l venerăm pe Cel pe care-1 cunoaştem şi din aceasta şi să nu-l admirăm pentru puterea lui, a toate cauzatoare şi supranegrăită? Cum să nu-l admir când soarele şi luna sunt mişcate de El într-o putere şi stabilitate mai presus de fire (cf. Iosua 10,12-14). împreună cu nemişcarea neschimbată a universului în toate şi toate rămân ca măsură a zilei întregi pentru toate sau mai mult decât aceasta? Cum să nu-l admir, când toate cele mari şi cuprinzătoare, astfel purtate, nu amestecă cele cuprinse de ele? Şi, în vreme ce în cele de jos o zi din cele succesive aproape se întreieşte (cf. IV Reg. 20,11), mergând până la aproape douăzeci de ore (sic) pe când de altfel tot acest timp se arată în stări contrare şi întoarce prin astfel de contraste mai presus de fire în cele ale firii de jos. Sau când soarele pe drumul lui scurtează iarăşi mişcarea lui de peste zi, readucând în mod minunat calea lui nouă întreagă la mai puţin de zece ore? E ceea ce i-a uimit pe drept cuvânt şi pe Babilonieni şi i-a supus lui Ezechia fără luptă, ca unuia egal cu Dumnezeu şi mai presus de oameni (cf. II Reg. 20,1I). Şi nu mai vorbesc de marile fapte din Egipt sau de alte semne ale lui Dumnezeu săvârşite în alte părţi, ci de cele comune şi cereşti, sărbătorite pretutindeni şi de toţi. Dar Apollofane zice că acestea nu sunt adevărate, că ele se povestesc în cercurile (sacre) persane şi le sărbătoresc doar încă magii în amintirile întreitului Mitra. Dar să-i fie îngăduit lui să rămână în acestea pentru neştiinţa sau neexperienţa lui din lipsa credinţei.

Deci spune-i lui: ce spui despre eclipsa arătată în timpul crucii mântuitoare? Amândouă s-au văzut prezente: luna arătându-se cu soarele în Heliopole în mod minunat (paradoxal) (căci nu era timp de conjuncţie). Şi iarăşi, aceasta rămâne în mod mai presus de fiecare de la ora a nouă până seara, în faţa soarelui. Dar mai adu-i aminte aceluia şi de altceva: căci a văzut apariţia ei de la răsăritul şi mergând până la apusul soarelui, apoi dispărând şi iarăşi nici atunci dispărând cu totul, ci arătându-se la diametrul lui. Unele lucruri mai presus de fire ca acestea s-au petrecut în acelaşi timp, fiind posibile de făcut de Hristos, atoatecauzatorul care face cele mari şi minunate, ce nu au număr.

§3

Acestea, de-ţi este îngăduit, spune-mi-le mie, Apollofane şi de poţi, respinge-mă pe mine, cel care am fost şi atunci de faţă cu tine şi le-am văzut împreună cu tine şi le-am judecat împreună, fiind înălţaţi împreună. Dar nu ştiu de unde a început atunci Apollofane să le înţeleagă şi a spus către mine, explicând cele întâmplate: Acestea, o. bunule Dionisie, sunt răsplăţile faptelor dumnezeieşti. Atâtea fie spuse de noi în Epistolă.

Iar tu, care eşti capabil să întregeşti cele ce lipsesc, să aduci deplin la Dumnezeu pe bărbatul care e mult înţelept, dar poate neînstare să înveţe cu blândeţe adevărul supraînţelept al credinţei noastre.

Epistola VIII - Către Demofil terapeutul (monahul)

§1

Istoriile Evreilor spun o, bravule Demofile, şi că acel sfânt Moise s-a învrednicit, pentru multa lui blândeţe, de arătarea lui Dumnezeu (cf. Num. 12,3.8). Şi, dacă îl descriu o dată şi ca lipsit de vederea lui Dumnezeu, nu îl arată despărţit de Dumnezeu, decât când era lipsit de blândeţe. Căci spun că Domnul se supăra pe el cu mânie când era foarte îndrăzneţ şi se opunea voilor dumnezeieşti. Dar când îl prezintă neopus cererilor hotărâte ale lui Dumnezeu, îl laudă pentru imitarea deosebită a bunătăţii lui Dumnezeu. De fapt era foarte blând şi pentru aceasta e numit slujitorul lui Dumnezeu şi mai vrednic decât toţi proorocii de vederea lui Dumnezeu (cf. Num. 12,6-8).

Dar şi când unii lipsiţi de ruşine se luptau împotriva lui şi a lui Aaron pentru preoţie şi pentru posturi în conducerea poporului, se ridica deasupra a toată iubirea de slavă şi de stăpânire şi preda ocrotirea poporului celui ales de Dumnezeu (cf. Num. 16,16). Iar când s-au conjurat împotriva lui şi osândindu-l pentru hotărârile dinainte îl ameninţau şi aproape se revoltau, blândul Moise striga pe Cel bun spre mântuire şi îşi manifesta îndrăzneala, dar cu multă blândeţe, ca să nu fie cauzatorul nici unor rele celor conduşi. Căci ştia că cel ce vorbeşte cu Dumnezeu cel bun trebuie să se întipărească de o cât mai mare asemănare cu El, pe cât e cu putinţă, şi să devină conştient de lucrările lui binefăcătoare.

Dar ce l-a făcut pe părintele dumnezeiesc, David iubit de Dumnezeu? Faptul că era bun şi bun cu duşmanii. Aflat-am, zice Cel suprabun şi iubitor de bine, bărbat după

inima Mea (cf. Ps. 88,20). De aceea l-a şi dăruit cu o stăpânire bună, ca să aibă grijă şi de duşmanii subjugaţi (cf. Ieş. 23, 4-5).

Şi lui Iov i s-a făcut dreptate, fiind lipsit de răutate (cf. Iov 42,10).

Şi Iosif nu s-a răzbunat pe fraţii uneltitori (cf. Fac. 50,21).

Şi Avei l-a însoţit simplu şi fără bănuială pe ucigătorul de frate (cf. Fac. 4,8).

Şi Scriptura îi laudă pe toţi cei buni, care nu se gândeau de mai înainte la cele rele, nu se prefăceau, dar nici nu se mutau de la bine din pricina răutăţilor altora, ci dimpotrivă, îmbunând în chip dumnezeiesc şi făcând deschişi pe cei răi, revărsau spre ei multă lor bunătate şi-i chemau cu blândeţe spre o purtare asemănătoare.

Dar să urcăm mai sus şi să nu vestim numai blândeţea bărbaţilor sfinţi, nici numai bunătatea îngerilor de oameni iubitori, care se miluesc de neamuri şi se roagă peste măsură pentru binele lor (cf. Zah. 1,12) şi ceartă mulţimile pierzătoare şi rău făcătoare (cf. Zah. 3,2) şi le duc spre rele (cf. Îs. 32,7), în vreme ce se bucură dc mântuirea celor ce se lasă rechemaţi la cele bune (cf. Luc. 15,4), nici toate celelalte câte le predă Scriptura despre îngerii binefăcători, ci primind razele binefăcătoare ale lui Hristos Cel cu adevărat bun şi suprabun, să ne lăsăm conduşi în chip luminos de ele spre dumnezeieştile lucrări binefăcătoare ale lui. Căci, oare, nu e propriu bunătăţii negrăite şi mai presus de înţelegere, că face făpturile să fie şi că pe toate acestea le-a adus la existenţă şi că voieşte ca toate acestea să fie pururea aproape de El şi pe fiecare părtaşă de El, după capacitatea ei proprie? Şi, oare, nu le are în iubire şi pe cele ce se depărtează dc El şi râvneşte şi ţine să nu se facă nebinevoitor faţă de cele iubite care se frâng pentru El şi rabdă pe cei ce îl bârfesc în zadar şi se apără? Ba făgăduieşte să-i vindece şi când se ţin la distanţă de El. Şi, când se apropie de El, vine spre ei şi-i întâmpină şi-i îmbrăţişează întreg pe ei întregi, unit cu ei, şi nu-i învinuieşte pentru cele dinainte, ci iubeşte cele de acum şi face pentru ei o sărbătoare şi poftеşte pe prieteni, adică pe cei buni, ca să fie locaşul tuturor celor ce se bucură (cf. Luc. 15,24).

Iar Demofil, şi oricare altul ce se opune celor bune şi e certat cu dreptate, a învăţat cele bune şi se îmbunătăţeşte. Căci, cum n-ar trebui, zice, să se bucure cel bun de mântuirea celor pierduţi şi de viaţa celor omorâţi? (cf. Luc. 15,32). Ba, ia şi pe umerii Săi pe cel ce de abia s-a întors de la rătăcire şi mişcă pe îngerii buni spre bucurie. Şi e bun cu cei nemulţumitori şi răsare soarele său peste răi şi buni (cf. Mat. 5,45) şi însuşi sufletul său şi-l pune pentru cei ce fug de El (cf. Ioan 10,11).

Iar tu, care te-ai pornit împotriva preotului sfinţit, cum arată scrisorile tale, nu ştiu cum ai respins pe cel ce zici că e necredincios şi păcătos şi l-ai împins făcând un lucru contrar ţie. Apoi, acela rugându-se şi mărturisind că a venit pentru vindecarea relelor, tu nu te-ai temut, ci şi pe preotul cel bun l-ai certat cu îndrăzneală că a fost milostiv cu cel ce s-a pocăit şi a iertat pe cel lipsit de evlavie. Şi la sfârşit ai zis preotului: Ieşi! şi ai intrat cu asemenea (vorbe), fără să fie îngăduit, în altar, şi ai sustras Sfintele Sfinţilor, şi ne scrii nouă că pe cel ce avea să întineze cele sfinte l-ai depărtat din purtare de grijă şi le-ai păstrat neîntinate.

Deci, acum ascultă cele ale noastre. Nu e îngăduit să învinuieşti pe preotul care liturghiseşte cele mai presus de tine sau pe monahii de-o treaptă cu tine, chiar dacă pare să fi arătat lipsă de evlavie faţă de cele dumnezeieşti, chiar dacă s-ar dovedi că a făcut ceva din cele oprite. Căci, chiar dacă s-a făcut ceva necuvenit şi fără rânduială în cele dumnezeieşti şi în cele rânduite şi legiuite, aceasta nu e un motiv să se răstoarne chipurile pentru Dumnezeu, ordinea predaniei dumnezeieşti. Căci nu s-a împărţit Dumnezeu în Sine. Pentru că, în acest caz, cum rămâne stabilă împărăţia lui? (cf. Mat. 12,25). Şi judecata este, cum zice Scriptura, a lui Dumnezeu, iar preoţii sunt vestitorii şi tâlcuitorii judecăţilor dumnezeieşti după ierarhi (cf. Mat. 2,7), iar de la aceştia se dă şi ţie să înveţi cele dumnezeieşti prin mijlocirea liturgilor (diaconilor) când e vremea, odată ce prin ei te-ai învrednicit să fii monah. Sau oare nu spun aceasta şi sfintele simboale? Căci nu s-au înălţat deodată Sfintele Sfinţilor pentru toţi. Ci de ele se apropie mai întâi împreună slujitorului său (Mat. 18,34) şi nu transmite măcar în parte din bunătatea foarte mare dăruită lui. Dar îl îndreptăţeşte să se bucure de darurile sale pe cel ce face aceasta, ceea ce trebuie să respect şi eu şi Demofil. Căci şi celor ce n-au crezut în El în vremea patimii sale le-a adus iertarea de la Tatăl, dar i-a certat şi pe ucenici pentru că i-au cerut fără milă să fie osândiţi Samaritenii ce l-au alungat (Luc. 9,54). Aceasta este bogăţia îndrăzneaţă a epistolei tale, în care repeţi sus şi tare că nu pe tine, ci pe Dumnezeu îl răzbuni. Dar spune-mi: răzbuni pe Cel bun prin răutate?

Deci să nu facem aceasta. Căci nu avem arhiereu care nu poate să pătimească împreună cu noi în slăbiciunile noastre (Evr. 4,15), ci este lipsit de răutate şi milostiv. Căci nu va certa, nici va striga (Mat. 12,19). Şi El este blând (cf. Mat. 11,29) şi jertfa de împăcare pentru păcatele noastre (1 Ioan 2,2). Deci nu primim pornirile tale nerâvnitoare, nici dacă vei imita de mii de ori pe Fineas (cf. Num. 25, 1-13) şi pe Ilie (cf. III Reg. 18,40). Chiar dacă auzind pe Iisus spunând acestea, nu le-au plăcut ucenicilor nepărtaşi atunci de Duhul blând şi bun (cf. Luc. 9,54).

Căci şi preadumnezeiescul nostru învăţător în cele sfinte învaţă pe cei opuşi învăţăturii lui Dumnezeu că nu trebuie să pedepsească pe cei neştiutori, precum nu pedepsim nici pe orbi, ci-i călăuzim. Dar tu şi omului care începe să-şi deschidă pupila ochiului luminii te opui şi pe cel ce cu multă sfială se apropie de ea îl respingi (şi acesta e un lucru vrednic de osândă), uitând că e omul care, bun fiind, după ce a rătăcit pe munţi (cf. Mat. 18,12), îl caută Hristos şi după ce a fugit îl cheamă şi Acesta aflându-1, îndată îl ridică pe umeri (cf. Luc. 15,5). Nu mă rog să nu gândim rău despre noi înşine, nici să nu împingem suliţa şi spre noi (cf. Mat. 26,52). Cei ce caută să nedreptăţească pe unii sau, dimpotrivă, să le facă bine, nu le-au făcut acelora ceea ce au voit ei, ci însuşindu-şi împlinirea bunătăţii sau răutăţii se vor umplea ei înşişi de virtuţile dumnezeieşti sau de patimile opuse. Şi cei dintâi ca urmaşi ai îngerilor buni şi împreună călători cu ei, şi aici şi acolo în toată pacea şi libertatea de toate cele rele, vor primi în veacul pururea fiitor bunătăţile atotfericite şi vor fi pururea împreună cu Dumnezeu, care e cea mai mare dintre toate bunătăţile.

Iar cei din urmă vor cădea deodată din pacea dumnezeiască şi a lor şi aici şi după moarte şi vor fi împreună cu demonii neîmblânziţi. Pentru aceasta ne dăm toată silinţa să fim cu Dumnezeu cel bun şi cu Domnul tuturor şi să nu fim despărţiţi prin cei răi de dreptul Dumnezeu, suferind de la noi înşine după vrednicie ceea ce ne produce cea mai mare teamă. Şi de aceea mă rog să fiu lipsit de părtăşia cu toate relele. Şi de voieşti, îţi voi aminti de vederea dumnezeiască a unui sfânt bărbat. Şi să nu răzi, căci spun adevărul.

Ajuns cândva în Creta, m-a primit Carp (cf. II Tim. 4,13), bărbat sfânt ca nici un altul, învrednicit pentru curăţia minţii de vederea lui Dumnezeu. De fapt, nu voia nici să se apropie de Sfintele Taine dacă nu i se arăta în vremea sfintelor rugăciuni predesăvârşitoare o vedere binevoitoare. El zicea că, odată ce l-a întristat un necredincios (iar întâmplarea a fost că acela a atras pe cineva din Biserică la rătăcirea necredinţei în Dumnezeu în timpul unor zile vesele), trebuie să se roage pentru amândoi cu bunătate, ca primind ajutorul Mântuitorului, Dumnezeu pe unul să-l întoarcă, iar pe celălalt să-l învingă cu bunătatea. Şi n-a încetat să-i sfătuiască viaţa întreagă până astăzi şi să-i aducă la cunoştinţa dumnezeiască, încât şi cei ce aveau o judecată îndoielnică, asemenea lor, şi o îndrăzneală fără minte au fost siliţi să se cuminţească printr-o dreaptă judecată.

Dar înainte de a i se întâmpla aceasta, simţind în sine, nu ştiu cum, multă duşmănie şi amărăciune, a adormit. Iar întunecându-se, (că era seară), în vreme ce era în această indispoziţie, pe la miezul nopţii (fiindcă obişnuia în acea vreme să se trezească pentru cântările dumnezeieşti), încă dinainte de-a se trezi bine din

somn, câci era obosit, întrerupând mereu somnul, nu s-a simţit în afara tulburării. Iar stând la dumnezeiasca rugăciune, nu avea toată liniştea, ci se simţea încă apăsat, zicând că nu e drept să trăiască oamenii care sunt fără credinţă în Dumnezeu şi care se abat de la căile drepte ale Domnului. Şi zicând acestea, se ruga lui Dumnezeu să le pună fără milă capăt vieţii amândurora ca printr-un fulger.

Dar zicând acestea, spune că i se părea că vede deodată casa în care se afla, crăpându-se mai întâi şi apoi despărţită prin mijloc în două, începând de la vârf şi o oarecare flacără foarte luminoasă în faţa lui, coborând din cer până la el (căci locul i se părea luminat ca ziua). Iar cerul îl vedea deschis şi în spatele cerului pe Iisus, având în jurul Lui îngeri nenumăraţi cu chip omenesc. Şi acestea se arătau de sus şi îl umpleau de uimire.

Iar Carp, aplecându-se în jos, spunea că vedea pământul despicându-se ca o adâncă prăpastie întunecoasă şi pe bărbaţii aceia, care îl supăraseră, stând înaintea lui la gura prăpastiei, tremurând, înfocaţi, ca cei ce vor cădea în prăpastia de sub picioarele lor, iar mai de jos, din adânc, se ridicau şerpi ce se mişcau în jurul picioarelor lor, uneori târându-se împrejur, dar şi apăsându-i şi atrăgându-i, alteori muşcându-i cu dinţii sau cu ghimpii sau storcându-i şi căutând prin toate să-i arunce în adânc. Dar erau şi unii oameni în mijlocul şerpilor, repezindu-se la ei şi împingându-i, şi lovindu-i. şi trăgându-i. Iar ei păreau că sunt gata să cadă, pe de o parte vrând, pe de alta nevrând, siliţi treptat de răul din ei, deci şi din convingere.

Iar Carp zicea că avea plăcere să privească în jos şi să uite de cele de sus. Şi era supărat şi nemulţumit că aceia n-au căzut încă şi ajuta spre aceasta de multe ori, dar neputând, se supăra şi se tulbura.

Şi silindu-se cu greu să vadă iarăşi, cum văzuse şi înainte, ***văzu pe Iisus privind cu milă la ceea ce se întâmpla şi ieşind din tronul lui şi pogorând până la aceia şi dându-le mâna sa cea bună, având pe îngeri în jurul său, apucând pe fiecare din cei doi bărbaţi din altă parte şi zicând Iisus lui Carp: Ai întins mâna să mă loveşti. Dar sunt gata să pătimesc iarăşi pentru oameni ca să-i mântuiesc şi îmi este plăcut aceasta, să nu păcătuiască alţi oameni.***

Deci ia seama că e bine pentru tine să vezi schimbându-se vieţuirea cu şerpii în prăpastie în vieţuirea cu Dumnezeu şi cu îngerii cei buni şi de oameni iubitori. Aceasta este ceea ce auzind eu, cred că e adevărat.

Epistola IX - Către Tit, ierarhul - Care a întrebat printr-o epistolă ce e casa înţelepciunii şi ce e paharul şi ce sunt mâncările şi băuturile lui

§1

Sfântul Timotei, o, bunule Tit, nu ştiu dacă a plecat fără să audă vreunul dintre simboalele teologice (scripturistice) netâlcuite de mine. Dar în Teologia simbolică i-am tâlcuit toate cele ale Scripturilor despre Dumnezeu, care par multora că sunt cuvinte ciudate. Căci în cei nedesăvârşiri cu sufletele se întipăreşte o urâtă aiureală când Părinţii înţelepciunii negrăite descoperă, prin unele ghicituri ascunse şi îndrăzneţe adevărul dumnezeiesc şi tainic, de neînţeles celor întinaţi. De aceea cei mulţi nu credem cuvintelor despre tainele dumnezeieşti. Le cunoaştem numai prin simboalele sensibile, apropiate lor. Dar trebuie ca privindu-le să le vedem pe ele în ele însele, ajunse dezvelite şi curate. Căci privindu-le astfel, vom cunoaşte cu veneraţie izvorul vieţii şi-l vom vedea ca pe unul ce se revarsă din El însuşi şi ştiind de Sine ca unul prin putere, simplu, de sine mişcător, de sine lucrător, nepărăsindu-se pe sine, ci fiind cunoştinţa tuturor cunoştinţelor şi pururea privindu-se pe Sine prin Sine.

Am socotit că e de trebuinţă atât lui cât şi altora să li se explice, pe cât e cu putinţă, formele de tot felul ale sfintelor chipuri despre Dumnezeu. Căci cele din afară se arată cât de mult sunt o simbolizare nepotrivită, improbabilă şi fantezistă. Ea prezintă, de pildă, naşterea dumnezeiascâ mai presus de fiinţă, închipuind un pântece al lui Dumnezeu născând trupeşte (cf Ps.109,3) un Dumnezeu şi proiectând în aer un cuvânt pornit dintr-o inimă de om (cf. Ps. 44.1). Iar pe Duhul îl descriu ca o suflare pornită din gură (cf. Ps. 32,6). Ea prezintă naşterea Fiului: ca completând sânul lui Dumnezeu de Dumnezeu născător, aducându-i o laudă trupească sau închipuindu-le pe acestea în mod natural sau în formă de pomi sau de plante sau de flori ce apar una din alta sau ca ţâşniri de ape sau ca nişte străluciri luminoase producătoare de raze sau ca alte sfinte chipuri tâlcuitoare ale învăţăturilor despre Dumnezeu cel mai presus de fiinţă. Iar în ce priveşte proniile inteligibile ale lui Dumnezeu sau darurile sau arătările sau puterea sau unirea sau scopul său stabilitatea sau procesiunile sau deosebirile şi unirile îl închipuie pe Dumnezeu omeneşte sau în forma multiplă a fiarelor, a altor animale şi plante şi pietre, şi-l îmbracă în podoabe femeieşti sau în arme barbare şi-l învăluie în smirnă, în piese de aramă şi fildeş, topite ca într-o operă de artă, şi-l prezintă ca pe un meşter făurar sau îl aşază pe cai sau pe care sau pe tronuri sau îl arată la ospeţe cu mâncăruri pregătite şi bând şi îmbătându-se sau adormind şi în stare de beţie.

Dar ce s-ar putea spune despre furiile, întristările, jurămintele de tot felul despre părerile de rău, despre blestemele, despre mâniile de multe feluri şi indirecte, despre neîmplinirea făgăduinţelor, despre lupta cu giganţii din Facere, despre care se spune că Dumnezeu a uneltit-o cu bărbaţii aceia nu ca să nedreptăţească pe vreunii, ci pentru salvarea lor (cf. Fac. 11,1-9) despre sfatul ce s-a făcut în cer pentru viclenia şi rătăcirea lui Ahab (cf. Ill Reg. 22,19-38); despre Cântarea de dragoste pentru cei trupeşti (Cânt. 4 şi 5) şi despre îndrăzneala pentru toate celelalte sfinţite forme compuse şi arătate ale celor ascunse, chipuri împărţite ale celor unite şi neîmpărţite, chipuri figurate şi multiforme ale celor fără formă şi lipsite de chip a căror măreţie ascunsă înlăuntrul lor dacă ar putea-o vedea cineva, le-ar găsi pe toate pline de taină şi dumnezeieşti şi pline de multă lumină a cunoştinţei de Dumnezeu. Căci să nu socotim arătările acestor compoziţii ca chipuri formate mai presus de noi şi proiectate spre cei mulţi ca o cunoştinţă a Celui negrăit şi nevăzut, căci cele atotsfinte nu sunt manevrabile de cei neiniţiaţi, ele se descoperă numai adevăratei iubiri a celor evlavioşi, capabili şi în stare să se ridice peste toată fantezia copilărească la cele dezbrăcate de sfintele simboale şi să treacă prin simplităţile potrivite minţii şi prin capacitatea puterii contemplative spre adevărul simplu mai presus de fire şi aflat dincolo de simboale. Pe lângă aceea, trebuie să se înţeleagă şi aceea că predania învăţătorilor despre Dumnezeu (teologilor) este îndoită: una e negrăită şi tainică, iar alta arătată şi mai cunoscută; şi una simbolică şi manifestată în acte sfinţitoare, alta adresată iubirii de înţelepciune şi doveditoare; şi că negrăitul s-a împletit cu graiul. Şi că pe de o parte convinge şi leagă adevărul cu cele spuse, pe de alta acţionează şi ridică în Dumnezeu prin iniţieri neînvăţate. Şi, de fapt, nici în preasfintele acte desâvârşitoare ale Tainelor, sfinţii iniţiatori ai noştri sau ai tradiţiei legii, nu se reţin de la simboalele potrivite lui Dumnezeu, ci vedem şi pe atotsfinţii îngeri, aducându-ne prin ghicituri în chip tainic cele dumnezeieşti. Şi pe Iisus însuşi îl vedem învăţându-ne despre Dumnezeu în parabole şi predându-ne Tainele lucrătoare ale celor dumnezeieşti prin chipul celor de pe masă.

Căci se cuvenea să se păstreze neîntinate de cei mulţi nu numai Sfintele Sfinţilor, ci şi însăşi viaţa omului, care este în acelaşi timp neîmpărţită şi împărţită, să fie luminată potrivit ei de cunoştinţele dumnezeieşti; şi partea nepătimitoare a sufletului să fie ridicată la cele simple şi atot lăuntrice ale chipurilor dumnezeieşti, iar cea pătimitoare a lui să fie vindecată şi să urce prin unitatea de natură spre cele atotdumnezeieşti prin chipurile simbolice pregătite anterior. Căci acestea sunt ca nişte perdele înrudite şi arată pe cei ce înţelegând fără acoperăminte, în mod clar învăţătura despre Dumnezeu (Scriptura), produc în ei înşişi un chip oarecare capabil să-i conducă spre înţelegerea minunatei învăţături (a Scripturii).

§2

Şi însăşi creaţia lumii şi lucrarea în ea e arătarea întreagă a celor nevăzute ale lui Dumnezeu, precum zice dumnezeieşte şi Pavel şi raţiunea adevărată. De aceea, teologii (autorii Scripturii) le privesc pe unele în mod potrivit cetăţii şi după legile lor, iar pe altele cu curăţie şi neîntinare; şi pe unele în chip omenesc şi mijlocitor, iar pe altele în chip supralumesc şi în lucrare desăvârşitoare: şi uneori le văd din legile arătate, alteori din rânduielile nevăzute, după cum le-au cugetat autorii Sfintelor Scripturi şi se potrivesc minţilor (îngereşti) şi sufletelor. Căci tot cuvântul despre toate ce stau în faţă cuprinde nu o istorie simplă, ci o putere de desăvârşire a vieţii.

Deci trebuie ca şi noi în loc de-a le gândi ca norodul obişnuit, să venim în mod sfinţit înaintea sfintelor simboale şi să nu le necinstim, odată ce sunt roduri şi forme ale trăsăturilor dumnezeieşti şi chipuri arătate ale vederilor negrăite şi mai presus de fire. Căci, de fapt nu numai luminile mai presus de fiinţă şi cele inteligibile şi simplu cele dumnezeieşti se arată diferenţiate în simboale figurate, cum se spune ţie pildă lui Dumnezeu cel mai presus de fiinţă foc şi de cuvintele inteligibile ale lui Dumnezeu arzătoare (cf. Deut. 4.33), ci şi ordinele de chip dumnezeiesc ale îngerilor inteligibili şi în acelaşi timp înţelegători se descriu în forme vânate şi de multe feluri şi în chipuri arzătoare. Şi acelaşi chip al focului trebuie înţeles altfel când e spus despre Dumnezeu cel mai presus de înţelegere şi astfel când se spune despre proniile sau cuvintele lui inteligibile şi altfel când e spus despre îngeri. Şi altfel e înţeles când exprimă cauza, altfel când exprimă existenţa, alt fel când exprimă împărtăşirea şi altfel când exprimă altele, precum şi înţelegerea acestora şi felul cunoaşterii lor e deosebit.

Şi nu trebuie amestecate sfintele simboale, ci explicate potrivit cauzelor sau existenţelor sau puterilor sau treptelor, sau demnităţilor, ale căror forme revelatoare sunt. Şi ca să nu trecem în epistolă dincolo de cele cuvenite, să ne îndreptăm spre cercetarea celor propuse mai înainte de voi. Şi să spunem că toată hrana desăvârşeşte pe cei hrăniţi, tămăduind nedesăvârşirea şi împlinind nevoia lor şi vindecând slăbiciunea şi păzind viaţa lor şi făcând-o să înflorească şi să se reînvioreze şi dăruindu-le lor o bună simţire vie, aducându-le scăparea de tristeţe şi de nedesăvârşire şi procurându-le bucuria şi desăvârşirea.

§3

Cu dreptate, deci e lăudată de către Scripturi înţelepciunea bună şi mai presus de înţelepciune, înfăţişând-o ca pahar tainic şi iubind sfânta lui băutură. Iar mai

înainte de aceasta oferind cu glas înalt hrana tare celor ce o doresc din nevoia cea bună de ea (cf. Pild. 9,2.4). Deci înţelepciunea dumnezeiască îmbie la hrana îndoită: la cea tare şi durabilă şi la cea lichidă şi curgătoare şi oferă şi procură din pahar bunătăţile ei providenţiale.

Paharul, fiind rotund şi larg deschis, este simbol al providenţei fără început şi fără sfârşit venind peste toate şi cuprinzătoare a tuturor. Pe lângă aceea, deoarece îndreptându-se spre toate, rămâne în sine însăşi şi în identitatea nemişcată sau rămâne totodată cu desăvârşire fixată fără ieşire de sine, paharul rămâne şi el statornic şi negolit. Se mai spune că înţelepciunea şi-a zidit sieşi casă şi în ea dăruieşte şi mâncările tari şi băuturile şi paharul (cf. Pild. 9,1-6) ca să fie tuturor celor ce se adună în chip dumnezeiesc la cele dumnezeieşti vădit ca Cel ce e Cauzatorul existenţei şi al bunei existenţe şi providenţa desăvârşită şi iese la toate şi este în toate şi cuprinde toate: şi iarăşi că este în Sine prin depăşirea tuturor şi nu e nimic în nimic prin nimic; ci e ridicat (scos) din toate fiind Acelaşi în Sine la fel şi etern şi stând şi rămânând şi fiind pururea în acelaşi şi la fel şi neieşind nicidecum în afara de Sine, nici din Scaunul său şi nepărâsind stăruirea în locaşul său nemişcat. Dar şi în aceasta se află lucrând toate cele bune şi împlinind purtările de grijă desăvârşite. Şi îndreptându-se spre toate, rămâne în Sine şi stând pururea şi mişcându-se, nici nu stă nici nu se mişcă, ci cum ar zice cineva, având lucrările providenţiale în perseverenţă şi perseverenţa în providenţă, în mod conatural cu toate şi totodată mai presus de fire.

§4

Dar care e hrana tare şi care cea lichidă? Căci acestea sunt lăudate ca dăruite şi providenţiale de înţelepciunea cea bună. Hrana tare socotesc că e mijlocul desăvârşirii şi identităţii înţelegătoare şi durabile, prin care cele dumnezeieşti se împărtăşesc ca o cunoştinţă statornică, puternică, unitară şi neîmpărţită - acelor simţiri înţelegătoare prin care preadumnezeiescul Pavel, după ce a primit-o de la înţelepciune, o predă ca hrană cu adevărat tare (cf. Evr. 5,14).

Iar cea lichidă e cea care se varsă şi se îndreaptă spre toate printr-o curgere grăbită şi prin multe, variate şi împărţite forme călăuzind pe cei ce o primesc potrivit lor spre bunătatea şi cunoştinţa de Dumnezeu cea simplă şi neclătinată. De aceea Scripturile dumnezeieşti aseamănă cele dumnezeieşti şi inteligibile şi cu roua şi cu apa şi cu laptele şi cu vinul şi cu mierea, pentru puterea lor de viaţă născătoare ca prin apă şi crescătoare ca prin lapte, de viaţă întăritoare ca prin vin şi curăţitoare şi păzitoare ca prin miere. Căci acestea le dăruieşte înţelepciunea dumnezeiască cu îmbelşugare celor ce se apropie, procurându-li-se şi revărsându-li-se printr-o

bogăţie dc ospeţe fără lipsuri. Căci aceasta înseamnă a se ospăta cu adevărat. Şi de aceea e lăudată ca făcătoare de viaţă şi hrănitoare de copii şi înnoitoare şi desăvârşitoare (cf. Pild. 9,5.11).

§5

În acest înţeles de sfânt ospăţ se spune că şi însuşi Dumnezeu cauzatorul tuturor bunurilor se îmbată pentru ospăţul supraplin şi mai presus de înţelegere sau mai propriu vorbind, pentru obişnuita bună lucrare desăvârşită şi negrăită şi mai presus de orice măsură a sa. Căci precum la noi beţia e o plinătate nemăsurată şi o ieşire din minte şi cugetare în sens rău, aşa la Dumnezeu beţia trebuie înţeleasă nu ca altceva, decât ca o lipsă de măsură în sens bun a supraplinătăţii tuturor bunătăţilor, prezentă în El ca în cauza lor.

Dar ieşirea (extazul) din cugetare ce urmează beţiei trebuie socotită drept starea ridicată a lui Dumnezeu peste înţelegere, prin care fiind înălţat cu cugetarea peste cugetare şi peste putinţa de a fi înţeles şi peste însuşi faptul de-a fi şi simplu peste toate câte sunt bune. Dumnezeu este îmbătat şi totodată ieşit din El (în extaz) şi din toate şi totodată supraplin. într-o depăşire a toată lipsa de măsură şi totodată aşezat în afară şi dincolo de toate.

Pornind de la acestea, ne vom împărtăşi în acelaşi mod şi de ospeţele drepţilor din împărăţia lui Dumnezeu. Căci venind, zice, însuşi împăratul îi va aşeza şi le va sluji (Luc. 12,37). Acestea arată o împărtăşire comună şi în bună înţelegere a Sfinţilor de bunătăţile dumnezeieşti şi Biserica celor întâi născuţi înscrişi în ceruri şi duhurile drepţilor desăvârşite şi umplute de toată bunătăţile. Şi aşezarea lor socotim că e odihna de multe osteneli şi viaţa liniştită şi vieţuirea îndumnezeită în lumină şi ţara celor vii, plină de toată simţirea sfântă şi împărtăşirea îmbelşugată de bunătăţile fericite, prin care s-au umplut de toată bucuria. Aceasta înseamnă veselia ce le-o dăruieşte Iisus şi poftirea lor la ospăţ şi slujirea lui şi odihna veşnică dăruită de El şi dăruirea şi revărsarea bunătăţilor dc care le va face El parte.

§6

Ştiu bine că vei cere să-ţi explicăm şi cuvântul despre somnul în sens bun al lui Dumnezeu. Când vorbim de el, înţelegem că somnul dumnezeiesc este ridicarea lui Dumnezeu peste cei providenţiali şi faptul de-a nu avea nimic comun cu ei. Iar vegherea e atenţia şi grija Lui de cei ce au nevoie de creşterea şi mântuirea lor spre a-i ridica la alte simboale dumnezeieşti. De aceea socotim de prisos să repetăm aceleaşi lucruri aceloraşi, părând că spunem altele, conştienţi că voiţi să înaintaţi în

cele bune, încetăm cele spuse după ce am înfăţişat, cum socotesc, în epistola noastră cu prisosinţă cele datorate scrisorii voastre.

Vă trimitem toată această teologie simbolică a noastră în care veţi afla împreună cu casa înţelepciunii şi cei şapte stâlpi explicaţi şi hrana ei tare. Impărţită în jertfe şi pâini şi ce este amestecul vinului şi iarăşi ce e veselia lui Dumnezeu din beţia lui şi înseşi cele spuse acum, explicate în ea mai pe larg. Ea este, precum socotesc, bună tâlcuitoare a tuturor simboalelor, în acord cu sfintele tradiţii şi adevăruri ale Scripturilor.

Epistola X - Către Ioan Teologul, Apostolul şi Evanghelistul, care şi-a încheiat vieţuirea în insula Patmos

Mă adresez sfântului tău suflet, iubite, pentru că îmi eşti mai familiar decât mulţi. Bucură-te cu adevărat, iubite foarte iubit Celui cu adevărat drag şi dorit şi iubit. Ce minunat lucru este adevărul spus de Hristos că atunci când cei nedrepţi îi alungă pe ucenici din cetăţi (cf. Mat. 23,34) ei îşi primesc cele vrednice de ei şi cei răi sunt despărţiţi de cei sfinţi şi se depărtează de ei. Cu adevărat, cele văzute sunt chipuri ale celor nevăzute. Căci, nici în veacurile ce vor veni nu Dumnezeu va fi cauza despărţirilor drepte de El, ci cei ce se vor despărţi pe ei înşişi în mod deplin, aşa cum îi vedem pe cei buni ajunşi la unirea cu Dumnezeu. Aceasta, deoarece fiind iubitori ai adevărului, se depărtează de împătimirea de cele materiale şi în libertatea totală de toate relele şi în dragostea dumnezeiască de toate cele bune, iubesc dreptatea şi sfinţenia şi, despărţindu-se de viaţa prezentă, o încep în chip îngeresc pe cea viitoare, vieţuind în mijlocul oamenilor cu toată nepătimirea şi în numele lui Dumnezeu, în bunătate şi plini de toate celelalte bunuri.

Iar pe voi nu sunt atât de fără minte ca să vă socotesc pătimind ceva. Ci, cred că şi patimile trupului le simţiţi numai ca să le judecaţi. Iar pe cei ce vă nedreptăţesc şi socotesc să vă strâmtoreze, fără să-i învinuiesc că nu văd în chip drept soarele Evangheliei, doresc să-i văd lăsându-se de acestea care lucrează împotriva lor, ca să se întoarcă spre bine, iar pe voi apropiindu-vă de ei, ca să se împărtăşească de lumină. Iar pe noi nimic contrar să nu ne lipsească de lumina atot-strălucitoare a lui Ioan; acum ne întâlnim în memorie şi în înnoire cu teologia ta adevărată, iar peste puţin ne vom uni cu voi înşivă (o spun aceasta, deşi e un lucru îndrăzneţ). Căci sunt neîndoielnic vrednic dc crezare când, aflând şi spunând cele mai înainie cunoscute de tine de la Dumnezeu, socotesc că vei părăsi închisoarea din Patmos şi vei reveni în Asia şi vei face lucrătoare acolo imitarea de către tine a bunătăţilor lui Dumnezeu, şi vei preda predaniile celor de după tine.